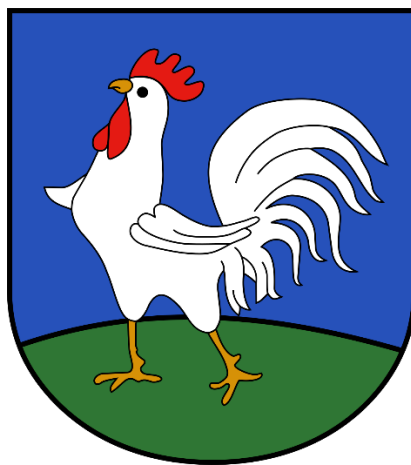
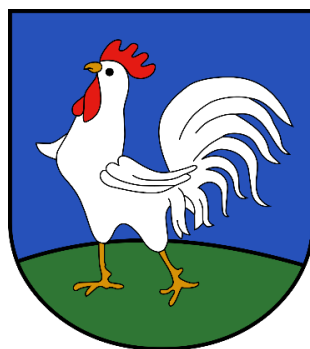

DIAGNOZA
SYTUACJI SPOŁECZNEJ,
GOSPODARCZEJ, PRZESTRZENNEJ
I KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWEJ
GMINY KURZĘTNIK

MARZEC 2026

ZLECENIODAWCA:
GMINA KURZĘTNIK
UL. GRUNWALDZKA 39
13-306 KURZĘTNIK

WYKONAWCA:
EKOD URBANISTYKA ŁUKASZ KOWALSKI
E-MAIL: ekod.urbanistyka@gmail.com

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH	6
1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM	6
1.2. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU KRAJU	11
1.3. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA	18
1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH	20
1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA.....	20
2. POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ	21
2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE.....	21
2.2. WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	22
2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA.....	22
2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA	28
2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA	28
2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY	29
2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH	29
2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM	30
2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ.....	35
2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET	35
2.4. WNIOSKI.....	37
3. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE	39
3.1. STAN LUDNOŚCI	39
3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZAŁUDNIENIA	39
3.1.2. STRUKTURA PŁCI.....	40
3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI	41
3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE	41
3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI	41
3.2.2. MIGRACJE	42
3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI	43
3.2.4. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA.....	44
3.3. WNIOSKI.....	46
4. ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY	47
4.1. ROLNICTWO	47
4.2. PODMIOTY GOSPODARSTWA	48
4.2.1. LICZEBNOŚĆ.....	48
4.2.2. WIELKOŚĆ.....	51
4.2.3. RODZAJ	52
4.3. RYNEK PRACY	54
4.3.1. PRACUJĄCY	54
4.3.2. BEZROBOCIE	55
4.4. TERENY INWESTYCYJNE	56
4.5. WNIOSKI.....	57
5. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA.....	58
5.1. POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE	58
5.2. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE	59
5.2.1. WARUNKI KLIMATYCZNE	59
5.2.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU	60
5.2.3. LITOSFERA I GLEBY.....	63
5.2.4. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	64
5.2.5. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN.....	65
5.2.6. ZASOBY LEŚNE	65
5.3. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW.....	66
5.4. FORMY OCHRONY PRZYRODY	68
5.4.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY.....	68
5.4.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY.....	70
5.5. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY	70
5.6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	72
5.6.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA	72
5.6.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA.....	73
5.6.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA	74
5.6.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA	74
5.6.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	75
5.6.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA.....	75

5.6.7. GOSPODARKA ODPADAMI	75
5.7. WNIOSKI.....	77
6. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	79
6.1. RYS HISTORYCZNY	79
6.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	80
6.2.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW	80
6.2.2. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW	82
6.2.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	82
6.2.4. ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	83
6.3. INSTYTUCJE KULTURY.....	83
6.4. LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE.....	85
6.5. WNIOSKI.....	85
7. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	86
7.1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE	86
7.2. ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA	88
7.2.1. WALORY PRZYRODNICZE	88
7.2.2. WALORY ANTROPOGENICZNE	89
7.2.3. BAZA MATERIALNA TURYSTYKI.....	90
7.3. WNIOSKI.....	91
8. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	92
8.1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE.....	92
8.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	92
8.1.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	93
8.1.3. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO.....	99
8.2. STRUKTURA OSADNICZA	99
8.3. REWITALIZACJA.....	100
8.4. OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA.....	100
8.5. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM	101
8.6. WNIOSKI.....	102
9. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE.....	103
9.1. OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA	103
9.2. PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA.....	104
9.3. PRZESTĘPCZOŚĆ	104
9.4. ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE	105
9.4.1. ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO	105
9.4.2. ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU	105
9.4.3. ZAGROŻENIE ZALEWOWE	110
9.4.4. ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI	111
9.4.5. ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE.....	112
9.4.6. ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ.....	114
9.5. WNIOSKI.....	115
10. POLITYKA SPOŁECZNA	116
10.1. OCHRONA ZDROWIA.....	116
10.2. POMOC SPOŁECZNA.....	118
10.3. MIESZKAŁNICTWO	120
10.4. WNIOSKI.....	124
11. EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY	125
11.1. PLACÓWKI OŚWIATOWE.....	125
11.2. LICZBA UCZNIÓW	125
11.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY	127
11.3.1. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA	127
11.3.2. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH	128
11.4. WNIOSKI.....	130
12. FINanse SAMORZĄDOWE	131
12.1. DOCHODY GMINY	131
12.2. WYDATKI GMINY.....	135
12.3. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA.....	136
12.4. WNIOSKI.....	137
13. PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO	138
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE.....	144

WSTĘP

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik. Zawarte opisy i analizy pozwoliły na sformułowanie wniosków i ocen oraz zidentyfikowanie najważniejszych trendów rozwojowych gminy Kurzętnik oraz potencjalnych kierunków rozwoju w przyszłości.

Diagnozę sporządzono w marcu 2026 roku, w związku z czym analizowanie wskaźniki dotyczą głównie 2025 lub 2024 (najnowsze, możliwe na ten czas dane do pozyskania za pełny rok sprawozdawczy¹), który nierzadko przedstawiane są w zestawieniu z latami poprzedzającymi.

Zakres diagnozy oparto o wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny”, 2021) oraz wymagania ustawowe. Zidentyfikowano najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe. Określono główne szanse i bariery oraz potencjał gminy, nawiązujący do posiadanych zasobów i lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowania terytorialnego. W diagnozie zawarto zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Ponadto analizy dokonywane były z uwzględnieniem otoczenia o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, w tym zastosowano metodę porównawczą charakteryzowanych zjawisk.

Poza diagnozą sytuacji w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym dokonano opisu uwarunkowań wynikających z założeń, polityk i dokumentów strategicznych poszczególnych szczebli terytorialnych. Szczegółowo omówiono także wyniki przeprowadzonego badania ankietowego.

Efektem końcowym diagnozy są wnioski, sformułowane w formie analizy SWOT, stanowiące jeden z początkowych rozdziałów zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik.

¹ Dotyczyło to większości baz danych, w tym w szczególności danych GUS, dane pochodzących z Raportu o stanie Gminy itd.

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH

Stosownie do art. 10e, ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym - *Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.*

Ponadto, cele i działania określone w strategiach rozwoju gmin powinny być skoordynowane z założeniami dokumentów programowo-strategicznych i planistycznych szczebla unijnego, krajowego, regionalnego, ponadlokalnego oraz lokalnego.

W niniejszym rozdziale dokonano syntezy założeń najważniejszych polityk i dokumentów strategicznych opracowanych na poszczególnych szczeblach terytorialnych.

1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM

Kontekst aktualnej polityki Unii Europejskiej

Unia Europejska liczy obecnie 27 państw² i stanowi jednolity rynek, o ogromnym potencjale. Unia, która na początku była wyłącznie wspólnotą gospodarczą, stopniowo zaczęła obejmować różne obszary polityki: od klimatu, ochrony środowiska i zdrowia, po stosunki zewnętrzne i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość i kwestie migracyjne. Obecnie Unia stanowi unię gospodarczą i polityczną, w której Polska jest członkiem od 1 maja 2004 r.

Założenia rozwojowe Unii Europejskiej na przestrzeni lat stale ewoluują. Wpływ na politykę UE wywierają nie tylko zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze poszczególnych krajów Wspólnoty, ale także dynamiczna sytuacja geopolityczna świata i związane z nią liczne wyzwania, przed jakim staje „stary kontynent”.

Po wyborach europejskich w czerwcu 2024 r. Rada Europejska określiła **program strategiczny dla UE na lata 2024-2029**. Określono wówczas priorytety UE i strategiczne wytyczne. W obliczu zmieniających się globalnych realiów i wzrastającej niestabilności program strategiczny zakłada zwiększenie suwerenności Europy i lepiej przygotuje ją na aktualne i przyszłe wyzwania. Program oparty jest na trzech filarach tj.³:

- **Wolna i demokratyczna Europa** – zakłada się, że wartości takie jak: promowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność i poszanowanie praw człowieka będzie głównym atutem UE. Priorytety Rady Europejskiej w tym zakresie to:
 - promowanie i ochrona praworządności;
 - wzmacnianie odporności demokracji i debaty demokratycznej;
 - ochrona wolnych i pluralistycznych mediów oraz społeczeństwa obywatelskiego;
 - przeciwdziałanie ingerencjom zewnętrznym i próbom destabilizacji;
 - zapewnianie, by giganci technologiczni brali odpowiedzialność za ochronę debat demokratycznych w Internecie;

² Po opuszczeniu przez Wielką Brytanię struktur unijnych.

³ Materiał źródłowy: <https://www.consilium.europa.eu/pl/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>

- utrzymanie w mocy Karty Narodów Zjednoczonych i propagowanie pokoju, sprawiedliwości i stabilności na świecie;
- działania na rzecz zreformowanego i bardziej inkluzywnego systemu wielostronnego;
- **Silna i bezpieczna Europa** – zakłada się, że Unia Europejska będzie miała zdolności adaptacyjne do funkcjonowania w konfrontacyjnym i niepewnym świecie. UE dąży do potwierdzenia swoich ambicji i roli strategicznego podmiotu na arenie międzynarodowej. Priorytety Rady Europejskiej w tej dziedzinie to:
 - dalsze wsparcie dla Ukrainy, w tym jej odbudowy i dążenia do sprawiedliwego pokoju;
 - silniejsza gotowość i zdolność obronna UE oraz zwiększone wydatki i inwestycje w obronność, współpraca z partnerami transatlantyckimi i NATO;
 - walka z przestępczością zorganizowaną, radykalizacją, terroryzmem i brutalnym ekstremizmem;
 - wzmacnianie odporności, gotowości, zapobiegania kryzysom i zdolności reagowania w celu ochrony obywateli i społeczeństw przed różnymi kryzysami, takimi jak klęski żywiołowe i sytuacje nadzwyczajne w zakresie zdrowia;
 - proces rozszerzenia UE oparty na zasługach i zachętach, który będzie przebiegał równolegle z niezbędnymi reformami wewnętrznymi;
 - kompleksowe podejście do zarządzania migracjami i granicami;
- **Zamożna i konkurencyjna Europa** – zakłada się wzmocnienie długoterminowej konkurencyjności oraz poprawę ekonomicznego i społecznego dobrobytu obywateli. Obejmuje to zwiększenie ich siły nabywczej, tworzenie nowych miejsc pracy i zagwarantowanie wysokiej jakości towarów i usług. Priorytety UE mające na celu wzmocnienie suwerenności Europy w strategicznych sektorach technologicznych i przemysłowych to:
 - pogłębianie jednolitego rynku, zwłaszcza w dziedzinie energii, finansów i telekomunikacji;
 - znaczne wspólne wysiłki inwestycyjne z uruchomieniem finansowania zarówno publicznego, jak i prywatnego, w tym za pośrednictwem Europejskiego Banku Inwestycyjnego i zintegrowanych europejskich rynków kapitałowych;
 - ambitna, solidna, otwarta i zrównoważona polityka handlowa;
 - ograniczenie szkodliwych zależności oraz dywersyfikacja i zabezpieczenie strategicznych łańcuchów dostaw;
 - zwiększenie zdolności w zakresie kluczowych technologii przyszłości, takich jak sztuczna inteligencja, technologie neutralne emisyjnie i półprzewodniki;
 - transformacja ekologiczna i cyfrowa, w tym rzeczywista unia energetyczna i inwestycje w przełomowe technologie cyfrowe w Europie;
 - zrównoważony i odporny sektor rolny;
 - promowanie środowiska sprzyjającego innowacjom i przedsiębiorczości;
 - rozwój współpracy w dziedzinie zdrowia na szczeblach europejskim i międzynarodowym;
 - inwestycje w umiejętności, szkolenia i edukację.

Konsekwentnie, opierając się na strategicznym programie Rady Europejskiej i wynikach dyskusji z grupami politycznymi Parlamentu Europejskiego, w 2024 roku przewodnicząca Komisji Europejskiej (KE) określiła **siedem priorytetów politycznych Komisji Europejskiej**, do których zaliczono⁴:

⁴ Materiał źródłowy: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities/european-union-priorities-2024-2029_en i <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>

- **Nowy plan na rzecz zrównoważonego dobrobytu i konkurencyjności Europy** – zapewnienie firmom warunków sprzyjających wzrostowi gospodarczemu, wspieranie konkurencyjności europejskiego przemysłu i tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy. Rozwój odpornej gospodarki o obiegu zamkniętym, w której na pierwszym miejscu są badania naukowe i innowacje oraz przyspieszone inwestycje, zapobieganie niedoborom pracowników i kwalifikacji poszukiwanych przez pracodawców. Wiodąca rola we wprowadzaniu innowacji w dziedzinie technologii cyfrowych;
- **Nowa era dla europejskiej obrony i bezpieczeństwa** – zagwarantowanie Europie bezpieczeństwa poprzez zbudowanie Europejskiej Unii Obrony. Reagowanie na wszystkie zagrożenia w Internecie i poza nim oraz przygotowanie się na kryzysy. Wzmocnienie wspólnych granic oraz sprawiedliwe i zdecydowane zarządzanie migracją;
- **Wsparcie dla ludzi, silne społeczeństwo i europejski model społeczny** – utrzymanie i podniesienie standardu życia obywateli poprzez promowanie sprawiedliwości społecznej w nowoczesnej gospodarce, wzmacnianie solidarności przez jednoczenie społeczeństw i wspieranie młodych ludzi oraz zapewnianie wszystkim równych szans;
- **Troska o jakość życia: bezpieczeństwo żywnościowe, woda i przyroda** – budowanie konkurencyjnego i odpornego rolnictwa i systemu żywnościowego oraz ochrona różnorodności biologicznej, co służy wspieraniu rolników i produkcji zdrowej żywności;
- **Ochrona demokracji i wartości europejskich** – ochrona demokracji i zwiększenie odporności i gotowości społecznej, wzmocnienie praworządności z myślą o sprawiedliwym i dobrze funkcjonującym społeczeństwie, promowanie aktywności obywatelskiej i czerpanie z pomysłów obywateli przy kształtowaniu polityki;
- **Globalna Europa: silna pozycja, silne partnerstwa** – dążenie do rozszerzenia Unii, aby wzmocnić jej wpływy na arenie międzynarodowej. Nacisk na współpracę w szerszym sąsiedztwie w celu promowania pokoju, partnerstwa i stabilności gospodarczej. Prowadzenie nowej gospodarczej polityki zagranicznej i reforma systemu międzynarodowego w celu dostosowania go do współczesnego świata;
- **Wspólna realizacja celów i przygotowanie się na przyszłość** – skonstruowanie wydajnego budżetu UE. Wdrożenie reform, aby większa Unia funkcjonowała sprawnie oraz wzmocnienie partnerstwa między Komisją Europejską a Parlamentem Europejskim, aby wspólnie działać skuteczniej.

Zaistniała w 2020 roku pandemia COVID-19 i związane z nią nowe zagrożenia i wyzwania spowodowały konieczność weryfikacji polityki wspólnotowej, w tym fiskalnej. Odpowiedzią Unii Europejskiej na pandemię stał się **Plan odbudowy dla Europy**. Został on oparty na największym długoterminowym budżecie w historii UE oraz na tzw. **Funduszu Odbudowy** (ang.: *Next Generation EU*) o wartości ponad 700 mld euro⁵. Celem Planu jest złagodzenie gospodarczych i społecznych skutków pandemii koronawirusa oraz zapewnienie zrównoważonej gospodarki przygotowanej na wyzwania i możliwości związane z transformacją ekologiczną i cyfrową.

Najważniejsze elementy porozumienia w ramach Funduszu Odbudowy⁶:

- badania naukowe i innowacje z wykorzystaniem programu „Horyzont Europa”;
- sprawiedliwa transformacja klimatyczna i cyfrowa z wykorzystaniem Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i programu „Cyfrowa Europa”;
- gotowość, odbudowa i odporność na kryzysy, finansowane za pomocą Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, *rescEU* i nowego programu działań w dziedzinie zdrowia – UE dla zdrowia;

⁵ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.

⁶ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.

- modernizację realizowanych od dawna polityk, takich jak polityka spójności i wspólna polityka rolna, aby zmaksymalizować ich wkład w realizację priorytetów Unii;
- walkę ze zmianą klimatu – 30 proc. środków unijnych, czyli dotychczas największy odsetek na ten cel w europejskim budżecie;
- ochronę różnorodności biologicznej i równouprawnienie płci.

W konsekwencji przyjętego projektu budżetu UE na lata 2021-2027 i Funduszu Odbudowy (*Next Generation EU*), stanowiący Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Reformy and Resilience Facility – RRF), dla Polski przewidziano kwotę na ok. 23,9 mld euro dotacji i ok. 11,5 mld euro pożyczek (w cenach bieżących)⁷. Korzystanie z w/w funduszy poszczególnych krajów członkowskich opiera się na tzw. Krajowych Planach Odbudowy, które są przełożeniem wsparcia finansowego na konkretne reformy, programy i inwestycje.

Wydarzenia zapoczątkowane w lutym 2022 r. (pełnoskalowa agresja militarna Federacji Rosyjskiej na Ukrainę), z pewnością doprowadzą do kolejnej rewizji unijnej polityki fiskalnej. W wielu aspektach zmiany mogą być fundamentalne. W związku z konfliktem zbrojnym zauważa się zmiany w polityce międzynarodowej.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności⁸

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) został zaakceptowany w czerwcu 2022 roku przez Komisję Europejską i Radę UE, a następnie zmieniony pod koniec 2023 r. (rewizja). W okresie marzec – kwiecień 2024 przeprowadzone zostały konsultacje społeczne rewizji KPO, a następnie została ona przyjęta przez Radę Ministrów. Na początku lipca 2024 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej poinformowało, że Komisja Europejska zatwierdziła wniosek Polski w sprawie rewizji KPO.

KPO jest dokumentem programowym określającym cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służącym do realizacji reform strukturalnych i inwestycji, w horyzoncie czasowym do 2026 r. Dokument stanowi podstawę ubiegania się o wsparcie z europejskiego Funduszu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*). KPO koncentruje się na interwencjach, które przyczyniać się będą do pobudzenia gospodarki, inwestycji, wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia. Zaplanowano realizację reform i inwestycji w tych obszarach, które są najbardziej istotne z punktu widzenia konieczności odbudowy gospodarki, ale także w tych, które tworzą trwałe podwaliny pod budowę gospodarki odpornej na kolejne wstrząsy.

W ujęciu generalnym KPO skupia się na wsparciu następujących komponentów:

- 1) **Odporność i konkurencyjność gospodarki;**
- 2) **Zielona energia i zmniejszenie energochłonności;**
- 3) **Transformacja cyfrowa;**
- 4) **Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia;**
- 5) **Zielona, inteligentna mobilność;**
- 6) **Poprawa jakości instytucji i warunków realizacji KPO.**

Wokół w/w komponentów koncentruje się wsparcie na rzecz przedsiębiorców, instytucji publicznych oraz innych podmiotów społeczno-gospodarczych. W każdym komponencie ujęto także działania na rzecz spójności terytorialnej – w zależności od zidentyfikowanych problemów – adresowane do obszarów wiejskich, miast, czy też obszarów szczególnie poszkodowanych w wyniku pandemii, gdzie występuje kumulacja problemów społeczno-gospodarczych.

⁷ Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-poland_pl.

⁸ Materiał źródłowy: <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/o-kpo>.

Adresatami proponowanych działań w ramach KPO są: obywatele, przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa, samorządy terytorialne, instytucje publiczne oraz podmioty spoza systemu administracji publicznej (np. podmioty społeczne, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe).

Krajowy Plan Odbudowy objęty jest **zasadą do no significant harm (DNSH) – niewyrządzania znaczącej szkody środowisku**.

Zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*) większość środków należy przeznaczyć na działania w obszarze związanym z realizacją **celów klimatycznych** oraz na **transformację cyfrową**. Do KPO mogą być włączone reformy i inwestycje, które rozpoczęły się 1 lutego 2020 r., jednak ich realizacja musi się zakończyć w sierpniu 2026 r. (płatności mogą być dokonywane do końca 2026 r.).

Polityka spójności⁹

Polityka spójności w latach 2021-2027 ma zadanie wdrażanie dwóch celów traktatowych UE: realizowanie **inwestycji na rzecz zatrudnienia i wzrostu** oraz **Europejską Współpracę Terytorialną** (Interreg). Wyodrębniono także pięć dodatkowych celów polityki spójności:

- 1) **Bardziej konkurencyjna i inteligenta Europa;**
- 2) **Zielona, nisko-emisyjna, zmierzająca w kierunku zero-emisyjności Europa;**
- 3) **Bardziej skomunikowana Europa;**
- 4) **Europa społeczna i włączająca społecznie;**
- 5) **Europa bliska obywatelom.**

Podstawowym dokumentem określającym współpracę UE z Polską, jest Umowa Partnerstwa (UP) – uzgodniona z Komisją Europejską strategia wykorzystania funduszy unijnych.

Polityka spójności na lata 2021-27 obejmuje następujące fundusze:

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego** – służy wzmocnieniu spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej. Ma on łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji;
- **Fundusz Spójności** – służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T);
- **Europejski Fundusz Społeczny+** – służy zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiada na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymuluje zrównoważony rozwój gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie obejmować obecnie rozproszone instrumenty: EFS, Inicjatywę na rzecz osób młodych (YEI), Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI);
- **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** – jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji. Celem FST jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej;
- **Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury** - służy unijnej polityce morskiej i rybołówstwa. Celem funduszu jest szeroko rozumiane wsparcie społeczności nadmorskich, w tym m.in. wspieranie rybaków w przechodzeniu na zrównoważone rybołówstwo czy finansowanie projektów przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz podnoszenia jakości życia społeczności nadmorskich w Europie.

⁹Materiał źródłowy: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/dowiedz-sie-wiecej-o-funduszach-europejskich-na-lata-2021-2027/>

Do realizacji założeń Umowy Partnerstwa służą **programy krajowe i regionalne**, określające obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania. Podobnie, jak w poprzednich latach (perspektywach: 2007-2013, 2014-2020), tak również w perspektywie 2021-2027 około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym. Pozostałe 40% otrzymają programy regionalne.

1.2. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU KRAJU

Podstawowe (nadrzędne) uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju Polski w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w horyzoncie czasu dziesięcio-piętnastoletnim oraz podstawowe działania na okres czterech lat, określa średniookresowa strategia rozwoju kraju. Obecnie jest nią, uchwalona przez Radę Ministrów w 2017 roku, Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r.

Dokument powyższy realizowany jest przez inne strategie odnoszące się do sektorów, dziedzin, regionów lub rozwoju przestrzennego (opisane w tabeli poniżej) oraz przez strategię rozwoju województwa (opisaną w rozdz. 1.3.).

Tab. 1 Główne założenia najważniejszych dokumentów strategicznych szczebla krajowego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Koncepcja Rozwoju Kraju 2050	Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 jest dokumentem, który ma umożliwić najlepsze wybory strategiczne w perspektywie nadchodzącego ćwierćwiecza, w ramach średniookresowych strategii i polityk publicznych wdrażanych przez rząd, samorządy terytorialne i innych interesariuszy gry o rozwój. KRK 2050 jest ważnym, parasolowym dokumentem w polityce rozwoju państwa i dotyczy kluczowych dla przyszłości kraju zagadnień. Dokument zarysowuje możliwe zmiany, które mogą wydarzyć się w długookresowej perspektywie w przyszłości i zmienić rzeczywistość naszego kraju. To nowy sposób planowania rozwoju w Polsce – z wykorzystaniem foresightu strategicznego. KRK 2050: – identyfikuje trendy i wyzwania rozwojowe, z jakimi już teraz oraz w przyszłości będzie zmagало się państwo; – dostarcza scenariuszy przyszłości, które pozwalają na „symulację” warunków, w jakich administracja publiczna będzie podejmować decyzje, i które przygotowują instytucje publiczne do realizacji celów rozwojowych w różnych uwarunkowaniach; – zarysowuje celowo wyidealizowaną wizję kraju w 2050 r. wyznaczającą poziom ambicji dla przyszłych polityk publicznych; – wskazuje kluczowe wnioski. Wizja KRK 2050 brzmi następująco: Polska w 2050 r. jest krajem, który rozwinął swoje potencjały rozwojowe stanowiące trwałe fundamenty na przyszłość oraz miejscem, w którym chcemy żyć i pracować. Panuje konsensus między społeczeństwem i decydentami co do potrzeby spójności społecznej oraz kluczowej roli środowiska naturalnego w procesach rozwojowych, zwłaszcza w obliczu coraz bardziej dotkliwych i nieodwracalnych skutków zmian klimatu. Nowoczesna gospodarka, zarządzana w sposób społecznie i środowiskowo odpowiedzialny, tworzy dobre warunki rozwoju dla obecnych i przyszłych pokoleń. Luka demograficzna została zniwelowana. Optymalne wykorzystanie rozwiązań technologicznych, instytucjonalnych i społecznych pozwala na zrównoważone gospodarowanie zasobami. Policentryczna struktura osadnicza kraju zapewnia trwały rozwój wszystkich terytoriów, zarówno miast i ich obszarów funkcjonalnych jak i obszarów wiejskich. Polska jest bezpieczna pod względem militarnym, żywotnościowym i energetycznym oraz odporna na zagrożenia. Posiada silną pozycję w zmieniających się układach międzynarodowych. Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, KRK – jako dokument o długofalowym charakterze będzie podlegać aktualizacji w przypadku wystąpienia znaczących zmian trendów rozwojowych w kraju, jak i na świecie.
Strategia Rozwoju Polski do 2035 r. - projekt	SRP stanowić będzie kluczowy, średniookresowy dokument strategiczny Polski, określający cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Motywem przewodnim projektowanej Strategii jest poszukiwanie nowej równowagi między: konkurencyjnością gospodarki (czyli jej zdolnością do utrzymania wysokiego wzrostu gospodarczego), spójnością społeczną i terytorialną (czyli dbałość o dobrą jakość życia wszystkich

Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r. (SOR)	obywateli niezależnie od ich miejsca zamieszkania), bezpieczeństwem kraju, rozumianym nie tylko jako siła militarna, ale także odporność społeczeństwa i instytucji państwa na sytuacje kryzysowe. Cel horyzontalny to utrzymanie policentrycznego modelu rozwoju kraju. Ma to polegać na dbaniu w równym stopniu o rozwój tyleż metropolii, co przede wszystkim małych i średnich miast, które są kluczowe dla zachowania dobrej jakości życia obywateli w całym kraju. SOR nadal obowiązuje, choć niektóre obszary (jak polityka regionalna) posiadają już nowsze, bardziej szczegółowe strategie (jak KSRR 2030 – opis w dalszej części). SOR określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Przedstawia model rozwoju Kraju jako rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Przyjęty model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki. Celem głównym SOR jest: Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności, w wymiarze społecznym, ekonomicznym środowiskowym i terytorialnym. Wyszczególniono także cele szczegółowe: I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna); II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie); III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE); oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)	KSRR 2030 rozwija postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), zdefiniowane w filarze II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. KSRR 2030 określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalnej. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy UE. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. KSRR 2030 kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich. W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów, jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście przełoży się na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji (np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju. Jednym z celów KSRR jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji (OSI), które otrzymają szczególne wsparcie (będą to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej). Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W związku z tym wspierane będą lokalne przedsiębiorstwa. W strategii istotny nacisk położono na rozwijanie kompetencji administracji publicznej. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki. W dokumencie przewidziano zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych, jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnym.

Polityka energetyczna Polski do 2040 r. (PEP 2040)	PEP 2040 wskazuje ramy transformacji energetycznej w Polsce. Zawiera strategiczne przesądzenia w zakresie doboru technologii służących budowie niskoemisyjnego systemu energetycznego. Stanowi wkład w realizację Porozumienia Paryskiego z uwzględnieniem konieczności przeprowadzenia transformacji w sposób sprawiedliwy i solidarny. PEP2040 stanowi krajową kontrybucję w realizację polityki klimatyczno-energetycznej UE. Polityka uwzględnia skalę wyzwań związanych z dostosowaniem krajowej gospodarki do uwarunkowań regulacyjnych UE związanych z celami klimatyczno-energetycznymi na 2030 r., Europejskim Zielonym Ładem, planem odbudowy gospodarczej po pandemii COVID i dążeniem do osiągnięcia neutralności klimatycznej zgodnie z krajowymi możliwościami, jako wkładu w realizację Porozumienia Paryskiego. Niskoemisyjna transformacja energetyczna przewidziana w PEP2040 inicjować będzie szersze zmiany modernizacyjne całej gospodarki, gwarantując bezpieczeństwo energetyczne, dbając o sprawiedliwy podział kosztów i ochronę najbardziej wrażliwych grup społecznych. Zgodnie z PEP 2040 celem polityki energetycznej państwa jest: bezpieczeństwo energetyczne, przy zapewnieniu konkurencyjności gospodarki, efektywności energetycznej i zmniejszenia oddziaływania sektora energii na środowisko, przy optymalnym wykorzystaniu własnych zasobów energetycznych. Cele szczegółowe PEP 2040 to: 1) Optymalne wykorzystanie własnych surowców energetycznych. 2) Rozbudowa infrastruktury wytwórczej i sieciowej energii elektrycznej. 3) Dywersyfikacja dostaw i rozbudowa infrastruktury sieciowej gazu ziemnego, ropy naftowej oraz paliw ciekłych. 4) Rozwój rynków energii. 5) Wdrożenie energetyki jądrowej. 6) Rozwój odnawialnych źródeł energii. 7) Rozwój ciepłownictwa i kogeneracji. 8) Poprawa efektywności energetycznej gospodarki.
Polityka ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030)	Rolą PEP 2030 jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. PEP2030 ma stanowić podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030. Celem głównym PEP 2030 jest: Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, który został przeniesiony wprost z obszaru „Środowisko” w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). PEP 2030 doprecyzowuje zapisy SOR i przedstawia praktyczne rozwiązania dla poszczególnych kierunków interwencji. PEP 2030 wyznacza następujące cele środowiskowe, które są wspierane przez cele horyzontalne: Cel szczegółowy I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska; Cel szczegółowy III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych; Cel horyzontalny 1: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa; Cel horyzontalny 2: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.

Strategia Produktywności 2030 (SP 2030)	Głównym celem SP 2030 jest: wzrost produktywności w warunkach gospodarki niskoemisyjnej, o obiegu zamkniętym i opartej na danych. Strategia przewiduje działania w ramach siedmiu obszarów interwencji, wraz z przypisanymi do nich celami szczegółowymi: Obszar I. Zasoby naturalne (ziemia i surowce): (a) Wzrost wydajności surowcowej gospodarki, (b) Wzrost wykorzystania surowców odnawialnych i biomasy w gospodarce; Obszar II. Praca i kapitał ludzki: (a) Szybki rozwój praktycznego kształcenia przez całe życie, (b) Przygotowanie kompetentnych kadr na potrzeby scyfryzowanej gospodarki; Obszar III. Inwestycje (kapitał trwały i finansowy): (a) Trwałe zwiększenie stopy inwestycji prywatnych, (b) Automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja przedsiębiorstw; Obszar IV. Organizacja i instytucje: (a) Podniesienie jakości zarządzania w przedsiębiorstwach i instytucjach publicznych, (b) Stymulowanie mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi; Obszar V. Wiedza: Wzrost intensywności wykorzystania wiedzy i nowych technologii w gospodarce; Obszar VI. Dane: Szybki rozwój algorytmicznej gospodarki opartej na danych; Obszar VII. Umiędzynarodowienie: (a) Zwiększenie liczby eksporterów, w szczególności na rynki pozaeuropejskie, (b) Zwiększenie eksportu towarów w obszarze wysokich technologii i kanałami e-commerce.
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL 2030)	Celem głównym SRKL 2030 jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Strategia wyznacza ponadto cztery cele szczegółowe: Cel szczegółowy 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych; Cel szczegółowy 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; Cel szczegółowy 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy; Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (SRKS 2030)	Głównym celem SRKS 2030 jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja niniejszego celu jest oparta na trzech celach szczegółowych: Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej	Celem głównym Strategii jest zapewnienie zdolności państwa do przeciwdziałania zagrożeniom i prostania wyzwaniom, wynikającym ze zmieniających się uwarunkowań bezpieczeństwa Polski. Ma również na celu wykorzystanie szans, dzięki którym możliwa będzie poprawa bezpieczeństwa państwa i obywateli, zapewnienie jego dalszego rozwoju oraz wzmacnianie pozycji Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej. W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące filary: Filar I: Bezpieczeństwo państwa i obywateli, uwzględniający zagadnienia, jak zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, odporność państwa i obronę powszechną, Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, cyberbezpieczeństwo i przestrzeń informacyjną; Filar II: Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego, uwzględniający Sojusz Północnoatlantycki i Unię Europejską, współpracę bilateralną, regionalną i w wymiarze globalnym; Filar III: Tożsamość i dziedzictwo narodowe, odnoszący się do tożsamości narodowej Rzeczypospolitej Polskiej, tworzenie pozytywnego wizerunku Polski; Filar IV: Rozwój społeczny i gospodarczy i Ochrona środowiska, odnoszący się do zdrowia i ochrony rodziny, polityki migracyjnej, bezpieczeństwa ekonomicznego, energetycznego, ochrony środowiska naturalnego i potencjału naukowego i technologicznego. W lipcu 2024 r. wprowadzony został dokument poświęcony rekomendacjom do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Bazują one na prowadzonych w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego (BBN) analizach środowiska bezpieczeństwa, wnioskach wynikających z wojny rosyjsko-ukraińskiej oraz z przeprowadzonych w 2023 r. ćwiczeń symulacyjnych z udziałem najwyższych organów władzy państwowej. Rekomendacje zostały skonsultowane z wiodącymi ekspertami zajmującymi się różnymi aspektami bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Równolegle z propozycjami dotyczącymi wzmocnienia sektora militarnego, rekomendacje wskazują także na szeroki pakiet pilnych i ważnych zadań w pozamilitarnej sferze bezpieczeństwa, zwłaszcza dotyczących budowy systemu odporności i obrony powszechnej, realizowanych przy wykorzystaniu całości dostępnych zasobów ludzkich (czynnik społeczny), organizacyjnych (czynnik strukturalny), materialnych (czynnik gospodarczy)

	i niematerialnych (czynnik <i>soft power</i>). Treść rekomendacji została ujęta w trzech zasadniczych obszarach problemowych: – Zdefiniowane zostały interesy narodowe i cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego; – Dokonana została diagnoza środowiska bezpieczeństwa; – Zaprojektowane zostały potrzebne działania strategiczne oraz niezbędne przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego. Rekomendacje zawarte w dokumencie uwzględniają i systematyzują wnioski z realizowanych dotąd zamierzeń, a także wskazują obszary wymagające dalszych konsekwentnych działań.
Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 (SSiNP 2030)	Celem głównym SSiNP 2030 jest sprawne i nowoczesne państwo służące obywatelom, środowisku oraz gospodarce. Do jego osiągnięcia w perspektywie do 2030 r. przyczyniać się będzie 5 celów szczegółowych – I: Lepsze prawo. – II: Sprawne instytucje państwa. – III: Podniesienie sprawności realizacji zadań państwa poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych i zmianę sposobu działania stosownie do możliwości, jakie stwarza technologia. – IV: Efektywne planowanie i wykorzystanie środków finansowych. – V: Zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 (SZRWIR 2030)	Głównym celem niniejszej Strategii jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego. W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące cele szczegółowe: I: Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej; II: Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska; III: Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa. Obszarami wpływającymi na realizację celów strategii to: sprawne zarządzanie rozwojem, stabilne finansowanie rozwoju, trwała zdolność kreacji i uczenia się.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (SRT2030)	Głównym celem Strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego oraz utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Realizacja wyżej opisanego celu jest związana z wdrażaniem 6 kierunków interwencji dla każdej z gałęzi transportu tj.: 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce. 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym. 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności. 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów. 5: ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.
Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły stanowi wypełnienie zobowiązań wynikających z ustaleń Ramowej Dyrektywy Wodnej w zakresie cyklicznej aktualizacji planów gospodarowania wodami, a także umożliwia dopełnienie zobowiązań raportowych do Komisji Europejskiej. Priorytetem Planu gospodarowania wodami jest stworzenie w ekosystemach wodnych i od wód zależnych warunków, określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej, sprzyjających osiągnięciu celów środowiskowych wyznaczonych dla poszczególnych jednolitych części wód oraz dla obszarów chronionych. W dokumencie tym zawarto również wykaz inwestycji koniecznych do osiągnięcia założonych celów środowiskowych (dla wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych). W kontekście opracowania strategii rozwoju gminy Kurzętnik istotne są następujące działania: – kontrole dotyczące stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu przez podmioty prowadzące produkcję rolną i działalność; – ograniczenie zanieczyszczenia jezior związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa; – analizy techniczno-ekonomiczne gospodarowania ściekami w obszarze gminy poza aglomeracjami; – uporządkowanie i poprawa infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami;

Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły	– aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do jcwp; – kontrola gospodarowania wodami oraz przeglądy pozwoleń wodnoprawnych; – realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych; – kontrola przestrzegania warunków stosowania środków ochrony roślin; – działania renaturyzacyjne; – ograniczenie zanieczyszczenia wód związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa oraz ograniczenie zanieczyszczenia pestycydami; – rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta; – analiza możliwości przebudowy budowli piętrzących w zakresie zapewniającym ciągłość biologiczną i spełnienie celów środowiskowych; – opracowanie wariantowej analizy sposobu udroźnienia budowli piętrzących na cieku wraz ze wskazaniem wariantu do realizacji oraz opracowaniem dokumentacji projektowej; – realizacja wybranego wariantu udroźnienia cieku - działanie inwestycyjne; – kontrola funkcjonowania urządzeń do migracji ryb; – monitoring skuteczności istniejących urządzeń do migracji ryb; – ocena wpływu budowli poprzecznych na ciągłość biologiczną i cele środowiskowe jcwp; – realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Aktualny Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (2022), stanowi aktualizację PZRP dla OD Wisły przyjętego do realizacji w 2016 r. Dokument ten, zgodnie z ustaleniami art. 173 ust. 21 Ustawy Prawo Wodne zawiera: – wszelkie zmiany lub uaktualnienia dotyczące tych planów, wraz z podsumowaniem przeglądów wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego; – ocenę postępów w realizacji celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis i wyjaśnienie przyczyn niezrealizowania zaplanowanych działań zmierzających do osiągnięcia celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis działań podjętych, a niezaplanowanych w tych planach; – możliwy wpływ zmian klimatu na występowanie powodzi. Nadrzędnym i podstawowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego, a także działalności gospodarczej. W ramach wdrażania założeń Planu wskazano następujące cele główne, którym przyporządkowano cele szczegółowe: – Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego; - Zapewnienie warunków ograniczających możliwość występowania powodzi, - Zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP; – Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego; - Zapewnienie warunków redukujących możliwość występowania powodzi, - Redukcja obszaru zagrożonego powodzią oraz zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP, - Redukcja wrażliwości społeczności i obiektów na OZP; – Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym; - Zwiększenie skuteczności prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych, - Zwiększenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych, - Zwiększenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi, - Wdrożenie systemu analiz popowodziowych i zwiększanie jego skuteczności, - Wdrożenie instrumentów prawnych i finansowych zwiększających bezpieczeństwo powodziowe, - Zwiększenie świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego.
--	--

Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Dokument ten sporządzony został na okres sześcioletni (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej.

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Kurzętnik:

- w przeważającej części w stopniu „ekstremalnym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy rolniczej. Niższe ryzyko występuje na terenach leśnych oraz w pobliżu najważniejszych rzek w gminie;
- w stopniu „umiarkowanym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy hydrologicznej;
- w stopniu „słabym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej;
- w stopniu „silnym”, „umiarkowanym” i „słabym” narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy. Zróżnicowanie wynika przede wszystkim ze struktury użytkowania gruntów.

W zakresie przeciwdziałania skutkom suszy wskazano następujący katalog działań do realizacji na poziomie lokalnym (w tym gminnym):

- Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych;
- Zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej na gruntach leśnych;
- Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych;
- Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji;
- Podpiętrzenie wód jezior dla przeciwdziałania skutkom suszy;
- Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie kształtowania zasobów wodnych poprzez zwiększanie sztucznej retencji;
- Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej;
- Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych;
- Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych;
- Uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego wszystkich szczebli;
- Budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych oraz budowa lub przebudowa rurociągów wodociągowych magistralnych do przesyłania wody do obszarów zagrożonych suszą hydrologiczną dla potrzeb zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi mieszkańców tych obszarów;
- Czasowe ograniczenie zużycia wody z sieci wodociągowej;
- Czasowe ograniczenie korzystania z wód;
- Zmiana sposobu wykonywania oraz przesunięcie terminów realizacji prac utrzymaniowych na ciekach, z uwagi na wystąpienie suszy hydrologicznej, ujętych w planach utrzymania wód;
- Edukacja i kreowanie świadomości rolników w zakresie zwiększania retencji na gruntach rolnych, zwiększania materii organicznej w glebie oraz upowszechniania upraw mniej wrażliwych na suszę. Propagowanie ubezpieczeń rolnych;
- Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach strategicznych oraz na: <https://www.gov.pl/web/ia/strategie-krajowe>.

1.3. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami strategii rozwoju województwa, która stanowi punkt odniesienia oraz podstawowy dokument strategiczny określający długofalową wizję rozwoju województwa. Dla województwa warmińsko-mazurskiego obowiązuje aktualnie dokument pn.: „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego”, przyjęty Uchwałą Nr XIV/243/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lutego 2020 roku.

Tab. 2 Główne założenia obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego	Strategia Warmińsko-Mazurskie 2030 stanowi odpowiedź na wyzwania rozwojowe województwa warmińsko-mazurskiego, które mają za zadanie podnieść jakość życia, ograniczyć wykluczenie społeczne i bezrobocie, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Istotą omawianej Strategii jest wskazanie wyzwań, przed którymi aktualnie stoi województwo oraz celów rozwoju, które te problemy pozwolą rozwiązać. W ramach Strategii sformułowano cel główny: „Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy”, gdzie poprawa spójności powinna być osiągnięta w kontekstach inteligentnych specjalizacji, regionalnym i bałtyckim. W Strategii wyznaczono cele strategiczne z szeregiem celów operacyjnych. Układ celów strategicznych prezentuje się następująco: – Kompetencje przyszłości (wyzwania rozwojowe, innowacyjność, oferta nowoczesnych usług sektora prywatnego i publicznego); – Inteligentna produktywność (działalność gospodarcza, podmiotem celu są firmy i instytucje otoczenia biznesu); – Kreatywna aktywność (wykorzystanie potencjału mieszkańców do wzmacniania innych zasobów regionu, w tym wzmacniania więzi społecznych). W Strategii Warmińsko-Mazurskie 2030 wyznaczono następujące obszary problemowe na obszarze Województwa, tj. tzw. obszary strategicznej interwencji (OSI): – Tygrys warmińsko-mazurski; – MOF Olsztyna; – MOF Elbląga; – MOF Ełku; – OF Wielkie Jeziora Mazurskie; – Niebieski Zachód; – Miasta CITTASLOW; – EGO; – Miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze; – Obszary marginalizacji. Jednocześnie wskazuje się, iż na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jedenaście gmin nie klasyfikuje się do żadnego obszaru strategicznej interwencji, w tym gmina Kurzętnik. Należy jednocześnie nadmienić, iż gminy nie objęte zasięgiem OSI również są przedmiotem zainteresowania polityką rozwoju województwa.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w dokumencie.

Poza Strategią Rozwoju Województwa, do istotnych dokumentów regionalnych, kierunkujących ogólnymi założeniami rozwojowymi województwa i gmin należą m.in.:

Tab. 3 Główne założenia pozostałych dokumentów szczebla regionalnego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego	Aktualnie obowiązujący Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przyjęto uchwałą nr XXXIX/832/18 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 sierpnia 2018 r. Celem głównym obowiązującego Planu jest ład przestrzenny i zrównoważony rozwój jako podstawa kształtowania polityki przestrzennej województwa. Dla realizacji założonych celów polityki przestrzennej województwa służą przyjęte kierunki, zasady i działania zagospodarowania przestrzennego. Do głównych kierunków, zasad i działań w kontekście gminy Kurzętnik, należą m.in.*: – Tworzenie warunków dla rozwijania wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej; – Osiągnięcie spójności systemu transportowego regionu w celu zwiększenia dostępności zewnętrznej i wewnętrznej oraz zmniejszenia kosztów transportu, w tym kształtowanie spójnego systemu drogowych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych oraz rozwój regionalnej infrastruktury drogowej dla uzyskania dostępnej i spójnej sieci dróg wojewódzkich; W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa określono również rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, w tym odnoszące się do gminy Kurzętnik w zakresie*: – Infrastruktury komunikacyjnej: - Budowa obwodnicy Nowego Miasta Lubawskiego w ciągu drogi krajowej nr 15 [przedsięwzięcie zrealizowane]; - Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Marzęcice – Nowe Miasto Lubawskie w zakresie ścieżki rowerowej z dopuszczonym ruchem pieszym; – Infrastruktury technicznej: - Modernizacja linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV relacji Nowe Miasto Lubawskie – Brodnica; - Budowa, przebudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej; – Ochrony środowiska: - Odtworzenie kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Czerwonka w km 0+000 6+795; - Rozbudowa Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK). * część inwestycji została już zrealizowana
Program Ochrony Środowiska dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030	Program wskazuje cele w zakresie ochrony środowiska województwa warmińsko-mazurskiego. Określono obszary (dziedziny) interwencji, dla których przyjęto zadania w ramach poniższych kierunków interwencji: – Ochrona klimatu i jakości powietrza: Poprawa jakości powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu; – Zagrożenia hałasem: Poprawa klimatu akustycznego w województwie warmińsko-mazurskim; – Pola elektromagnetyczne: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi; – Gospodarowanie wodami: Osiągnięcie celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) – rzecznych, jeziornych, przejściowych i jednolitych części wód podziemnych (JCWPd), Ochrona przed niedoborami wody i powodzią poprzez zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wodnych i zmniejszenie ryzyka powodziowego; – Gospodarka wodno-ściekowa: Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej; – Zasoby geologiczne: Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi; – Gleby: Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu; – Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów: Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa warmińsko-mazurskiego; – Zasoby przyrodnicze: Ochrona różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej, Prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, Zwiększanie lesistości; – Zagrożenia poważnymi awariami: Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz minimalizacja ich skutków.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach.

1.4. STRATEGICZNE ZAŁOŻENIA ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami założeń dokumentów szczebla powiatowego oraz w odniesieniu do dokumentów strategicznych utworzonych w ramach partnerstw jednostek samorządu terytorialnego.

Aktualnie powiat nowomiejski nie posiada obowiązującego dokumentu strategicznego. Ponadto dla gminy Kurzętnik nie opracowano dokumentu w ramach strategii ponadlokalnej (stan na styczeń 2026 r.).

1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Gmina Kurzętnik wchodzi w skład Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemia Lubawska, które swoją działalnością obejmuje 6 gmin wiejskich: Rybno, Lubawa, Biskupiec, Grodziczno, Kurzętnik, Bratian oraz 2 gminy miejskie: Lubawa i Nowe Miasto Lubawskie. Obszar ten jest spójny terytorialnie, ale również spójny wewnętrznie pod względem: społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Nadrzędnym celem jest działalność na rzecz wspierania i upowszechniania zrównoważonego rozwoju, społeczeństwa obywatelskiego, rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, budowania partnerstwa i dialogu oraz podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich i miejskich.¹⁰

Tab. 4 Główne założenia Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Lubawska na lata 2023-2030”

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Ziemia Lubawska” na lata 2023-2030	Głównym dokumentem opracowywanym przez Stowarzyszenie jest Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Ziemia Lubawska na lata 2023-2030. Strategia zawiera przedsięwzięcia wynikające z analizy potrzeb i potencjału obszaru LSR, które mają na celu podniesienie jakości życia społeczności lokalnej i podniesienia rozpoznawalności Ziemi Lubawskiej, jako obszaru atrakcyjnego turystycznie. Układ celów i poszczególnych przedsięwzięć LSR kształtuje się następująco: – Cel 1. Mieszkańcy: - Przedsięwzięcie 1.1 Rozwój infrastruktury lokalnej, - Przedsięwzięcie 1.2 Rozwój kompetencji społecznych; – Cel 2. Gospodarka: - Przedsięwzięcie 2.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, - Przedsięwzięcie 2.2 Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej, - Przedsięwzięcie 2.3 Rozwój pozarolniczej funkcji gospodarstw rolnych; – Cel 3. Ziemia Lubawska: - Przedsięwzięcie 3.1 Budowa marki Ziemi Lubawskiej, - Przedsięwzięcie 3.2 Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi, - Przedsięwzięcie 3.3 Wykorzystywanie dziedzictwa historyczno-kulturowego-przyrodniczego do rozwoju turystyki. Opracowane cele zgodnie z zasadą partycypacji są komplementarne z dokumentami wyższego rzędu.

¹⁰ Materiał źródłowy: <https://lgdziemialubawska.pl/>, Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Ziemia Lubawska na lata 2023-2030, 2023.

2. POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ

2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE

Gmina Kurzętnik posiada status gminy wiejskiej, zajmuje powierzchnię ok. 149 km² i położona jest w południowej części powiatu nowomiejskiego, w województwie warmińsko-mazurskim i sąsiaduje:

- od północy z Nowym Miastem Lubawskim i gminą Bratian;
- od wschodu z gminą Grodziczno;
- od południa z gminą Brzozie i Zbiczno;
- od zachodu z gminą Biskupiec.

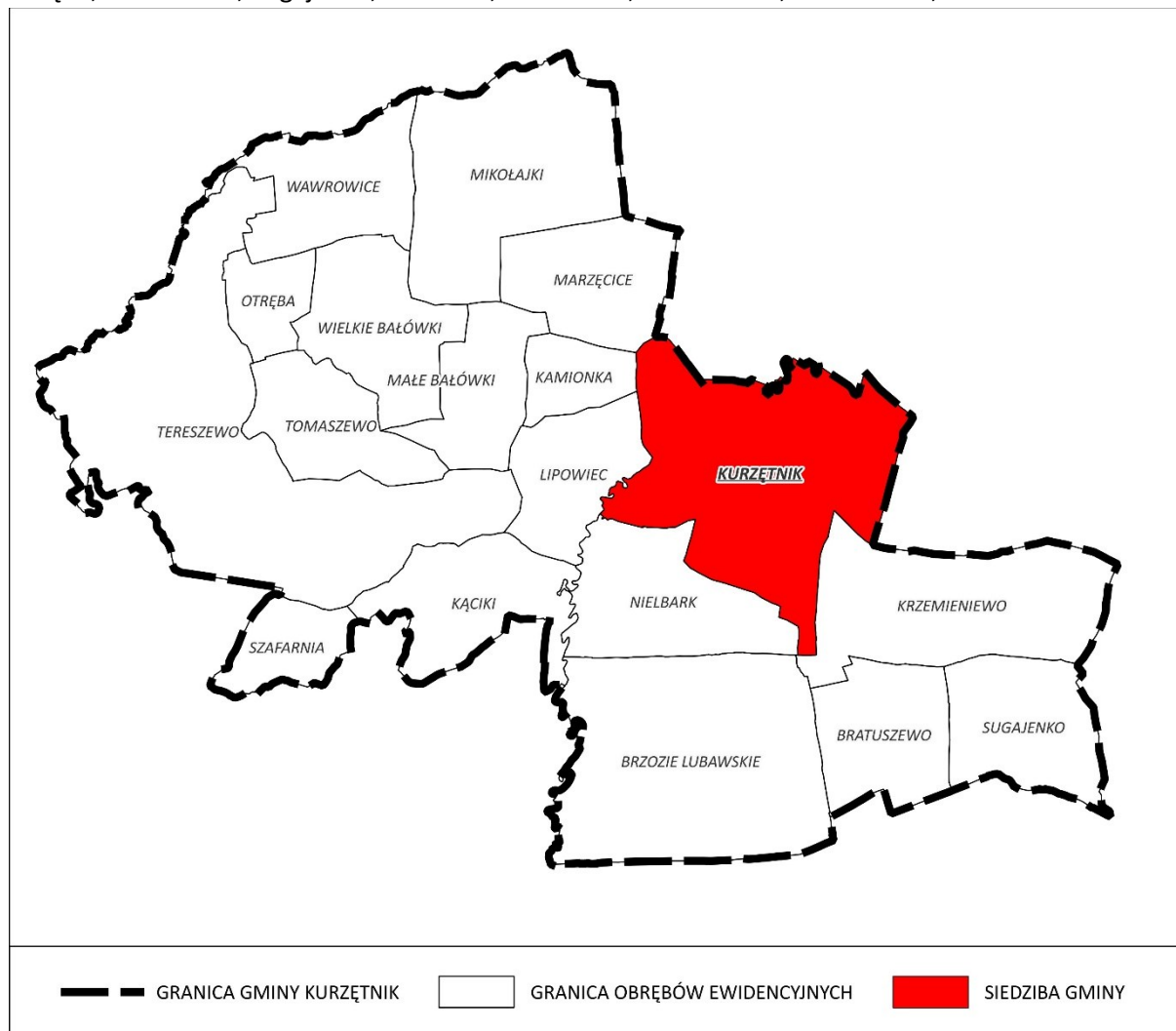
Gmina od strony południowo-zachodniej graniczy z województwem kujawsko-pomorskim.

Ryc. 1 Położenie administracyjne gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

W skład gminy wchodzi następujące sołectwa¹¹: Bratuszewo, Brzozie Lubawskie, Kamionka, Kąćki, Krzemieniewo, Kurzętnik I, Kurzętnik II, Lipowiec, Małe Bałówki, Marzęcice, Mikołajki, Nielbark, Otręba, Romanowo, Sugajenko, Szafarnia, Tereszewo, Tomaszewo, Wawrowice, Wielkie Bałówki.

Ryc. 2 Struktura jednostek podziału terytorialnego

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

2.2. WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA

Układ komunikacji drogowej na terenie gminy Kurzętnik stanowi¹²:

układ nadrzędny:

- droga krajowa nr 15, relacji Ostróda – Lubawa – Brodnica;
- droga wojewódzka nr 538, relacji Nowe Miasto Lubawskie – Łasin;

układ podstawowy:

- drogi powiatowe:
 - 1248N, relacji gr. woj. (Ciche) – Nielbark – gr. woj. (Brzozie);
 - 1250N, relacji Brzozie – Mroczo – Rynek;
 - 1317N, relacji Marzęcice – gr. woj. (Pokrzydowo);

¹¹ Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Kurzętnik oraz Dane GUS, stan na 2024 r.

¹² Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

- 1319N, relacji Nowe Miasto Lub. – Kaługa;
- 1321N, relacji Kurzętnik – Nielbark;
- 1323N, relacji Kacze Bagno – Sugajenko;
- 1335N, relacji Nowe Miasto Lub. – Mroczo – Słup;
- układ uzupełniający:
 - drogi gminne (tab. poniżej):

Tab. 5 Wykaz dróg gminnych w gm. Kurzętnik

WYKAZ DRÓG GMINNYCH		
NUMER DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ [m]
182001 N	Śluzka - Otręba - Tomaszewo - dr. pow. nr 1317 N (Borek Królewski)	7264
182002 N	dr. wojew. nr 538 (Śluzka) - Wawrowice	1271
182003 N	dr. wojew. nr 538 (Wawrowice) - Mikołajki - dr. wojew. nr 538 (Marzęcice)	5997
182004 N	Mikołajki - gr. gm. (Nowy Dwór)	1849
182005 N	dr. gm. nr 182001 N (Otręba) - dr. gm. nr 182006 N (Wawrowice)	2135
182006 N	Wawrowice - Wielka Osówka - Wielkie Bałówki - dr. pow. nr 1317 N	4836
182007 N	dr. gm. nr 182001 N (Otręba) - Wielka Osówka - Mikołajki	5361
182008 N	dr. gm. nr 182007 N - dr. gm. nr 182006 N	628
182009 N	dr. gm. nr 182001 N - Wielkie Bałówki	1964
182010 N	dr. gm. nr 182001 N - Wielkie Bałówki	1221
182011 N	Wielkie Bałówki - dr. pow. nr 1317 N (Marzęcice)	3022
182012 N	dr. wojew. nr 538 - Mała Osówka - dr. gm. nr 182006 N (Wielkie Bałówki)	1825
182013 N	gr. gm. (Nawra) - Marzęcice	791
182014 N	gr. gm. (Nowe Miasto Lubawskie) - Marzęcice	940
182015 N	Marzęcice - dr. pow. nr 1319 N (Kurzętnik)	3434
182016 N	Małe Bałówki - Kamionka - Marzęcice	5136
182017 N	dr. pow. nr 1317 N (Małe Bałówki) - dr. gm. nr 182018 N	1671
182018 N	Tereszewo - Lipowiec	4451
182019 N	gr. wojew. (Czyste Błota) - dr. pow. nr 1248 N (Kąciki)	1128
182020 N	gr. wojew. - dr. pow. nr 1317 N (Tereszewo)	1420
182021 N	gr. wojew. - Szafarnia	1300
182022 N	Szafarnia - gr. wojew.	400
182023 N	dr. kraj. nr 15 - Kurzętnik - Dębno - dr. pow. nr 1248 N	5627
182024 N	dr. pow. nr 1248 N - Brzozie Lubawskie	4351
182025 N	Nielbark - Brzozie Lubawskie	3313

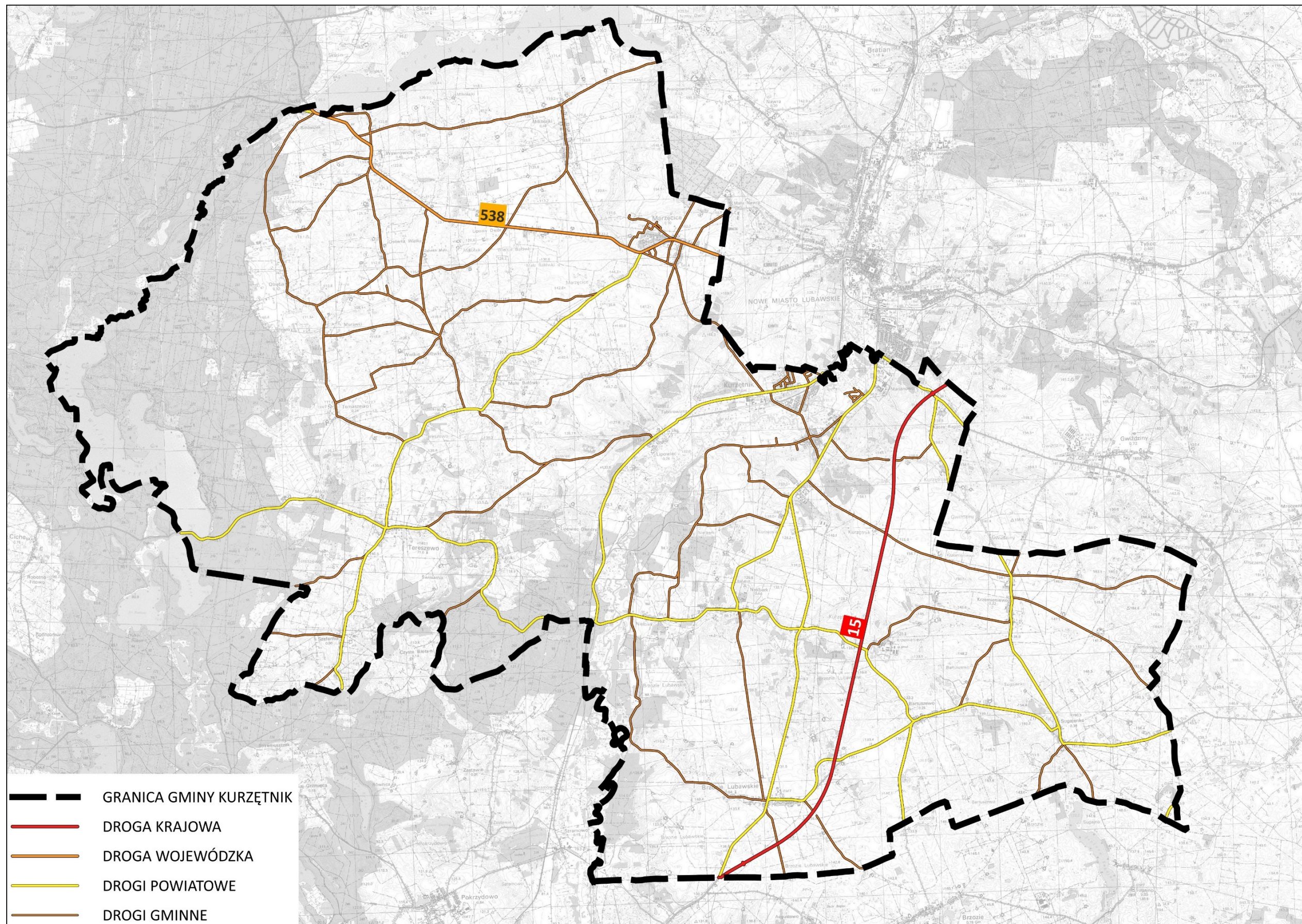
WYKAZ DRÓG GMINNYCH		
NUMER DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ [m]
182026 N	dr. kraj. nr 15 (Brzozie Lubawskie) - gr. wojew. (Augustowo)	1220
182027 N	Brzozie Lubawskie - gr. wojew. (Brzozie Polskie)	1580
182028 N	dr. kraj. nr 15 (Kurzętnik) - Krzemieniewo - gr. gm.	7027
182029 N	gr. gm. (Gwiżdżyny) - Krzemieniewo	401
182030 N	Krzemieniewo - gr. gm. (Boleszyn)	2926
182031 N	dr. pow. nr 1323 N (Krzemieniewo) - dr. pow. nr 1250 N (Bratuszewo)	1553
182032 N	Sugajenko - gr. wojew. (Brzozie Polskie)	1072
182033 N	Sugajenko - gr. wojew. (Sugajno)	1157
182037 N	Kurzętnik ciąg ulic: ul. Jagiełły (łącząca drogę kraj. Nr 15 z ul. Rynek), ul. Rynek (łącząca ul. Jagiełły z ul. Hunta), ul. Hunta (łącząca ul. Rynek z ul. Dworcową) oraz ul. Dworcowa (łącząca ul. Hunta z Betoniarską - dr. pow. nr 1319 N)	1521
182038 N	droga w miejscowości Kurzętnik (dz. nr 160/39, 118, 161/8, 156/2 oraz część dz. nr 157)	2295
182039 N	droga w miejscowości Marzęcice (dz. nr 250)	413
182040 N	droga w miejscowości Marzęcice (dz. nr: 244/41, 245/5, 244/40)	384
182041 N	Kurzętnik - Krzemieniewo (dz. nr: 106, 122, 123 w miejscowości Krzemieniewo, oraz dz. nr 688/6 w miejscowości Kurzętnik)	2873
182042 N	droga w miejscowości Marzęcice (dz. nr 7), stanowiąca drogę pomiędzy drogą wojewódzką nr 538 Radzyń Chełmiński - Rozdroże, a drogę gminną nr 182003 N dr. wojew. nr 538 (Wawrowice) - Mikołajki - dr. wojew. nr 538 (Marzęcice)	1504
182043 N	droga w miejscowości Marzęcice (dz. nr: 9/55, 9/52, 9/47, 9/29, 31/16 i część dz. nr 33/15), stanowiąca drogę pomiędzy drogą wojewódzką nr 538 Radzyń Chełmiński - Rozdroże, a drogą stanowiącą działkę nr 7 w miejscowości Marzęcice	1190
182044 N	Kurzętnik, dz. nr: 1166 oraz 1156	1086
182045 N	Kurzętnik, dz. nr: 1284, 1331, 1332, 1333, 1132, 1133/16, 1133/13, 1329 oraz 1330	1623
182046 N	droga, którą stanowi działka nr 78/1 położona w miejscowości Wawrowice	1291
182047 N	droga, którą stanowią działki nr 813 i 814/5 położone w miejscowości Kurzętnik oraz działka nr 7 położona w miejscowości Nielbark	1541
182048 N	droga, którą stanowią działki nr 1521, 1527, 1538, 1474, 1473, 1487, 1503, 1505 oraz 1504/12 położone w miejscowości Kurzętnik	1001
182049 N	droga, którą stanowią działki nr 704, 703/1, 617, 619/1, 620, 705/3 położone w miejscowości Kurzętnik	1437
182050 N	droga, którą stanowią działki nr 1131/13, 1131/35, 1131/36, 1132 położone w miejscowości Kurzętnik	917

WYKAZ DRÓG GMINNYCH		
NUMER DROGI GMINNEJ	PRZEBIEG DROGI/ULICA	DŁUGOŚĆ [m]
182051 N	droga, którą stanowią działki nr 49/3, 49/5, 50/1, 484/1, 485/1, 486/1, 487/1, 489/1, 490/1, 491/3, 492/1, 493/1, 494/1, 495/1, 496/1, 497/1, 601/3 położone w miejscowości Brzozie Lubawskie	1865
182052 N	droga, którą stanowią działki nr 143/8, 143/9, 143/11, 143/13, 146/1, 148/6, 148/8, 164/8, 164/9 obręb geodezyjny 0018 Wielkie Bałówki, gm. Kurzętnik, 45/1, 74/3, 183/1, 183/2 obręb geodezyjny 0016 Tomaszewo, gm. Kurzętnik	3012
182053 N	droga, którą stanowią działki nr 200, 189/2 obręb geodezyjny 0006 Kurzętnik, gmina Kurzętnik	251
182054 N	droga, którą stanowi działka nr 6/2 obręb geodezyjny 0014 Szafarnia, gm. Kurzętnik	380
--	ul. Storczykowa w Kurzętniku (dz. nr 1139/4, 1139/28, 1139/20, 1139/37, 1139/31, 1641/8, 1398)	430
--	dr. pow. nr 1250 N (Bratuszewo) – Brzozie Lubawskie	2611
--	DK 15 (Brzozie Lubawskie) - Kurzętnik	7010

Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

- pozostałe drogi, niebędące drogami publicznymi, w tym wewnętrzne i dojazdowe.

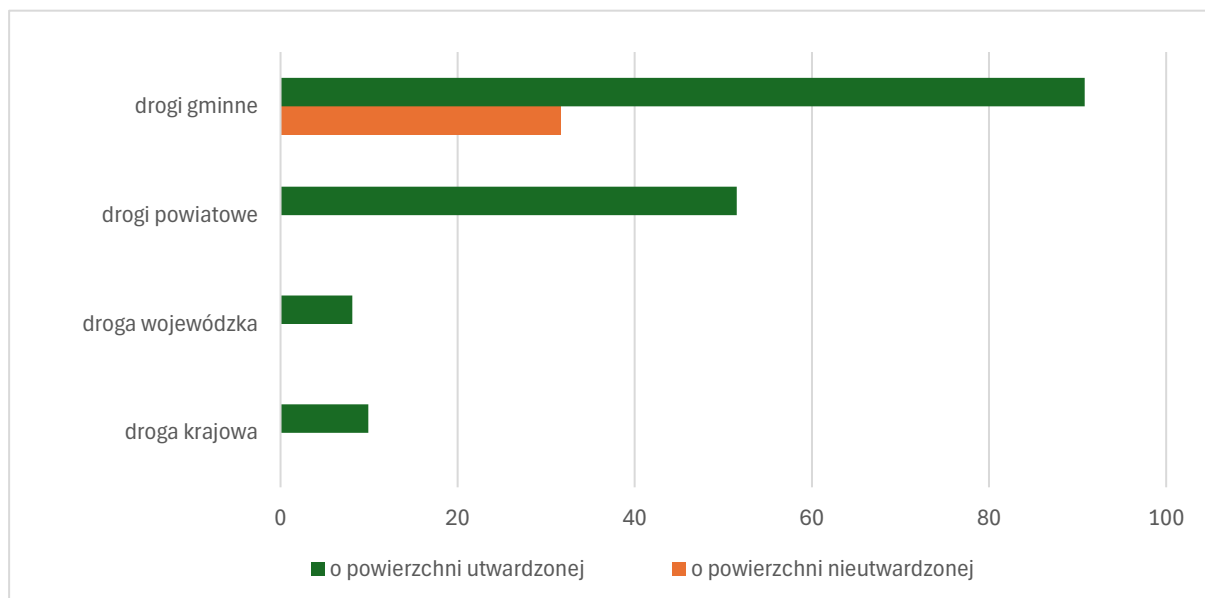
Układ drogowy gminy przedstawia się następująco:

Ryc. 3 Układ komunikacyjny nadrzędny i podstawowy gminy
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10K.

Stan techniczny drogi krajowej nr 15 oraz drogi wojewódzkiej nr 538 oceniany jest jako dobry a ponadto drogi te na całej swojej długości w granicach gminy posiadają one nawierzchnię o wysokiej jakości (masa bitumiczna). Drogi powiatowe w całości posiadają nawierzchnię utwardzoną, natomiast w przypadku dróg gminnych również wyraźnie dominują drogi o nawierzchni utwardzonej (ok. 74%).¹³

W odniesieniu do nawierzchni utwardzonej, w dalszym ciągu stan części dróg wymaga poprawy. Pomimo poczynionych w ostatnich latach inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną konieczne są dalsze, sukcesywne modernizacje i przebudowy oraz realizacje nowych odcinków dróg.

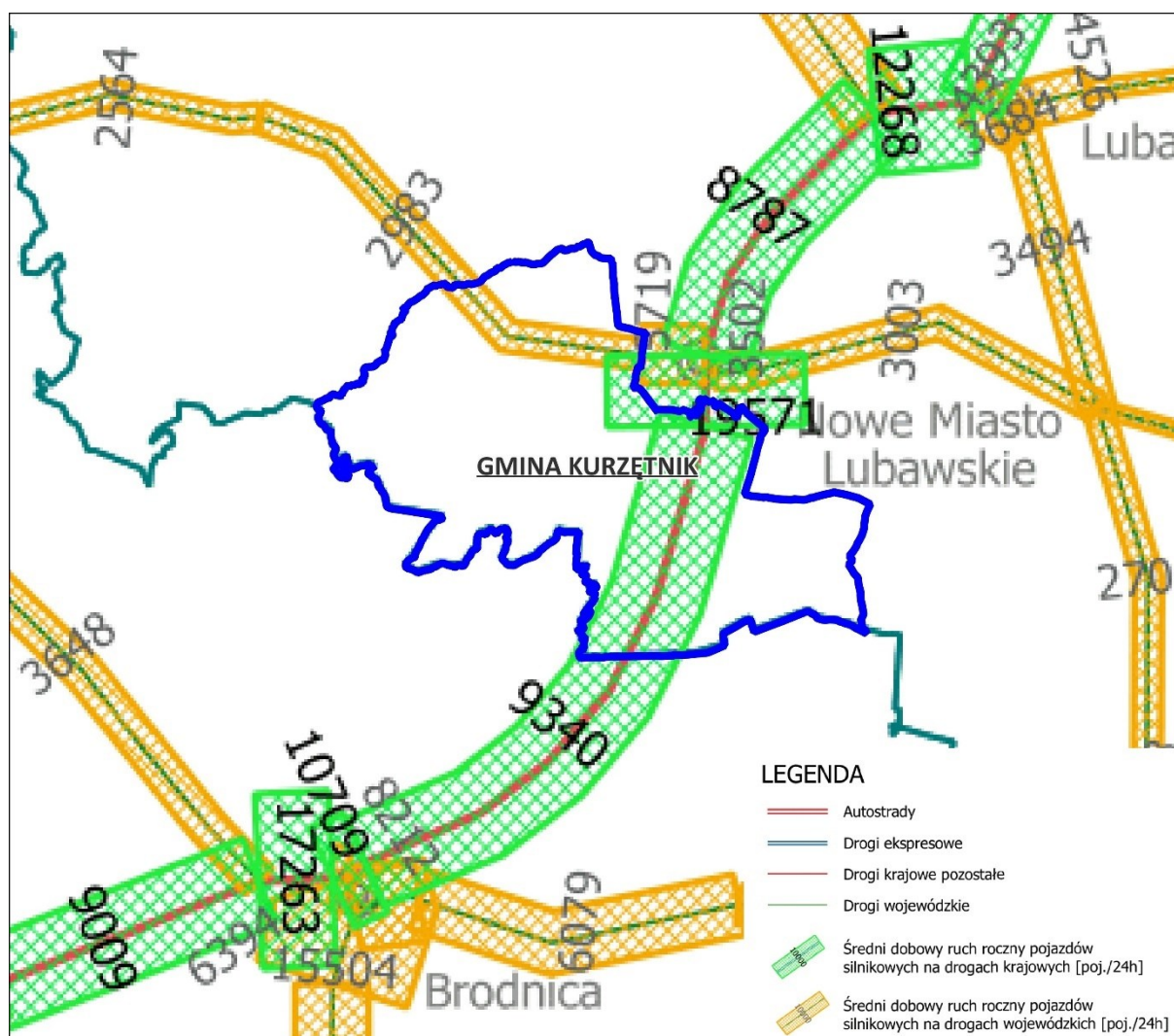
Ryc. 4 Długość dróg [km] na terenie gminy w podziale na drogi o nawierzchni utwardzonej i nieutwardzonej

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k oraz Dane GUS, stan na 2024 r.

Spośród dróg przebiegających przez teren gminy, badaniem natężenia ruchu objęty został odcinek drogi krajowej nr 15 oraz drogi wojewódzkiej nr 538. W przypadku DK nr 15 średniodobowa liczba pojazdów silnikowych oscyluje w granicach 9 tys. sztuk, natomiast wartość dla DW nr 538 kształtuje się na poziomie ok. 3 tys. sztuk/dobę. Większe natężenie ruchu drogowego występuje w pobliżu miast Brodnica i Lubawa, gdzie liczba pojazdów przekracza 12 tys. sztuk/dobę.

Wyniki badań zobrazowano na rycinie poniżej.

¹³ Zgodnie z ustawą z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym: droga twarda to droga z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej, klinkierowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych lub kamienno-betonowych, jeżeli długość nawierzchni przekracza 20 m.

Ryc. 5 Średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych na drogach krajowych i wojewódzkich

Materiał źródłowy: Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021, GDDKiA.

2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

Przez teren gminy Kurzętnik nie przebiegają obecnie linie kolejowe. Najbliższa czynna stacja kolejowa znajduje się w miejscowości Biskupiec Pomorski, która obsługuje linie kolejową nr 353 o znaczeniu krajowym (relacji Poznań Wschód – Skandawa). Z Biskupca Pomorskiego funkcjonują bezpośrednie połączenia kolejowe m.in. Torunia, Ławy, Ostródy oraz dalej w kierunku Olsztyna.

2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA

Na terenie gminy Kurzętnik znajduje się w sumie 14,7 km dróg rowerowych, z czego 12,1 km jest pod Zarządem Gminy, 1,3 km pod Zarządem Starostwa Powiatowego w Nowym Mieście Lubawskim oraz 1,3 km pod Zarządem Urzędu Marszałkowskiego.¹⁴ Poza tym transport rowerowy odbywa się poboczem lub drogami.¹⁵

W granicach gminy przebiegają następujące szlaki rowerowe¹⁶:

- Dawny dworzec kolejowy Kaługa–Rzeka Drwęca (początek: Kurzętnik Dolny) - trasa o niewielkim poziomie trudności, gdzie występuje przeważnie utwardzona nawierzchnia;

¹⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

¹⁵ Droga rowerowa określana jest jako droga lub jej część, przeznaczona dla ruchu rowerów, odpowiednio oznakowana, służąca głównie do celom komunikacyjnym, a nie turystycznym (w statystyce dróg rowerowych nie ujmuje się tzw. szlaków rowerowych, np. położonych w lesie).

¹⁶ Materiał źródłowy: <https://www.komoot.com/>

- Stacja kolejowa Bratian–Kościół w Radomnie (początek: Kurzętnik Dolny) – trasa o niewielkim poziomie trudności, gdzie występuje przeważnie utwardzona nawierzchnia;
- Jezioro Kochanka–Jezioro Wielkie Partęczyny (początek: Tomaszewo) – trasa o umiarkowanym poziomie trudności, gdzie występuje przeważnie utwardzona nawierzchnia.

Ponadto na terenie gminy znajduje się park rowerowy „*Bike Park Kurza Góra*”, jedyna tego typu atrakcja na obszarze północnej Polski (opisano szczegółowo w rozdz. 7.2.).

Zważywszy na powszechne użytkowanie rowerów jako środków transportu lokalnego, pożądany byłby rozwój infrastruktury rowerowej, zwłaszcza realizowanej w formie ciągów rowerowych, zwiększających bezpieczeństwo użytkowników (odseparowanie ruchu pojazdów silnikowych od rowerowego i pieszo-rowerowego). W miejscach o utrudnionych warunkach realizacji ciągów wskazane jest wyznaczenie i oznakowanie ścieżek w formie pasów lub kontrapasów. Natomiast na terenach o niskiej intensywności zabudowy lub terenach otwartych warto wprowadzić oznakowanie. Ukształtowana sieć powiązań rowerowych stanowiłaby zachętę do korzystania z alternatywnych środków transportu, jakim są pojazdy rowerowe.

2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY

Transport zbiorowy gminy Kurzętnik opiera się wyłącznie na transporcie autobusowym. W granicach gminy nie funkcjonuje żaden dworzec kolejowy i autobusowy, a komunikacja odbywa się z wykorzystaniem przystanków autobusowych.

Z terenu gminy Kurzętnik realizowane są bezpośrednie i regularne połączenia autobusowe do Nowego Miasta Lubawskiego. Funkcjonują również dojazdy do Lidzbarka i Brodnicy, nie mniej kursy sprowadzają się do jednego lub dwóch kursów dziennie. Ponadto obsługiwane są tutaj połączenia w zakresie dowozu uczniów do szkoły. Jednocześnie należy wskazać, że dostępność połączeń z większymi ośrodkami miejskimi, takimi jak Olsztyn czy Toruń, jest ograniczona i realizowana jest z wykorzystaniem przesiadek, głównie w sąsiednim Nowym Mieście Lubawskim.¹⁷

Usługi transportu zbiorowego świadczone są przez operatora wybranego w trybie art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym, zgodnie z rozstrzygnięciem w ramach zapytania cenowego. Przewozy transportowe zawarte w ramach porozumienia pomiędzy samorządami i prywatne linie autobusowe. Biorąc pod uwagę czynniki ekonomiczne, powierzchnię i zaludnienie gminy, charakter występującej zabudowy, a także powszechny dostęp do prywatnych środków transportu, należy uznać, że na jej obszarze nie ma przesłanek do stworzenia publicznych, lokalnych połączeń autobusowych (nie licząc dowozów do szkoły)¹⁸.

2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

W odniesieniu do gminy Kurzętnik najbliższym ośrodkiem miejskim jest bezpośrednio sąsiadujące Nowe Miasto Lubawskie, pełniące funkcje powiatu nowomiejskiego. Czas dojazdu transportem indywidualnym z Kurzętnika do centrum miasta wynosi około 5-10 min.

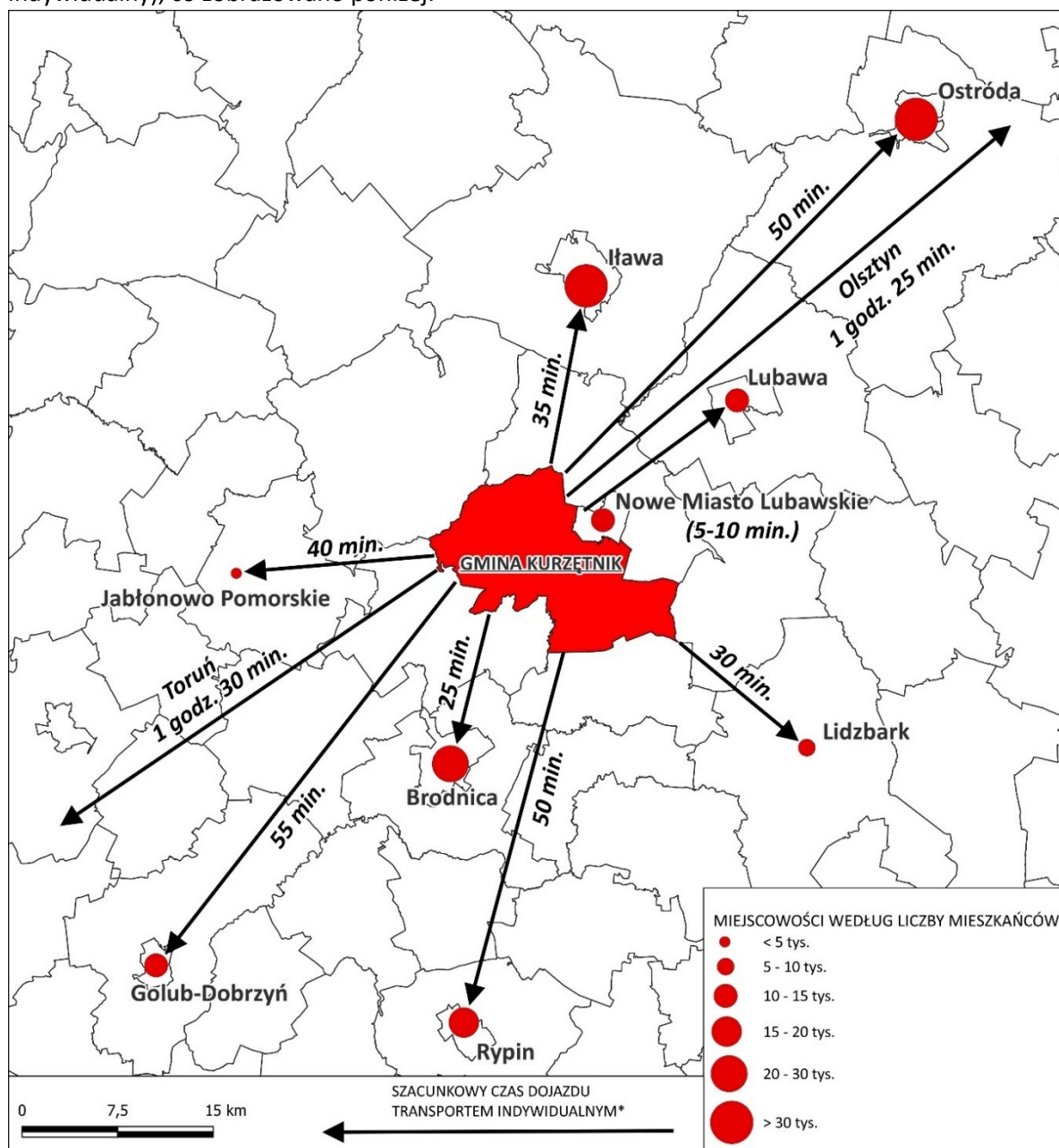
Inne, ważne ośrodki miejskie z perspektywy gminy Kurzętnik to: Iława, Lubawa, Brodnica, Lidzbark, Rypin, Jabłonowo Pomorskie, Golub Dobrzyń, które zlokalizowane są w odległości od 30 do 50 km, natomiast czas dojazdu transportem indywidualnym nie przekracza 1 godziny.

Siedziba województwa warmińsko-mazurskiego (Olsztyn) znajduje się w odległości ok. 85 km (1 godz. 30 min.), natomiast siedziba sąsiadującego województwa kujawsko-pomorskiego (Toruń) znajduje się w odległości 90 km (1 godz. 30 min.). Odległość, a także stan infrastruktury komunikacyjnej

¹⁷ Materiał źródłowy: <https://www.e-podroznik.pl/>

¹⁸ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

przekłada się na czas dojazdu, potrzebny na dotarcie do poszczególnych miast (transport indywidualny), co zobrazowano poniżej:

Ryc. 6 Lokalizacja gminy w stosunku do ośrodków miejskich oraz szacunkowy czas podróży transportem indywidualnym

* szacunkowy czas liczony z centrum gminy Kurzętnik do centrów poszczególnych miejscowości.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

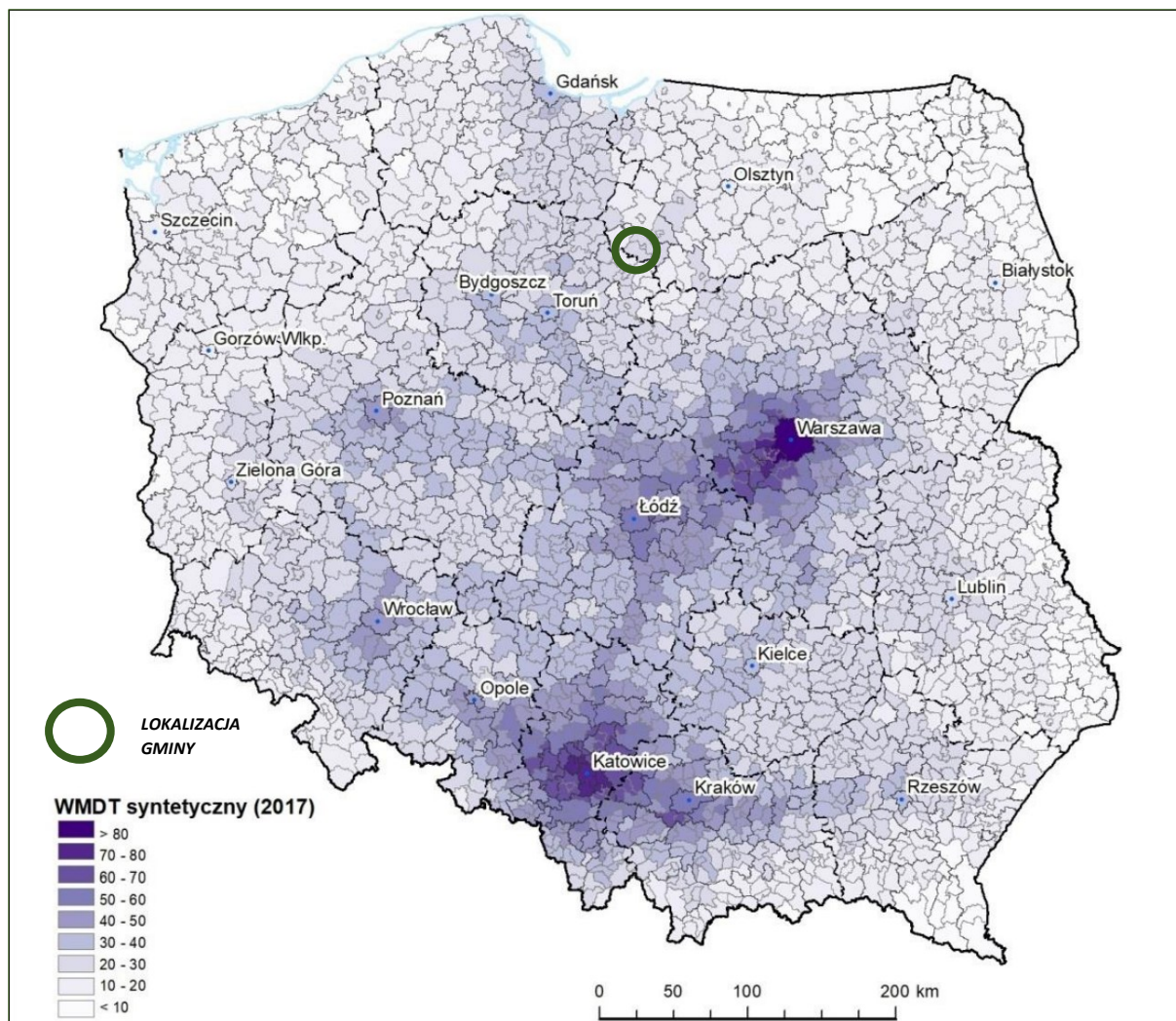
2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM

Dostępność transportowa stanowi jeden z kluczowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego, wpływając zarówno na mobilność mieszkańców, jak i na atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych obszarów kraju. W celu jej zobrazowania w skali lokalnej i ponadlokalnej stosuje się wskaźnik dostępności potencjałowej, określany jako wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT). Jest to syntetyczna miara odzwierciedlająca łączne oddziaływanie różnych gałęzi transportu, w tym drogowego, kolejowego oraz – w mniejszym stopniu – lotniczego, na poziom powiązań przestrzennych gmin.

Analiza została podzielona na cztery elementy. Najpierw pokazano, jak kształtowała się dostępność międzygałęziowa gmin w 2017 roku. Następnie przedstawiono prognozowany stan dostępności w 2030 r., wynikający z realizowanych inwestycji infrastrukturalnych. Kolejna część dotyczy zmian wskaźnika WMDT w latach 2020–2030, wskazując obszary o najszybszej poprawie. Na zakończenie zaprezentowano planowany układ dróg ekspresowych i autostrad, który będzie podstawą dalszego kształtowania dostępności kraju.

WSKAŹNIK MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ W 2017 ROKU

W 2017 roku gmina Kurzętnik odznaczała się przeciętnym w skali kraju wskaźnikiem dostępności transportowej (WMDT: 20-30). Było to charakterystyczne dla gmin z tego rejonu województwa warmińsko-mazurskiego, które cechowała zbliżona dostępność transportowa.

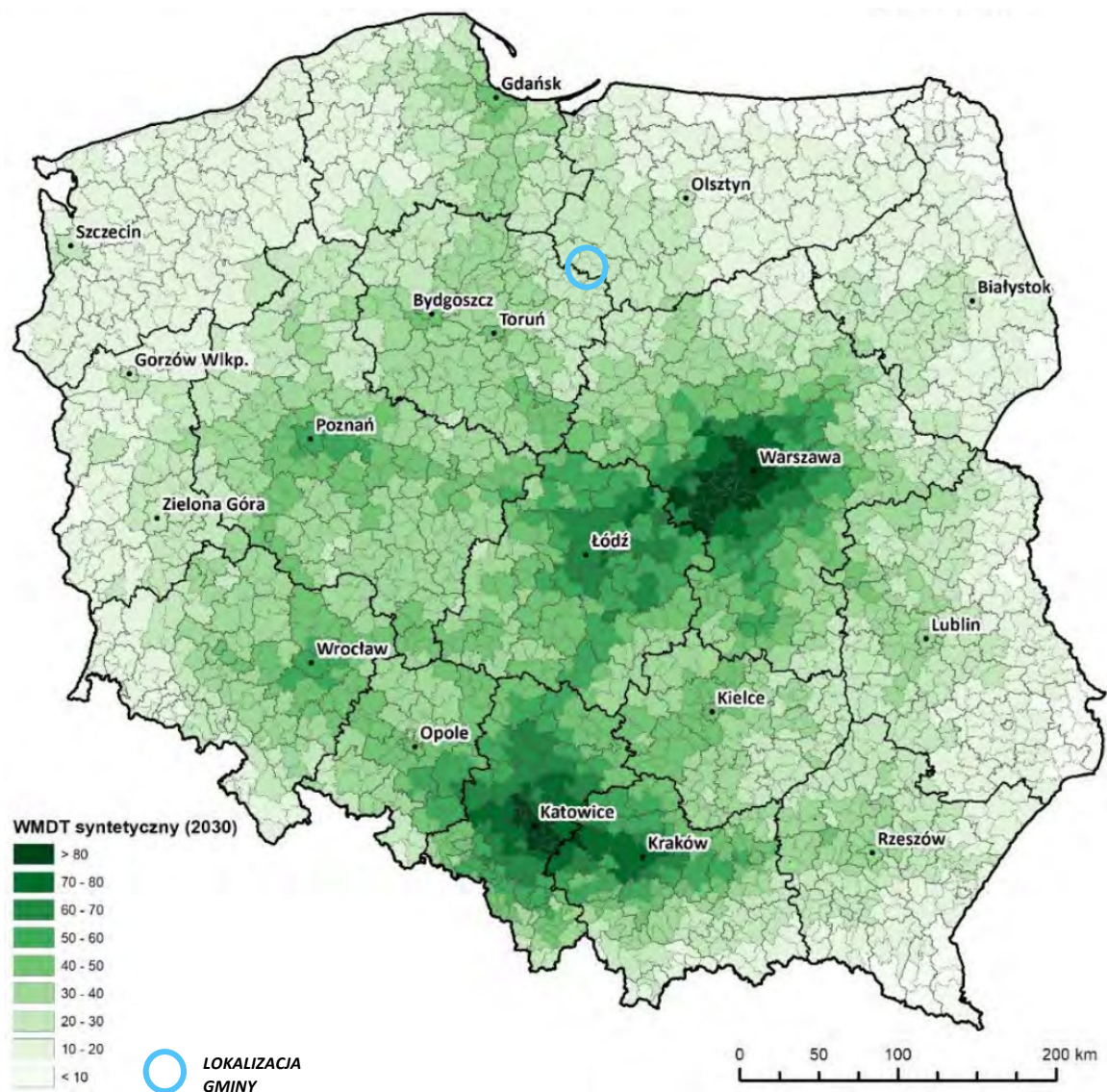

Ryc. 7 Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej w odniesieniu do gmin w Polsce, stan na 2017 r.

Materiał źródłowy: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (za: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych dot. perspektywy finansowej 2014-2020 (aktualizacja). 2017, Komornicki i in. IGIPZ PAN Warszawa).

WSKAŹNIK MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ W 2030 ROKU

Uwzględniając docelowy układ komunikacyjny przewidywany na rok 2030, w tym zrealizowane przedsięwzięcia infrastrukturalne, należy stwierdzić, iż gmina Kurzętnik będzie w dalszej perspektywie charakteryzować się przeciętnym poziomem dostępności transportowej, odpowiadającym wartościom wskaźnika WMDT w przedziale 20–30 (ryc. poniżej).

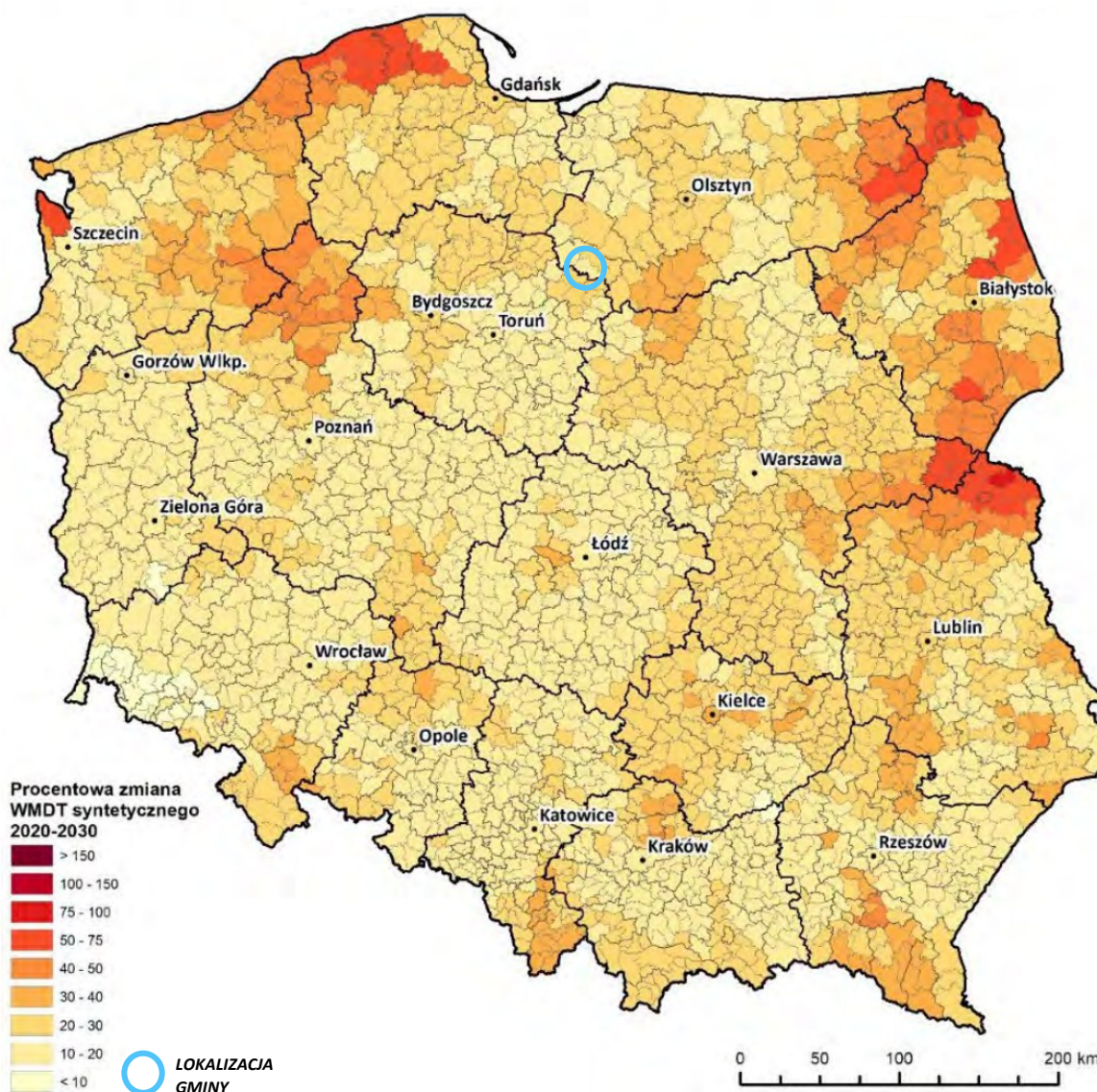

Ryc. 8 Oczekiwany wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej dla gmin w 2030 roku

Materiał źródłowy: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych perspektyw finansowych 2014-2020 i 2021-2027 (aktualizacja 2024/2025).

ZMIANA WSKAŹNIKA MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ NA PRZESTRZENI OKRESU 2020-2030

Na obszarze gminy Kurzętnik w latach 2020–2030 prognozuje się wzrost wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej o 10–20%. Tendencja ta jest typowa dla gmin położonych w regionie Ziemi Lubawskiej, gdzie odnotowuje się podobny lub nieco wyższy poziom wzrostu tego wskaźnika. Prognozowana poprawa dostępności transportowej w znacznym stopniu wynika z realizacji odcinka drogi krajowej nr 15 o parametrach drogi głównej ruchu przyspieszonego oraz innych inwestycji infrastrukturalnych w regionie.

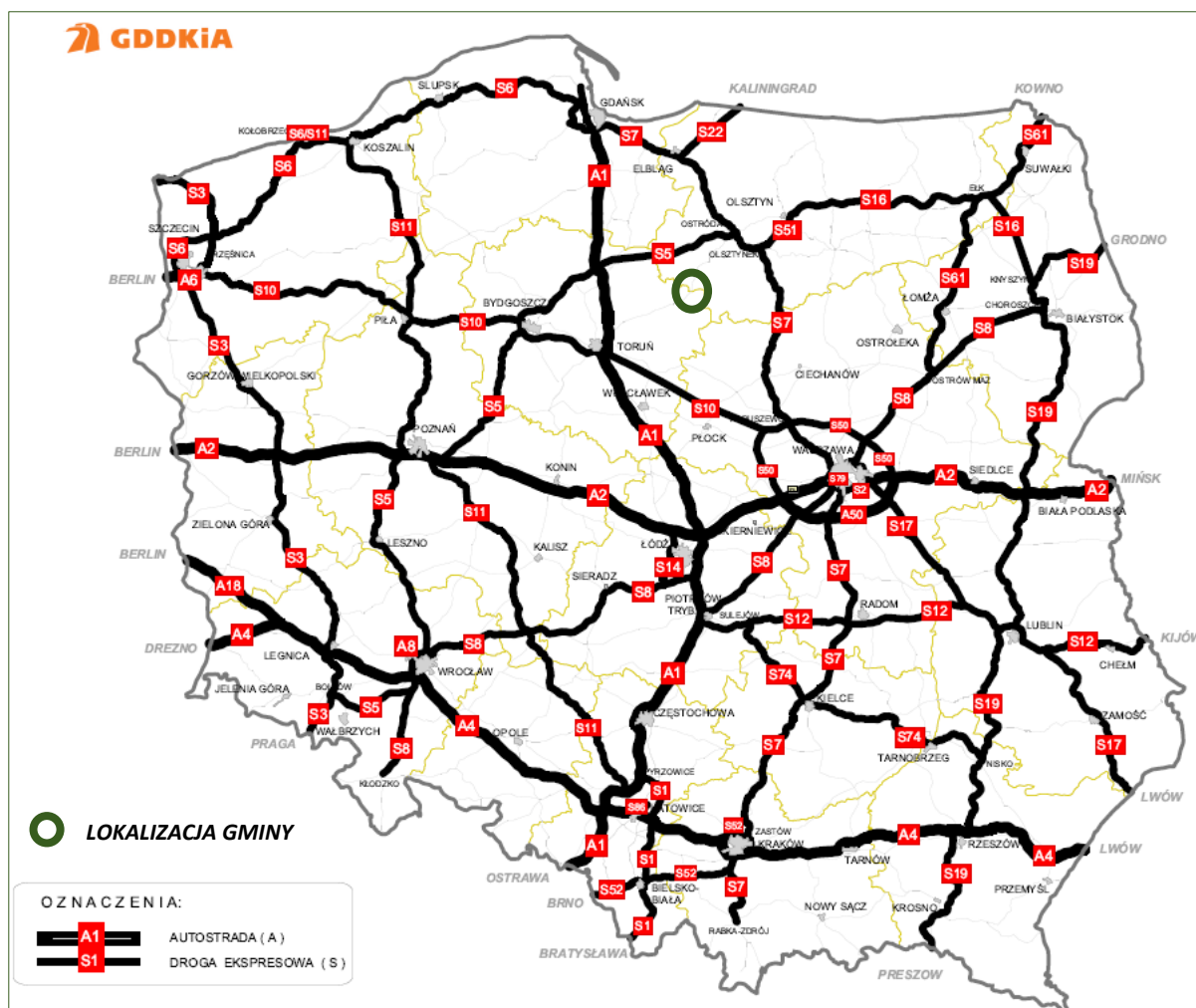

Ryc. 9 Oczekiwana procentowa zmiana wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej dla gmin na przestrzeni okresu 2020-2030

Materiał źródłowy: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych perspektyw finansowych 2014-2020 i 2021-2027 (aktualizacja 2024/2025).

DOCELOWY UKŁAD DRÓG EKSPRESOWYCH I AUTOSTRAD W 2030 ROKU

Zgodnie z docelowym układem sieci drogowej przewidzianym dla Polski na 2030 rok, na obszarze gminy Kurzętnik nie są planowane żadne trasy o parametrach drogi szybkiego ruchu. Najbliżej zlokalizowany będzie fragment planowanego odcinka drogi ekspresowej S5, który przebiegać ma w odległości kilkudziesięciu kilometrów na północ od granicy gminy (ryc. poniżej).

Ryc. 10 Docelowy przebieg sieci dróg ekspresowych i autostrad w Polsce

Materiał źródłowy: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

PODSUMOWANIE

Uwzględniając przyszłościowy, docelowy układ sieci dróg ekspresowych i autostrad¹⁹ gmina Kurzętnik odznaczać się będzie przeciętnym poziomem dostępności transportowej w ujęciu krajowym. Kluczowymi szlakami komunikacji drogowej (zewnętrznej) na obszarze gminy pozostaje droga krajowa nr 15 oraz droga wojewódzka nr 538, które zapewniają powiązania z pobliskimi ośrodkami miejskimi, takimi jak Nowe Miasto Lubawskie, Brodnica czy Lubawa.

Jednocześnie należy podkreślić, że dostępność transportowa gminy do dużych ośrodków miejskich, w tym do Olsztyna (siedziby województwa warmińsko-mazurskiego) pozostaje ograniczona. Brak bezpośrednich, szybkich połączeń drogowych skutkuje wydłużonym czasem przejazdu. Dodatkowym czynnikiem ograniczającym dostępność transportową jest brak infrastruktury kolejowej na terenie gminy. Nieobecność transportu szynowego ogranicza możliwości alternatywnych, bardziej efektywnych i ekologicznych form przemieszczania się, zarówno w zakresie ruchu pasażerskiego, jak i towarowego. W konsekwencji, mimo realizowanych inwestycji drogowych, system transportowy gminy pozostaje w dużym stopniu uzależniony od transportu samochodowego, co pogłębia peryferyjny charakter obszaru w skali regionalnej.

¹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ

Na terenie gminy Kurzętnik, zgodnie z zapisami obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, planowana jest rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Marzęcice – Nowe Miasto Lubawskie wraz z realizacją infrastruktury pieszo-rowerowej.

W odniesieniu do dróg gminnych i lokalnych w najbliższych latach planowane są następujące inwestycje:²⁰

- rozbudowa ulicy Grunwaldzkiej, Rynek, Hunta i Kościuszki w Kurzętniku;
- rozbudowa drogi gminnej działka nr 38 w Marzęcicach do granicy gminy;
- przebudowa ul. Storczykowej w Kurzętniku.

W/w inwestycje należy traktować jako priorytetowe wg stanu na styczeń 2026 r. Nie wyklucza się modyfikacji listy inwestycyjnej, w tym poszerzenia jej zakresu. W dużym stopniu jest to uzależnione od możliwości finansowania inwestycji.

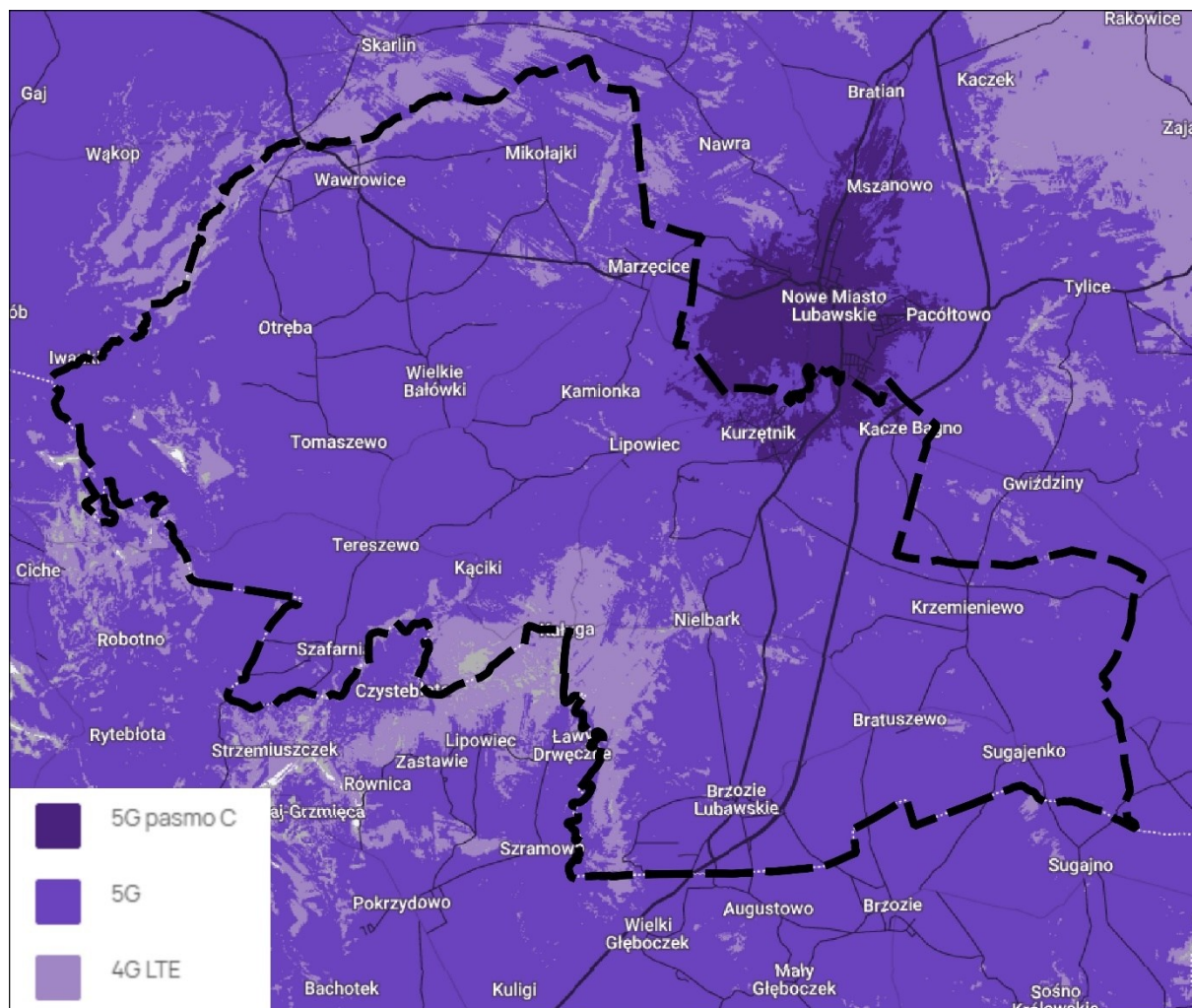
2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

Na terenie gminy Kurzętnik znajduje się sieć telekomunikacyjna (zarówno bezprzewodowa, jak i przewodowa). Sieć telekomunikacyjna składa się z łączy telekomunikacyjnych i radiowych. Znajduje się tu kilka stacji bazowych telefonii komórkowej (GSM). Zasięg działania mobilnych sieci komórkowych jest w większości stosunkowo dobry. Problemy z dostępnością sieci występują głównie w północno-wschodniej części gminy na terenach niezagospodarowanych (lasy, łąki itp.) oraz lokalnie na terenach, gdzie występuje rozproszona zabudowa. Dostępność Internetu na terenie gminy zapewniają podmioty zewnętrzne (operatorzy sieci). Wybrane miejscowości mogą korzystać z tzw. Internetu stacjonarnego, a dostęp do technologii ruchomych sieci telekomunikacyjnych 4G (LTE) jest możliwy w większej części gminy, przy czym zróżnicowana jest jakość tego dostępu. Ponadto mieszkańcy większości miejscowości posiadają dostęp do sieci telekomunikacyjnej nowej generacji 5G.²¹

Przykład zasięgu jednej z sieci komercyjnych przedstawia poniższa rycina:

²⁰ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

²¹ Materiał źródłowy: Materiały informacyjne publikowane na stronach internetowych poszczególnych operatorów sieci.

Ryc. 11 Mapa zasięgu sieci telefonii komórkowej (na przykładzie jednego z operatorów) w grudniu 2025 r.

Materiał źródłowy: Dane jednego z operatorów sieci.

Pod koniec września 2025 roku w zasięgu stacjonarnego dostępu do usług szerokopasmowych było 1 915 punktów adresowych (ok. 67% mieszkańców ogółem). Jednocześnie zaznacza się, że w gminie znajdowało się 1 421 białych plam NGA.²²

Tab. 6 Liczba zasięgów z podziałem na medium w gminie Kurzętnik

MEDIUM	LICZBA ZASIĘGÓW	UDZIAŁ [%]
światłowodowe	6 957	82,61
kablowe parowe miedziane	1 044	12,40
radiowe (FWA)	421	5,00
SUMA	8 422	100%

Materiał źródłowy: Polska w zasięgu stacjonarnego dostępu do Internetu, III kwartał 2025, województwo warmińsko-mazurskie.

Sieć szybkiego Internetu została zrealizowana w miejscowościach: Kurzętnik, Wielkie Bałówki, Szafarnia, Tereszewo, Kąciki, Bratuszewo i Brzozie Lubawskie.²³

²² Biała plama NGA – punkt adresowy, który nie znajduje się w zasięgu sieci dostępu do Internetu umożliwiającej świadczenie usług dostępowych o przepustowości co najmniej 30 MB/s (a w przypadku lokalizacji placówki oświatowej – o przepustowości co najmniej 100 Mb/s).

²³ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

Dzięki infrastrukturze światłowodowej mieszkańcy mogą korzystać w przyszłości z usług internetowych i telewizyjnych oferowanych przez ogólnopolskich i lokalnych dostawców. Infrastruktura może zostać zrealizowana w technologii, która opiera się na kablach światłowodowych doprowadzanych bezpośrednio do domostw, gwarantujących szybkość i niezawodność usług cyfrowych.

W przyszłości alternatywą dla sieci światłowodowej mogą okazać się inne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych, jak np. satelitarny system telekomunikacyjny. System satelitarny mający docelowo składać się z ok. 12 000 satelitów umieszczonych na niskiej orbicie okołoziemskiej (na wysokościach: 340 km, 550 km oraz 1150 km nad Ziemią), aktualnie jest w fazie tworzenia. Jego ideą jest globalne zapewnienie dostępu do Internetu. Ponadto niewykluczone są, kolejne generacje ruchomych sieci telekomunikacyjnych (5G i więcej).

2.4. WNIOSKI

INFRASTRUKTURA DROGOWA

- Obecność układów komunikacyjnych poziomu krajowego (droga krajowa nr 15) oraz regionalnego (droga wojewódzka nr 538).
- Stan techniczny niektórych odcinków dróg lokalnych i ponadlokalnych pozostaje niedostateczny, w związku z czym występuje niższy poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

- Brak infrastruktury kolejowej obsługującej zarówno ruch pasażerski, jak również towarowy.

INFRASTRUKTURA ROWEROWA

- Stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura rowerowa.

TRANSPORT ZBIOROWY

- Relatywnie niska dostępność komunikacji zbiorowej (brak dworca autobusowego, brak czynnego transportu kolejowego).

POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

- Stosunkowo duże oddalenie od dużych ośrodków miejskich (podróż transportem indywidualnym do Olsztyna przekracza 1 godzinę).

DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA W UJĘCIU KRAJOWYM

- Przeciętna dostępność transportowa na poziomie ogólnokrajowym, z możliwością do dalszego rozwoju.

PLANY INWESTYCYJNE W ZAKRESIE SIECI TRANSPORTOWEJ

- Planowane inwestycje w infrastrukturę drogową stanowią potencjał dla poprawy jakości połączeń transportowych oraz wzmocnienia integracji komunikacyjnej z otoczeniem.

TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

- Ograniczony zasięg sieci mobilnych na terenach słabo zagospodarowanych i o rozproszonej zabudowie.
- W dalszym ciągu wysoka liczba „białym plam NGA” (punktów adresowych położonych poza zasięgiem sieci szybkiego Internetu).

3. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.1. STAN LUDNOŚCI

3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

Gminę Kurzętnik zamieszkuje ogółem ok. 9,0 tys. osób, co stanowi ok. 21,6% ludności powiatu nowomiejskiego.²⁴ Największy odsetek zamieszkuje miejscowość Kurzętnik oraz w dalszej kolejności miejscowości: Marzęcice, Brzozie Lubawskie, Tereszewo (tab. poniżej).

Tab. 7 Liczba ludności na terenie gminy w 2024 roku

MIEJSCOWOŚĆ	LICZBA MIESZKAŃCÓW	
	OSOBY	UDZIAŁ %
Bratuszewo	201	2,22
Brzozie Lubawskie	632	6,96
Kamionka	142	1,56
Kąciki	111	1,22
Krzemieniewo	253	2,79
Kurzętnik I	1561	17,20
Kurzętnik II	1573	17,34
Kurzętnik Romanowo	82	0,90
Lipowiec	370	4,08
Małe Bałówki	205	2,26
Marzęcice	1025	11,30
Mikołajki	403	4,44
Nielbark	427	4,71
Otręba	150	1,65
Sugajenko	269	2,96
Szafarnia	306	3,37
Tereszewo	592	6,52
Tomaszewo	187	2,06
Wawrowice	257	2,83
Wielkie Bałówki	328	3,61

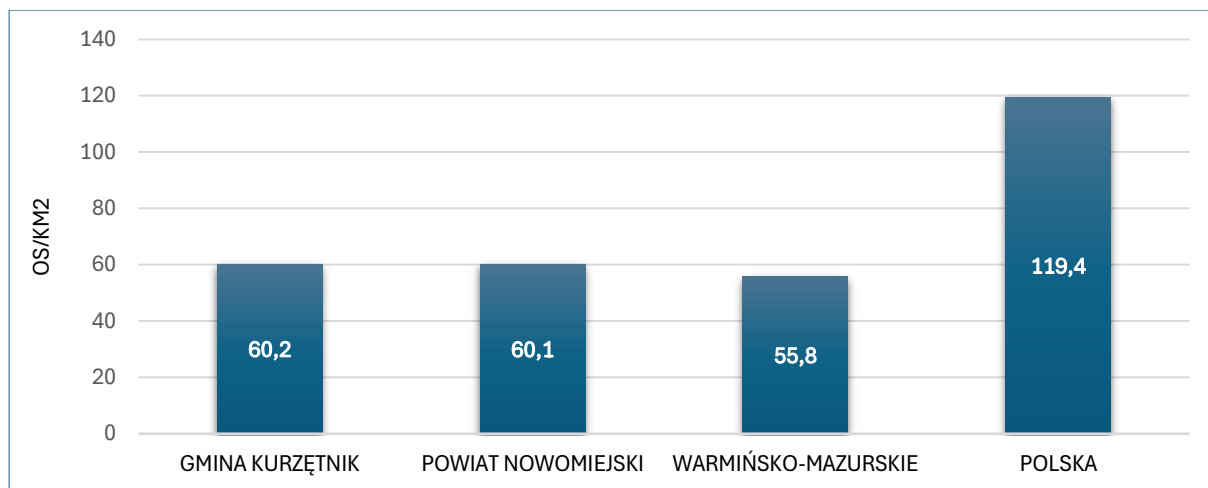
Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

Gęstość zaludnienia gminy Kurzętnik wynosi 60,2 os/km² i jest²⁵:

- porównywalna w stosunku do średniej dla powiatu nowomiejskiego (60,1 os/km²),
- nieco wyższa niż średnia dla województwa warmińsko-mazurskiego (55,8 os/km²),
- dwukrotnie niższa niż średnia dla Polski (119,4 os/km²).

²⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności, stan na 31.12.2024 r.

²⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: gęstość zaludnienia, stan na 31.12.2024 r.

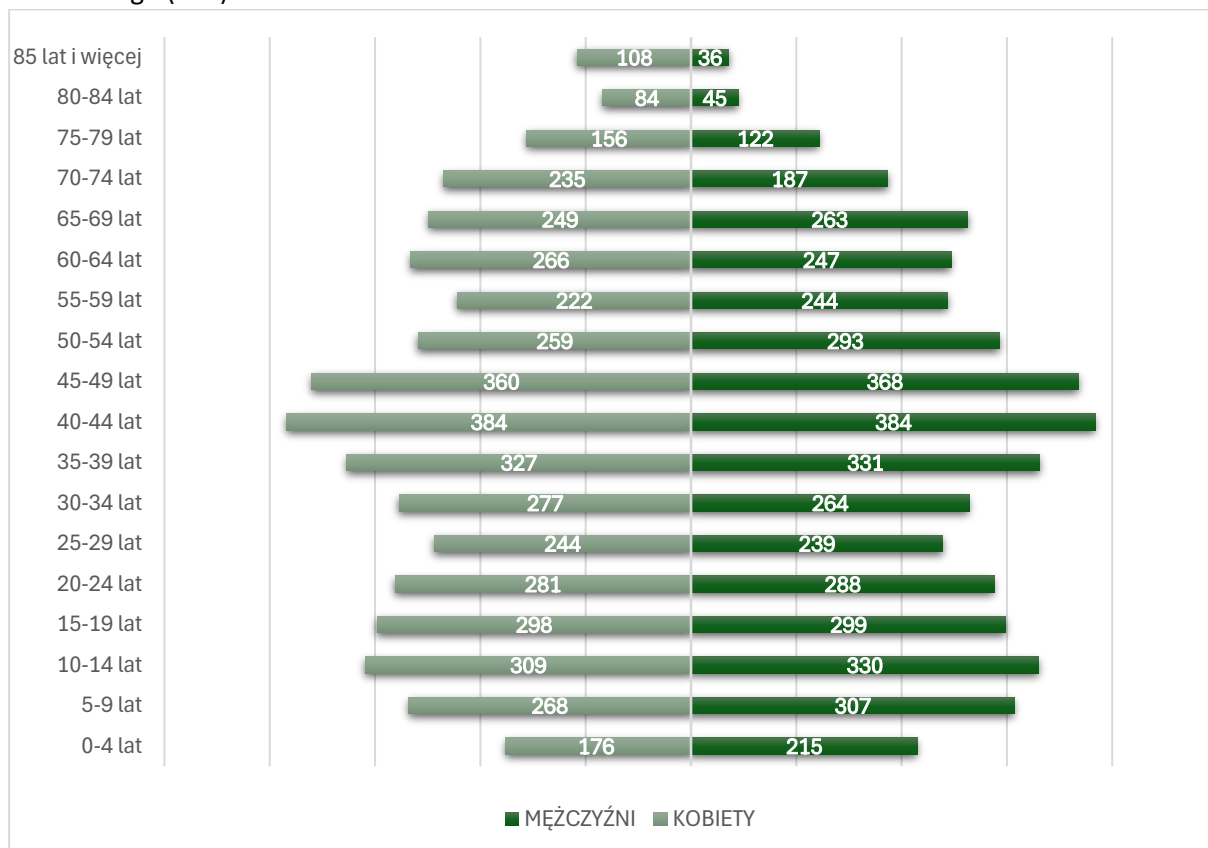

Ryc. 12 Gęstość zaludnienia gminy na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

3.1.2. STRUKTURA PŁCI

W strukturze płci gminy Kurzętnik zaznacza się niewielka przewaga kobiet, których liczba wynosi 4 503, w stosunku do liczby 4 462 mężczyzn.²⁶ Współczynnik feminizacji (tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) wynosi zatem 101, co jest wartością identyczną jak średnia dla powiatu nowomiejskiego (101), natomiast niższą od średniej dla Polski (107) i województwa warmińsko-mazurskiego (105).²⁷

Ryc. 13 Piramida wieku i płci w gminie Kurzętnik

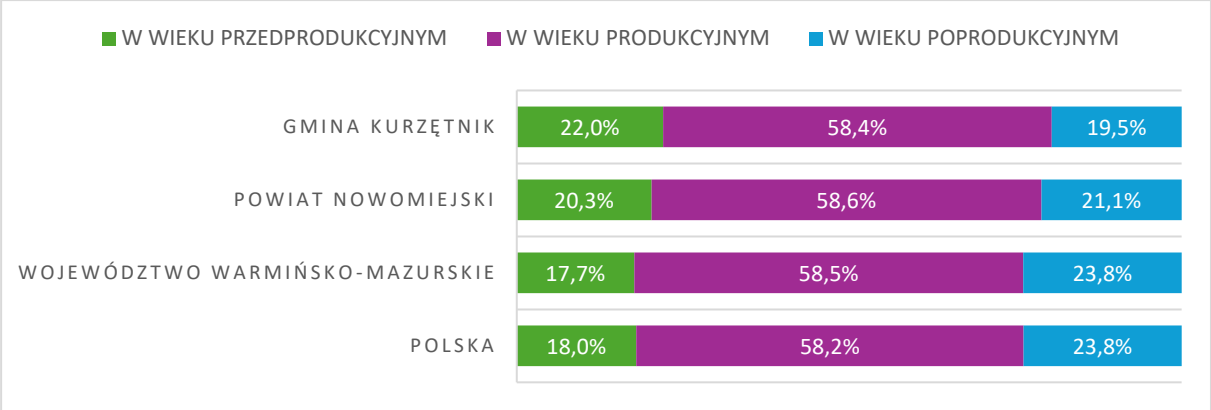
Materiał źródłowy: Dane GUS - stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2024 r.

²⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2024 r.

²⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: współczynnik feminizacji, stan na 31.12.2024 r.

3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI

W podziale na ekonomiczne grupy wieku, w gminie Kurzętnik dominuje ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 58,4% ogółu mieszkańców. Drugą grupę stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, obejmująca 22,0% mieszkańców. Najmniej liczną grupę stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym, której udział wynosi 19,5%. W porównaniu ze wskaźnikami dla Polski, województwa i powiatu, zaznacza się wyższy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, a jednocześnie najniższy udział w wieku poprodukcyjnym.²⁸

Ryc. 14 Udział ekonomicznych grup wieku w gminie na tle powiatu, województwa i kraju
Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 2024 r.

3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wskaźnik przyrostu naturalnego osiągał zróżnicowane wartości i wahał się od -29 os. w 2021 r. do +39 os. w 2017 r. Średni przyrost naturalny na przestrzeni analizowanych lat wyniósł +2,5 os./rok, co wskazuje niewielką, lecz dodatnią tendencję wzrostową liczby ludności.

Należy nadmienić, iż w 2021 r. wskaźnik ten wyraźnie spadł. Z dużym prawdopodobieństwem można uznać, że był to efekt pandemii COVID-19, a co za tym idzie dane za 2021 rok nie jest w pełni reprezentatywny.

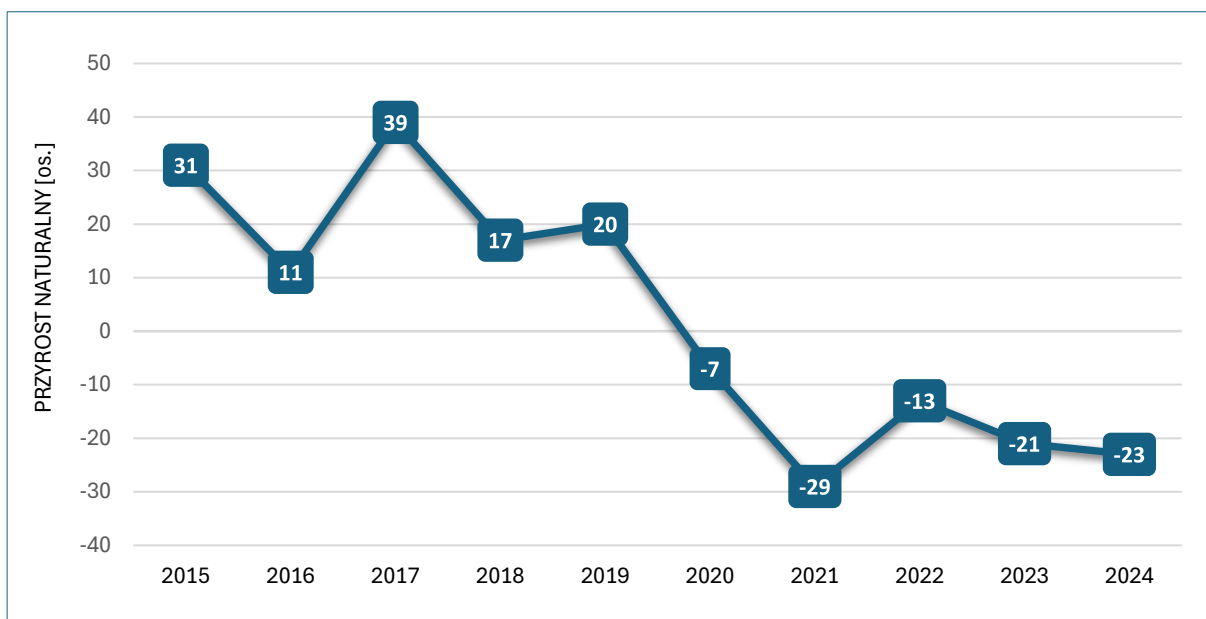
Tab. 8 Ruch naturalny ludności w gminie w latach 2015-2024

RUCH NATURALNY WEDŁUG PŁCI											ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
URODZENIA ŻYWE [os.]											
Ogółem	107	101	121	101	92	97	77	76	74	61	90,7
Mężczyźni	61	61	64	56	44	51	43	45	39	35	49,9
Kobiety	46	40	57	45	48	46	34	31	35	26	40,8
ZGONY OGÓŁEM [os.]											
Ogółem	76	90	82	84	72	104	106	89	95	84	88,5
Mężczyźni	36	39	43	43	42	48	55	51	54	47	45,8
Kobiety	40	51	39	41	30	56	51	38	41	37	42,4
PRZYROST NATURALNY [os.]											

²⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.

Ogółem	31	11	39	17	20	-7	-29	-13	-21	-23	2,5
Mężczyźni	25	22	21	13	2	3	-12	-6	-15	-12	4,1
Kobiety	6	-11	18	4	18	-10	-17	-7	-6	-11	-1,6

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Ryc. 15 Przyrost naturalny w gminie w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

3.2.2. MIGRACJE

W gminie Kurzętnik na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się przeważnie ujemne saldo migracji. Wyjątek stanowił jedynie 2023 oraz 2019 rok. Najwyższy napływ ludności zanotowano w 2023 roku, wówczas zameldowało się o 34 osoby więcej niż wymeldowało. Najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się natomiast w 2016 r., wówczas wskaźnik ten wyniósł -56 os.

Średnie saldo migracji w analizowanych latach wyniosło -11,9 os./rok²⁹, natomiast łącznie w analizowanych latach 2016-2024 dokonano 845 zameldowań i 952 wymeldowania, a zatem saldo migracji wyniosło łącznie -107 os.

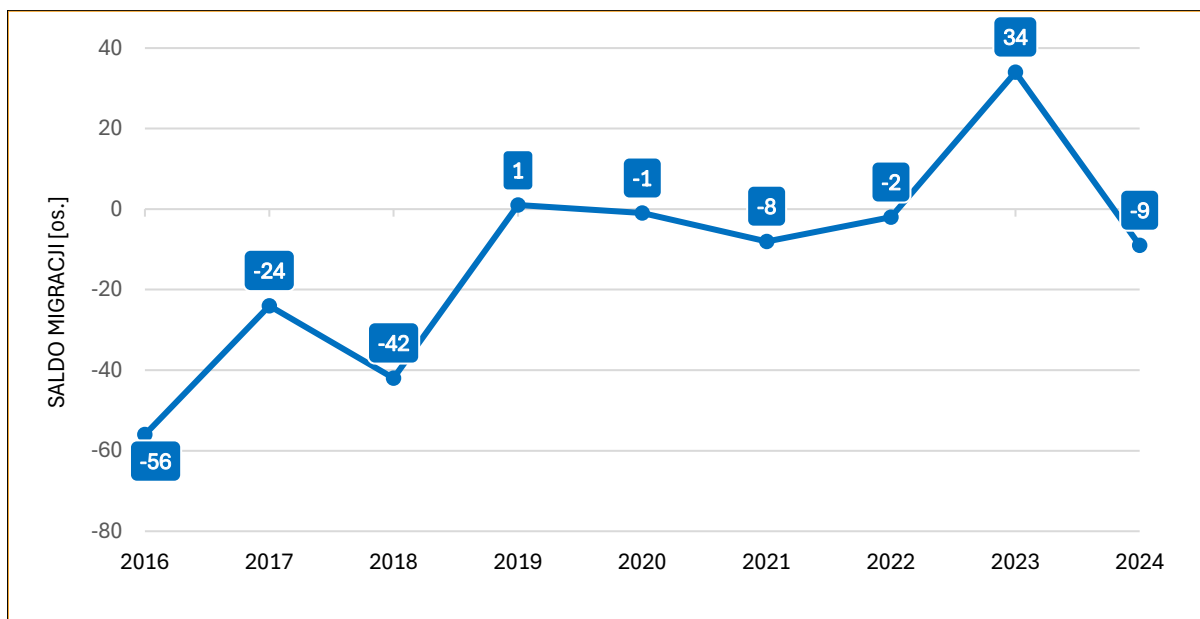
Tab. 9 Migracje w gminie w latach 2016-2024

MIGRACJE WEDŁUG KIERUNKÓW										
ROK	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	ŚREDNIOROCZNE W LATACH 2016-2024
ZAMELDOWANIA										
Ogółem	48	71	73	117	130	116	93	97	100	93,9
Z miast	29	37	43	59	74	64	46	55	41	49,8
Ze wsi	19	34	25	57	50	50	46	39	58	42,0
WYMELDOWANIA										
Ogółem	104	95	115	116	131	124	95	63	109	105,8
Do miast	49	56	64	53	88	70	56	32	58	58,4
Na wieś	55	39	51	62	43	54	38	30	51	47,0
SALDO MIGRACJI										

²⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – migracje wewnętrzne i zagraniczne: migracje na pobyt stały gminne wg płci migrantów i kierunku (miasto, wieś), stan na 31.12.2024 r.

Ogółem	-56	-24	-42	1	-1	-8	-2	34	-9	-11,9
--------	-----	-----	-----	---	----	----	----	----	----	-------

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Ryc. 16 Saldo migracji w gminie w latach 2016-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Szansą zahamowania ujemnego salda migracji może być podjęcie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności gminy Kurzętnik jako miejsca do zamieszkania poprzez m.in. polepszenie warunków życia i promocję gminy jako miejsca atrakcyjnego osiedleńczo, a także stymulowanie rozwoju lokalnego rynku pracy.

3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI

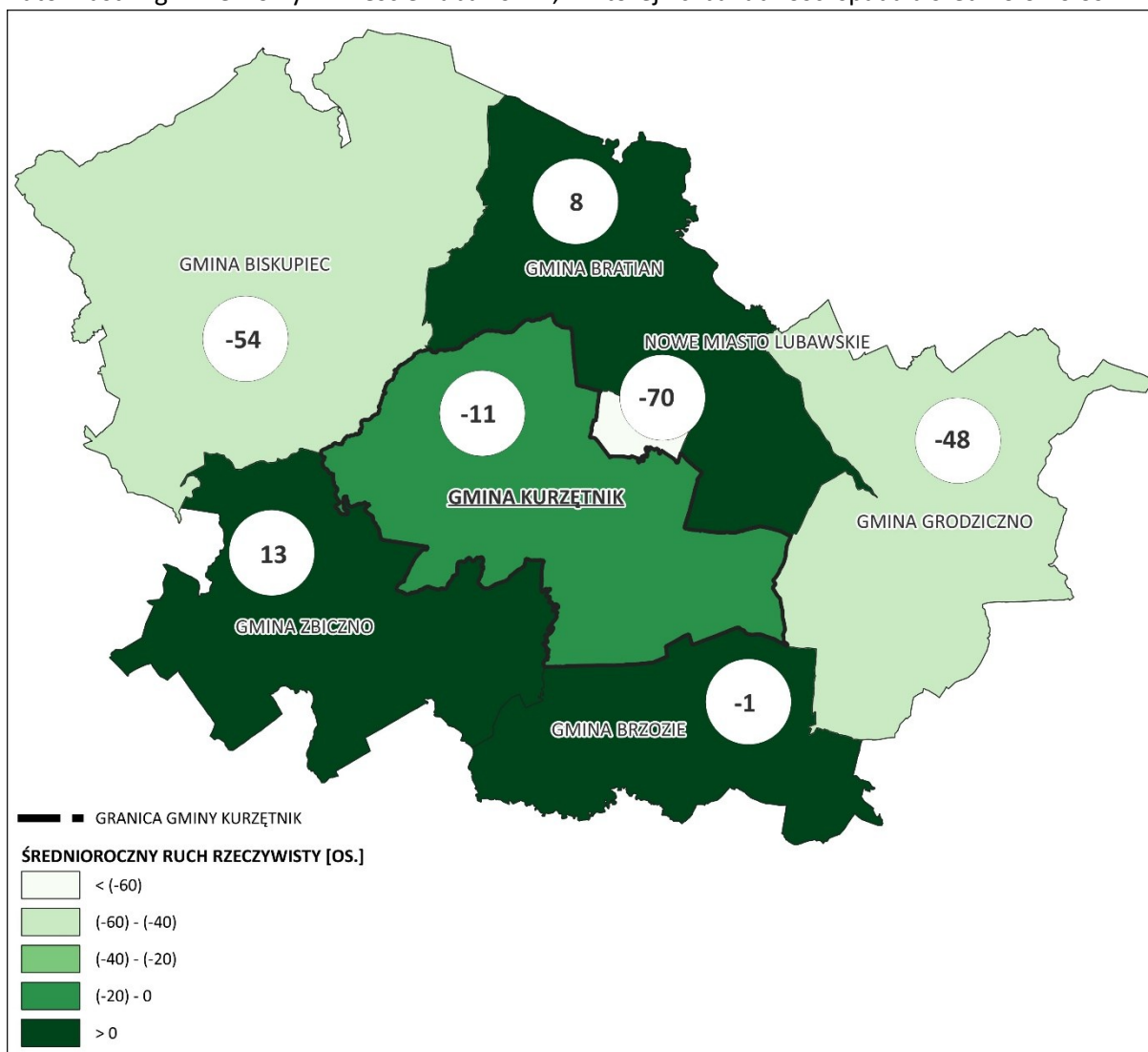
Przyrost rzeczywisty to zestawienie przyrost naturalnego z saldem migracji, za pomocą którego można zobrazować rzeczywiste zmiany liczby ludności na terenie badanej jednostki. Z analizy współczynnika przyrostu rzeczywistego gminy Kurzętnik i gmin sąsiednich, dokonanej dla okresu 2016-2024 wynika, że wzrost liczby mieszkańców nastąpił w gminie Bratian oraz w gminie Zbiczno. W pozostałych jednostkach terytorialnych liczba ludności spadła lub utrzymywała się na zbliżonym poziomie.

Tab. 10 Wskaźnik przyrostu rzeczywistego w gminie Kurzętnik oraz gminach sąsiednich w latach 2015-2024

PRZYRÓST RZECZYWISTY										
ROK	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2016-2024
KURZĘTNIK	-45	15	-25	21	-8	-37	-15	13	-21	-11
BISKUPIEC	-33	-55	-45	-93	-15	-34	-96	-93	-75	-54
BRZOZIE	5	14	10	8	-15	-10	11	-14	-23	-1
GRODZICZNO	-34	-12	-67	-24	-98	-69	-69	-35	-75	-48
ZBICZNO	18	29	23	-6	-16	9	49	18	2	13
NOWE MIASTO LUBAWSKIE	-81	-35	-30	-91	-37	-100	-148	-95	-85	-70
BRATIAN	33	-18	45	17	26	-31	-9	3	12	8

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Spadek liczby ludności w gminie Kurzętnik w analizowanych latach średnio wyniósł -11 os., co w porównaniu do gmin ościennych było wynikiem przeciętnym. W niniejszym zestawieniu przoduje gmina Zbiczno, gdzie liczba ludności wzrastała średniorocznie o 13 os. Najniższy wskaźnik zanotowano natomiast w gminie Nowym Mieście Lubawskim, w której liczba ludności spadała średnio o 70 os.

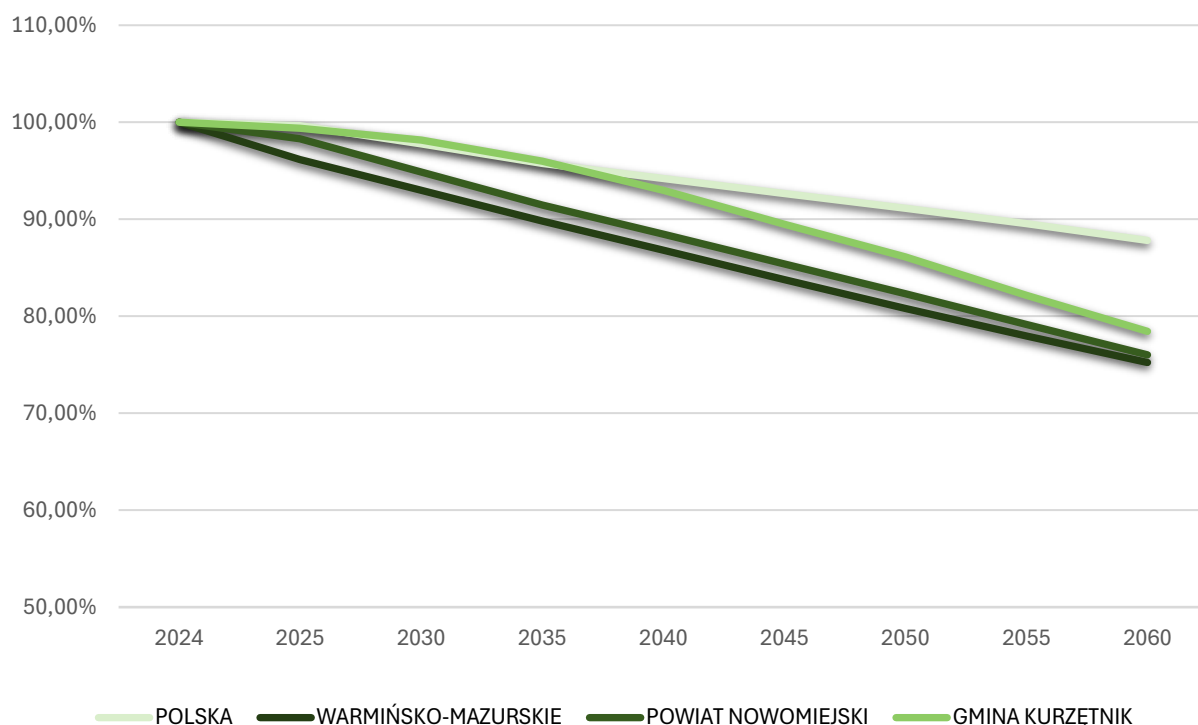

Ryc. 17 Ruch rzeczywisty w gminie Kurzętnik i w gminach sąsiednich w latach 2016-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.2.4. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

Zachodzące aktualnie w Polsce i Unii Europejskiej procesy ludnościowe określane są mianem „drugiego przejścia demograficznego” i charakteryzują się m.in. spadkiem liczby urodzeń i zgonów, przesuwaniem średniego wieku rodzenia i tworzenia związków, wzrostem liczby rozwodów oraz niską płodnością. W najbliższych kilkudziesięciu latach przewiduje się dalszy, stopniowy ubytek liczby ludności w Polsce oraz znaczące zmiany struktury wiekowej. Prognozę w tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2024 r. (2024=100%) dla kraju, województwa, powiatu i gminy Kurzętnik zaprezentowano na poniższym wykresie.

Ryc. 18 Prognoza tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2024 r. (2024=100%) dla Polski, województwa warmińsko-mazurskiego, powiatu nowomiejskiego i gminy Kurzętnik

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W perspektywie 2060 r. szacuje się następujące prognozy demograficzne³⁰:

- ubytek ludności w Polsce może wynosić ok. 12,2%;
- na terenie województwa warmińsko-mazurskiego spodziewany jest spadek liczby ludności o ok. 24,7%;
- na terenie powiatu nowomiejskiego spodziewany jest ubytek ludności na poziomie ok. 24,0%;
- na terenie gminy Kurzętnik spodziewany jest spadek liczby ludności o ok. 21,6%.

W związku z czym przewiduje się, że ubytek ludności w gminie Kurzętnik będzie wyraźnie wyższy niż wskaźniki prognoz demograficznych dla kraju, natomiast w porównaniu do wskaźników prognozowanych dla województwa oraz powiatu wartości te pozostają porównywalne (zbliżone).

Przewidywanie zmian w liczbie ludności zawsze obarczone jest dużą niepewnością i zależne jest od postępujących procesów globalizacyjnych oraz stale zmieniających się postaw światopoglądowych ludności. Szacowanie zaludnienia nabiera szczególnej trudności w kontekście wydarzeń w naszej części Europy (konfliktu militarnego w Ukrainie). Sytuacja z jaką mamy do czynienia od lutego 2022 r. pokazuje, jak dynamiczne mogą być zmiany zachodzące w Polsce i na świecie, w tym zmiany demograficzne. W związku z powyższym, celem strategicznego rozwoju gminy Kurzętnik powinno być przede wszystkim zapewnienie warunków w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym do podnoszenia atrakcyjności gminy jako miejsca do życia i prowadzenia aktywności gospodarczej, co powinno przełożyć się na sukcesywny wzrost liczby ludności.

³⁰ Materiał źródłowy: Materiał źródłowy: Główny Urząd Statystyczny: Prognoza ludności dla gmin, powiatów i województw na lata 2023 – 2060.

3.3. WNIOSKI

STAN LUDNOŚCI

- Stosunkowo korzystna struktura demograficzna. Wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym na tle powiatu, województwa i kraju, a jednocześnie niższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym.
- Zbliżona liczebność kobiet i mężczyzn w ogólnej populacji gminy.
- Stosunkowo niska gęstość zaludnienia, sprzyjająca pobytowi ludzi.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

- Postępujący proces starzenia się społeczeństwa.
- Postępujący spadek liczby ludności na przestrzeni ostatniej dekady.
- W większości ujemny wskaźnik salda migracji.
- Przyrost naturalny utrzymujący się na stabilnym poziomie.

PROGNOZY DEMOGRAFICZNE

- Niekorzystne prognozy demograficzne wskazujące na dalszy spadek liczby ludności oraz pogłębianie się procesów starzenia się społeczeństwa.

4. ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY

4.1. ROLNICTWO

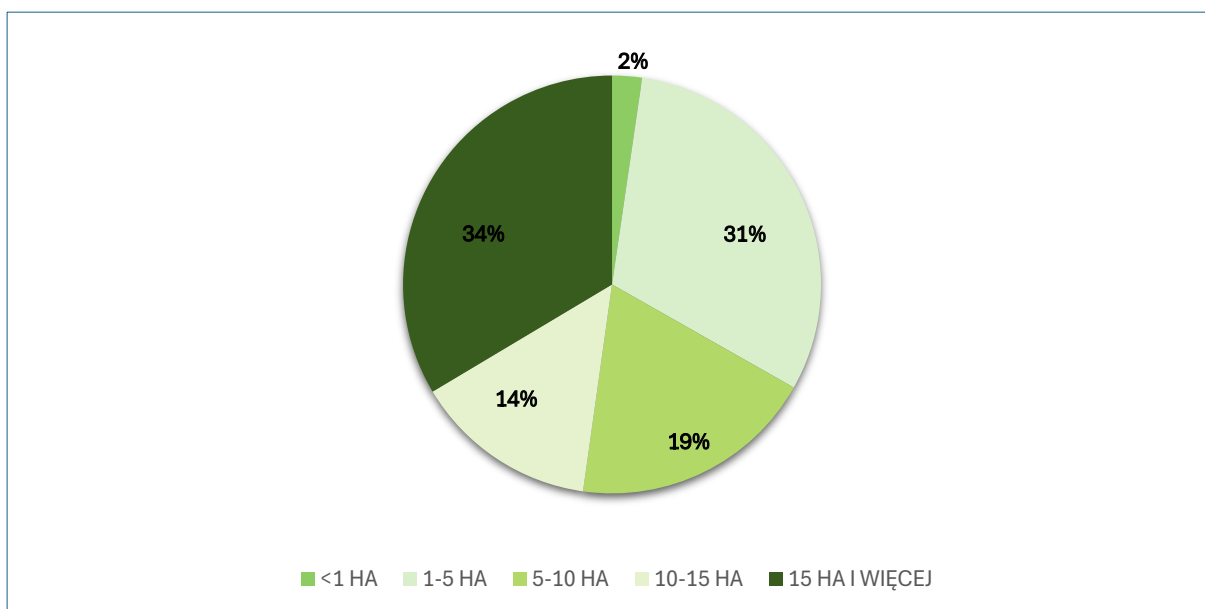
Rolnictwo stanowi jedno z głównych aktywności i źródeł utrzymania lokalnej społeczności. Przestrzenie rolnicze przeważają w strukturze użytkowania terenu gminy Kurzętnik, stanowiąc ok. 61,7% jej całkowitej powierzchni tj. ok. 14,8 tys. ha, z czego: grunty orne obejmują ok. 12,3 tys. ha, natomiast użytki zielone (łąki i pastwiska trwałe) ok. 2,1 tys. ha.³¹

Głównym kierunkiem produkcji rolnej w gminie Kurzętnik jest produkcja roślinna poprzez uprawy zbożowe, determinowane warunkami środowiska naturalnego oraz strukturą użytkowania gruntów (przeważający udział gruntów ornych). W produkcji zwierzęcej przeważa natomiast hodowla drobiu, bydła oraz trzody chlewnej. Na szczególną uwagę zasługuje rozwinięta branża produkcji zwierzęcej, w szczególności intensywnie prowadzona hodowla drobiu, realizowana na terenie licznych ferm funkcjonujących w gminie.

Rolniczą przestrzeń produkcyjną tworzą w znacznym stopniu gleby odznaczające się przeciętnymi oraz niskimi wartościami dla produkcji rolniczej (znaczny udział gleb IV, V i VI klasy bonitacyjnej). Jednocześnie udział gleb wysokich klas bonitacyjnych (III klasy) o wysokich wartościach agroekologicznych jest stosunkowo niewielki.³²

Na podstawie danych PSR 2020 w gminie Kurzętnik znajdowały się 563 gospodarstwa rolne, z czego aż 561 szt. to gospodarstwa indywidualne, a ich ogólna powierzchnia wynosi ok. 9,7 tys. ha. W gospodarstwach rolnych pracuje 1 121 osób, w tym 677 mężczyzn i 444 kobiety. Ponadto na terenie gminy 479 gospodarstw prowadzi sprzedaż własnych produktów rolnych (ok. 85,1%).

Struktura gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych wskazuje, iż największy udział mają gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej oraz w dalszej kolejności o powierzchni 1-5 ha. Znikomy jest natomiast udział gospodarstw o powierzchni poniżej 1 ha.³³

Ryc. 19 Udział gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

³¹ Materiał źródłowy: Dane GUS, powierzchnia geodezyjna kraju według kierunków wykorzystania, stan na 31.12.2014 r.

³² Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik, 2018.

³³ Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

Na przestrzeni lat 2010-2020 nie zaobserwowano znaczącego spadku znaczenia rolnictwa jako istotnego sektora gospodarki na terenie gminy Kurzętnik. Wprost przeciwnie, zanotowano wzrost jego znaczenia w niektórych obszarach. Co prawda liczba gospodarstw rolnych w ciągu analizowanych lat spadła o 352 sztuki, natomiast wzrosła jednocześnie powierzchnia zasiewów upraw o ok. 634 ha.

W związku z powyższym zaobserwowano wzrost średniej wielkości gospodarstwa z 10,7 ha do 17,26 ha. Ponadto zauważalne są różnice w pogłowie zwierząt gospodarskich, gdzie nastąpił wzrost liczebności drobiu kurzego, trzody chlewnej oraz bydła. Szczegółowe wartości dotyczące gospodarki rolnej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 11 Gospodarka rolna na terenie gminy - porównanie 2020 r. z 2010 r.

WARTOŚĆ		MIARA	2010	2020
GOSPODARSTWA ROLNE		szt.	915	563
POWIERZCHNIA GOSPODARSTW ROLNYCH WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH		ha	9 793,69	9 718,97
GOSPODARSTWA ROLNE WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH	DO 1 HA WŁĄCZNIE	szt.	300	13
	1 - 5 HA	szt.	207	174
	5 - 10 HA	szt.	123	107
	10 -15 HA	szt.	104	80
	15 HA I WIĘCEJ	szt.	181	189
POGŁOWIE ZWIERZĄT GOSPODARSKICH	BYDŁO OGÓŁEM	szt.	4 083	5 087
	DRÓB OGÓŁEM	szt.	222 199	420 688
	TRZODA CHLEWNA OGÓŁEM	szt.	31 181	39 150
POWIERZCHNIA ZASIEWÓW UPRAW		ha	7 405,19	8 039,21
ŚREDNIA WIELKOŚĆ GOSPODARSTWA ROLNEGO	GRUNTY OGÓŁEM	ha	10,70	17,26
	UŻYTKI ROLNE OGÓŁEM	ha	8,90	15,89

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020, 2010 – dane wg siedziby gospodarstwa.

4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE

4.2.1. LICZEBNOŚĆ

Za podmiot gospodarczy uznaje się podmiot prowadzący działalność gospodarczą opartą na tzw. wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, czyli zgłoszeniu rodzaju prowadzonej działalności, miejsca jej prowadzenia i danych osoby prowadzącej w urzędzie gminy. Może nim być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli jej przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia liczba podmiotów gospodarczych wykazywała tendencję wzrostową. W 2015 r. funkcjonowało 597 podmiotów, a w 2024 r. ich liczba wzrosła do poziomu 821. Wyraźnie przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (635 w 2024 r., tj. ok. 77% wszystkich podmiotów gospodarczych w gminie).

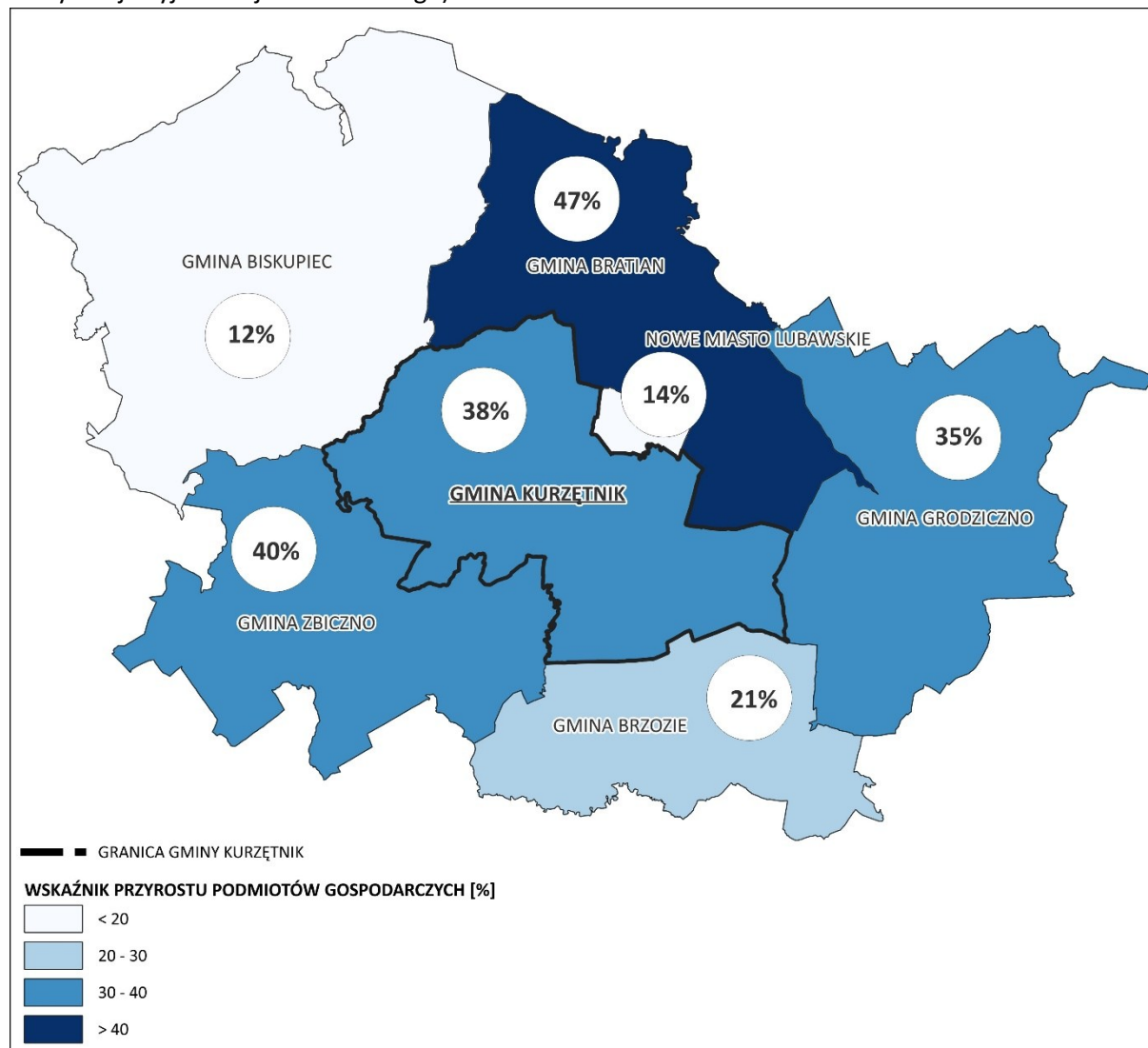
Tab. 12 Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie gminy w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sektor publiczny	24	25	23	23	22	22	22	22	22	23
Sektor prywatny	568	592	593	613	645	673	704	731	764	797
w tym: osoby fiz. prowadzące dz. gosp.	458	477	474	495	518	542	571	592	612	635
Ogółem podmioty gospodarcze	597	618	617	637	668	696	727	754	787	821

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Analizując wzrost liczby podmiotów gospodarczych w gminach sąsiednich (zestawienie roku 2015 z rokiem 2024) można zauważyć, że gmina Kurzętnik odznaczała się drugim najwyższym wzrostem poziomu przedsiębiorczości (38%). W zestawieniu tym przoduje gmina Bratian, w której odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 47%, natomiast najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gm. Biskupiec (wzrost o 12%).

Należy przy tym mieć na względzie, że analizowane zjawisko dotyczy nie tyle samego poziomu przedsiębiorczości w gminach, co jego wzrostu na przestrzeni lat, którego wielkość jest wprost zależna od sytuacji wyjściowej roku bazowego).

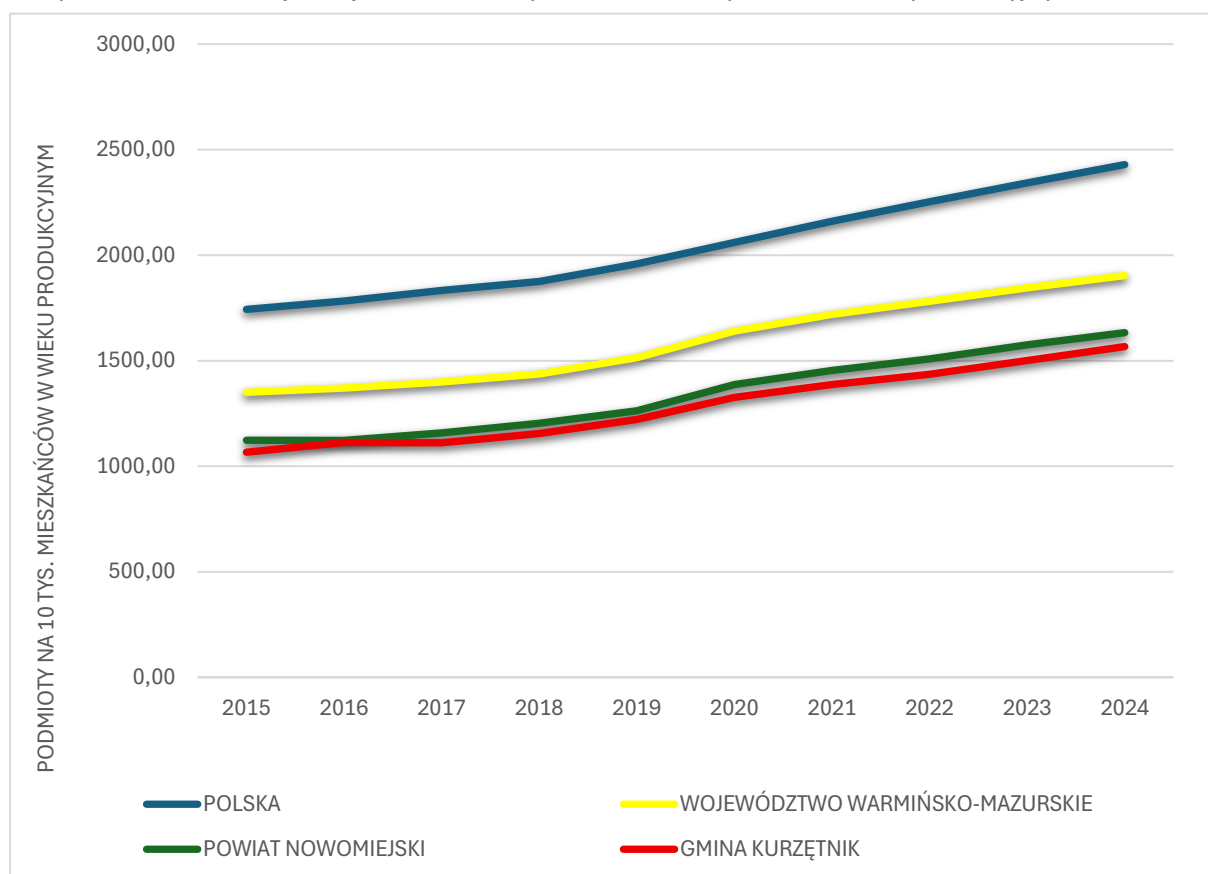

Ryc. 20 Procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie i w gminach sąsiednich w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Bazując na wartościach wskaźnikowych (przeliczając liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym), można dokonać analizy porównawczej zjawiska z jednostkami administracyjnymi poszczególnych poziomów terytorialnych. Dane za 2024 r. wskazują, że na terenie gminy Kurzętnik funkcjonuje 1 567,1 podmiotów gospodarczych w przeliczeniu 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, podczas gdy średnio w³⁴:

- kraju jest to 2 429,3 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- województwie warmińsko-mazurskim jest to 1 903,3 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- powiecie nowomiejskim jest to 1 633,0 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym.

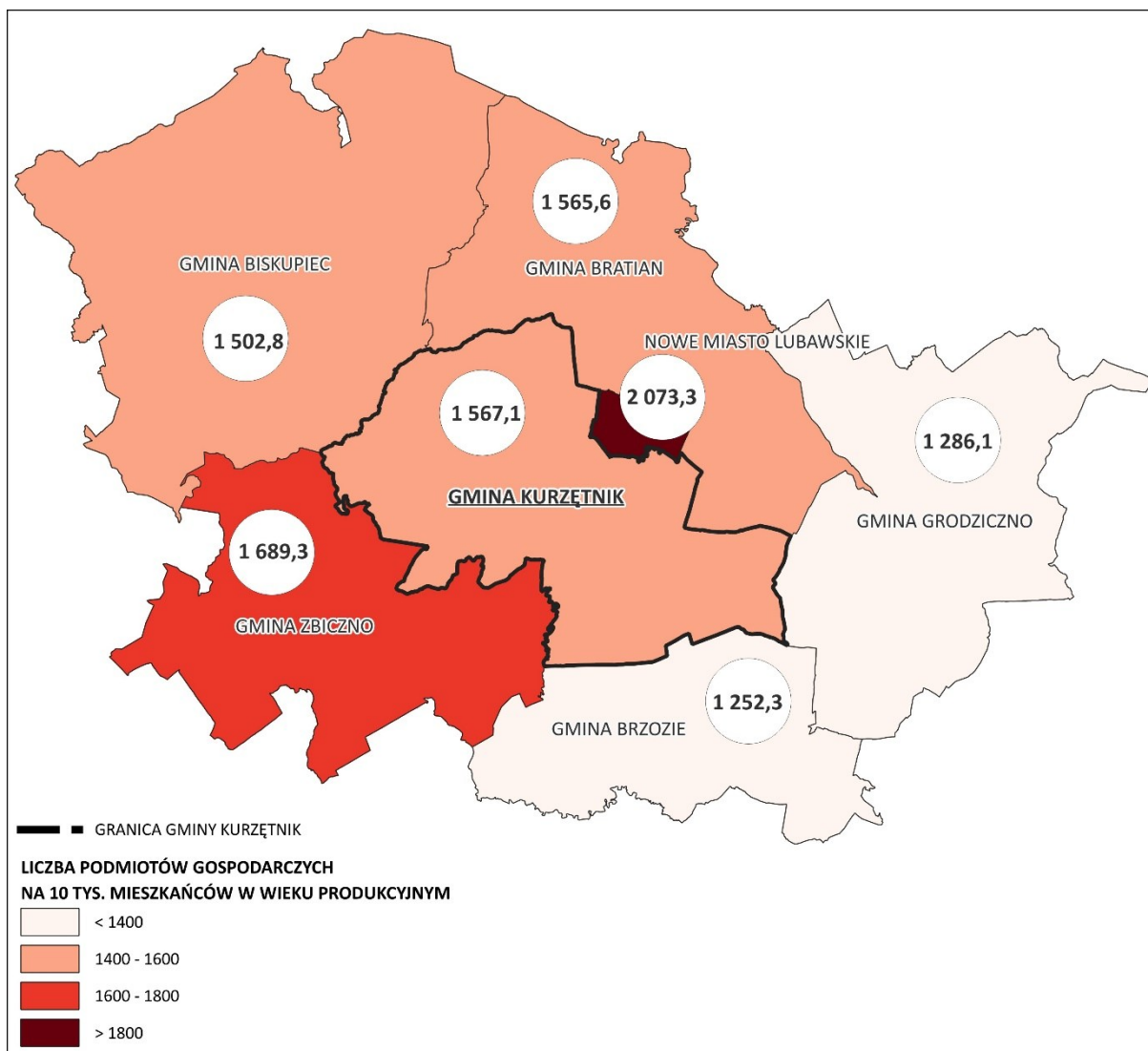

Ryc. 21 Podmioty gospodarcze w przeliczeniu 10 tys. osób w wieku produkcyjnym w gminie na tle powiatu, województwa i kraju w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W odniesieniu do gmin ościennych (dane za 2024 r.) poziom wskaźnika kształtował się następująco:

³⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Ryc. 22 Liczba podmiotów gospodarczych/ 10 tys. os. w wieku produkcyjnym w gminie Kurzętnik i w gm. sąsiednich w 2024 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym na tle gmin ościennych wynika, iż gmina Kurzętnik osiąga relatywnie wysoki wynik. W niniejszym zestawieniu przoduje Nowe Miasto Lubawskie, natomiast zdecydowanie najmniej korzystnie sytuacja plasuje się w gminie Brzozie.

4.2.2. WIELKOŚĆ

Pośród funkcjonujących 821 podmiotów gospodarczych, aż 792 stanowiły podmioty zatrudniające 0-9 os., 22 podmioty zatrudniające 10-49 os. i 7 podmiotów zatrudniających 50-249 os.

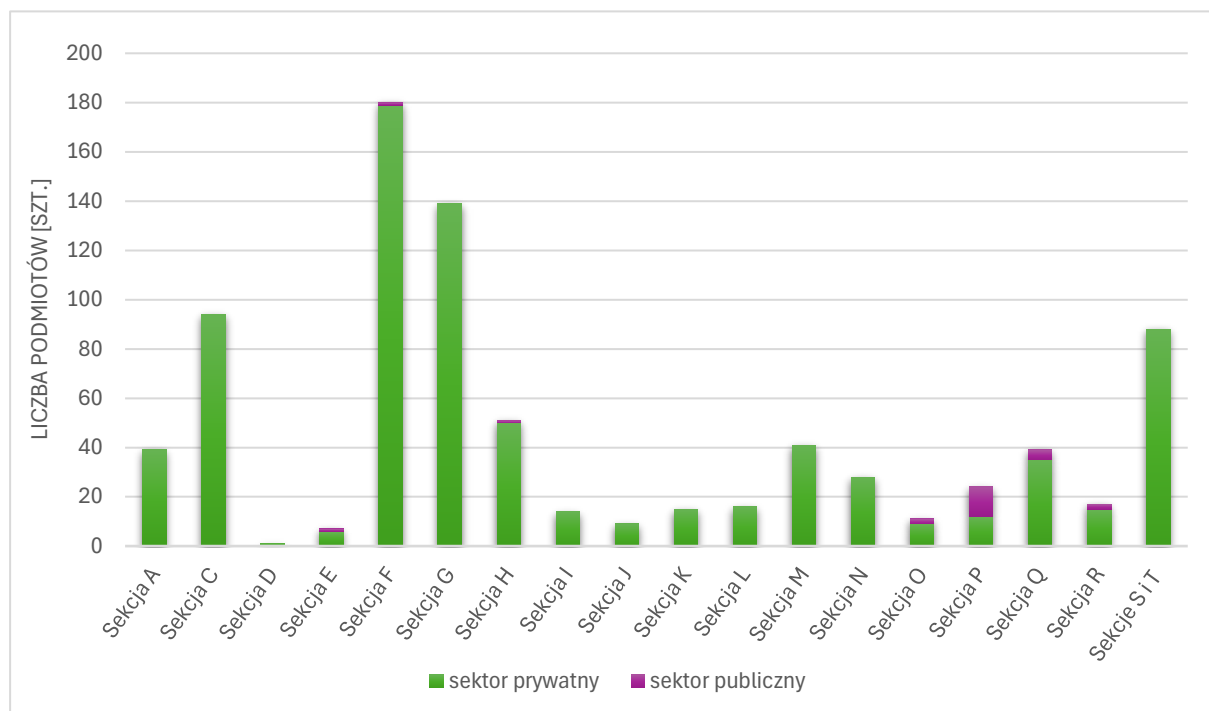
W związku z powyższym na terenie gminy znajdują się zakłady z rodzaju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Dominują podmioty mające charakter mikroprzedsiębiorstw, zaś udział małych i średnich przedsiębiorstw jest niewielki. Nie występują tutaj duże przedsiębiorstwa (dane za 2024 r.).³⁵

³⁵ Mikroprzedsiębiorstwa – zatrudniają do 9 pracowników, osiągają roczny obrót nieprzekraczający 2 milionów euro lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekroczyły równowartości tej kwoty;
- Małe przedsiębiorstwa – zatrudniają od 10 do 49 pracowników, a roczny obrót lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekraczają równowartości 10 milionów euro;
Średnie przedsiębiorstwa – zatrudniają od 50 do 249 pracowników, natomiast roczne obroty nie przekraczają równowartości 50 milionów euro, sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie mogą przekroczyć równowartości 43 milionów euro;
Duże przedsiębiorstwa – pozostałe przedsiębiorstwa, które przekraczają limity dla wyżej wymienionych firm.

4.2.3. RODZAJ

W sektorze publicznym zarejestrowane są łącznie 23 podmioty gospodarcze, które dotyczą: sektora edukacji (12), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (4), administracji publicznej i obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych (2), działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (2), transportu i gospodarki magazynowej (1), budownictwa (1) oraz dostaw wody (1).

Sektor prywatny charakteryzuje się natomiast wysoką liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji F (Budownictwo – 179 podmiotów) oraz sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 139 podmiotów).

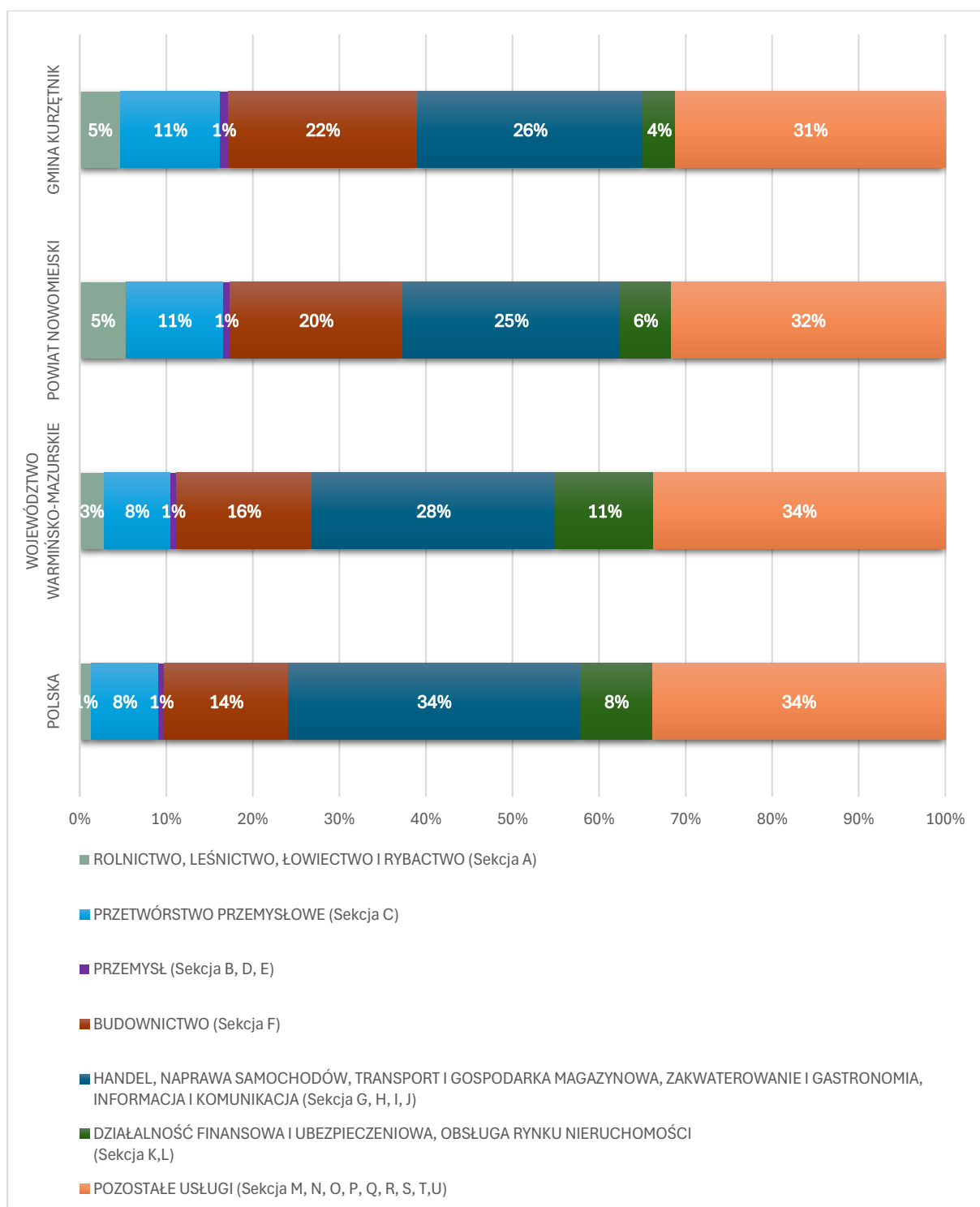
Ryc. 23 Podmioty gospodarcze wg sekcji działów PKD 2007 zarejestrowane na terenie gminy w 2024 roku

Objaśnienia:

- Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
- Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
- Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- Sekcja F – Budownictwo
- Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
- Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Sekcja J – Informacja i komunikacja
- Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
- Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
- Sekcja P – Edukacja
- Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
- Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Gmina Kurzętnik na tle kraju, województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu nowomiejskiego charakteryzuje się wyższym odsetkiem osób prowadzących działalność w budownictwie (22%). Najmniejszy odsetek podmiotów gospodarczych na terenie gminy przypada na przemysł (<1%). Niewielki udział podmiotów gospodarczych dotyczy również sektora działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsługi rynku nieruchomości (4%).

Ryc. 24 Struktura podmiotów gospodarczych wg. sekcji PKD 2007 w 2024 r. w podziale na dane dla gminy, powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Do najważniejszych przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy Kurzętnik zalicza się podmioty zajmujące się produkcją elementów betonowych i metalowych oraz materiałów budowlanych. Funkcjonują tutaj również lokalne podmioty remontowo-naprawcze oraz usługowo-handlowe. Duże znaczenie ma także obecność supermarketów, takich jak Dino czy Biedronka, które wpływają na rozwój lokalnego handlu i dostępność towarów dla mieszkańców.³⁶

Ponadto ważnym podmiotem gospodarczym wpływającym na rozwój gminy w zakresie turystyki, sportu i rekreacji jest ośrodek narciarski „Kurza Góra”. Funkcjonują tutaj również inne podmioty gospodarcze związane z branżą sportową i turystyczno-wypoczynkową (opisano szczegółowo w rozdz. 7).

4.3. RYNEK PRACY

4.3.1. PRACUJĄCY

W 2024 roku liczba pracujących na terenie gminy Kurzętnik wynosiła średnio w miesiącu 3 403 os., z czego większość (ok. 57%) pracujących stanowili mężczyźni. Największy udział pracujących przypada na listopad (3430 os. pracujących), natomiast najniższy na maj (3 383 os. pracujących).

Tab. 13 Struktura osób pracujących wg miesięcy na terenie gminy w 2024 r.

MIESIĄC/ROK	2024	
	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
STYCZEŃ	1 942	1 468
LUTY	1 947	1 467
MARZEC	1 947	1 460
KWIECIEŃ	1 919	1 465
MAJ	1 925	1 458
CZERWIEC	1 935	1 471
LIPIEC	1 930	1 469
SIERPIEŃ	1 935	1 474
WRZESIEŃ	1 924	1 467
PAŹDZIERNIK	1 919	1 467
LISTOPAD	1 938	1 484
GRUDZIEŃ	1 947	1 483
ŚREDNIA OGÓŁEM	1 934	1 469
SUMA	3403	

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

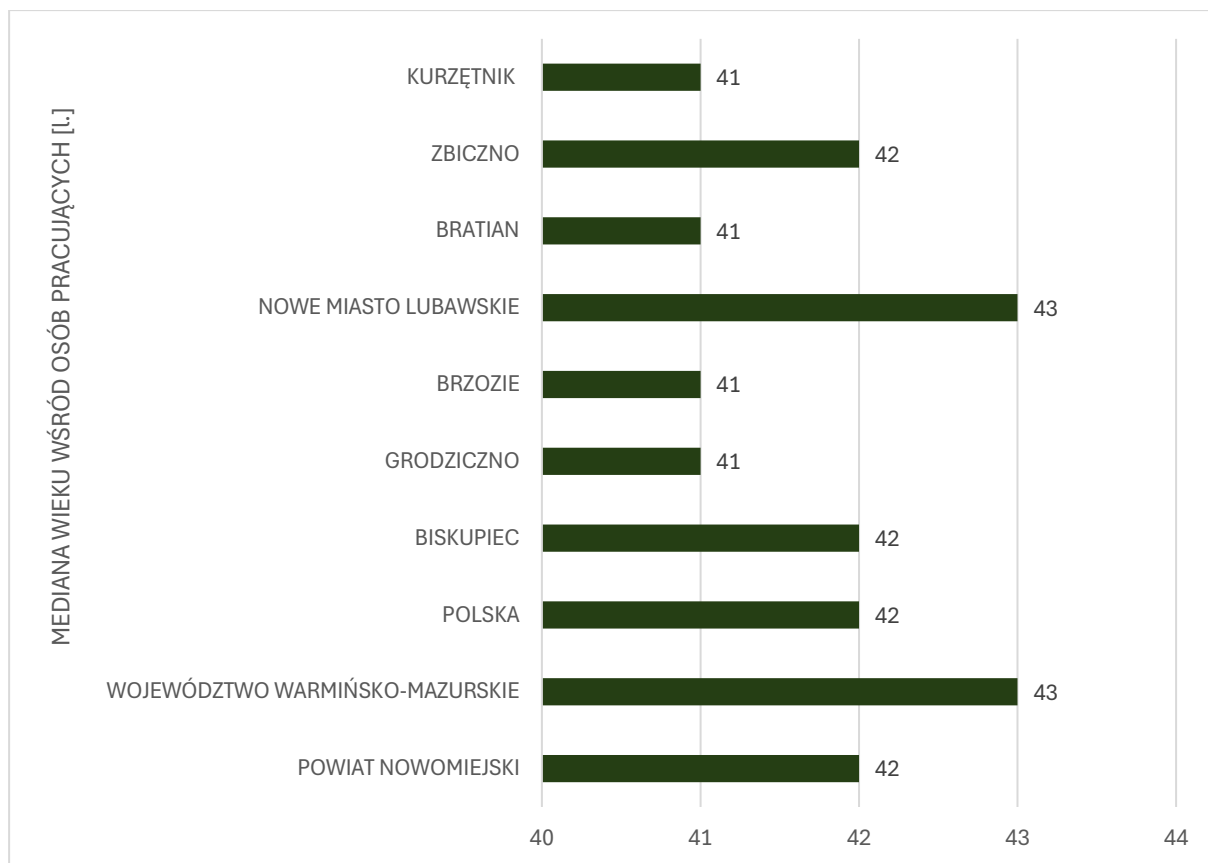
W 2024 r. odsetek liczby pracujących w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w gminie Kurzętnik wynosił ok. 60,7%.³⁷

Mediana wieku wśród osób pracujących na terenie gminy Kurzętnik wynosi 41 lat i jest stosunkowo korzystna na tle większości gmin ościennych. Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w Nowym Mieście Lubawskim, gdzie mediana wieku wyniosła 43 lata. Ponadto sytuacja w gminie jest bardziej korzystna niż średnie wartości dla powiatu (42 lata), województwa warmińsko-mazurskiego (43 lata) i kraju (42 lata).³⁸

³⁶ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

³⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

³⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Ryc. 25 Mediana wieku wśród osób pracujących w podziale na dane dla gminy, gmin ościennych, powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

4.3.2. BEZROBOCIE

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie gminy Kurzętnik wynosi 5,7% (2024 r.), przy czym bezrobocie wśród mężczyzn wynosi 3,6%, a wśród kobiet 8,0%. W 2024 r. zarejestrowanych bezrobotnych było w sumie 298 os., z czego 197 os. stanowiły kobiety wobec 101 mężczyzn.³⁹

Tab. 14 Liczba bezrobotnych na terenie gminy w latach 2015-2024

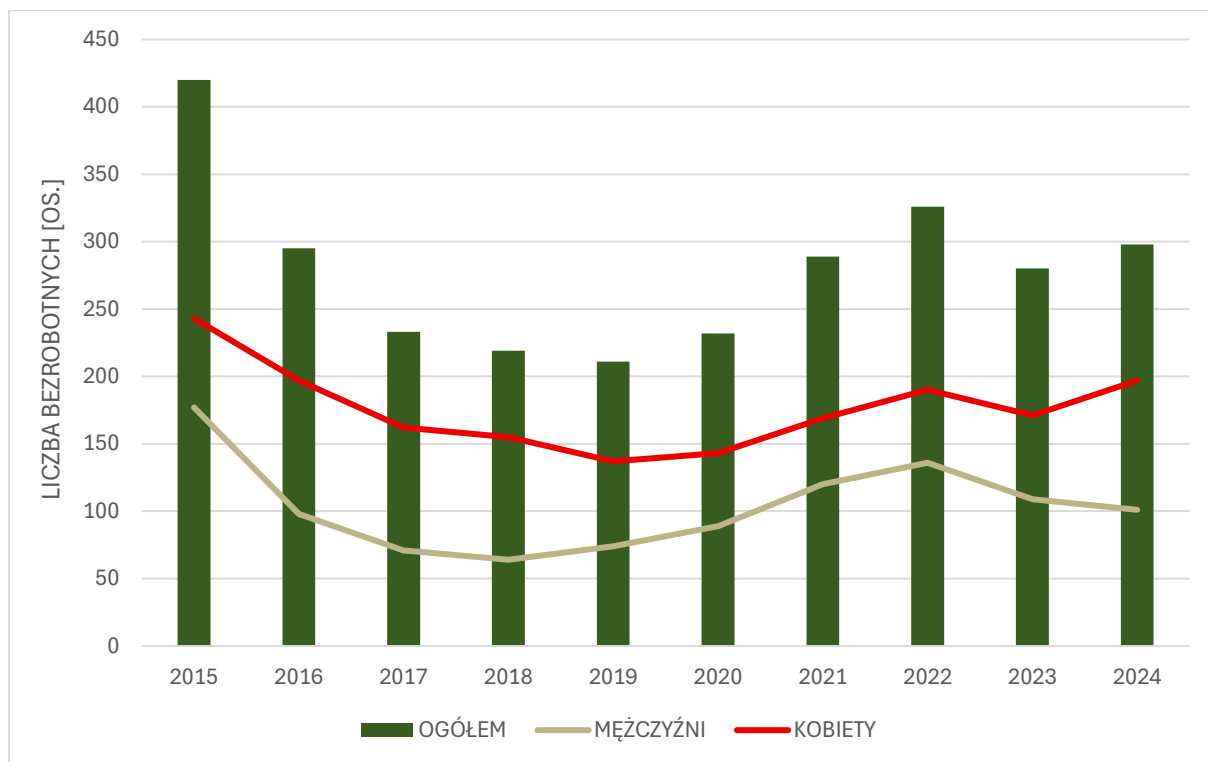
PŁEĆ/ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Mężczyźni	177	98	71	64	74	89	120	136	109	101
Kobiety	243	197	162	155	137	143	169	190	171	197
Ogółem	420	295	233	219	211	232	289	326	280	298

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia zanotowano wyraźny spadek bezrobocia w gminie. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła w okresie 2015-2024 o 122 osoby, czyli o ok. 29%. W strukturze zarejestrowanych bezrobotnych dominują kobiety, średnio 66% w stosunku do 34% mężczyzn. Najwyższą liczbę bezrobotnych zarejestrowano w 2015 r. – 420 osób, zaś najniższą w 2019 r. – 211 osób.⁴⁰

³⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.

⁴⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.

Ryc. 26 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

4.4. TERENY INWESTYCYJNE

Gmina Kurzętnik nie posiada kompleksowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych będących w dyspozycji samorządu.⁴¹

⁴¹ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

4.5. WNIOSKI

ROLNICTWO

- Stosunkowo niewielkie rozdrobnienie gospodarstw rolnych, z zauważalnym udziałem gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha sprzyjających utrzymaniu potencjału produkcyjnego.
- Korzystne warunki rozwoju zwierzęcej gospodarki rolnej w części obszaru gminy (w tym ukształtowana gałąź produkcji zwierzęcej).
- W większości dobre warunki do rozwoju produkcji rolnej, zwłaszcza roślinnej.

PODMIOTY GOSPODARCZE

- Brak dużych przedsiębiorstw i zakładów pracy.
- Wysoki poziom wzrostu podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich lat w stosunku do większości gmin ościennych.
- Relatywnie wysoki w stosunku do większości gmin ościennych wskaźnik podmiotów gospodarczych na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym.

RYNEK PRACY

- Spadający poziom bezrobocia, przy jednoczesnym wzroście aktywności gospodarczej.
- Stosunkowo korzystna w porównaniu do średniej dla powiatu, województwa i kraju mediana wieku wśród osób pracujących.

TERENY INWESTYCYJNE

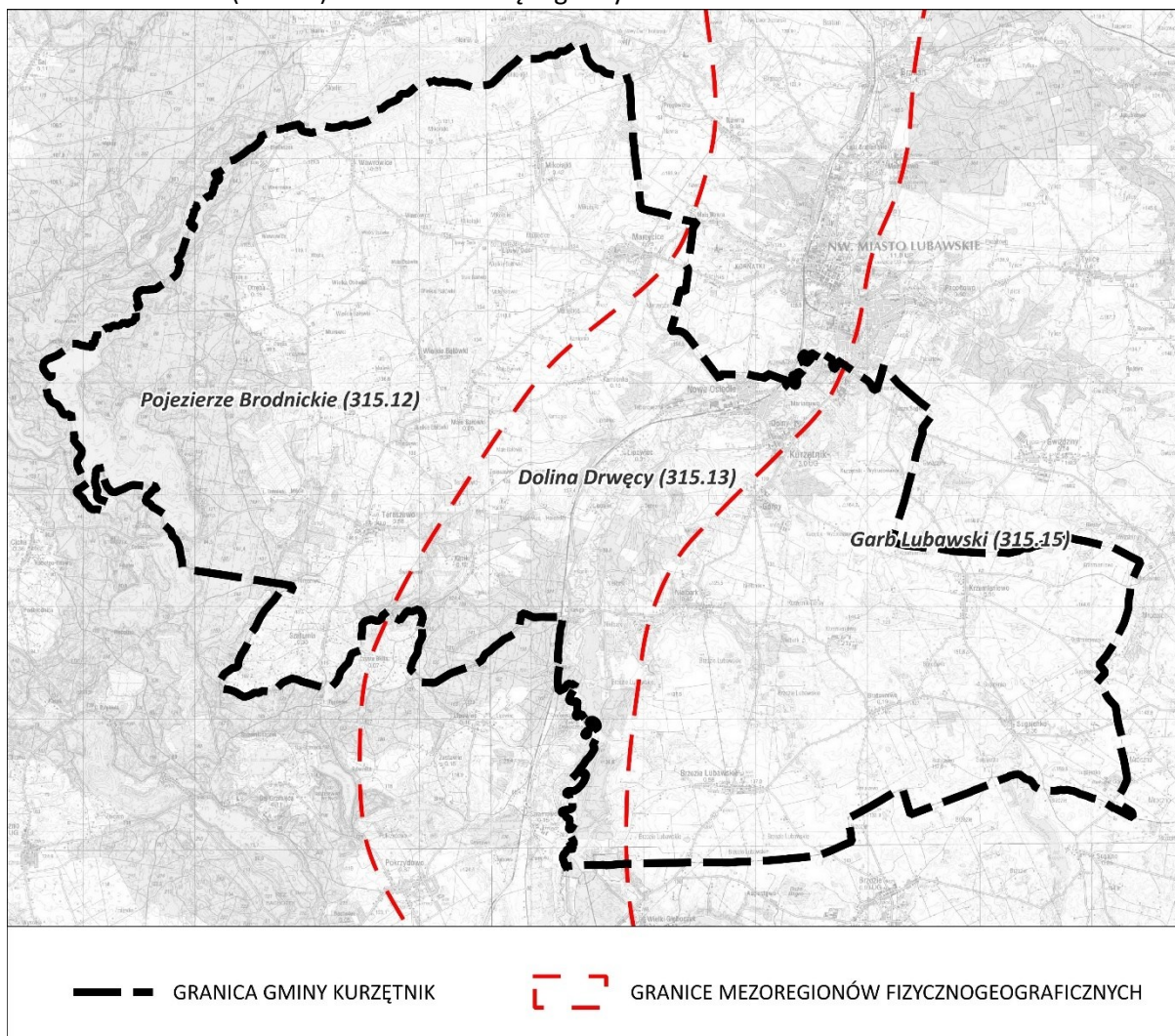
- Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych w dyspozycji samorządu.

5. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

5.1. POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

Pod względem fizycznogeograficznym obszar gminy Kurzętnik położony jest w zasięgu trzech mezoregionów fizycznogeograficznych:

- Pojezierze Brodnickie (315.12) – zachodnia część gminy;
- Dolina Drwęcy (315.13) – centralna część gminy;
- Garb Lubawski (315.15) – wschodnia część gminy.

Ryc. 27 Położenie fizycznogeograficzne gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego.

Pojezierze Brodnickie obejmuje swym zasięgiem obszar o powierzchni 560 km². Tereny te stanowi przede wszystkim równina sandrowa z licznymi jeziorami rynnowymi. Sandr brodnicki łączy się od północy z sandrem iławskim, oddzielając wysoką kępę moreny dennej na zachód od Doliny Drwęcy.

Dolina Drwęcy obejmuje obszar ok. 320 km² i rozciąga się na długości ponad 100 km. Dolina ta pełniła funkcje płytkiej doliny marginalnej w subfazie krajeńsko-wąbrzeskiej i stanowiła drogę odpływu lodowcowo-rzecznej z sandrów fazy pomorskiej. W związku z powyższym, w dolnym biegu omawianej doliny rzecznej ukształtowały się terasy wyniesione na wysokość do 40 m.

Garb Lubawski to mezoregion o urozmaiconej rzeźbie terenu i wysokościach przekraczających 310 m n.p.m. Granice wyznaczają doliny Drwęcy i rynny subglacialne. Jest to przekształcona morena czołowa z okresu zlodowacenia Wisły, zbudowana głównie z glin zwałowych, piasków, żwirów i głazów. Dominują tu gleby płowe i brunatne na wzniesieniach, bielcowe na sandrach, a w obniżeniach — torfowe i mady rzeczne. Główną rzeką jest Wel, a do większych jezior należą Mielno, Kownatki i Leżno Wielkie. Potencjalna roślinność to głównie grądy, buczyny i bory sosnowo-dębowe. Obecnie dominują tereny rolnicze, z lokalnymi lasami liściastymi i borami.⁴²

5.2. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

5.2.1. WARUNKI KLIMATYCZNE

REGIONALIZACJA KLIMATYCZNA

Obszar gminy Kurzętnik położony jest w Polsce północno-wschodniej, gdzie występuje klimat przejściowy charakterystyczny dla całego Niżu Polskiego. Klimat przejściowy charakteryzuje się zmiennością stanów pogody. Jest to konsekwencja ścierania się dwóch mas powietrza: wilgotnego – morskiego oraz suchego – kontynentalnego. Pod względem regionalizacji klimatycznej Polski obszar gminy Kurzętnik położony jest w zasięgu regionu klimatycznego nr X (Zachodnio mazurski).⁴³

Ryc. 28 Położenie gminy w stosunku do regionów klimatycznych Polski

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według regionalizacji klimatycznej A. Woś (1999).

⁴²Zarys ogólny mezoregionów według materiału źródłowego: Kondracki J., 2002, *Geografia regionalna Polski*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

⁴³Woś A., 1999r., *Klimat Polski*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Region klimatyczny nr X (Zachodnio mazurski) swym zasięgiem obejmuje, zachodnią część Pojezierza Mazurskiego. Od regionów klimatycznych leżących na północy i południu oddzielają go granice o znacznej ostrości. Znacznie słabiej zaznacza się granica wschodnia i zachodnia regionu. Świadczy to o pewnym podobieństwie stosunków klimatycznych występujących w regionie IX i X. W przypadku regionu Zachodnio mazurskiego nie notuje się występowania skrajnych, w porównaniu z innymi regionami, wartości liczby dni z niektórymi typami pogody. Na uwagę zasługuje większa częstość występowania dni umiarkowanie ciepłych z dużym zachmurzeniem ogólnym nieba i opadem atmosferycznym. Średnio w roku z tym typem pogody jest prawie 30 dni.⁴⁴

LOKALNE WARUNKI KLIMATYCZNE

Lokalne warunki klimatyczne uzależnione są od różnych czynników, m.in.: rzeźby terenu, występowania lasów i innych zbiorowisk roślinnych, wód powierzchniowych, podmokłych zagłębień terenowych itp. Mniejszym nasłonecznieniem charakteryzują się tereny lasów, zboczy wysoczyznowych o ekspozycji północnej i zagłębienia terenowe. Część terenów gminy to obszary łąk i pastwisk występujących zwłaszcza w obrębie dolin rzecznych, a także jeziora polodowcowe. Występuje tu większa niż na terenach zurbanizowanych czy ornych wilgotność powietrza. Na terenach zurbanizowanych w stosunku do terenów otwartych zanotować można m.in. niższą wilgotność powietrza, wyższe dobowe i roczne amplitudy temperatur (lokalna wyspa ciepła).

Podstawowe dane meteorologiczne dla regionu gminy przedstawiono w tabeli:

Tab. 15 Podstawowe dane meteorologiczne dla regionu gminy Kurzętnik

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Temperatura średnia rok	(8,0)°C – (9,0)°C
Suma opadu rok	600 – 650 mm
Usłonecznienie sumaryczne rok	1700 – 1750 h
Zachmurzenie średnie rok	4,75-5/8
Temperatura maksymalna	(27,0)°C – (28,0)°C
Temperatura minimalna	(-10,0)°C – (-9,0)°C

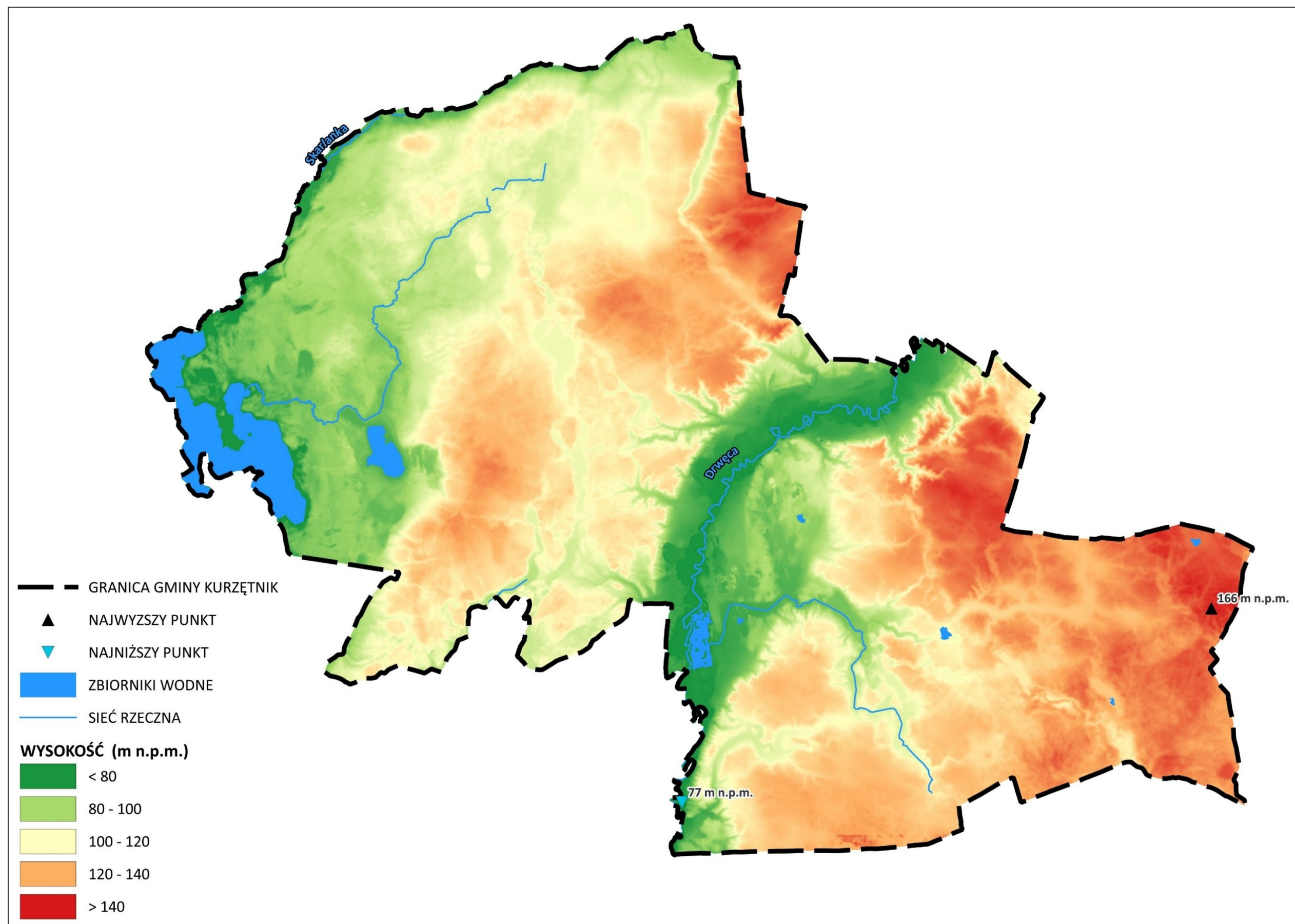
Materiał źródłowy: Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW).

5.2.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU

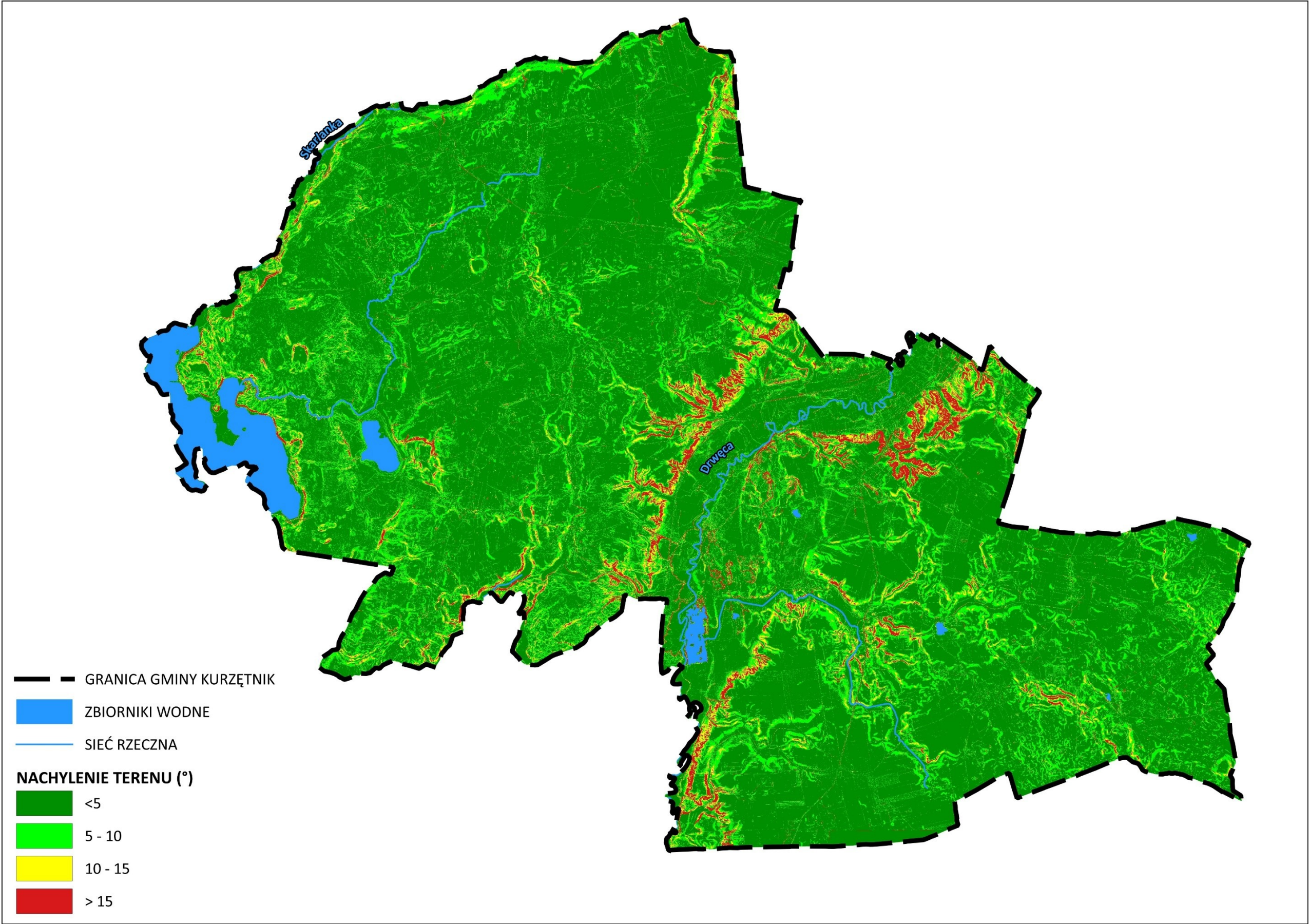
Rzeźba terenu na obszarze gminy Kurzętnik ukształtowana została w wyniku procesów zachodzących w trakcie zlodowaceń plejstocenских (głównie północnopolskiego) oraz późniejszych procesów holocenских. Gmina położona jest w obrębie zasięgu zlodowacenia Wisły, natomiast nie obejmuje terenów, na które sięgała pomorska faza zlodowacenia. Warto nadmienić, iż zachowane zostały tutaj stosunkowo liczne formy pochodzenia glacialnego (rzeźba młodo glacialna). Są to zwłaszcza moreny czołowe, równiny sandrowe, rynny subglacialne oraz obniżenia wytopiskowe wypełnione wodą lub materiałem organicznym.

Najwyżej położony punkt w gminie znajduje się na wysokości ok. 166 m n.p.m. na wzniesieniu morenowym, we wschodniej części gminy, natomiast najniższy punkt obejmuje dolinę Drwęcy, gdzie rzędna terenu wynosi ok. 77 m n.p.m. Maksymalna deniwelacja terenu wynosi tutaj ok. 90 m.

⁴⁴ Materiał źródłowy: Woś A., 1993, Klimat Polski, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Ryc. 29 Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Kurzętnik
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Numerycznego Modelu Terenu (NMT); geoportal.

Ryc. 30 Poszczególne klasy nachylenia stoków na obszarze gminy Kurzętnik
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Numerycznego Modelu Terenu (NMT); geoportal.

W ujęciu generalnym na terenie gminy dominują powierzchnie płaskie lub lekko faliste, co związane jest z jej położeniem w obrębie wysoczyzny morenowej i równin sandrowych, o przeważnie niewielkich spadkach terenowych, nie przekraczających 5-10°.

Jednocześnie wskazuje się, że na terenie gminy występują również rejony, gdzie spadki terenowe osiągają znaczne wartości (powyżej 15-20°). Obejmują one zwłaszcza strefy marginalne wysoczyzny morenowej i lokalnych wzniesień oraz strome brzegi niektórych jezior (rynnny subglacjalne). Ukształtowanie to stanowi istotny czynnik prorozwojowy, co znajduje odzwierciedlenie m.in. w funkcjonowaniu ośrodka narciarskiego Kurza Góra, wykorzystującego naturalne wzniesienia do rozwoju turystyki i rekreacji zimowej.

Jednocześnie zaznacza się, że w granicach gminy nie występują obszary zagrożone ruchami masowymi ziemi oraz tereny, na których występują te ruchy (w tym brak osuwisk).

5.2.3. LITOSFERA I GLEBY

Przypowierzchniowa budowa geologiczna jest efektem procesów rzeźbotwórczych zachodzących w okresie czwartorzędu, w epokach plejstocenu i holocenu. Osady plejstoceńskie związane są z okresem zlodowacenia północnopolskiego i występującymi wówczas procesami glacialnymi (lodowcowymi) i fluwioglacjalnymi (rzeczno-lodowcowymi). Osady holocenne związane są z procesami erozyjnymi i akumulacyjnymi zachodzącymi przede wszystkim w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenowych.

Powierzchnia gminy Kurzętnik zbudowana jest zarówno z utworów trudno przepuszczalnych, takich jak glina zwałowa, jak i łatwo przepuszczalnych – piasków i żwirów. Utwory gliniaste dominują na wysoczyźnie morenowej, natomiast piaskowo-żwirowe występują głównie na równinie sandrowej w zachodniej części gminy, obejmującej zwarty kompleks leśny. Dodatkowo w dolinach rzecznych oraz w obrębie niektórych zagłębień terenowych i jezior polodowcowych mogą występować utwory torfowe oraz namuły den dolinnych.⁴⁵

W granicach gminy dominują gleby charakteryzujące się zazwyczaj przeciętnymi lub niskimi wartościami agroekologicznymi. Dominują tutaj gleby o IV, V lub VI klasie bonitacyjnej, natomiast udział gleb chronionych jest relatywnie niewielki.⁴⁶

W ujęciu generalnym na terenie gminy wyraźnie dominują gleby brunatne, w tym wylugowane i kwaśne, a także gleby bielice i pseudobielice. W niektórych fragmentach znajdują się również gleby murszowo-mineralne i murszowate oraz czarne ziemie zdegradowane i szare ziemie. Ponadto w dnach dolinnych oraz w obniżeniach terenu występują gleby pochodzenia organogenicznego tj.: gleby torfowo-mułowe i mułowo-torfowe, gleby torfowe oraz mady rzeczne.⁴⁷

⁴⁵ Materiał źródłowy: Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski, 1:50 000.

⁴⁶ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik, 2018.

⁴⁷ Materiał źródłowy: Mapa glebowo-rolnicza powiatu nowodworskiego, 1 : 5 000.

5.2.4. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Pod względem podziału hydrograficznego obszar gminy Kurzętnik położony jest na terenie dorzecza Wisły (I rzędu). Jednostkami niższego rzędu są:

- zlewnia rzeki Drwęca (II rzędu);
 - zlewnia Drwęcy od Wli do Rypienicy (III rzędu);
 - Zlewnia Drwęcy od Wli do Sugajnicy (IV rzędu);
 - Zlewnia Skarlanki (IV rzędu);
 - zlewnia rzeki Wel (III rzędu);
 - zlewnia Mroczańki (IV rzędu).

Najważniejszą rzeką gminy Kurzętnik jest Drwęca, która przepływa przez jej centralną część i cechująca się krętym, meandrującym przebiegiem. Drwęca stanowi prawostronny dopływ Wisły, a całkowita długość rzeki wynosi ok. 207 km, a powierzchnia dorzecza ok. 5,5 tys. km². Rzeką niemal na całej długości jest spławna, co umożliwia organizowanie spływów kajakowych oraz innych form turystyki wodnej (opisano szczegółowo w rozdz. 7.2).

Inne ważne rzeki z perspektywy gminy również Skarlanka, Dopływ spod Wawrowic oraz Dopływ z Nielbarka. Ponadto występują tutaj również inne bezimienne ciekły w postaci nizinnych strug.

Na terenie gminy znajduje się jedno większe jezioro polodowcowe – Jezioro Wielkie Partęczyny. Jest to największy zbiornik wodny położony na terenie Pojezierza Brodnickiego, zajmując obszar o powierzchni ok. 340 ha i maksymalną głębokością przekraczającą 30 m. Jezioro charakteryzuje się urozmaiconą i w całości zalesioną linią brzegową. Występują tutaj dwie wyspy, z czego jedna z nich tj. „Wielka Syberia” stanowi rezerwat przyrody, którego celem jest ochrona storczyka obuwika.

Na zasoby wód powierzchniowych w gminie składa się również zbiornik Nielbark, będący wyrobiskiem po żwirowym, powstałym w wyniku działalności wydobywczej złóż kopalin. Powierzchnia akwenu wynosi około 58 ha, natomiast jego maksymalna głębokość dochodzi do 30 m.

W granicach gminy występują również inne mniejsze zbiorniki wodne, w tym oczka i stawy na gruntach prywatnych, rozproszone w różnych częściach gminy. Ponadto funkcjonuje tutaj system rowów melioracyjnych, który znajduje się na terenach użytkowanych rolniczo.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300) gmina Kurzętnik położona jest na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku i znajduje się w zasięgu jednolitych części wód:

Tab. 16 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych na terenie gminy

NAZWA I KOD JCWP	STATUS	POWIERZCHNIA (km ²)	OCENA STANU OGÓLNEGO	OCENA RYZYKA NIEOSIĄGNIĘCIA CEŁÓW ŚRODOWISKOWYCH
Wel od Płościzanki do ujścia (RW20001128699)	Naturalna	277.23	Zły	Zagrożona
Sugajnica (RW20001028729)	Naturalna	50.15	Brak danych	Zagrożona
Sosno (LW20158)	Naturalna	27.96	Brak danych	Zagrożona
Drwęca od Pobórskiej Strugi do Brodnicki (RW20001128779)	Naturalna	337.05	Zły	Zagrożona
Dębno (LW20181)	Naturalna	1.13	Zły	Zagrożona
Dopływ z Nielbarku (RW20001028714)	Naturalna	35.77	Zły	Zagrożona

NAZWA I KOD JCWP	STATUS	POWIERZCHNIA (km ²)	OCENA STANU OGÓLNEGO	OCENA RYZYKA NIEOSIĄGNIĘCIA CEŁÓW ŚRODOWISKOWYCH
Skarlanka (RW200018287693)	Naturalna	234.07	Brak danych	Niezagrożona
Wielkie Partęczyny (LW20175)	Naturalna	11.55	Zły	Niezagrożona
Groblica (RW20001028712)	Silnie zmieniona część wód	32.92	Zły	Zagrożona
Skarlińskie (LW20174)	Naturalna	37.21	Zły	Zagrożona
KOD JCWPd	MONITORING	POWIERZCHNIA (km ²)	OCENA STANU	
GW200039 (nr 39)	Tak	7568,16	Dobry	

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie <http://karty.apgw.gov.pl/>

Obszar gminy położony jest poza zasięgiem udokumentowanych głównych zbiorników wód podziemnych.

5.2.5. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN

W granicach gminy Kurzętnik występują udokumentowane złoża kopalin. Według Bilansu Kopalin PIG oraz regionalnego systemu ewidencji zasobów złóż „MIDAS”, występują tutaj udokumentowane złoża piasku i żwiru.

Tab. 17 Wykaz udokumentowanych złóż kopalin występujących na terenie gminy Kurzętnik

NUMER ZŁOŻA	NAZWA ZŁOŻA	FORMA ZŁOŻA	STAN ZAGOSPODAROWANIA	KOPALINA	POWIERZCHNIA ZŁOŻA
KN 19396	Krzemieniewo	pokładowa	złoże rozpoznane szczegółowo	piaski i żwiry	12,44 ha
KN 7506	Kurzętnik	pokładowa	eksploatacja złoża zaniechana	piaski i żwiry	15 423 m ²
KN 15763	Kurzętnik-Pole B	pokładowa	złoże zagospodarowane	piaski i żwiry	19 381 m ²
KN 1744	Nielbark II	pokładowa	eksploatacja złoża zaniechana	piaski i żwiry	28,60 ha
KN 10914	Nielbark IV	pokładowa	złoże eksploatowane okresowo	piaski i żwiry	19 717 m ²

Materiał źródłowy: System ewidencji zasobów złóż Państwowego Instytutu Geologicznego „MIDAS”.

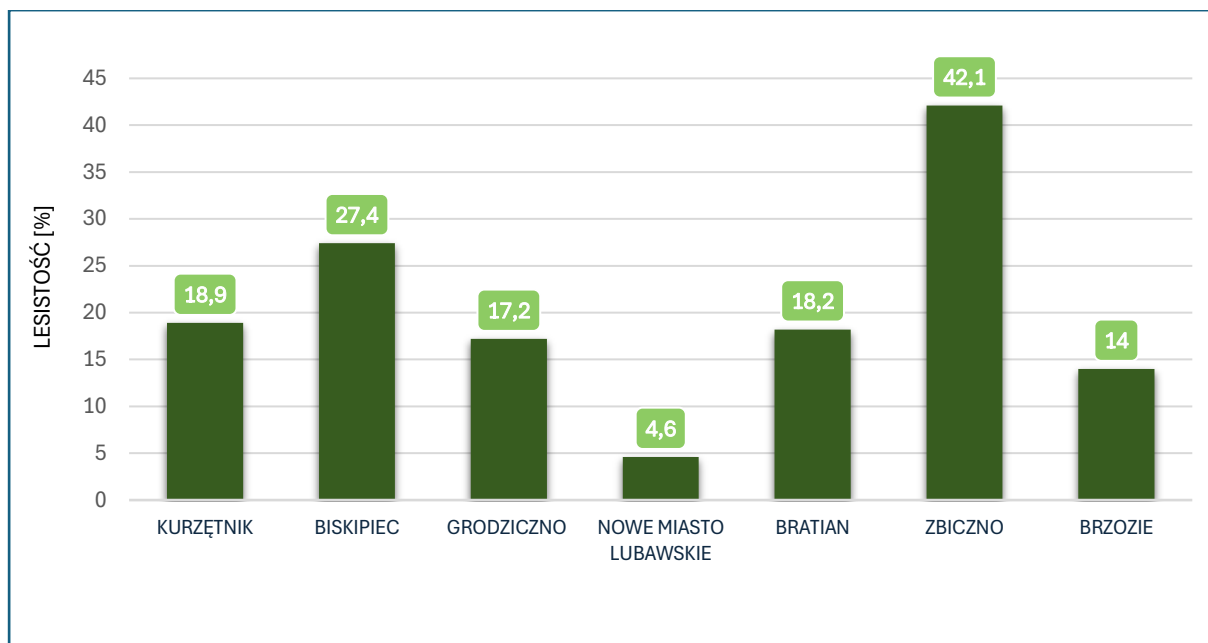
Ponadto dla niektórych złóż uzyskana została koncesja na ich wydobycie, a w ich obrębie stanowiące tereny i obszary górnicze.

5.2.6. ZASOBY LEŚNE

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Kurzętnik wynosi 2 884,06 ha, z czego ok. 76% to grunty publiczne należące do Nadleśnictwa: Brodnica i Iława, natomiast pozostałe z nich to grunty prywatne. Lesistość w gminie (18,9%) jest niższa w stosunku do średniej dla powiatu nowomiejskiego (21,1%), województwa warmińsko-mazurskiego (31,9%), jak i kraju (29,6%).⁴⁸

Na tle gmin sąsiednich lesistość natomiast przyjmuje następujące wartości:

⁴⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 rok.

Ryc. 31 Lesistość gminy Kurzętnik na tle gmin sąsiednich

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Gmina Kurzętnik w stosunku do gmin ościennych odznacza się przeciętnym wskaźnikiem lesistości. W niniejszym zestawieniu wyraźnie przoduje gmina Zbiczno (42,1%). Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w Nowym Mieście Lubawskim, gdzie wskaźnik lesistości wynosi jedynie 4,6%. Niski wskaźnik lesistości w mieście wynika z silnego zurbanizowania terenu, na którym dominują zabudowa oraz infrastruktura komunikacyjna.

Zbiorowiska leśne na terenie gminy koncentrują się przede wszystkim w jej południowej i zachodniej części i są częścią większego kompleksu Lasów Brodnickich. Ponadto zwarte zbiorowiska leśne występują w pobliżu doliny Drwęcy oraz w formie niewielkich enklaw rozproszonych w różnych częściach gminy.

Warto podkreślić, iż część zbiorowisk leśnych posiada statut lasów szczególnie chronionych, w rozumieniu Ustawy z dnia 28 września o lasach.⁴⁹ Spośród rodzajów lasów szczególnie chronionych występujących na terenie gminy wyróżniamy: lasy wodochronne, lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody, lasy nasienne.

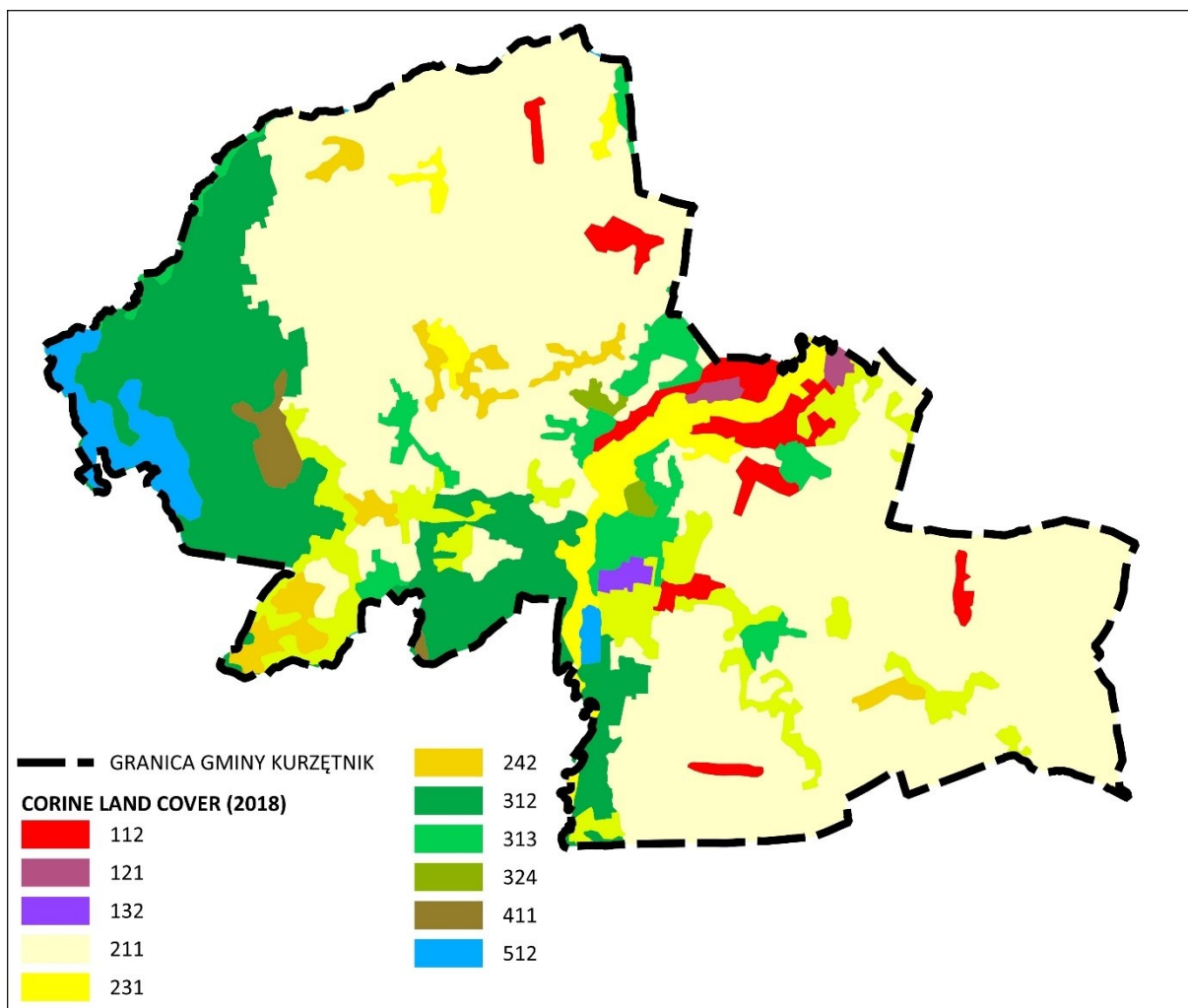
5.3. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

Zasklepianie gruntów wiąże ze sobą szereg negatywnych konsekwencji zarówno przyrodniczych jak i społeczno-gospodarczych. Proces ten polega bowiem na sztucznym utwardzaniu wierzchniej warstwy litologicznej, co skutkować może m.in. degradacją naturalnego profilu glebowego oraz większą podatnością terenu na zjawisko suszy poprzez zwiększony spływ powierzchniowy.⁵⁰

Analizując strukturę pokrycia terenów na podstawie Corine Land Cover (CLC2018) stwierdza się, iż zdecydowanie dominują przestrzenie rolnicze oraz w dalszej kolejności tereny leśne. Tereny antropogeniczne objęte zabudową luźną obejmują relatywnie niewielki udział w całkowitej powierzchni (ok. 3,2% pow. gminy). Tereny, na których podłoże zostało sztucznie utwardzone obejmują zatem niewielkie areale. W związku z powyższym stwierdza się niski stopień zasklepienia gruntów na terenie gminy.

⁴⁹Materiał źródłowy: <https://www.bdl.lasy.gov.pl/>

⁵⁰ Materiał źródłowy: Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.

Ryc. 32 Pokrycie terenu gminy na podstawie Corine Land Cover (CLC2018)

Objaśnienia:

112 – Zabudowa luźna

121 -Tereny przemysłowe lub handlowe

132 -Zwałowiska i hałdy

211 – Grunty orne poza zasięgiem urządzeń nawadniających

231 – Łąki, pastwiska

242 – Złożone systemy upraw i działek

243 -Tereny zajęte głównie przez rolnictwo z dużym udziałem roślinności naturalnej

312 – Lasy iglaste

313 – Lasy mieszane

324 – Lasy i roślinność krzewiasta w stanie zmian

411 – Bagna śródlądowe

512 -Zbiorniki wodne

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie CLC 2018 (www.clc.gios.gov.pl).

5.4. FORMY OCHRONY PRZYRODY

5.4.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY

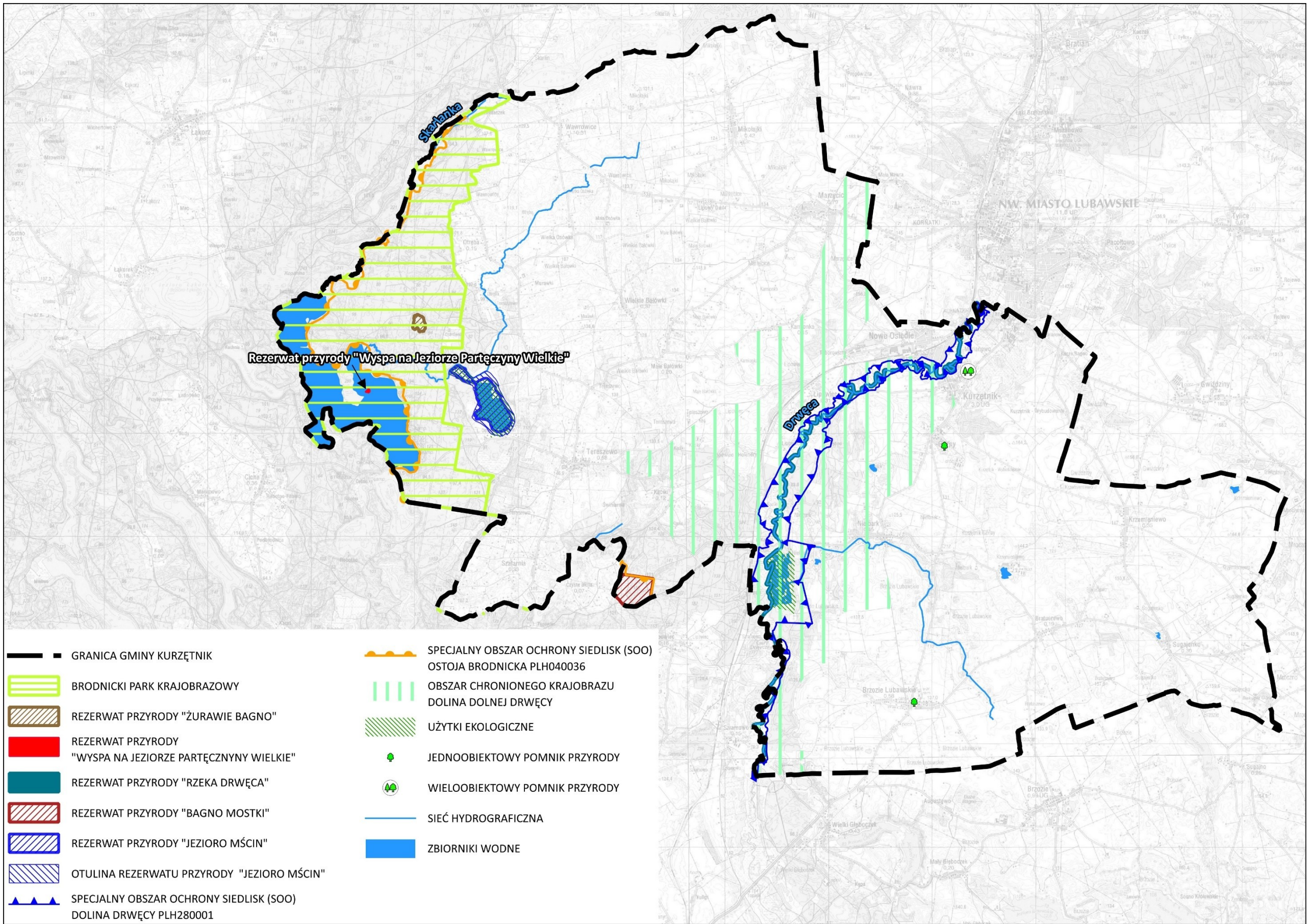
Spośród form ochrony przyrody, rozróżnionych ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w granicach gminy Kurzętnik występują:

- Rezerваты przyrody:
 - Rezerwat przyrody „Wyspa na Jeziorze Partęczyny Wielkie”;
 - Rezerwat przyrody „Bagno Mostki”;
 - Rezerwat przyrody „Rzeka Drwęca”;
 - Rezerwat przyrody „Żurawie Bagno”;
 - Rezerwat przyrody „Jezioro Mścín”;
- Brodnicki Park Krajobrazowy;
- Obszary Natura 2000:
 - Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (SOO) Dolina Drwęcy PLH280001;
 - Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (SOO) Ostoja Brodnicka PLH040036;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Dolnej Drwęcy;
- użytki ekologiczne:
 - Łąka nad Drwą;
 - Nielbark;
 - Tereszowskie Łąki;
 - Brzezina Kąciki;
 - Wilczy las;
 - Torfowisko Kąciki;
 - Uroczysko Mikołajki;
 - Uroczysko Ostrówki;
 - Wielkie Bałówki;
- pomniki przyrody (głazy narzutowe, wartościowy okaz drzewa).

Gmina graniczy bezpośrednio z Skarlińskim Obszarem Chronionego Krajobrazu oraz Obszarem Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy. Całkowita powierzchnia obszarów objętych ochroną wynosi ok. 4,8 tys. ha, co stanowi 28,9% obszaru gminy Kurzętnik.⁵¹ Ponadto obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, obligatoryjna na terytorium całego kraju.

W odniesieniu do poszczególnych obszarów chronionych obowiązują stosowne akty prawne, z których wynikają m.in. zakazy, nakazy i ograniczenia w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenu. Występowanie powierzchniowych lub obiektowych form ochrony przyrody niesie za sobą ograniczenia w możliwościach rozwoju zagospodarowania przestrzennego – gospodarowanie przestrzenią w obrębie form ochrony przyrody podporządkowane jest przede wszystkim celom przyrodniczym. W zależności od rodzaju formy ochrony przyrody jest ono bardziej restrykcyjne (np. rezerваты przyrody – zakaz zabudowy), lub mniej restrykcyjne (np. obszary chronionego krajobrazu – sytuowanie zabudowy ograniczone, ale możliwe pod pewnymi warunkami).

⁵¹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Ryc. 33 Formy ochrony przyrody występujące na terenie gminy Kurzętnik
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ

5.4.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Biorąc pod uwagę ustalenia i wytyczne aktualnie obowiązujących krajowych oraz wojewódzkich dokumentów planistycznych i strategicznych, w tym m.in.:

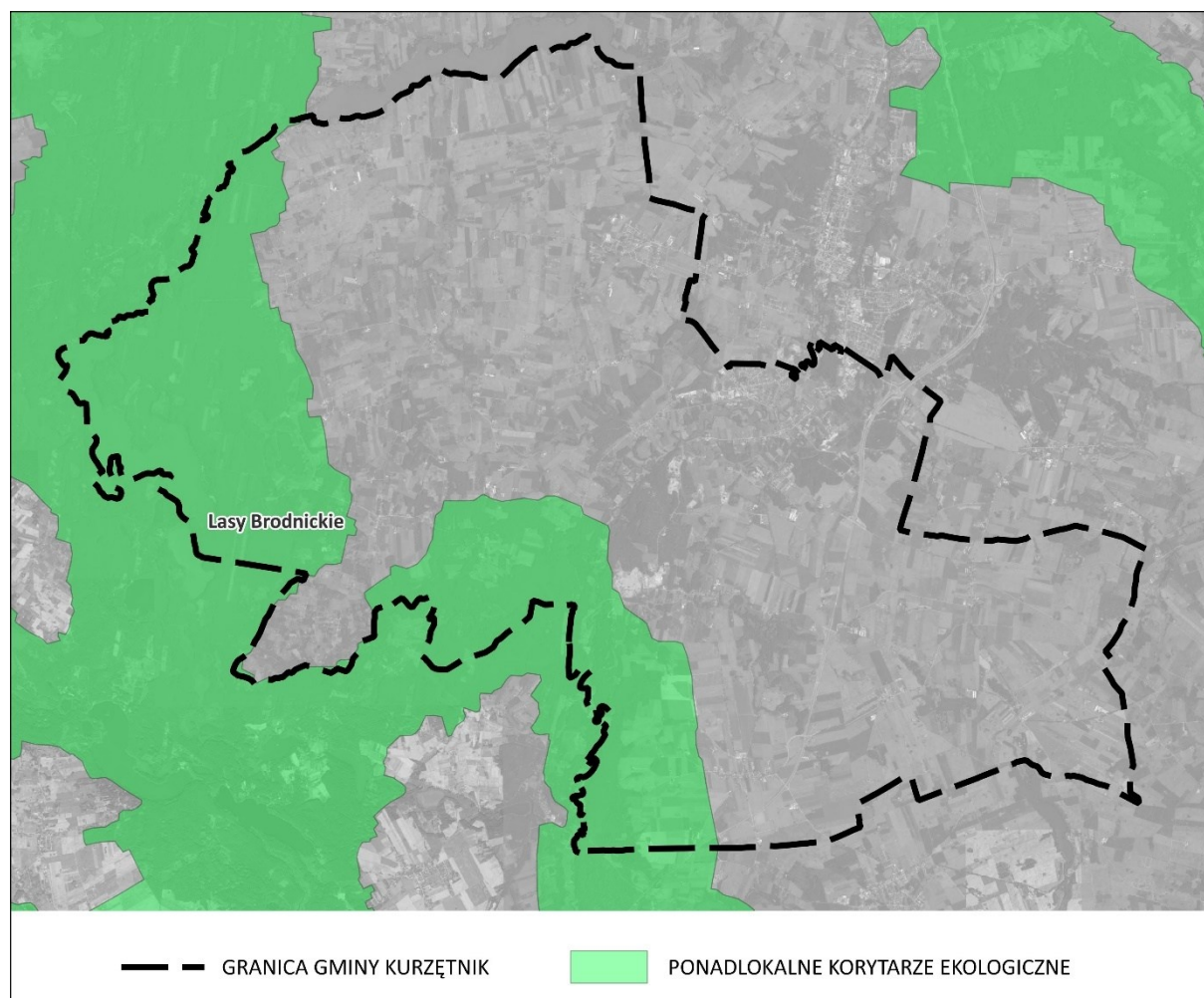
- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
- Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego. Warmińsko-Mazurskie 2030;
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030.

stwierdza się, że na terenie gminy Kurzętnik nie występują planowane do ustanowienia formy ochrony przyrody.

5.5. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

KONCEPCJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH WEDŁUG GENERALNEJ DYREKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA

Według koncepcji korytarzy ekologicznych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska⁵², gmina Kurzętnik zlokalizowana jest w zasięgu ponadlokalnych korytarza ekologicznego „Lasy Brodnickie”.

Ryc. 34 Gmina w odniesieniu do koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie: <http://mapa.korytarze.pl/>

⁵² Materiał źródłowy: Ochrona różnorodności biologicznej poprzez wdrożenie lądowych korytarzy ekologicznych na terenie Polski.

KONCEPCJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH WEDŁUG PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

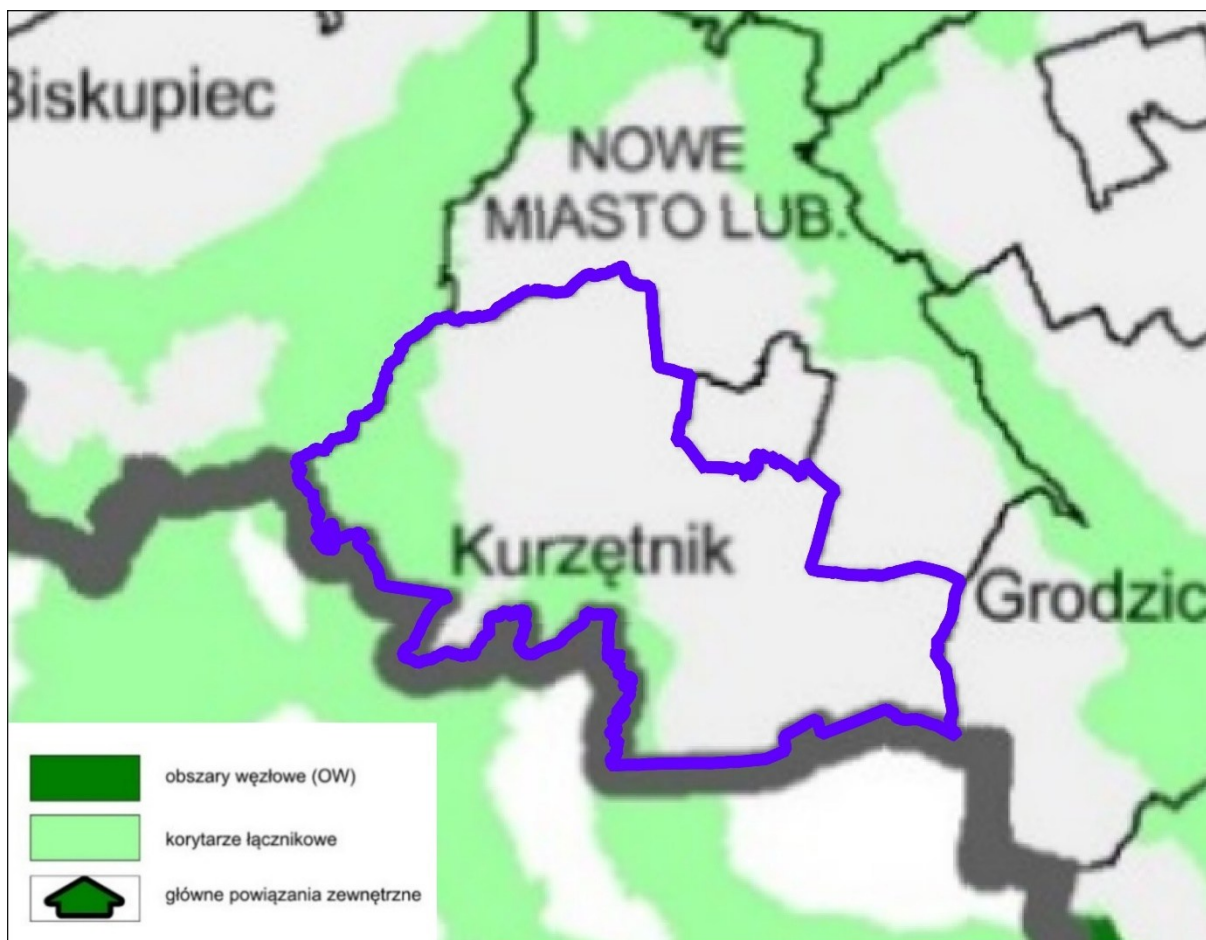
W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (2018), w oparciu o „Projekt korytarzy ekologicznych łączących sieć Natura 2000 w Polsce” (wykonany pod kierownictwem prof. W. Jędrzejewskiego, Instytut Biologii Ssaków PAN) oraz dostosowując i weryfikując zasięgi korytarzy do uwarunkowań regionalnych, wskazano:

- obszary węzłowe (jako najcenniejsze tereny pod względem przyrodniczym, w tym o wysokiej różnorodności biologicznej, obejmujące duże kompleksy leśne oraz duże akweny wraz z przyległymi obszarami podmokłymi;
- korytarze łącznikowe (stanowiące powiązania zarówno przestrzennie jak i funkcjonalnie obszarów węzłowych oraz cechujące się urozmaiconą przyrodniczą strukturą wewnętrzną, wskazującą na dogodne warunki dla przemieszczania się organizmów).

Jak wskazano w Planie układ wzajemnie powiązanych obszarów, obejmujących obszary węzłowe oraz łączące je korytarze łącznikowe daje możliwość utworzenia regionalnej sieci korytarzy ekologicznych w województwie warmińsko-mazurskim. Stanowi ona ważny element struktury przyrodniczej, przyczyniający się do ochrony różnorodności biologicznej.

Według w/w Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w granicach gminy Kurzętnik występują następujące elementy regionalnej sieci ekologicznej:

- korytarz łącznikowy o znaczeniu regionalnym – obejmuje swym zasięgiem tereny położone w południowej i zachodniej części gminy. Korytarz obejmuje przede wszystkim zwarte kompleksy leśne Pojezierza Brodnickiego wraz występującymi tutaj jeziorami polodowcowymi.

Ryc. 35 Gmina na tle koncepcji sieci ekologicznej zawartej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa

Materiał źródłowy: Rysunek 26. Korytarze ekologiczne oraz Kierunki zagospodarowania przestrzennego, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2018.

DELIMITACJA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO GMINY

Analiza krajowych i wojewódzkich koncepcji systemu przyrodniczego oraz lokalnej struktury środowiska i jego przekształceń, pozwala na wytypowanie następujących komponentów współtworzące ponadlokalny system przyrodniczy gminy:

- komponenty o znaczeniu ponadlokalnym (wojewódzkim i krajowym):
 - korytarz ekologiczny „Lasów Brodnickich” – obejmuje swym zasięgiem zwarte kompleksy leśne położone w zachodniej i południowej części gminy. W skład korytarza ekologicznego wchodzi również jeziora polodowcowe (w tym jez. Partęczyny) oraz występująca tam sieć rzeczna wraz z najbliższym otoczeniem (tereny łąkowo-pastewne z lokalnymi podmokłościami i torfowiskami);
- komponenty o znaczeniu lokalnym (gminnym i międzygminnym):
 - korytarze lokalne – obejmuje swym zasięgiem dolinę rzeki Drwęca (we fragmentach nie wchodzących w skład ponadlokalnego korytarza ekologicznego) oraz innych mniejszych cieków wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych i leśnych, z lokalnymi podmokłościami);
 - płaty lokalne – stanowią pojedyncze enklawy terenów leśnych i zadrzewionych i zlokalizowane w różnych fragmentach gminy.

Ponadto znajdują się tu również mikrokorytarze oraz mikropłaty ekologiczne, do których należą:

- mikrokorytarze ekologiczne drobnych cieków i sieci rowów melioracyjnych;
- mikropłaty ekologiczne enklaw leśnych i semileśnych;
- mikrokorytarze ekologiczne pasmowych zadrzewień (ciągi zadrzewień przydrożnych i śródpolnych);
- mikropłaty ekologiczne drobnych zbiorników wodnych wraz z towarzyszącą im roślinnością.

Korytarze i płaty ekologiczne zasługują na zachowanie i ochronę w działaniach planistycznych gminy. Są to obszary, które należy chronić ze względu na spójność współżycia między środowiskiem przyrodniczym i potrzebą funkcjonowania człowieka jako ważnego elementu tego środowiska. Dotyczy to zwłaszcza korytarzy ekologicznych ponadlokalnych. Wskazane powyżej tereny tworzące system przyrodniczy gminy przedstawiają model teoretyczny powiązań sieci ekologicznej i nie zawsze będą tożsame z rzeczywistymi trasami migracji roślin i zwierząt. Stanowią natomiast cenne i powiązane ze sobą elementy systemu ekologicznego, przenikające się wzajemnie i stanowiące spójną całość.

5.6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.6.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA

Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi 97,5%, natomiast jej łączna długość to 246,6 km, z której korzysta 8 737 osób.⁵³

⁵³ Materiał źródłowy: Dane GUS.

Tab. 18 Sieć wodociągowa w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej	97,5%
Długość sieci wodociągowej	246,6 km
Liczba osób korzystających z sieci	8 737 os.
Ilość wody dostarczonej	476,6 dam ³
Liczba przyłączy wodociągowych	2 385 szt.
Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca	46,7 m ³
udział strat wody w łącznej ilości dostarczonej wody	30,9%

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Na terenie gminy funkcjonują następujące stacje uzdatniania wody, czyli instalacje służące poprawie jakości wody pobieranej z ujęć:

- SUW Brzozie Lubawskie, obsługująca miejscowości Brzozie Lubawskie, Bratuszewo, Krzemieniewo, Nielbark, Os. Dębno, Sugajenko, 2 studnie o łącznej wydajności 389 m³/dobę;
- SUW Kurzętnik, obsługująca miejscowości Kurzętnik, Lipowiec, Krzemieniewo, Bratuszewo, Nielbark, 3 studnie o łącznej wydajności 910 m³/dobę;
- SUW Marzęcice, obsługująca miejscowości Marzęcice, Mikołajki, Kamionka, Wawrowice, Otręba, 3 studnie o łącznej wydajności 1600 m³/dobę;
- SUW Tereszewo, obsługująca miejscowości Tereszewo, Kąciki, Szafarnia, Małe Bałówki, Wielkie Bałówki, Tomaszewo, Wawrowice, Otręba, Lipowiec, 1 studnia o wydajności 573 m³/dobę.

W stosunku do ww. ujęć obowiązują tzw. „strefy ochronne – tereny ochrony bezpośredniej”, wobec których zgodnie z zapisami Ustawy Prawo Wodne należy:

- *odprowadzać wody opadowe lub roztopowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody;*
- *zagospodarować teren zielenią;*
- *odprowadzać poza granicę terenu ochrony bezpośredniej ścieki z urządzeń sanitarnych przeznaczonych do użytku dla osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody;*
- *ograniczyć wyłącznie do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.*

Ponadto w stosunku do ujęcia wody w Kurzętniku obowiązuje „strefa ochronna – teren ochrony pośredniej”, ustanowiona na mocy Rozporządzenia nr 7/2004 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z dnia 23 czerwca 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Warm. Maz. Nr 94 poz. 1141) oraz decyzji Wojewody Toruńskiego nr OŚ-III/6210-43/98 z dnia 05.11.1998 r.

System ten umożliwia dostęp do wody pitnej niemal wszystkim mieszkańcom gminy. Jednocześnie niewielka część obszarów zabudowy rozproszonej w dalszym ciągu zaopatrywana jest w wodę ze studni indywidualnych.

5.6.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA

Na terenie gminy Kurzętnik odsetek ludności korzystającej z systemu sieci kanalizacyjnej wynosi 47,6%, natomiast jej łączna długość to 70,0 km, z której korzysta 4 271 osób.⁵⁴

⁵⁴Materiał źródłowy: Dane GUS.

W przypadku obszarów wiejskich, gdzie dominuje rozproszona zabudowa, mieszkańcy korzystają z indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych, tzn. ze zbiorników bezodpływowych na nieczystości (szamb) lub z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tab. 19 Sieć kanalizacyjna w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	47,6%
Długość sieci kanalizacyjnej	70,0 km
Liczba osób korzystających z sieci	4 271 os.
Liczba przyłączy do budynków	1 132 szt.
Ilość ścieków bytowych odprowadzona siecią kanalizacyjną	174,0 dm ³
Liczba zbiorników bezodpływowych	740 szt.
Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	217 szt.

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Na terenie gminy Kurzętnik ustanowiona została aglomeracja ściekowa obejmująca miejscowości Marzęcice i Kurzętnik, wraz z oczyszczalnią ścieków zlokalizowaną w Kurzętniku. Równoważna liczba mieszkańców aglomeracji to 3786 RLM.⁵⁵ Średnia przepustowość oczyszczalni ścieków to 370 m³/dobę, maksymalna godzinowa wynosi 83,25 m³/h, natomiast ilość dopływających ścieków wynosi średnio 467 m³/dobę.

Istotne jest zachowanie właściwego stanu jakości wód. W kontekście tym należy właściwie kształtować gospodarkę wodno-ściekową, a zwłaszcza zwiększyć odsetek korzystających z sieci kanalizacyjnej lub stosować przydomowe oczyszczalnie ścieków na terenach zabudowy rozproszonej, sukcesywnie zastępując tradycyjne zbiorniki na nieczystości (szamba).

5.6.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA

Na system elektroenergetyczny gminy Kurzętnik składają się⁵⁶:

- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV, relacji Brodnica - Nowe Miasto Lubawskie;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV;
- stacje transformatorowe 15/0,4 kV.

Podmiotem odpowiedzialnym za zaopatrywanie mieszkańców gminy w energię elektryczną, regularność dostaw, jakość dostarczanej energii, obsługę odbiorców, kontrolowanie eksploatacji sieci, przeprowadzanie modernizacji oraz usuwanie usterek jest podmiot zewnętrzny. Przesyłanie energii elektrycznej do odbiorców umożliwia sieć napowietrznych i kablowych linii elektroenergetycznych średniego oraz niskiego napięcia.

W przyszłości planowana budowa linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia relacji 110 kV Wielbark – Nidzica.

5.6.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA

Nie istnieje centralny system ciepłowniczy. Mieszkańcy korzystają ze źródeł rozproszonych, indywidualnych, głównie w postaci kotłów na paliwa stałe.

⁵⁵Aktualnie obowiązuje uchwała nr XVII/182/20 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic Aglomeracji Kurzętnik (Dz. Urz. Woj. Warm. Maz. 2021 poz. 319).

⁵⁶ Materiał źródłowy: <https://ebin.josm.pl/>

W coraz większym stopniu wykorzystywana jest energia cieplna pochodząca ze źródeł odnawialnych za pomocą mikroinstalacji OZE, jak kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne i pompy ciepła⁵⁷.

5.6.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

W granicach gminy Kurzętnik funkcjonują obecnie wolnostojące instalacje OZE o mocy powyżej 500 kW w postaci elektrowni fotowoltaicznych.⁵⁸

Poza tym w coraz większym zakresie wykorzystywana jest wśród mieszkańców energia pochodząca z mikroinstalacji OZE (m.in. panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła).

5.6.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA

W granicach gminy Kurzętnik przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Brodnica – Nowe Miasto Lubawskie – Ława DN/150, a także zlokalizowana jest stacja gazowa redukcyjno-pomiarowa wysokiego ciśnienia o przepustowości 4000 nm³/h⁵⁹.

W granicach gminy funkcjonuje zbiorczy system zaopatrzenia mieszkańców w gaz ziemny. Sieć gazowa obejmuje miejscowości, gdzie występuje zwarta zabudowa. Poziom zgazyfikowania gminy wynosi 7,8%.⁶⁰

Tab. 20 Sieć gazowa w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci gazowej	7,8%
Liczba odbiorców gazu (gospodarstwa domowe)	166 szt.
Ludność korzystająca z sieci gazowej	696 os.
Długość sieci gazowej	34 232 m
Liczba przyłączy do budynków	184 szt.
Zużycie gazu przez gospodarstwa domowe	2 622,3 MWh
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca	292,4 kWh

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

W przypadku mieszkańców nie podłączonych do sieci gazowej potrzeby ciepłe w gospodarce komunalno-bytowej w gospodarstwach domowych są zaspokajane dostawą gazu płynnego, dostarczanego w butlach gazowych.

5.6.7. GOSPODARKA ODPADAMI

Od 2019 r. obowiązuje nowelizacja przepisów prawa z zakresu gospodarowania odpadami. Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiony został podział województw na regiony gospodarki odpadami. Ponadto zrezygnowano z regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), które zaadaptowane zostały jako instalacje komunalne. Równolegle, wraz z przyjęciem nowelizacji, uchylone zostały uchwały w sprawie wykonania wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

⁵⁷ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

⁵⁸ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

⁵⁹ Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kurzętnik.

⁶⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Na podstawie zapisów w/w Ustawy oraz innych ustaw Marszałek Województwa w Biuletynie Informacji Publicznej prowadzi listę:

- funkcjonujących instalacji spełniających wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje pozwalające na przetwarzanie odpadów,
- instalacji komunalnych planowanych do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

Lista aktualizowana jest na bieżąco, natomiast wpisu dokonuje się na pisemny wniosek prowadzącego instalację komunalną. Bezpośrednio na terenie gminy nie ma zlokalizowanych instalacji gospodarowania odpadami wymienionych na listach prowadzonych przez Marszałka Województwa. Odpady komunalne zbierane są w sposób zorganizowany oraz wywożone poza teren gminy. Przed laty w miejscowości Lipowiec funkcjonowało międzygminne składowisko odpadów komunalnych, nie mniej zostało ono zamknięte, a następnie zrehabilitowane i objęte monitoringiem. Ponadto w Lipowcu funkcjonuje obecnie punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych⁶¹.

Tab. 21 Odpady komunalne odebrane z terenu gminy Kurzętnik w 2024 roku

KOD ODPADÓW	RODZAJ ODEBRANYCH ODPADÓW	MASA ODEBRANYCH ODPADÓW (Mg)
19 12 01	Papier i tektura	54,40
20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	1 244,26
16 01 20	Szkło	219,14
16 01 19	Tworzywa sztuczne	335,04
20 01 35	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	19,94
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	90,94
20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	615,22
20 01 11	Tekstylia	2,26
16 06	Baterie i akumulatory razem	0,01
20 01 35	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne - niebezpieczne	9,79
--	Pozostałe	232,11

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Dane dotyczące ilości odebranych odpadów komunalnych w latach 2021-2024, z podziałem na odpady zebrane selektywnie oraz zmieszane, przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 22 Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu gminy w latach 2021-2024

ROK	2021	2022	2023	2024
Odpady odebrane ogółem w ciągu roku (t)	3 271,10	3 271,10	2 665,48	2 813,32
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	1 588,91	1 475,42	1 457,69	1 569,06
Zmieszane odpady odebrane w ciągu roku (t)	1 682,19	1 483,34	1 207,79	1 244,26
Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	48,6	49,9	54,7	55,8

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Na przestrzeni omawianego okresu spadła całkowita ilość odebranych odpadów komunalnych. Zaobserwowano również wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów na przestrzeni ostatnich kilku lat.⁶² W związku z powyższym konieczne jest podjęcie działań mających na celu dalsze sukcesywne zwiększanie udziału selektywnie zebranych odpadów w kolejnych latach.

⁶¹ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

⁶² Materiał źródłowy: Dane GUS.

Szczegółowe zadania, obowiązki i wymagania z zakresu wykonywania gospodarki odpadami określa aktualnie obowiązujący Regulamin utrzymania czystości i porządku, przyjęty uchwałą Rady Gminy.⁶³

5.7. WNIOSKI

POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

- Położenie gminy w zasięgu trzech odmiennych mezoregionów fizycznogeograficznych.

UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

- Na przeważającym obszarze brak znaczących utrudnień geologiczno-inżynierskich (z wyjątkiem dolin rzecznych i lokalnych zagłębień terenowych).
- Urozmaicona młodogłacjalna rzeźba terenu, z dominacją falistych i pagórkowatych wysoczyzn morenowych, doliny Drwęcy, zagłębień wyrobiskowych oraz rynien polodowcowych.
- Potencjał surowcowy (obecność udokumentowanych złóż kopalin).
- Stosunkowo duży potencjał zasobów wodnych (obecność jezior polodowcowych, rozwinięta sieć hydrograficzna).
- Zły stan ogólny jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) lub brak prowadzonego regularnego monitoringu jakości wód.
- Mało korzystne warunki agroekologiczne do produkcji roślinnej w przeważającej części gminy.
- Obecność zwartego kompleksu Lasów Brodnickich.

ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

- Stosunkowo niewielkie przekształcenia środowiska, w tym niski stopień zasklepienia gruntów.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

- Obecność licznych, obszarowych form ochrony przyrody (park krajobrazowy, rezerваты przyrody, Obszary Natura 2000, obszar chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne).
- Ustanowiona ochrona pomnikowa dla wartościowych okazów drzew i głązu narzutowego.

SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

- Położenie gminy w zasięgu ponadlokalnego korytarza ekologicznego „Lasów Brodnickich”.

⁶³ Aktualnie obowiązuje Uchwała Nr XVIII/198/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie Uchwalenia „Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Kurzętnik” (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. 2021 poz. 2246 z późn.zm.).

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNALNA

- Dostosowany do wymogów i standardów wspólnotowych oraz krajowych system gospodarki odpadami.
- Relatywnie wysoki udział odpadów zbieranych selektywnie.
- Obecność wyrobów zawierających azbest.
- Wzrastający stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- Dostatecznie rozwinięty system przesyłu energii elektrycznej.
- Obecność sieci gazowej w niektórych miejscowościach (gazu przewodowego).
- Brak sieci ciepłowniczej i możliwości jej realizacji.
- Bardzo wysoki poziom zwodociągowania gminy.
- W dalszym ciągu niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz niewystarczające wyposażenie mieszkańców w indywidualne systemy oczyszczania ścieków (przydomowe oczyszczalnie ścieków).

6. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

6.1. RYS HISTORYCZNY⁶⁴

Początki osadnictwa na terenach dzisiejszego Kurzętnika sięgają epoki neolitu, datowanej na lata około 4000–1500 p.n.e. Już w pierwszym tysiącleciu naszej ery obszar ten miał istotne znaczenie komunikacyjne – przebiegały tędy szlaki handlowe prowadzące nad Bałtyk oraz do ujścia Wisły, a także dalej przez Wołyń w kierunku Morza Czarnego. Ziemie położone nad górnym biegiem Drwęcy zamieszkiwało pruskie plemię Sasinów. Walki z nimi skłoniły księcia Konrada Mazowieckiego do sprowadzenia Zakonu Najświętszej Marii Panny, czyli Krzyżaków, którzy odegrali kluczową rolę w dalszych dziejach regionu.

Pierwsza pisemna wzmianka o Kurzętniku, występującym wówczas pod nazwą Kurnik, pochodzi z 1291 roku. Dokument ten dotyczył nadania ziemi wokół góry Kurnik kapitulie chełmińskiej, pozostającej pod zwierzchnictwem Zakonu Krzyżackiego. Wkrótce na wzniesieniu wzniesiono zamek, który stał się siedzibą burgrabiego wyznaczanego przez kanoników z Chełmna. W 1330 roku osada uzyskała prawa miejskie na prawie chełmińskim, a jej zabudowę i rozwojem zajęli się głównie osadnicy pochodzenia niemieckiego.

Z okresu średniowiecza pochodzą najstarsze pieczęcie oraz herb miasta. W XV wieku Kurzętnik stał się areną licznych starć pomiędzy Krzyżakami a wojskami polskimi. W 1410 roku w okolicach miasta wielki mistrz Ulryk von Jungingen oczekiwał na wojska króla Władysława Jagiełły przed decydującą bitwą zwaną później bitwą pod Grunwaldem. Na mocy pokoju toruńskiego z 1466 roku, kończącego wojnę trzynastoletnią, zakon przekazał biskupstwo chełmińskie, a wraz z nim Kurzętnik, pod władzę i opiekę króla polskiego Kazimierza Jagiellończyka. Od tego momentu rozpoczął się stopniowy proces polonizacji miasta, a od XVI wieku urząd wójta kapitulnego sprawowali już Polacy.

Kurzętnik miał charakter osady typowo rolniczej, co nie uchroniło go przed licznymi zniszczeniami. W XVII i XVIII wieku miasto wielokrotnie pustoszyły wojny (w tym potop szwedzki oraz wojna północna), a także epidemie i klęski żywiołowe, takie jak plagi szarańczy. Skala strat była tak duża, że w drugiej połowie XVII wieku Kurzętnik ponownie otrzymał przywilej lokacyjny, co zapoczątkowało nową falę osadnictwa i odbudowy. Do pierwszego rozbioru Polski w 1772 roku miejscowość pozostawała własnością kapituły chełmińskiej.

W wyniku I rozbioru Polski Kurzętnik znalazł się w granicach państwa pruskiego. Okres ten przyniósł intensywną germanizację ludności, przerwana jedynie na krótki czas istnienia Księstwa Warszawskiego w latach 1807–1815. Rolniczy charakter miejscowości oraz bliskość silniejszego ośrodka miejskiego, jakim było Nowe Miasto Lubawskie, doprowadziły do stopniowego upadku znaczenia Kurzętnika, czego konsekwencją była utrata praw miejskich w 1905 roku.

Po zakończeniu I wojny światowej, na mocy postanowień traktatu wersalskiego, Kurzętnik znalazł się w granicach odrodzonego państwa polskiego. Okres ten nie trwał jednak długo – 1 września 1939 roku rozpoczęła się niemiecka okupacja, która przyniosła kolejne represje i zniszczenia. Ostateczne wyzwolenie tych terenów nastąpiło w styczniu 1945 roku, kończąc jeden z najtragiczniejszych rozdziałów w historii miejscowości.

⁶⁴ Materiał źródłowy: <https://www.polskaekologia24.pl/>

6.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytkowej zieleni) stanowią tzw. zasoby dziedzictwa kulturowego. Stanowią one istotny element tożsamości świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Aktualnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

6.2.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Jedną ze sztandarowych i najbardziej powszechnych form ochrony zabytków jest rejestr zabytków. Rejestr prowadzony jest w podziale na odrębne księgi prowadzone i oznaczone wg następujących kategorii: A – zabytek nieruchomy; B – zabytek ruchomy; C – zabytek archeologiczny.

Na terenie gminy Kurzętnik znajdują się następujące obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków (tabela poniżej).

Tab. 23 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

LP	NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBIEKT	NR REJESTRU	DATA WPISU
1	Kurzętnik	Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny	A-533/60	16.09.1960
2	Kurzętnik	Ruiny zamku biskupów chełmińskich	493/60	16.09.1960
3	Kurzętnik	Założenie urbanistyczne miejscowości Kurzętnik	A-532	16.09.1960
4	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
5	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
6	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
7	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
8	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
9	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
10	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
11	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
12	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
13	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
14	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
15	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
16	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
17	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
18	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
19	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
20	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
21	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--

LP	NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBIEKT	NR REJESTRU	DATA WPISU
22	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
23	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
24	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
25	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
26	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
27	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
28	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
29	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
30	Kurzętnik	Budynek mieszkalny	--	--
31	Brzozie Lubawskie	Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela	A-1082	22.10.2014
32	Brzozie Lubawskie	Cmentarz przykościelny	A-1082	05.08.1968
33	Brzozie Lubawskie	Kostnica	A-388	05.08.1968
34	Szafarnia	Plebania ewangelicka, ob. dom	A-4576	11.08.2011
35	Szafarnia	Aleja lipowa	A-4576	11.08.2011
36	Mikołajki	Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła	A-1072	03.08.1968
37	Mikołajki	Cmentarz przykościelny	A-1072	03.08.1968

Materiał źródłowy: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Kurzętnik i NID.

Ponadto do rejestru zabytków wpisane zostało grodzisko wyżynne z okresu średniowiecza w Nielbarku (nr rejestru: C-062).

Ryc. 36 Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Kurzętniku

Materiał źródłowy: <https://zabytek.pl/pl/>

6.2.2. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW

W ewidencji zabytków ujmowane są: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome, zabytki ruchome wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Wśród obiektów ujętych w gminnej ewidencji znajdują się m.in.: zabytkowe domy mieszkalne i budynki gospodarcze, kapliczki, zespół dworsko-folwarczny, cmentarze, figura Chrystusa, Kościół p.w. św. Antoniego z Padwy, krzyże przydrożne, budynki szkół itp. Łącznie na terenie gminy zidentyfikowano ponad 200 obiektów nieruchomych lub obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, co świadczy o stosunkowo dużych zasobach zachowanych dóbr kultury materialnej.⁶⁵

6.2.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem dziedzictwa kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach regionu. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska archeologiczne są jednym z najbardziej narażonych elementów środowiska, dla których zagrożenie stanowi wszelka działalność człowieka naruszająca powierzchnię ziemi.

Łącznie na terenie gminy Kurzętnik zidentyfikowano ponad 240 stanowisk archeologicznych, które ujęto w gminnej ewidencji zabytków. Grodzisko wyżynne z okresu średniowiecza w Nielbarku wpisane zostało do rejestru zabytków (nr rejestru: C-062).⁶⁶

⁶⁵ Materiał źródłowy: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Kurzętnik, 2013.

⁶⁶ Materiał źródłowy: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Kurzętnik, 2013 oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID).

6.2.4. ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Do degradacji, uszkodzenia lub zniszczenia zasób dziedzictwa kulturowego może doprowadzić szereg przyczyn wewnętrznych, zewnętrznych i wywołanych sytuacją ogólną w określonym czasie.

W zakresie przyczyn wewnętrznych, związanych z działalnością człowieka, najważniejsze są:

- brak opieki konserwatorskiej;
- brak użytkownika;
- nadmierna intensywność użytkowania lub wadliwa gospodarka;
- kradzież, zaginięcie lub nielegalny wywóz;
- wady realizacyjne (niepoprawnie przeprowadzone prace konserwatorskie lub budowlane);
- niewłaściwa eksploatacja (użytkowanie niezgodne z pierwotnym przeznaczeniem obiektu);
- zmiany warunków wodno-gruntowych, jak i zanieczyszczenie wód i gleb.

Przyczyny zniszczeń lub uszkodzeń, określane jako zewnętrzne mają szerszy, często trudny do określenia zasięg oddziaływania, przez co są również trudniejsze do usunięcia. Najważniejsze są:

- działalność gospodarcza;
- infrastruktura komunalna, jak np. wprowadzanie ruchu tranzytowego samochodów przez obszary historycznych miejscowości itp.;
- zagospodarowanie przestrzenne, z dopuszczeniem np. inwestycji wielkoobszarowych i obiektów wielkogabarytowych, degradujących ekspozycję obiektów historycznych lub zakłócających łączność widokową i kompozycyjną pomiędzy obiektami zabytkowymi;
- skażenia atmosferyczne i zanieczyszczenia wód oraz zachwianie gospodarki wodnej.

Przyczyny ogólne, powodujące uszkodzenie lub zniszczenie obiektów zabytkowych to m.in.:

- działanie czasu;
- klęski losowe, jak np. wichury, trąby powietrzne, powodzie itp.;
- zmiany kierunków artystycznych;
- warunki atmosferyczne;
- działanie biologiczne;
- rozwój teorii konserwatorskich, poprzez stosowanie technologii konserwatorskich, które w dłuższej perspektywie czasowej są szkodliwe dla zabytku.

6.3. INSTYTUCJE KULTURY

GMINNE CENTRUM KULTURY

Gminne Centrum Kultury w Kurzętniku przy ul. Kościuszki 17 stanowi instytucję, której głównym celem jest rozwijanie kultury i sztuki wśród mieszkańców. Organizowane są tutaj liczne wydarzenia takie jak m.in. koncerty, spektakle teatralne, animacje oraz szereg warsztatów. W GCK odbywają się zajęcia zarówno dla dzieci, jak i młodzieży oraz osób dorosłych.

Przykładowo podmiot ten aktywnie współuczestniczył w organizacji takich wydarzeń jak m.in. „Otwarty Turniej Łuczniczy”, „Przegląd Pieśni Harcerskiej”, „Dzień Dziecka”, „Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Tańca”.

Wszystkie te inicjatywy służą integracji mieszkańców miasta i okolic oraz wspieraniu rozwoju ich pasji kulturalnych. Dzięki temu Gminne Centrum Kultury w Kurzętniku zajmuje istotne miejsce na kulturalnej mapie regionu, przyciągając wielu artystów oraz entuzjastów sztuki.⁶⁷

⁶⁷ Materiał źródłowy: <https://gckkurzetnik.pl/>

GINNNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

Na terenie gminy w Kurzętniku, przy ul. Kościuszki 17 znajduje się Gminna Biblioteka Publiczna, która jako odrębna jednostka funkcjonuje od 2008 roku. Całkowity księgozbiór biblioteki w 2024 r. wyniósł ok. 18,8 tys. wolumenów, z której wypożyczono łącznie 20 795 książek, natomiast z samej biblioteki korzystało 1 123 czytelników.⁶⁸

Do głównych zadań Gminnej Biblioteki Publicznej należy:

- gromadzenie i opracowywanie materiałów bibliotecznych za szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- udostępnianie materiałów bibliotecznych;
- prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej;
- popularyzacja książki i czytelnictwa;
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami w rozwoju i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa.

Ponadto podmiot ten zaspokaja potrzeby kulturalne, edukacyjne oraz samokształceniowe wśród lokalnej społeczności. W bibliotece funkcjonuje Klub Książki dla dorosłych oraz punkt informacji turystycznej. Dodatkowo prowadzony jest program rozwoju czytelnictwa dla dzieci w wieku przedszkolnym pn. „Mała książka – Wielki człowiek”. Biblioteka aktywnie angażuje się we wszystkie działania Gminnego Ośrodka Kultury, a także organizuje własne wydarzenia i przedsięwzięcia.⁶⁹

ŚWIETLICE WIEJSKIE

Na terenie gminy Kurzętnik funkcjonuje obecnie 18 świetlic wiejskich. Zlokalizowane są one w miejscowościach:⁷⁰

- Bratuszewo 19, dz. nr 224/1;
- Brzozie Lubawskie 35, dz. nr 506/2;
- Kamionka 14A, dz. nr 55/1, 55/3;
- Kąciki 11A, dz. nr 119/7;
- Krzemieniewo 26, dz. nr 89/1, 82/2;
- Krzemieniewo 35, dz. nr 124/1;
- ul. Okrężna 1, Lipowiec, dz. nr 203/4;
- Małe Bałówki 13, dz. nr 120/1;
- ul. Nowomiejska 42, Marzęcice, dz. nr 66,67;
- Mikołajki 36A, dz. nr 278/6;
- ul. Strumykowa 6, Nielbark, dz. nr 205/3;
- Otręba 24, Kurzętnik, dz. nr 121/1;
- Sugajenko 60C, dz. nr 42/2;
- Szafarnia 9B, dz. nr 107/5;
- Tereszewo 41A, dz. nr 515/5;
- Tomaszewo 6, dz. nr 58/2;
- Wawrowice 7, dz. nr 151;
- Wielkie Bałówki 8B, dz. nr 83/2.

W świetlicach organizowane są regularne spotkania, wydarzenia dla mieszkańców poszczególnych miejscowości, których celem jest m.in. integracja lokalnej społeczności i ich aktywizacja.

⁶⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

⁶⁹ Materiał źródłowy: <https://gckkurzetnik.pl/>

⁷⁰ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

6.4. LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Na terenie gminy Kurzętnik organizowane są regularnie wydarzenia i imprezy kulturalne dla mieszkańców, których celem jest integracja społeczności lokalnej, promowanie tradycji i kultury regionu oraz stworzenie przestrzeni do wspólnego spędzania czasu, edukacji i rozwijania zainteresowań kulturalnych. Przykładowo w 2024 r. w okresie wakacyjnym odbyły się tutaj Pikniki Rodzinne we wszystkich sołectwach w gminie. W trakcie wydarzeń oferowano mieszkańcom szereg atrakcji m.in. konkursy, zjeżdźalnie dla dzieci oraz animacje. Koła Gospodyń Wiejskich przygotowywały swojskie potrawy, które były chętnie degustowane przez uczestników. W Kurzętniku zorganizowano również Gminny Dzień Dziecka i Rodziny, stanowiący element obchodów Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny pod hasłem „Dobro rodziny czy nadgodziny”. Dla dzieci przygotowano wiele atrakcji m.in. przejażdżki bryczką i kucykiem, liczne animacje i konkursy, a także odbył się pokaz kickboxingu. Inne zorganizowane wydarzenia to również Jarmark Bożonarodzeniowy w Kurzętniku, Dożynki Gminno-Powiatowo-Parafialne w Mikołajkach, Festiwal „Polska od Kuchni” oraz Dni Gminy Kurzętnik i Grupy Expom”.⁷¹

Na terenie gminy aktywnie działa gminna orkiestra dęta, czyli zespół muzyczny złożony z różnych grup wiekowych. Orkiestra od lat regularnie bierze udział w różnych imprezach takich jak festyny, koncerty czy parady.

6.5. WNIOSKI

ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

- Zachowany zabytkowy układ urbanistyczny miejscowości Kurzętnik.
- Obecność stosunkowo licznych obiektów i obszarów zabytkowych (m.in. obiekty wpisane do rejestru zabytków i ewidencji zabytków).
- Zły stan techniczny niektórych obiektów ujętych w ewidencji zabytków, powodujący stopniowe niszczenie obiektów tradycyjnej zabudowy.

INSTYTUCJE KULTURY

- Obecność instytucji kultury na terenie gminy (Gminne Centrum Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna).
- Funkcjonowanie świetlic wiejskich jako miejsca integracji lokalnej społeczności.

LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

- Stosunkowo licznie organizowane wydarzenia i imprezy kulturalne dla różnych grup wiekowych, realizowane w ramach promowania i upowszechniania historii oraz integracji lokalnej społeczności.

⁷¹ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Kurzętnik za 2024 r., 2025.

7. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

7.1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

Gmina Kurzętnik jest atrakcyjna pod względem zasobności w obiekty infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, co znacząco podnosi atrakcyjność regionu dla mieszkańców, jak i dla turystów.

Szczególne znaczenie w tym zakresie oferuje ośrodek narciarski „Kurza Góra”. Jest to największy kompleks tego typu w Północnej Polsce, który funkcjonuje całorocznie. Ośrodek ten korzysta z zaawansowanej technologii naśnieżania, będąc jednym z najnowocześniejszych w Polsce i Europie. Jest to istotne centrum aktywnego wypoczynku w regionie, przyciągając zarówno turystów indywidualnych, jak i rodziny z dziećmi oraz grupy zorganizowane. Ośrodek narciarski dysponuje aktualnie trzema trasami zjazdowymi o długości kolejno: 550 m, 770 m i 900 m (ryc. poniżej). Różnica poziomów między najwyższym a najniższym punktem na stoku przekracza 60 m.

Ryc. 37 Mapa tras narciarskich, atrakcji turystycznych i infrastruktury towarzyszącej ośrodka narciarskiego „Kurza Góra”
Materiał źródłowy: <https://kurzagora.pl/>

W ramach działalności ośrodka rozwinęta została infrastruktura towarzysząca, w tym baza gastronomiczna (restauracja, skibar) oraz wypożyczalnia wraz z serwisem sprzętu narciarskiego i snowboardowego. Dostępna jest również oferta indywidualnych zajęć z instruktorem narciarskim, dostosowanych do zróżnicowanego poziomu umiejętności i stopnia zaawansowania uczestników.⁷²

⁷² Materiał źródłowy: <https://kurzagora.pl/>

Na terenie gminy znajduje się nowoczesny park rowerowy „Bike park”, w ramach którego funkcjonują trzy profesjonalnie przygotowane trasy o różnym stopniu trudności. Ich łączna długość wynosi 1700 m, natomiast średnie nachylenie waha się w przedziale 6-10%. Trasy zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wieży widokowej i posiadają nawierzchnię utwardzoną.⁷³

Ryc. 38 Mapa tras rowerowych i infrastruktury towarzyszącej „Bike Parku Kurza Góra”

Materiał źródłowy: <https://kurzagora.pl/>

Uzupełnieniem oferty kompleksu jest kryte lodowisko o powierzchni 800 m² z wypożyczalnią łyżew, a także Kino 9D VR. Ponadto zlokalizowana jest tu tzw. Polana Pingwina, przeznaczona dla najmłodszych użytkowników oraz osób rozpoczynających naukę jazdy na nartach. Na Polanie znajdują dwa wyciągi taśmowe umożliwiające komfortową i bezpieczną naukę jazdy na nartach i snowboardzie. Fakultatywnie istnieje również możliwość zjazdu na sankach.⁷⁴

Na terenie gminy Kurzętnik do obiektów zaplecza sportowo-rekreacyjnego zalicza się również⁷⁵:

- kompleks sportowy „Moje Boisko” w Kurzętniku i Marzęcicach;
 - boisko piłkarskie typu „Orlik”;
 - boisko wielofunkcyjne;
- sala gimnastyczna i hala sportowa w Zespole Szkół im. Władysława Jagiełły w Kurzętniku;
- boisko sportowe i sala gimnastyczna w Szkole Podstawowej w Brzoziu Lubawskim;
- sala gimnastyczna i boisko sportowe przy Szkole Podstawowej w Tereszewie;
- stadion sportowy w Kurzętniku;
- tor rowerowy i minirampa;
- miasteczko rowerowe w Kurzętniku;
- place zabaw we wszystkich miejscowościach w gminie;
- siłownie zewnętrzne w Kurzętniku, Lipowcu i Wawrowicach.

⁷³ Materiał źródłowy: <https://kurzagora.pl/trasy-rowerowe/>

⁷⁴ Materiał źródłowy: <https://kurzagora.pl/>

⁷⁵ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

Gminna baza sportowo-rekreacyjna służy rozwojowi aktywności fizycznej, ruchowej i psychicznej, nauki współpracy i współzawodnictwa mieszkańców, którzy mogą korzystać z infrastruktury sportowej w sposób indywidualny lub zorganizowany. Warty podkreślenia jest także rola placów zabaw i siłowni zewnętrznych, jako czynników korzystnych dla najmłodszych mieszkańców oraz całych rodzin.

W gminie funkcjonują obecnie następujące kluby sportowe:

- Klub Sportowy Drwęca Kurzętnik;
- Uczniowski Klub Sportowy (UKS) Kurzętnik;
- Uczniowski Klub Sportowy w Brzoziu Lubawskim;
- Ludowy Zespół Sportowy (LZS) – gmina Kurzętnik.
- Klub Sportowy Zamek Kurzętnik;
- Klub Sportowy SMS Kurzętnik.

7.2. ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

7.2.1. WALORY PRZYRODNICZE

Wśród walorów przyrodniczych na terenie gminy Kurzętnik wyróżnia się:

- walory wód powierzchniowych:
 - rzeka Drwęca, wykazująca potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (szlaki turystyki wodnej, w tym kajakowej z możliwością realizacji szlaków turystyki pieszo-rowerowej w obrębie jej doliny, a także wędkarstwo) oraz turystyki wypoczynkowej; szlaki wodne są w większości bezлюдne i przebiegają przez zwarte kompleksy leśne oraz obszary łąkowo-pastewne;
 - Jezioro Partęczyny Wielkie - jezioro o genezie polodowcowej (rynnowe), zlokalizowane w zachodniej części gminy. Pas otaczający jezioro stanowi zwarty obszar leśny, w których rozwinięto infrastrukturę letniskową i turystyczną przez co obszar ten stanowi miejsce rozwoju gminnego sektora turystyki i rekreacji. Jezioro jest siedliskiem wielu gatunków ryb (w tym ryb karpiowatych) i chronionych gatunków ptaków;
- ogólnie dobry stan środowiska przyrodniczego, w tym sprzyjające warunki bioklimatyczne, właściwy stan powietrza atmosferycznego (poza okresowo występującą niską emisją), a także rolniczo-leśny charakter gminy, wpływający pozytywnie na potencjał w zakresie turystyki wypoczynkowej (agroturystyka) i kwalifikowanej (krajoznawczej, pieszo-rowerowej);
- bogactwo form ukształtowania terenu, m.in. doliny rzeczne, wzniesienia morenowe, pasmo najwyższych wzniesień, równiny sandrowe oraz równiny akumulacji torfowej i rzecznej;
- unikatowe zbiorowiska roślinne, w szczególności przestrzenie leśne o zróżnicowanym drzewostanie, sprzyjające pobytowi ludzi, osobliwości flory i fauny (wartościowe torfowiska, mokradła, bogactwo ssaków leśnych i ptactwa), sprzyjające potencjalnemu rozwojowi turystyki kwalifikowanej (przyrodniczej, pieszo-rowerowej);
- kompleks Lasów Brodnickich i otwarte przestrzenie łąkowo-pastwiskowe, z bogactwem zwierząt łownych, wykazujące potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (łowiectwo).

Warto zaznaczyć, iż gminę Kurzętnik cechuje stosunkowo niewielka gęstość zaludnienia, co jest niewątpliwym atutem dla osób szukających wyciszenia i spokoju. Na terenie gminy Kurzętnik istotną rolę odgrywa produkcja zwierzęca, w szczególności chów drobiu i trzody chlewnej. Intensyfikacja tej działalności wiąże się jednak z określonymi ograniczeniami, do których należy zaliczyć m.in. okresowe uciążliwości zapachowe oraz konflikty funkcjonalno-przestrzenne związane z rozwojem turystyki i rekreacji. Uwarunkowania te wymagają uwzględnienia w planowaniu dalszego rozwoju gminy.

7.2.2. WALORY ANTROPOGENICZNE

Wśród walorów antropogenicznych, na terenie gminy wyróżnia się zabytki architektury i budownictwa w tym zwłaszcza:

- ruiny zamku biskupów chełmińskich w Kurzętniku (opisane w dalszej części);
- Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Kurzętniku;
- założenie urbanistyczne miejscowości Kurzętnik (w tym rynek w kształcie kwadratu);
- Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Brzoziu Lubawskim;
- Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Mikołajkach;
- zabytkowe budynki mieszkalne wpisane do rejestru zabytków lub ujęte w ewidencji zabytków;
- zabytkowe cmentarze przykościelne.

Istotną atrakcją turystyczną w gminie jest Zamek w Kurzętniku, czyli relikw średniowiecznej warowni krzyżackiej z XIV wieku. Obiekt zlokalizowany jest na cyplu wzgórza nad doliną rzeki Drwęcy. Pozostałości murów, wież i podzamcza stanowią czytelne założenie dawnego zamku, udostępnione do zwiedzania jako obiekt o funkcji edukacyjnej, krajoobrazowej i rekreacyjnej.

Ryc. 39 Pozostałości zamku w Kurzętniku

Materiał źródłowy: <https://www.zamki.pl/>

Jako istotny punkt na mapie turystycznej gminy należy uznać wieżę widokową w Kurzętniku na Kurzej Górze. Jest to pierwszy tego typu obiekt w północnej Polsce z drewnianą ścieżką o długości niemal 2 km. Wieża wznosi się na wysokość ponad 35 metrów i zlokalizowana jest pomiędzy trzema trasami zjazdowymi. W trakcie budowy punktu widokowego zużyto około 100 okrągłych belek akacyjnych.⁷⁶

⁷⁶ Materiał źródłowy: <https://wiewidokowa.pl/kurzetnik/>

Ryc. 40 Panorama z wieży widokowej w Kurzętniku

Materiał źródłowy: <https://wiewidokowa.pl/>

Nocny spacer po wieży widokowej na Kurzej Górze to organizowana atrakcja turystyczna, podczas której oferuje się możliwość wejścia na wieżę po zmroku, podziwiania nocnej panoramy okolicy oraz klimatycznej iluminacji obiektu. Ponadto w okresie letnim organizowane są tutaj „Wysokie loty nad wieżą widokową”, gdzie odbywa się lot o długości około 10 minut, gdzie podziwiać można panoramę całej gminy i regionu.

Do walorów antropogenicznych uznać można także działalność Gminnego Centrum Kultury, Gminnej Biblioteki Publicznej oraz świetlic wiejskich, w tym poprzez organizację licznych wydarzeń i imprez integrujących mieszkańców i turystów (opis szczegółowy w rozdz. 6.2.).

7.2.3. BAZA MATERIALNA TURYSTYKI

Gminną bazę noclegową tworzą wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające nocleg poza miejscem zamieszkania, do których należą m.in. hotel, miejsca noclegowe w zajazdach gastronomicznych, miejsca noclegowe prywatne, gospodarstwa agroturystyczne oraz kamping i pole namiotowe.

Wśród obiektów bazy noclegowej na terenie gminy można zaliczyć następujące obiekty⁷⁷:

- Ośrodek wypoczynkowy „Partęczyny”;
- domki letniskowe;
- pokoje gościnne;
- kwatery agroturystyczne;
- pola biwakowe.

⁷⁷ Materiał źródłowy: <https://dev.kurzetnik.pl/>

Gminną bazę żywieniową stanowią wszelkie obiekty gastronomiczne służące zaspokojeniu potrzeb żywnościowych turystów, takie jak restauracje, kawiarnie, bary, punkty gastronomiczne. Do grupy tej zalicza się również zakłady zaopatrujące odwiedzających w artykuły żywnościowe.

Na terenie gminy istnieją punkty gastronomiczne, w tym m.in. Restauracja Akacyjowa „Kurza Góra”, Restauracja w Ośrodku Wypoczynkowym „Partęczyny”, Restauracja „Cafe”.

Na bazę komunikacyjną składa się sieć połączeń, dróg i szlaków komunikacyjnych. Poziom rozwinięcia bazy komunikacyjnej stanowi o dostępności oraz łatwości poruszania się po obszarze gminy przez potencjalnych turystów. Do bazy komunikacyjnej gminy Kurzętnik w szczególności zalicza się:

- sieć dróg publicznych, w tym droga krajowa nr 15, droga wojewódzka nr 538, drogi powiatowe oraz gminne;
- przystanki autobusowe.

Do bazy towarzyszącej zalicza się wszelkiego rodzaju urządzenia sportowo-rekreacyjne obszaru turystycznego, które pozwalają turystom na uprawianie różnych form rekreacji. W przypadku gminy Kurzętnik związane jest ze sportami wodnymi (przystań kajakowa), rowerowymi (ścieżki i drogi rowerowe), zimowymi (ośrodek narciarski wraz z infrastrukturą) i spędzaniem czasu wolnego poprzez zabawę i rozrywkę. Infrastrukturę sportowo-rekreacyjną opisano we wcześniejszej części (rozdz. 7.1.). Ponadto w zakres bazy towarzyszącej wchodzi cała gminna infrastruktura techniczna (wodociągi, kanalizacja, sieć energetyczna, sieć gazowa) oraz społeczna (przychodnia, biblioteka, poczta).

Atrakcje turystyczne stanowią wszelkiego rodzaju obiekty będące przedmiotem zainteresowania turystycznego i wpływające na natężenie ruchu turystycznego. Do gminnych atrakcji turystycznych zaliczyć zatem można wszystkie wyżej wymienione formy i obiekty pod warunkiem, że są one związane z gminą (np. z kulturą mieszkańców), na ich temat dostępne są informacje turystyczne (np. w postaci ulotek, informacji internetowej, oznaczenia kartograficznego) oraz w sposób realny wpływają na wzrost ruchu turystycznego.

7.3. WNIOSKI

INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

- Obecność ośrodka narciarskiego „Kurza Góra” jako kluczowy element oferty całorocznej.
- Stosunkowo liczne obiekty sportowo-rekreacyjnej (m.in. boiska, lodowisko, bike park, sale itp.).
- Stosunkowo dobrze rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna na terenie gminy.
- Funkcjonujące na terenie gminy kluby sportowe i zaplecze szkoleniowe.

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

- Wysokie walory antropogeniczne, w tym zabytki architektury i ruiny zamku w Kurzętniku.
- Wysokie walory przyrodnicze gminy, w szczególności dolina rzeki Drwęcy, jezioro Partęczyny oraz kompleks Lasów Brodnickich, sprzyjające rozwojowi turystyki wypoczynkowej, kwalifikowanej i przyrodniczej.
- Ograniczenia rozwoju turystyki wynikające z lokalizacji i intensywności chowu drobiu i trzody chlewnej, w szczególności w zakresie uciążliwości zapachowych, krajobrazowych i środowiskowych.

8. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

8.1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

8.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe przepisy dotyczące hierarchii dokumentów planistycznych w gminach w Polsce. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zastąpione zostaną przez plany ogólne gmin (które stanowić będą, w odróżnieniu od studiów, akty prawa miejscowego) oraz przez strategie rozwoju (zwłaszcza w zakresie ustaleń dotyczących polityki rozwoju).

W chwili obecnej obowiązującym, nadrzędnym dokumentem planistycznym pozostaje nadal Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik, przyjęte na mocy uchwały nr XXII/45/2000 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 11 grudnia 2000 r., a następnie zmienione uchwałą nr XLI/200/10 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 23 lutego 2010 r. oraz uchwałą nr VL/341/14 z dnia 7 listopada 2014 r. Dokument zawiera generalne zasady zagospodarowania przestrzennego oraz wytyczne, którymi należy kierować się w kreowaniu polityki przestrzennej. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, stanowi natomiast wiążącą wytyczną (podstawę) do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium, co do zasady, definiuje kierunki polityki przestrzennej gminy w zakresie:

- celów rozwoju społeczno-gospodarczych gminy;
- priorytetów rozwojowych gminy;
- funkcji gminy;
- hierarchii sieci osadniczej;
- struktury funkcjonalno-przestrzennej;
- ochrony środowiska, w tym w aspekcie uwarunkowań prawnych i Przyrodniczego Systemu Gminy;
- kierunków zagospodarowania przestrzennego Przyrodniczego Systemu Gminy (wytyczne do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego);
- kierunków działań w strefach funkcjonalnych;
- kierunków i zasad ochrony dóbr kultury (wytyczne do miejscowego planu zagospodarowania)
- stref ochrony konserwatorskiej;
- ochrony krajobrazu kulturowego;
- kierunków działań w zakresie dóbr kultury;
- kierunków i zadań rozwoju infrastruktury społecznej i obszarów dla tych potrzeb;
- kierunków rozwoju komunikacji;
- kierunków działań w dziedzinie gospodarki odpadami;
- kierunków rozwoju elektroenergetyki, zaopatrzenia w wodę, odprowadzania ścieków, ciepłownictwa, gazownictwa i telekomunikacji;
- obrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej;
- kierunków działań i zadań władz samorządowych w celu realizacji polityki.

W obowiązującym Studium zaproponowano podział gminy o charakterze strukturalnym na następujące podziały:

- system zagospodarowania terenu:
 - obszary otwarte;
 - obszary zurbanizowane;
- struktura przestrzenna:
 - wysoczyzna zachodnia;
 - dolina rzeki Drwęcy;
 - wysoczyzna wschodnia;
- strefy polityki przestrzennej:
 - strefa pełnej ochrony konserwatorskiej;
 - strefa ochrony wykształconego układu przestrzennego poza zespołem dawnego miasteczka;
 - strefa zabudowana;
 - strefa potencjalnego rozwoju;
 - strefa terenów ekologicznych;
 - strefa rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Nowo formułowana Strategia Rozwoju stanowić będzie kontynuację i rozwinięcie dotychczas podejmowanych inicjatyw i aktywności na rzecz dalszego rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego gminy Kurzętnik. Ponadto uchwałą Nr XXXVI/430/23 z dnia 6 października 2023 r. gmina Kurzętnik przystąpiła do sporządzenia planu ogólnego.

8.1.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Głównym narzędziem w kształtowaniu ładu przestrzennego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Uregulowane zasady zagospodarowania przestrzennego posiadają niektóre fragmenty miejscowości, które obejmują obszar 444,0 ha, co stanowi 3,0% całkowitej powierzchni gminy.⁷⁸

Na terenie gminy obowiązują aktualnie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, przyjęte lub zmienione następującymi uchwałami:⁷⁹

- Uchwała nr XII/1/2000 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 26 stycznia 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik w części dotyczącej działek geodezyjnych nr: 712/2; 712/3; 712/4; 713/1; 713/2; 714/5; 714/7; 714/8; 810/19; 810/20; 812/3 i 813 (część dróg); 814/1; 814/2, położonych na gruntach wsi Górny Kurzętnik przeznaczonej pod funkcje przemysłowo - wytwórcze i usługowo – handlowe;
- Uchwała nr XXVI/13/2001 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania terenu nad jeziorem przestrzennego Skarlińskim, na gruntach wsi Wawrowice, przeznaczającego ten teren na cele usług turystyki, rekreacji i wypoczynku z indywidualną letniskową zabudową i mieszkaniową;
- Uchwała nr XXXVI/14/2002 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 10 września 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno - letniskowej w obrębie Szafarnia, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXVI/15/02 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 10 września 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i letniskowej w obrębie Tereszewo, gmina Kurzętnik;

⁷⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

⁷⁹ Materiał źródłowy: <https://dev.kurzetnik.pl/>

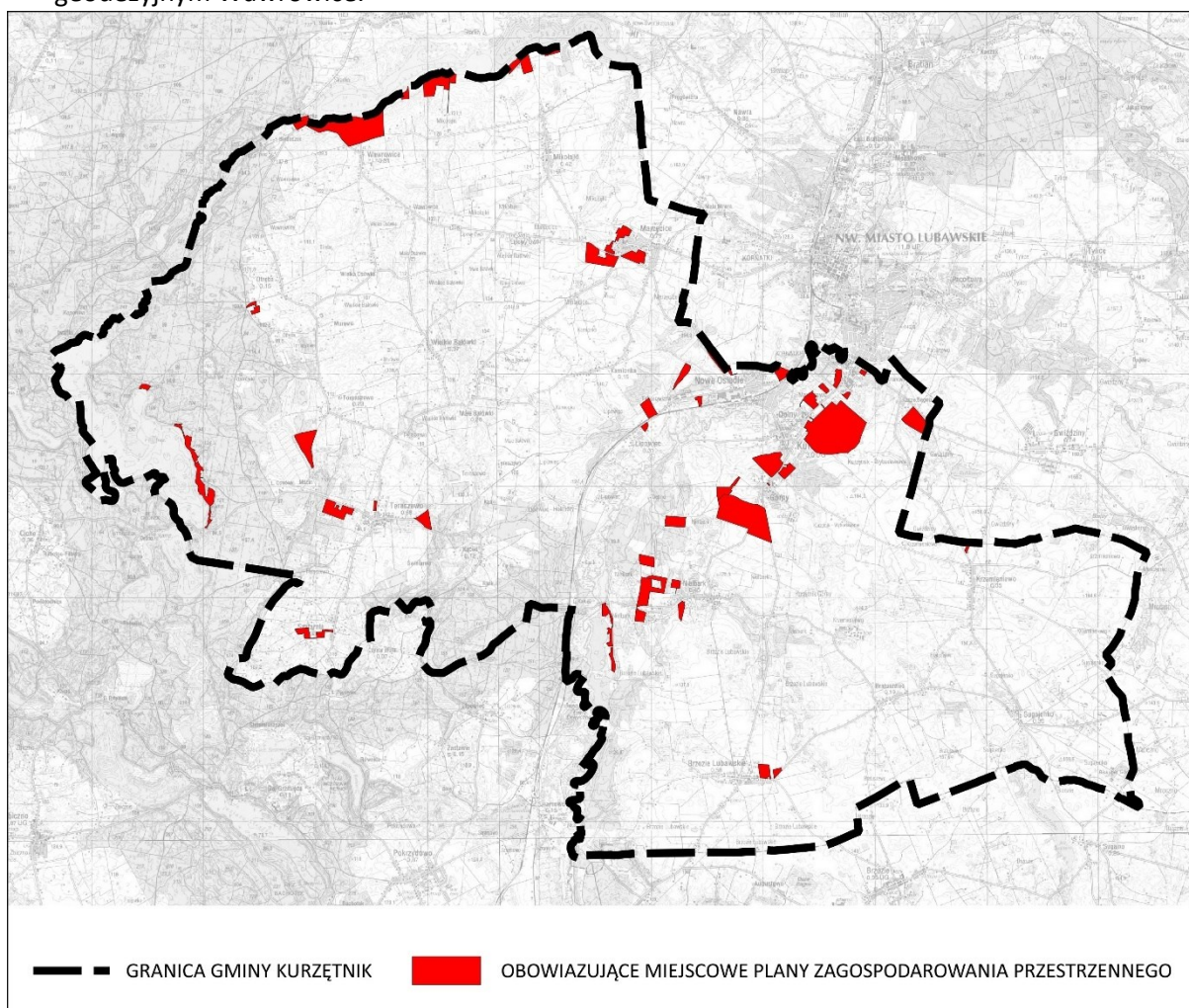
- Uchwała nr XXXVI/16/02 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 10 września 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej w obrębie Tereszewo, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXVI/17/02 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 10 września 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w miejscowości Marzęcice, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXVI/18/02 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 10 września 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy usługowo-handlowej i usług turystycznych w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXVI/19/02 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 10 września 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy przemysłowo – produkcyjnej i usługowo - handlowej w obrębie geod. Nielbark gm. Kurzętnik (dz. nr 8/1; 8/3; 8/4);
- Uchwała nr XXXVI/20/02 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 10 września 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu przeznaczonego pod urządzenia sportowe w miejscowości Krzemieniewo (działka nr 11), gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr X/33/03 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowych w miejscowości Nielbark, gm. Kurzętnik;
- Uchwała nr XXII/42/03 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 2 października 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej w Kurzętniku;
- Uchwała nr XXV/114/05 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 28 lutego 2005 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usług turystycznych w m. Nielbark, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXVIII/129/05 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 29 kwietnia 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej w m. Marzęcice, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIV/165/05 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 24 listopada 2005 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod obsługę ruchu turystycznego i budownictwo mieszkaniowe w miejscowości Kurzętnik Górny, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXIV/108/08 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 4 września 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej w Tereszewie, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIII/162/09 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 15 lipca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Wawrowice – teren nr 1, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIII/163/09 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 15 lipca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Wawrowice - teren nr 2, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIII/164/09 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 15 lipca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Mikołajki – teren nr 5, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIV/171/09 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 25 sierpnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Wawrowice i Mikołajki - teren nr 3, gmina Kurzętnik;

- Uchwała nr XXXIV/172/09 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 25 sierpnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Mikołajki - teren nr 4, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XLIV/219/10 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów we wsi Brzozie Lubawskie, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr L/244/10 Rady Gminy w Kurzętniku z dnia 22 września 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów nad jeziorem Skarlińskim we wsi Mikołajki, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XII/70/11 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 13 września 2011 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Wawrowice – teren nr 1, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XII/71/11 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 13 września 2011 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu przeznaczonego pod urządzenia sportowe w miejscowości Brzozie Lubawskie, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr LIV/336/14 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 23 października 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowo – wytwórczych i usługowo- handlowych w miejscowości Nielbark, gm. Kurzętnik;
- Uchwała nr III/15/14 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów we wsi Kurzętnik – Górny Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr III/16/14 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów we wsi Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr IV/23/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 30 stycznia 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu części działki nr 1504/4 w Kurzętniku pod budownictwo mieszkalne jednorodzinne;
- Uchwała nr V/34/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu usług z dopuszczeniem przemysłu w miejscowości Kurzętnik, gm. Kurzętnik;
- Uchwała nr VII/55/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 12 maja 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkalno-usługowego w miejscowości Marzęcice, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr VII/56/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 12 maja 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej w miejscowości Lipowiec;
- Uchwała nr XII/100/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 28 października 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego teren usług sportowych w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XII/121/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 28 października 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod budownictwo mieszkalne w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XIII/127/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 24 listopada 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy rekreacji nad zatoką jeziora Partęczyny w obrębie Tereszewo, gmina Kurzętnik;

- Uchwała nr XIV/131/15 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 15 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej w miejscowości Tomaszewo;
- Uchwała nr XXI/191/2016 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 2 czerwca 2016 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonego Uchwałą Rady Gminy Kurzętnik nr XIII/1/2000 z dnia 26 stycznia 2000 r.;
- Uchwała nr XXII/206/16 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 22 czerwca 2016 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy przemysłowej w m. Kurzętnik, gm. Kurzętnik;
- Uchwała nr XXII/207/16 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 22 czerwca 2016 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowo – wytwórczych i usługowo – handlowych w miejscowości Nielbark, gmina Kurzętnik – teren 2;
- Uchwała nr XXIII/221/2016 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 29 lipca 2016 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej i usług sportowych w miejscowości Lipowiec, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIII/296/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 18 kwietnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Szafarnia, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIII/297/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej w m. Nielbark, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXIII/298/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy przemysłowej w m. Nielbark, gm. Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXV/308/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Szafarnia, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXVIII/334/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 26 września 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXVIII/335/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 26 września 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów we wsi Kurzętnik, gmina Kurzętnik - teren 2;
- Uchwała nr XL/353/17 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Marzęcice, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XLVIII/404/18 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 16 maja 2018 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Wawrowice i Mikołajki - teren nr 3, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr LI/432/2018 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 11 października 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Kurzętnik;
- Uchwała nr I/13/18 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 22 października 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr III/36/18 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Marzęcice, gmina Kurzętnik;

- Uchwała nr IV/45/19 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Wawrowice i Mikołajki - teren nr 3, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr VI/64/19 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 8 maja 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy przemysłowo-produkcyjnej i usługowo-handlowej we wsi Lipowiec;
- Uchwała nr VI/65/19 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 8 maja 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr VI/66/19 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 8 maja 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XI/115/19 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 30 grudnia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy turystyczno-wypoczynkowej nad jez. Partęczyny w obrębie Tereszewo, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XIV/143/20 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 24 czerwca 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowościach Nielbark i Brzozie Lubawskie, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XV/165/20 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 29 września 2020 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Kurzętnik nr XIII/1/2000 z dnia 26 stycznia 2000 r.;
- Uchwała nr XX/213/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 27 kwietnia 2021 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik w obrębie geodezyjnym Wawrowice;
- Uchwała nr XX/215/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 27 kwietnia 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXII/237/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 21 września 2021 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik w obrębie geodezyjnym Wawrowice;
- Uchwała nr XXII/238/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 21 września 2021 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik w obrębie geodezyjnym Wawrowice;
- Uchwała nr XXIII/246/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 grudnia 2021 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik w obrębie geodezyjnym Wawrowice;
- Uchwała nr XXIII/251/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 grudnia 2021 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu usług sportowych w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXIII/252/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 grudnia 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Kurzętnik, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXIII/253/21 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 7 grudnia 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Otręba, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXVII/303/22 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 29 czerwca 2022 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy rekreacji nad zatoką jeziora Partęczyny w obrębie Tereszewo, gmina Kurzętnik;

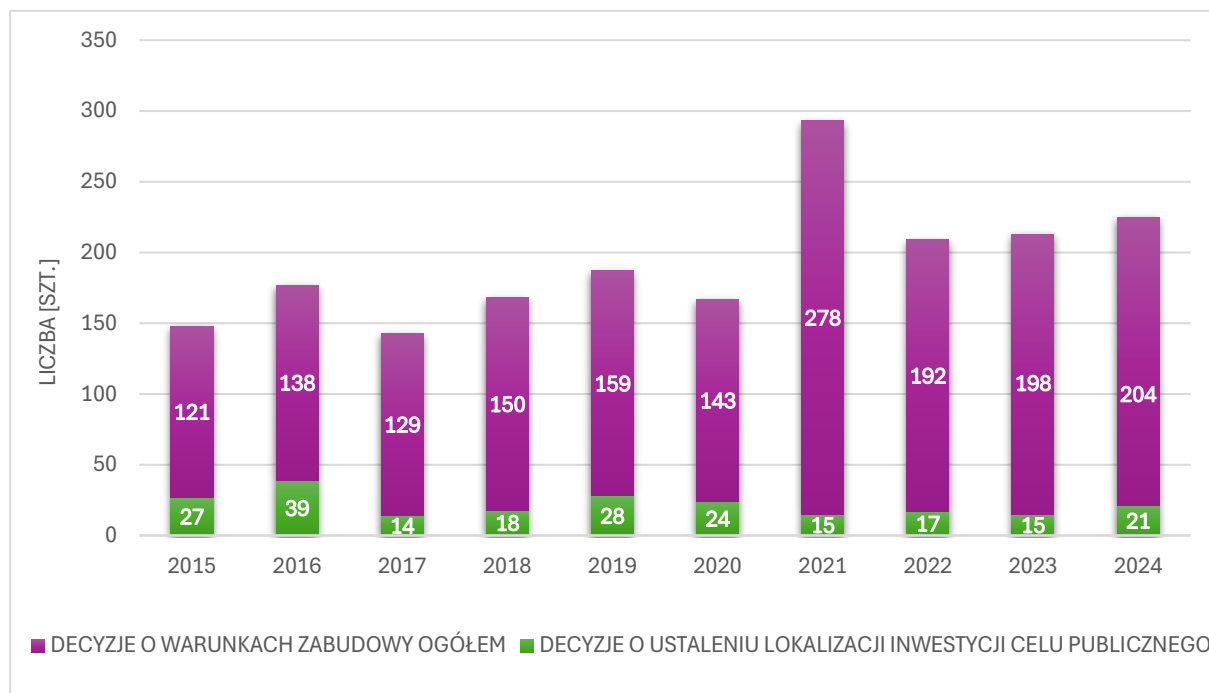
- Uchwała nr XXVII/304/22 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 29 czerwca 2022 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno – letniskowej, w obrębie Szafarnia gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXVII/306/22 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 29 czerwca 2022 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad jeziorem Skarlińskim we wsi Wawrowice – teren nr 1, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXII/374/23 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 24 marca 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Nielbark, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXII/379/23 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 24 marca 2023 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Tereszewo, gmina Kurzętnik;
- Uchwała nr XXXII/371/23 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 24 marca 2023 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik w obrębie geodezyjnym Mikołajki;
- Uchwała nr XXXII/372/23 Rady Gminy Kurzętnik z dnia 24 marca 2023 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik w obrębie geodezyjnym Wawrowice.

Ryc. 41 Zasięg obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Kurzętnik
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie <https://kurzetnik.e-mapa.net/>

8.1.3. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

W obszarach nieobjętych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego realizacja inwestycji możliwa jest po uzyskaniu decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dynamika liczby wydawanych decyzji na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

Ryc. 42 Wydane w gminie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Średnio w analizowanych latach wydawanych było ok. 193 decyzji/rok, z czego ok. 171 decyzji wz/rok i 22 decyzje icp/rok. W odniesieniu do decyzji ustalenia warunków zabudowy na przestrzeni omawianego okresu, średnio 89 decyzji/rok dotyczyły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 8 decyzji/rok zabudowy usługowej, natomiast dla innej zabudowy średnio 73 decyzje rocznie.

W 2025 roku obserwowany jest natomiast skokowy wzrost złożonych wniosków o wydanie warunków zabudowy (420 szt.)⁸⁰. Jest to niewątpliwie związane z wdrażaną reformą planowania przestrzennego i nowymi zasadami, na podstawie których wydawane będą decyzje, po wejściu w życie planu ogólnego.

8.2. STRUKTURA OSADNICZA

Najistotniejszym i najbardziej zaludnionym ośrodkiem funkcjonalnym jest miejscowość Kurzętnik. W obrębie Kurzętnika skupiają się funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturowe, religijne, handlowo-gospodarcze, produkcyjne oraz mieszkaniowe i rolnicze. Ponadto świadczone są usługi medyczne i ochrony zdrowia, a także znajdują się obiekty o charakterze sportowo-rekreacyjnym oraz turystycznym. Miejscowość ta odznacza się stosunkowo zwartym charakterem istniejącej zabudowy z zachowanym układem urbanistycznym, który wyraźnie odzwierciedla historyczny plan miasta, w tym sieć ulic oraz rynek w kształcie kwadratu. Warto nadmienić, że Kurzętnik pełnił w przeszłości funkcje

⁸⁰ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

miasta przez ponad 500 lat, będąc lokalnym ośrodkiem handlu, rzemiosła i życia społecznego okolicznych wsi. Prawa miejskie zostały mu odebrane w 1905 roku, w okresie zaboru pruskiego.

Za najważniejsze „ośrodki wspomagające” uznano miejscowości odznaczające się najwyższym zaludnieniem (zaraz po Kurzętniku) oraz miejscowości wspomagające „centrum funkcjonalne” na tle religijnym, kulturowym, edukacyjnym, ochrony zdrowia, turystycznym, rekreacyjno-wypoczynkowym czy handlowo-gospodarczym, tj.: Marzęcice, Lipowiec, Tereszewo, Brzozie Lubawskie.

Pozostałe miejscowości pełnią głównie funkcje rolnicze i mieszkalne oraz odznaczają się niskim lub bardzo niskim stopniem zaludnienia i zazwyczaj rozproszoną zabudową.

Gmina Kurzętnik od strony północnej graniczy z Nowym Miastem Lubawskim, z którym jest związana funkcjonalnie i przestrzennie. Na terenie gminy Kurzętnik następuje proces suburbanizacji. Mieszkańcy koncentrują się głównie w miejscowościach bezpośrednio sąsiadujących z miastem, co może być związane z malejącą powierzchnią terenów inwestycyjnych w mieście, zwłaszcza mieszkaniowych. W sposób szczególny problem ten występuje w miejscowości Kurzętnik oraz Marzęcice.

8.3. REWITALIZACJA

Według ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. Rada Gminy wyznacza, w drodze uchwały, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Wniosek o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zawiera wskazanie granic tych obszarów wykonane na mapie w skali co najmniej 1:5000, sporządzonej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej.

Ponadto w drodze uchwały Gminy sporządzany jest Gminny Program Rewitalizacji dla obszaru rewitalizacji. Na podstawie art. 15.1. pkt. 2 w/w Ustawy, Gminny program rewitalizacji powinien zawierać opis powiązań z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych.

Gmina Kurzętnik aktualnie nie posiada Gminnego Programu Rewitalizacji, jednakże sugerowane jest podjęcie działań mających na celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji i obszaru zdegradowanego.

8.4. OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) stanowią formę współpracy, w ramach której partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw będą wspólnie przeprowadzać projekty finansowane z Funduszy Europejskich. Ponadto celem wdrażania instrumentu ZIT jest również budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak i na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Istotne jest także wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania strategii, w tym strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego.

W ramach ZIT możliwe są następujące formy partnerstwa⁸¹:

- stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego;
- porozumienie międzygminne;
- związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny;
- związek metropolitalny województwa.

Regionalne Inwestycje Terytorialne (RIT) stanowią element wdrażania funduszy europejskich, dzięki którym część środków pozostawiona jest w zarządzaniu związków lokalnych samorządów.

Obszar gminy Kurzętnik położony jest poza obszarem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (RIT).

8.5. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Zgodnie z ustaleniami obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na terenie gminy Kurzętnik wskazano następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

- inwestycje celu publicznego w zakresie infrastruktury drogowej:
 - budowa obwodnicy Nowego Miasta Lubawskiego w ciągu drogi krajowej nr 15 [przedsięwzięcie zrealizowane];
 - rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Marzęcice – Nowe Miasto Lubawskie wraz z realizacją infrastruktury pieszo-rowerowej;
- inwestycje celu publicznego w zakresie infrastruktury technicznej:
 - budowa linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia relacji 110 kV Wielbark – Nidzica;
- inwestycje celu publicznego w zakresie ochrony środowiska:
 - odtworzenie kształtowania przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Czerwonka w km 0+000 6+795;
 - rozbudowa Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK).

⁸¹ Materiał źródłowy: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

8.6. WNIOSKI

PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

- W dalszym ciągu niewystarczający stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (3,0%), przy jednoczesnej dużej liczbie obowiązujących uchwał ds. planów miejscowych (rozdrobienie planów).

STRUKTURA OSADNICZA

- Zachowany historyczny układ urbanistyczny wsi Kurzętnik.
- Dominacja miejscowości o rozproszonej strukturze zabudowy.

REWITALIZACJA

- Obecność obiektów i obszarów wymagających poprawy estetyki zagospodarowania (w tym rynek w Kurzętniku).

OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

- Położenie gminy poza obszarem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (RIT).

OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

- Niewielka liczba planowanych inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

9. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

9.1. OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej zapoczątkowany latem 2021 r., a następnie pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę od 24 lutego 2022 r. stanowią argumenty, wobec których poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, w tym społeczności lokalne powinny być zaangażowane w proces nauki i przygotowania się na sytuacje kryzysowe. W obliczu rosnącej niestabilności geopolitycznej w regionie Europy Środkowo-Wschodniej szczególnie istotne jest zagadnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa, ochrony ludności oraz obrony cywilnej.⁸²

W kontekście samorządów gminnych ważne jest wdrażanie mechanizmów związanych z:

- przygotowaniem ludności do właściwego zachowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia przez zwiększenie świadomości zagrożeń i społecznej odporności;
- działaniami związanymi z możliwością wystąpienia zagrożenia;
- działaniami związanymi z wystąpieniem zagrożenia.

Istotnym elementem ochrony życia i zdrowia ludzi jest opracowanie skutecznego planu ewakuacji w przypadku wystąpienia zagrożenia. W tym kontekście ważne jest, aby w planie zawarta została liczba osób przewidzianych działaniami ewakuacyjnymi oraz jej efektywna organizacja. Niezbędne jest określenie sposobu powiadamiania ludności o potrzebie ewakuacji, jak również wskazanie środków transportowych i miejsc zakwaterowania. Szczególnie ważna jest również skuteczna i przejrzysta komunikacja, w tym ostrzeganie i alarmowanie lokalnej społeczności o możliwych zagrożeniach na obszarze gminy. Realizacja zadań związanych z ochroną ludności i obroną cywilną wymaga dobrze funkcjonującej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, która w szczególności powinna zapewnić m.in.: schronienie, zaopatrzenie w wodę, żywność, produkty lecznicze, paliwo, energię elektryczną, usługi telekomunikacyjne, transport, realizacja działań ratowniczych czy pierwszej pomocy. Nie mniej istotne są również działania edukacyjne podnoszące świadomość społeczną o ryzyku wystąpienia zagrożeń oraz konieczny jest stały dialog z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi.

W przypadku gminy Kurzętnik za zadania związane z realizacją ochrony ludności i obrony cywilnej odpowiada Wójt (zadania szczegółowo definiuje art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 2024 r.).

Ponadto 27 maja 2025 r. Rada Ministrów przyjęła Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej na lata 2025–2026, który stanowi kompleksowy dokument planistyczny określający kierunki działań państwa w zakresie przygotowania na sytuacje kryzysowe oraz wzmacniania bezpieczeństwa obywateli. W ramach Programu finansowane są zadania zlecone z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej, za które jednostki samorządu terytorialnego otrzymują z budżetu państwa dotacje celowe zapewniające ich realizację. Dodatkowym źródłem jest Fundusz Modernizacji Bezpieczeństwa

⁸² Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej:

Art. 2. ust. 1. *Ochrona ludności to system składający się z organów administracji publicznej wykonujących zadania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa ludności przez ochronę życia i zdrowia ludzi, mienia, w tym zwierząt, infrastruktury niezbędnej do zaspokojenia potrzeb bytowych, dóbr kultury i środowiska w sytuacji zagrożenia, zwanych dalej „organami ochrony ludności”, podmiotów wykonujących te zadania, zwanych dalej „podmiotami ochrony ludności”, oraz zasobów ochrony ludności.*

ust. 2. *Obrona cywilna to realizacja zadań określonych w art. 61 lit. a Protokołu dodatkowego do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), sporządzonego w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r. poz. 175 oraz z 2015 r. poz. 1056), zwanego dalej „Pierwszym Protokołem dodatkowym do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r.”, mająca na celu ochronę ludności cywilnej przed zagrożeniami wynikającymi z działań zbrojnych i ich następstw.*

Publicznego i Ochrony Ludności, zasilany także przez spółki Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Zadania mogą być ponadto finansowane z budżetów gmin, powiatów i województw oraz z rezerwy celowej na zarządzanie kryzysowe.

9.2. PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

Zadania własne gminy w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty w ramach porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także ochrony przeciwpożarowej wskazane są w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, głównie w stanach nadzwyczajnych.

Podmioty które są odpowiedzialne za kwestie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Kurzętnik to Wójt Gminy, Policja i Ochotnicza Straż Pożarna. Na terenie gminy nie znajduje się żaden posterunek lub komisariat policji, natomiast najbliższa Komenda Powiatowa Policji ma swoją siedzibę w sąsiednim Nowym Mieście Lubawskim.⁸³

Zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego, porządku i opieki nad bezpieczeństwem ludzi i ich mienia na terenie gminy Kurzętnik sprawuje dzielnicowy gminy Kurzętnik.

Na terenie gminy Kurzętnik zadania w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, realizują jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, wyposażone są w podstawowy sprzęt ratownictwa przeciwpożarowego, w tym⁸⁴:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Brzoziu Lubawskim;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Bratuszewie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Krzemieniewie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kurzętniku;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Marzęcicach;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Mikołajkach;
- Ochotnicza Straż Pożarna Nielbarku;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Sugajenku;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Tereszewie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wielkich Bałówkach.

9.3. PRZESTĘPCZOŚĆ

Na terenie gminy Kurzętnik obserwuje się utrzymujący się poziom przestępczości na przestrzeni ostatnich lat (zob. tabela poniżej). Biorąc pod uwagę charakter popełnianych przestępstw wynika, iż przeważają zazwyczaj przestępstwa o charakterze kryminalnym, przeciwko mieniu oraz gospodarcze.

Tab. 24 Liczba stwierdzonych przestępstw na terenie gminy Kurzętnik w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
LICZBA PRZESTĘPSTW	128	135	135	137	157	152	142	144	140	141

Materiał źródłowy: www.polskawliczbach.pl/

⁸³ Materiał źródłowy: <https://nowe-miasto-lubawskie.policja.gov.pl/>

⁸⁴ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

W 2024 r. stwierdzono 141 przestępstw, co oznacza, że w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odnotowano średnio 15,68 przestępstw. Wskaźnik ten jest niższy niż średnia dla kraju (20,57) oraz województwa warmińsko-mazurskiego (20,74).

9.4. ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia dotyczyć mogą zjawisk klimatyczno-środowiskowych wywołanych zarówno wskutek działalności człowieka, jak i zdarzeń spowodowanych oddziaływaniem sił przyrody.

9.4.1. ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza w gminie Kurzętnik jest tzw. emisja powierzchniowa związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków. Wzmoczona emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych spowodowana jest spalaniem słabej jakości materiału grzewczego w mało wydajnych kotłach oraz nierzadko, spalaniem odpadów. Zagrożenie dodatkowo potęgują okresy niekorzystnych warunków klimatycznych w okresie zimowym (długotrwałe okresy chłodu lub ekstremalnie niskie temperatury).

Zagrożeniem dla powietrza atmosferycznego jest także tzw. emisja liniowa, związana z transportem samochodowym i emisją spalin. Zagrożenie to uzależnione jest od charakterystyki ruchu, rodzaju pojazdów i stosowanego w nich paliwa oraz rodzaju i jakości nawierzchni tras. Na terenie gminy Kurzętnik najbardziej zagrożone emisją liniową są tereny mieszkaniowe, przez które przebiegają drogi o relatywnie największym nasileniu ruchu pojazdów silnikowych, tzn. droga krajowa nr 15 oraz droga wojewódzka nr 538. Zagrożenie w wyraźnie mniejszym stopniu dotyczy dróg powiatowych i gminnych.

Na terenie gminy istnieje ryzyko zagrożenia tzw. emisją punktową. Ten rodzaj emisji związany jest z energetycznym spalaniem paliw i procesami technologicznymi (odprowadzającymi substancje do powietrza za pośrednictwem emitorów w sposób zorganizowany). W przypadku gminy Kurzętnik związane jest to przede wszystkim z obecnością ferm drobiu, które są emitentem pyłów i gazów do powietrza. Uciążliwości zapachowe związane są również z hodowlą trzody chlewnej, którego pogłowie w gminie jest stosunkowo liczne.⁸⁵

Należy podkreślić, że produkcja drobiarska odznacza się znaczną uciążliwością środowiskową – łącznie do powietrza wydzielanych jest ok. 164 rodzajów substancji⁸⁶. Oprócz dwutlenku węgla zakłady te emitują takie substancje jak: amoniak, siarkowodór, metan, tlenek azotu, pyły i odory⁸⁷.

Ponadto jako potencjalne zagrożenie dla jakości powietrza można wskazać zagrożenia naturalne, związane z procesami i zagrożeniami przyrodniczymi takimi jak np. pożary lasów, erozja gleb, pylenie z terenów zielonych.

9.4.2. ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST GLOBALNY

Problematyka zmian klimatu stanowi jeden z kluczowych aspektów politycznych, społecznych i gospodarczych. Klimat na Ziemi zmieniał się wielokrotnie, przechodząc długie okresy zlodowacenia i wyższych temperatur. Od początku XX wieku temperatura na Ziemi zaczęła stopniowo wzrastać, a trend ten utrzymuje się do dzisiaj. Prognozuje się dalszy wzrost średniej temperatury, który z największą intensywnością wystąpi na półkuli północnej, zwłaszcza na obszarach polarnych.

⁸⁵ Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020.

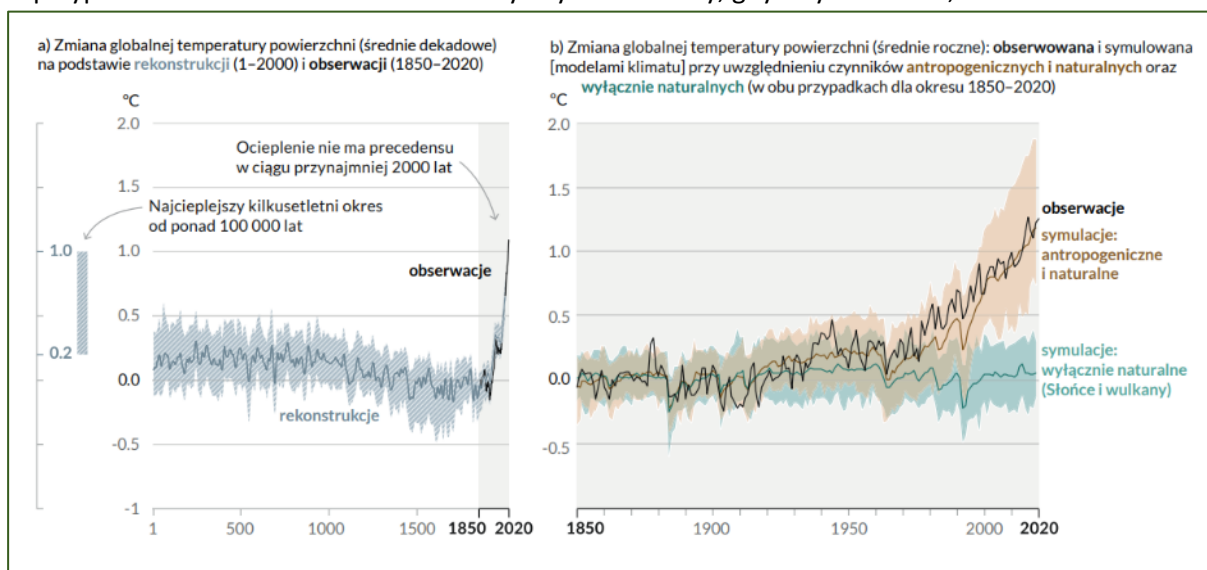
⁸⁶ Materiał źródłowy: Emisja odorów z kurników. Kołodziejczyk T., Jugowar L.T., Piotrkowski M.

⁸⁷ Materiał źródłowy: Redukcja emisji gazowych z kurników poprzez zastosowanie biofiltracji powietrza. Krawczyk W., Walczak J.

IPCC opracowało szósty raport podsumowujący naukową wiedzę na temat zmian klimatycznych. Raport składa się z trzech tomów, sporządzanych przez wykwalifikowane grupy robocze:

- Climate Change 2021: *The Physical Science Basis*;
- Climate Change 2022: *Impacts, Adaptation and Vulnerability*;
- Climate Change 2022: *Mitigation of Climate Change*.

Temperatura powierzchni Ziemi sukcesywnie rośnie, natomiast każda z czterech ostatnich dekad była cieplejsza od poprzedniej oraz od wszystkich wcześniejszych od rozpoczęcia pomiarów w 1850 roku. Zgodnie z pierwszym tomem najnowszego raportu IPCC – *Climate Change 2021: The Physical Science Basis* globalny wzrost średniej temperatury powietrza na przestrzeni lat 1850–2019 mieścił się w przedziale 0,8°C do 1,3°C, z najbardziej prawdopodobną wartością 1,07°C. Według raportu średnia temperatura na lądzie w latach 2011–2020 była o 1,59°C wyższa niż w latach 1850–1900, natomiast w przypadku mórz i oceanów wzrost ten był wyraźnie niższy, gdyż wyniósł ok. 0,88°C.

Ryc. 43 Zmiany temperatury powierzchni Ziemi względem okresu 1850-1900

Materiał źródłowy: IPCC - Climate Change 2021: The Physical Science Basis.

Prognozuje się, że średnia temperatura powietrza na Ziemi będzie wzrastać. Według różnych scenariuszy w poszczególnych regionach świata, w stosunku do okresu 1850-1900, przewiduje się:

- według scenariusza optymistycznego (SSP1 1.9) w połowie XXI w. (lata 2046-2060) wzrost temp. o ok. +1,2°C – +2,0°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +1,0° - +1,8°C,
- według scenariusza pesymistycznego (SSP5 8.5) w połowie XXI w. (lata 2046-2060) wzrost temp. o ok. +1,9°C – +3,0°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +3,3°C - +5,7°C.

Należy nadmienić, iż jedną z konsekwencji zmian klimatycznych jest m.in. wzrost średniego poziomu mórz i oceanów. Na przestrzeni okresu 1901 – 2018 poziom ten wzrósł o ok. 20 cm, nie mniej proces ten wyraźnie przyspieszył w ostatnich dziesięcioleciach.

Ponadto do najważniejszych faktów, ustalonych w szóstym Raporcie IPCC – *Climate Change Impacts, Adaptation and Vulnerability* należą m.in.:

- Wzrost zachorowań oraz przedwczesnych zgonów spowodowanych ekstremalnymi warunkami pogodowymi oraz wzrost ryzyka rozprzestrzeniania się chorób, w tym związanych ze zdrowiem psychicznym (poczucie lęku, stresu, depresja).
- Ryzyko wyginięcia rzadko występujących gatunków będzie co najmniej dziesięciokrotnie wyższe, w przypadku, gdy wzrost temperatury będzie postępował w kierunku zmiany o 3°C, w porównaniu z sytuacją, gdy będzie on ograniczony do 1,5°C. Szczególnie zagrożone wyginięciem są gatunki zamieszkujące Puszczę Amazońską oraz niektóre regiony górskie.

- Wzrost zagrożenia występowania ekstremalnych zjawisk przyrodniczych, takich jak m.in. cyklony tropikalne, sztormy, tornada, gradobicia i nawałne deszcze oraz przedłużające się okresy suszy i niedoboru wody.
- Problemy z dostępem do czystej wody pitnej w przypadku dalszego wzrostu temperatury. Przewiduje się, iż mieszkańcy mniejszych wysp i regionów, których zasoby wodne uzależnione są od wód roztopowych lodowców mogą nie mieć wystarczającej ilości wody pitnej, w przypadku, gdy temperatura powietrza wzrośnie o 1,5°C.
- Wzrost temperatury powietrza oraz coraz dłuższe okresy suszy będą miały negatywny wpływ na produkcję żywności (plony zbóż, chów zwierząt), co przyczynić się może do wzrostu niedożywienia i śmiertelności zwłaszcza w regionach tropikalnych. Przy podniesieniu się temperatury powietrza o 1,5°C rośnie ryzyko strat w uprawie kukurydzy w głównych regionach produkujących żywność, natomiast dalszy wzrost wartości temperatur pogłębi problemy rolniczo-produkcyjne.
- Zagrożenie wystąpienia powodzi w regionach nadmorskich wzrośnie o 20% w przypadku podniesienia się poziomu mórz i oceanów o dodatkowe 15 cm, natomiast ryzyko to podwoi się przy wzroście poziomu morza o kolejne 75 cm.
- W przypadku wzrostu temperatury o 1,5°C niektóre ekosystemy zostaną całkowicie utracone, nawet jeśli temperatury zostaną w przyszłości obniżone. Dotyczy to przede wszystkim ekosystemów polarnych, górskich i przybrzeżnych. Istnieje również duże ryzyko utraty raf koralowych u wybrzeży Australii.

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST KRAJOWY

W odniesieniu do obszaru Polski, biorąc pod uwagę historię obserwacji instrumentalnych, stwierdzono, że ostatnie 20-lecie XX wieku i pierwsza dekada XXI wieku były najcieplejszymi w historii (co stanowi potwierdzenie tendencji obserwowanej na całym świecie)⁸⁸:

- we wszystkich porach roku obserwowany jest wzrost temperatur powietrza (zdecydowanie silniejszy w zimie, słabszy w lecie),
- roczne sumy opadów w kontekście całego kraju nie uległy istotnym zmianom, ale odznaczały się znaczną zmiennością w ciągu roku (mniej lub bardziej wilgotne okresy w krótkich odstępach czasu); obserwowana jest tendencja spadkowa sum opadów na obszarze Polski północno-wschodniej,
- w większości kraju obserwuje się spadek łącznej liczby dni mroźnych i bardzo mroźnych w ciągu roku, jednocześnie obserwuje się niewielką tendencję wzrostową długości trwania okresów mroźnych,
- od lat 90-tych XX wieku coraz częściej pojawiają się w Polsce ciągi upałów i dni upalne z temperaturą powietrza $\geq 30^{\circ}\text{C}$,
- w większości kraju obserwuje się zmiany w strukturze opadów, polegające na wzroście liczby dni z opadem o dużym natężeniu,
- we wschodniej części kraju, na wschód od Wisły wydłużają się okresy bezdeszczowe oraz okresy suszy,
- w chłodnej porze roku obserwuje się wzmożony udział prędkości wiatru w porywach $\geq 17 \text{ m/s}$, a w okresie letnim pojawiają się coraz częściej huraganowe prędkości wiatrów.

Prognozuje się, że zmiany klimatu będą miały zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, przy czym dominować będą konsekwencje negatywne⁸⁹:

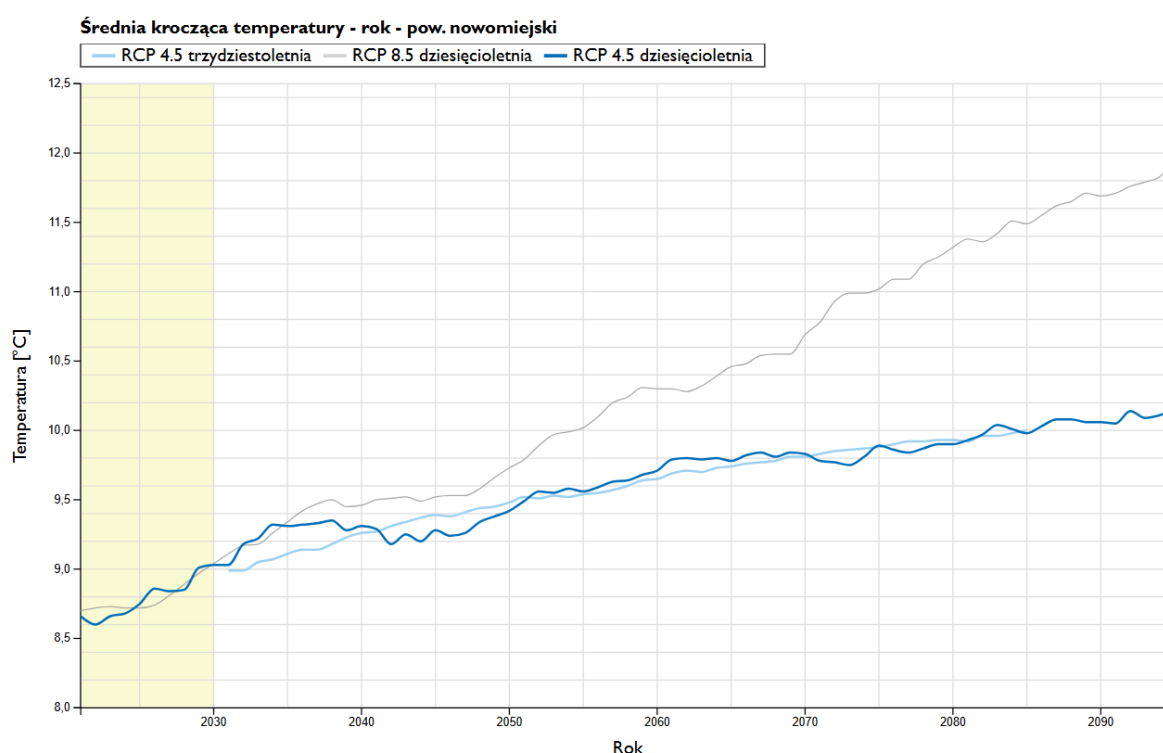
⁸⁸ Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

⁸⁹ Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

- do najważniejszych skutków pozytywnych należeć będą m.in.: wydłużenie okresu wegetacyjnego, skrócenie okresu grzewczego, wydłużenie sezonu turystycznego;
- do najważniejszych skutków negatywnych należeć będą m.in.: niekorzystne zmiany hydrologiczne (a co za tym idzie niekorzystny wpływ na różnorodność biologiczną i siedliska przyrodnicze), zwiększenie częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych i katastrof, nasilenie się zjawiska eutrofizacji wód, zwiększenie zagrożenia dla życia i zdrowia w wyniku stresu termicznego i wzrostu zanieczyszczeń powietrza, większe zapotrzebowanie na energię elektryczną w porze letniej, czy też zmniejszenie potencjału chłodniczego elektrowni czego skutkiem będzie spadek mocy produkcyjnej.

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST LOKALNY

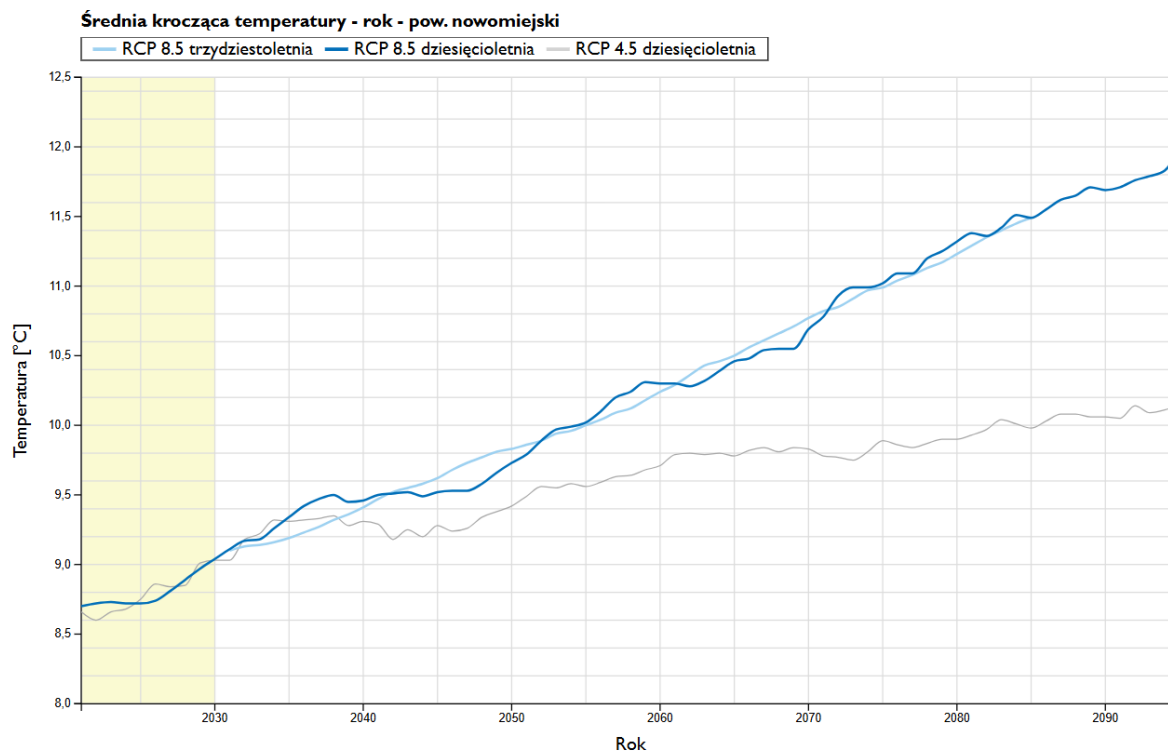
W odniesieniu do wszystkich powiatów w Polsce przeanalizowano możliwe scenariusze emisji gazów cieplarnianych i ich wpływu na poszczególne zmienne klimatyczne w perspektywie do 2100 roku.

Ryc. 44 Scenariusz wzrostu średniej rocznej temperatury powietrza w powiecie nowomiejskim według scenariusza RCP 4.5 (wprowadzenie nowych technologii z redukcją emisji gazów cieplarnianych)

Materiał źródłowy: <https://klimada2.ios.gov.pl/>

Zakładając większą niż obecnie redukcję emisji gazów cieplarnianych przy zastosowaniu nowoczesnych technologii (scenariusz RCP 4.5) przewiduje się, iż do końca stulecia średnioroczna temperatura powietrza na obszarze powiatu nowomiejskiego może wynosić ok. 10,3°C. Oznacza to wzrost temperatury o ok. 1,5°C względem 2021 r.

Ryc. 45 Scenariusz wzrostu średniej rocznej temperatury powietrza w powiecie nowomiejskim według scenariusza RCP 8.5 (utrzymanie aktualnego tempa wzrostu emisji gazów cieplarnianych)

Materiał źródłowy: <https://klimada2.ios.gov.pl/>

W przypadku scenariusza pesymistycznego RCP 8.5, gdzie utrzymany pozostałby obecny trend emisji gazów cieplarnianych prognozuje się, iż średnioroczna temperatura powietrza na terenie powiatu nowomiejskiego do 2100 roku może wzrosnąć do ok. 12,0°C. Oznacza to wzrost temperatury o ok. 3,3°C względem 2021 r. Ponadto oprócz analizy temperatury uwzględniono inne wskaźniki klimatyczne takie jak: promieniowanie słoneczne, suma opadów atmosferycznych, prędkość wiatru, grubość pokrywy śnieżnej, wilgotność względna oraz wielkość zachmurzenia.⁹⁰

Globalne zmiany klimatyczne zauważalne są także w gminie Kurzętnik. Na podstawie analiz wstępnych, opartych na wybranych wskaźnikach klimatycznych odnotowanych w Polsce w 2021 i 2024 r. z uwzględnieniem odchylenia (anomalii) w stosunku do okresu wielolecia 1991-2020, można zaobserwować w rejonie gminy:

- ocieplenie (wzrost średniej temperatury powietrza o ok. 1,5-2°C oraz wzrost temperatur maksymalnych);
- wzrost rocznej sumy opadów;
- wzrost usłonecznienia sumarycznego rocznego.

⁹⁰ Materiał źródłowy: <https://klimada2.ios.gov.pl/klimat-scenariusze-portal/>

9.4.3. ZAGROŻENIE ZALEWOWE

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM POWODZI

Zgodnie z ustawą Prawo wodne przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią rozumie się:

- *obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,*
- *obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,*
- *obszary, między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 18, stanowiące działki ewidencyjne,*
- *pas techniczny w rozumieniu art. 36 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.*

W celu zwiększenia bezpieczeństwa obywateli oraz ograniczenia negatywnych skutków powodzi, zgodnie z zapisami Dyrektywy Powodziowej oraz ustawy Prawo wodne, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej sporządza tzw. plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) dla obszarów dorzeczy i regionów wodnych. Prace nad planami zostały poprzedzone przygotowaniem wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP) oraz map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP). Celem planów zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację wybranych działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania te, muszą także prowadzić do obniżania strat powodziowych. Obowiązek sporządzenia planów wynika z Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, tzw. Dyrektywy Powodziowej. Zgodnie z ustawą Prawo wodne za opracowanie planów odpowiedzialny jest prezes KZGW na poziomie obszarów dorzeczy oraz dyrektorzy poszczególnych RZGW dla regionów wodnych.⁹¹

W dolinie rzeki Drwęca wyznaczony został obszar szczególnego zagrożenia powodzią. Jego zasięg zidentyfikowany został a podstawie tzw. map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią w granicach gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat).⁹²

Obszar szczególnego zagrożenia powodzią powinien pozostać wolny od zabudowy mieszkaniowej, usługowej i przemysłowej. W stosunku do obszaru szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy zawarte w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Ponadto obowiązują ustalenia Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r., Dz.U.2023 poz. 300) oraz ustalenia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru Dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r., Dz.U.2022 poz. 2739).

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne reguluje gospodarowanie wodami, w tym kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi, sprawy własności wód oraz gruntów pokrytych wodami, a także zasady gospodarowania tymi składnikami w odniesieniu do majątku Skarbu Państwa. Zgodnie z w/w ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, m.in.:

Art. 163.1. Ochrona przed powodzią jest zadaniem Wód Polskich oraz organów administracji rządowej i samorządowej (...).

⁹¹ Materiał źródłowy: Dane Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

⁹² Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie zawierają się wewnątrz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie. Zatem zewnętrzną granicą obszaru szczególnego zagrożenia powodzią są obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.

5. Ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym.

6. Ochronę przed powodzią realizuje się, uwzględniając wszystkie elementy zarządzania ryzykiem powodziowym, w szczególności zapobieganie, ochronę, stan należytego przygotowania i reagowanie w przypadku wystąpienia powodzi, usuwanie skutków powodzi, odbudowę i wyciąganie wniosków w celu ograniczania potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, w zakresie określonym w przepisach ustawy oraz w przepisach odrębnych.

Główne, naturalne przyczyny powodzi to:

- długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności;
- gwałtowne topnienie śniegu.

Przyczyny wywołane działalnością człowieka to przede wszystkim:

- awarie i katastrofy urządzeń i budowli hydrotechnicznych, stanowiących osłony przeciwpowodziowe;
- nadmierny spływ wód powierzchniowych do odbiorników nieprzystosowanych do tego zjawiska, wywołany uszczelnieniem dużych obszarów zurbanizowanych;
- regulacja rzek prowadzona bez należytej oceny jej skutków.

Powodzie mogą powodować duże straty materialne (zniszczenia lub uszkodzenia budynków i infrastruktury, zniszczenia pól uprawnych i pastwisk, uszkodzenia roślin). W przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej usytuowanych w zasięgu wód powodziowych, zagrożone jest również bezpieczeństwo i mienie zamieszkałej tam ludności.

Istotne znaczenie w kontekście zapobiegania lub minimalizacji skutków powodzi mają natomiast tereny rolnicze (głównie łąki i pastwiska) w dolinie Drwęcy. Pełnią one rolę naturalnego rozlewiska rzeki i należy pozostawić je wolnymi od zabudowy. Ponadto istotną rolę w zatrzymywaniu wody powodziowej mają również tereny leśne i zadrzewione.

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM PODTAPIANIA

Poza zagrożeniem powodziowym, w granicach gminy Kurzętnik może dochodzić do zjawiska podtapiania terenu, na które potencjalnie narażone są tereny z płytko zalegającą wodą gruntową, zagłębienia terenu, obszary położone w dnach doliny rzeki Drwęca i jej dopływów oraz tereny zmeliorowane. Zjawisko to może być spowodowane przede wszystkim przez opady atmosferyczne lub gwałtowne topnienie dużej ilości pokrywy śnieżnej. Podtopienia mogą również wystąpić na skutek wahań poziomu wody gruntowej.

9.4.4. ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI

Zjawisko ruchów masowych związane jest przede wszystkim z budową geologiczną, warunkami geomorfologicznymi oraz czynnikami inicjującymi. Na ich rozwój wpływ mają intensywne opady atmosferyczne, infiltracja wód opadowych i roztopowych, erozja zboczy dolin i wąwozów a także działalność antropogeniczna. Obszarem predysponowanym do występowania ruchów masowych jest zazwyczaj obszar, w którym uwarunkowania geologiczno-geomorfologiczne nie wykluczają rozwoju takich procesów w przyszłości.⁹³

⁹³ Za publikacjami Państwowego Instytutu Geologicznego.

Z uwagi na charakter rzeźby terenu, w tym stosunkowo duże zróżnicowanie form geomorfologicznych w granicach gminy Kurzętnik występują różne klasy spadków terenowych.

Występują zarówno powierzchnie płaskie lub lekko faliste (wierzchowiny wysoczyzn morenowych oraz równiny sandrowe), jak i powierzchnie urozmaicone, o spadkach przekraczających 15-20° (strome brzegi niektórych jezior rynnowych, strefy marginalne wysoczyzn morenowych). Nie mniej należy zaznaczyć, iż w ujęciu generalnym na terenie gminy dominują obszary, na których nachylenie stoków nie przekracza 5-10°.

Jednocześnie zaznacza się, że na terenie gminy Kurzętnik nie zidentyfikowano terenów zagrożonych ruchami masowymi oraz terenów, na których występują te ruchy (w tym osuwisk).

Istotny wpływ na ryzyko wystąpienia osuwiska posiada pokrycie stoków roślinnością. Korzenie drzew przytrzymują skutecznie zwietrzeliny skalne uniemożliwiając ich spływ, stabilizując tym samym podłoże. Występujące w gminie duże spadki (powyżej 10-15°) powinny zostać wolne od zabudowy mieszkaniowej, usługowej i przemysłowej lub lokalizacja zabudowy powinna być poprzedzona ekspertyzą geotechniczną, w celu określenia stopnia ryzyka. W przypadku sytuowania zabudowy na terenach o wyższych spadkach rekomenduje się o zaniechanie czynności likwidacji istniejącej roślinności oraz jej racjonalnego wkomponowania w przestrzeń inwestycyjną. Realizacja niezbędnych elementów infrastruktury technicznej lub komunikacyjnej wymaga zastosowania odpowiednich rozwiązań technicznych i projektowych, przy zachowaniu rygorów budowlanych dla terenów o skomplikowanych warunkach morfometrycznych.

Urozmaicona rzeźba terenu stanowi istotny czynnik prorozwojowy dla gminy, czego przejawem jest m.in. funkcjonowanie ośrodka narciarskiego Kurza Góra, sprzyjającego rozwojowi turystyki i aktywności rekreacyjnej.

9.4.5. ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE

Susza oznacza dostępność wody poniżej średniej w określonych warunkach naturalnych i jest zjawiskiem ciągłym o zasięgu regionalnym. Suszą nazywa się nie tylko zjawiska ekstremalne, ale wszystkie, które występują w warunkach mniejszej dostępności wody dla danego regionu. W warunkach Polski susze obserwuje się przeważnie w okresie letnim. Jest to związane z wysokim ciśnieniem powietrza i wyższą od wartości normalnych temperaturą powietrza, co powoduje zwiększenie zarówno wartości ewapotranspiracji, jak i zapotrzebowania na wodę. W związku z tym podatność na tworzenie się suszy podlega regionalizacji, która głównie odpowiada panującym tam warunkom klimatycznym (opady i temperatura) oraz geomorfologicznym cechom danej zlewni. Suszę dzielimy na cztery typy genetyczne: suszę atmosferyczną, suszę rolniczą, suszę hydrologiczną oraz suszę hydrogeologiczną, które wyznaczają kolejne etapy jej rozwoju.⁹⁴

W Polsce zagadnieniem suszy, zajmuje się m.in. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB). Instytut na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi System Monitoringu Suszy Rolniczej (SMSR), na podstawie którego opracowano wartości klimatycznego bilansu wodnego oraz określono aktualny stan zagrożenia suszą rolniczą.

⁹⁴ Materiał źródłowy: <http://posucha.imgw.pl>.

W celu przeciwdziałania skutkom suszy na poziomie krajowym uchwalony został *Plan przeciwdziałania skutkom suszy* (PPSS). Dokument ten sporządzony został na okres 6 lat (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej.⁹⁵

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Kurzętnik:

- w przeważającej części w stopniu „ekstremalnym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy rolniczej. Niższe ryzyko występuje na terenach leśnych oraz w pobliżu najważniejszych rzek w gminie;
- w stopniu „umiarkowanym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy hydrologicznej;
- w stopniu „słabym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej;
- w stopniu „silnym”, „umiarkowanym” i „słabym” narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy. Zróżnicowanie wynika przede wszystkim ze struktury użytkowania gruntów.

Podsumowując, stopień zagrożenia suszą (rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną) w gminie Kurzętnik w latach 1987-2018 był zróżnicowany. Wynika to w dużej mierze z aktualnej struktury użytkowania terenu. Obszary silnie zagrożone zjawiskiem suszy obejmują fragmenty terenów rolniczych, gdzie pierwszy poziom wodonośny znajduje się głęboko. Niższe ryzyko wystąpienia suszy występuje w regionie, gdzie znajdują się duże i zwarte kompleksy leśne (zwłaszcza w południowej i zachodniej części gminy). Należy nadmienić, iż są to jednocześnie rejony, w których istnieje realne niebezpieczeństwo wystąpienia pożaru. W przypadku niekorzystnych warunków wietrznych oraz upalnej i bezdeszczowej pogody może dojść do niekontrolowanego rozprzestrzeniania się ognia na większe pałacie lasów. Strefy umiarkowanego i niskiego ryzyka suszy obejmują także tereny dolin rzecznych (zwłaszcza Drwęcy).⁹⁶

Z uwagi na wyżej opisane zagrożenie, obowiązują stosowne plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych oraz plany przeciwdziałania skutkom suszy w dorzeczach.

Panujące długotrwałe susze przyczynić się mogą do przesuszenia runa leśnego oraz ściółki, czego przejawem może być wystąpienie pożaru. Pożary lasów niosą za sobą szereg negatywnych skutków dla środowiska przyrodniczego oraz człowieka (m.in. zniszczenie szaty roślinnej, w tym utrata siedlisk dla wielu gatunków zwierząt, degradacja naturalnego profilu glebowego, emisja dwutlenku węgla). Najbardziej narażone na ryzyko wystąpienia pożaru są kompleksy leśne zlokalizowane na terenach z głęboko zalegającą warstwą wodonośną.

⁹⁵ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U.2021 poz. 1615).

⁹⁶ Materiał źródłowy: Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy.

Obszar gminy Kurzętnik w 18,9% pokryty jest gruntami leśnymi. W związku z powyższym istnieje niebezpieczeństwo wystąpienia pożarów leśnych. Do głównych, potencjalnych przyczyn pożarów należy zaliczyć:

- nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapalaki;
- nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych i instalacji;
- wady środków transportu oraz niezachowanie zasad bezpieczeństwa środków transportu;
- wyładowania atmosferyczne oraz inne ekstremalne zjawiska pogodowe jak huragany i silne wiatry;
- podpalenia;
- wypalanie traw.

Na podstawie danych GUS w 2024 roku na terenie gminy Kurzętnik odnotowano łącznie 19 pożarów, z czego 16 sklasyfikowanych zostało jako „małe” oraz 3 jako „średnie”. Wśród miejscowych zagrożeń wytypowano łącznie 95 zdarzeń, z czego: 34 dotyczyły silnego wiatru, 20 zdarzeń w komunikacji, 14 zdarzeń medycznych, 23 zdarzenia związane z opadami deszczu, 2 zdarzenia na obszarach wodnych oraz 2 zdarzenia budowlane.⁹⁷

9.4.6. ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ

Na terenie gminy Kurzętnik nie znajdują się zakłady zakwalifikowane jako potencjalni sprawcy poważnych awarii przemysłowych (zakłady o dużym ryzyku ZDR, zakłady o zwiększonym ryzyku ZZR, zakłady pozostałe PSPA).⁹⁸

Zagrożenie wynikające z wystąpienia poważnej awarii przemysłowej jest stosunkowo niewielkie ze względu na brak dużych zakładów przemysłowych. Nie mniej, występujące w obszarze gminy zakłady produkcyjne są narażone, jak każdy zakład tego typu, na wystąpienie zdarzeń losowych, np. awarii sprzętu, pożarów itp. Dotyczy to w szczególności zakładów zajmujących się produkcją prefabrykatów betonowych i elementów budowlanych, elementów i konstrukcji metalowych oraz lokalne warsztaty ślusarskie i remontowo-budowlane. W przypadku awarii sprzętu lub wystąpienia innych zdarzeń losowych należy przestrzegać obowiązujących przepisów prawa, w tym regulaminów, a także powiadomić odpowiednie służby bezpieczeństwa.

Przebieg przez teren gminy ważnych szlaków komunikacyjnych przede wszystkim drogi krajowej nr 15 oraz drogi wojewódzkiej nr 538 stanowi nie tylko potencjał rozwojowy, ale także zwiększa możliwości wystąpienia zagrożeń związanych z transportem substancji niebezpiecznych (substancje ropopochodne, gazy płynne).

Z punktu widzenia mieszkańców gminy Kurzętnik szczególnie istotną kwestią pozostaje bezpieczeństwo drogowe. W 2024 roku na terenie gminy odnotowano łącznie 8 wypadków drogowych, w wyniku których zginęła 1 osoba, a 7 osób zostało rannych. Oznacza to, że wskaźnik ofiar śmiertelnych wyniósł 12,5 na 100 wypadków. Jest to wartość wyższa w stosunku do średniej powiatowej (9,5 ofiar/100 wypadków), województwa warmińsko-mazurskiego (10,7 ofiar/100 wypadków) oraz kraju (8,8 ofiar/100 wypadków).⁹⁹

⁹⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS: Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości: Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej, stan na 31.12.2024 r.

⁹⁸ Materiał źródłowy: www.gios.gov.pl/pl/

⁹⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

9.5. WNIOSKI

OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA

- Zadania z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej realizowane na poziomie gminnym przez Wójta jako organ właściwy w tym zakresie.

PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

- Funkcjonujące na terenie gminy podmioty i instytucje zaangażowane w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego (zwłaszcza straż pożarna i policja).

PRZESTĘPCZOŚĆ

- Niższy wskaźnik popełnionych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w stosunku do średniej dla województwa i kraju.

ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

- Obecność ferm drobiu i trzody chlewnej, stanowiące źródło uciążliwych zapachów (odory).
- Występujące okresowo zjawisko niskiej emisji w obszarach zwartej zabudowy i związane z tym okresowe pogarszanie stanu sanitarnego powietrza (w sezonie grzewczym).
- Brak osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi.
- Obecność obszarów szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Drwęcy.
- Zagrożenie suszą występujące w znacznej części obszaru gminy i związane z nią zagrożenia pożarowe.
- Relatywnie niskie ryzyko wystąpienia poważnych awarii przemysłowych z uwagi na brak dużych zakładów produkcyjnych.
- Występowanie zagrożeń związanych z wzmożonym hałasem, emisją zanieczyszczeń oraz transportem substancji niebezpiecznych na odcinku drogi krajowej i wojewódzkiej.

10. POLITYKA SPOŁECZNA

10.1. OCHRONA ZDROWIA

Na terenie gminy funkcjonują następujące obiekty związane z ochroną zdrowia¹⁰⁰:

- Gminny Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kurzętniku;
- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Tereszewie;
- apteka ogólnodostępna;
- 1 punkt apteczny w Tereszewie.¹⁰¹

Na terenie gminy zapewniony jest mieszkańcom dostęp do świadczeń zdrowotnych w ramach działalności funkcjonujących tutaj ośrodków zdrowia. Obejmują one podstawową opiekę zdrowotną, ambulatoryjną opiekę specjalistyczną oraz opiekę stomatologiczną, a także świadczenia z zakresu diagnostyki laboratoryjnej i profilaktyki zdrowotnej. W gminie realizowane są również usługi rehabilitacji medycznej, w tym rehabilitacja ambulatoryjna, dzienna oraz rehabilitacja prowadzona w domu pacjenta, wraz z kinezyterapią i zabiegami fizjoterapeutycznymi. Zapewniona jest opieka nad dziećmi i młodzieżą, w tym medycyna szkolna oraz działania z zakresu oświaty i promocji zdrowia. Ponadto mieszkańcy mają dostęp do świadczeń z zakresu medycyny rodzinnej, opieki środowiskowej nad rodziną, matką i dzieckiem, szczepień ochronnych, a także leczenia specjalistycznego m.in. w dziedzinach ginekologii i położnictwa, neurologii, alergologii, okulistyki oraz rehabilitacji.¹⁰²

Wskaźnik zasobności w przychodnie lekarskie wynosi tutaj 3 obiekty na 10 tys. osób, co jest wartością zbliżoną w porównaniu do większości gmin ościennych. W niniejszym zestawieniu przoduje Nowe Miasto Lubawskie, gdzie wskaźnik ten wynosi 13 obiektów na 10 tys. osób. Zaznacza się przy tym, że na terenach miast występuje zazwyczaj koncentracja obiektów związanych z ochroną zdrowia. Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się natomiast w gminie Bratian, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypada jedynie 1 przychodnia.

Jednocześnie dla powiatu nowomiejskiego wskaźnik ten wynosi 5 obiektów na 10 tys. osób, natomiast dla woj. warmińsko-mazurskiego jest to 7 obiektów na 10 tys. osób. W związku z powyższym sytuacja w gminie jest mniej korzystna w stosunku do średniej powiatowej i średniej wojewódzkiej.

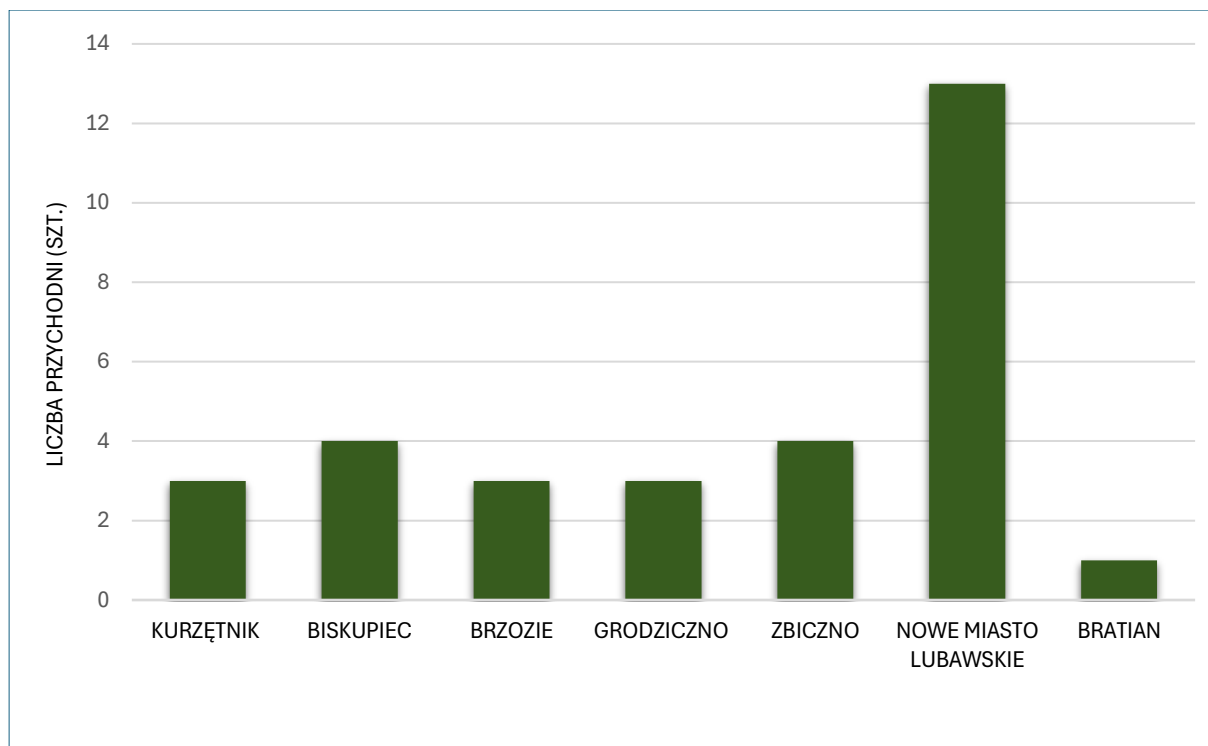
¹⁰⁰ Materiał źródłowy: Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność leczniczą (RPWDL) oraz dane Urzędu Gminy Kurzętnik.

¹⁰¹ Zgodnie z Ustawą z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne:

1. Poza aptekami obrót detaliczny produktami leczniczymi, z uwzględnieniem art. 71 ust. 1 i 3 pkt 2, mogą prowadzić punkty apteczne. (...).

3. Punkty apteczne tworzone po dniu wejścia w życie ustawy mogą być usytuowane jedynie na terenach wiejskich, jeżeli na terenie danej wsi nie jest prowadzona apteka ogólnodostępna.

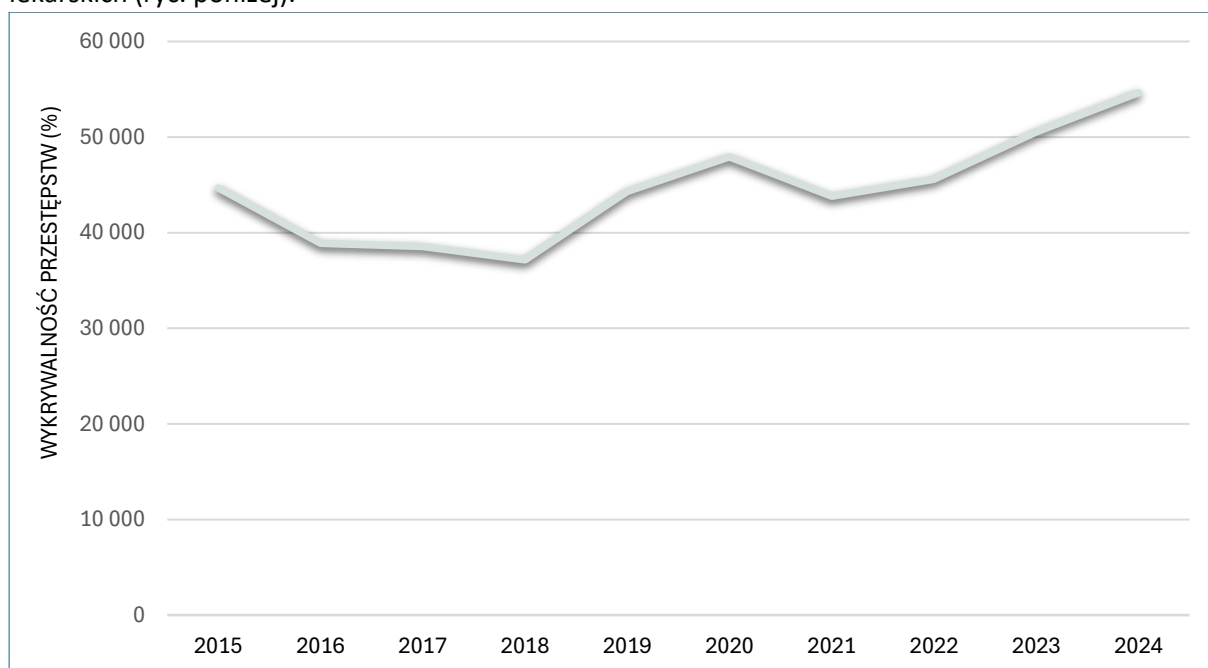
¹⁰² Materiał źródłowy: <https://www.zdronet.pl/>

Ryc. 46 Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców na tle gmin sąsiednich

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat udzielono rokrocznie od ok. 37,2 tys. do ok. 54,6 tys. porad lekarskich (ryc. poniżej).

Ryc. 47 Liczba udzielanych porad lekarskich w gminie w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Z uwagi na ww. uwarunkowania można zatem uznać, że dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej na terenie gminy Kurzętnik jest dostateczny. Dostępność lekarzy specjalistów w ramach świadczeń refundowanych przez NFZ jest zapewniona, jednak nadal pozostaje niewystarczająca w stosunku do potrzeb zdrowotnych mieszkańców.

10.2. POMOC SPOŁECZNA

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż gmina podejmuje szereg działań mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych, których wymiar strategiczny znajduje odzwierciedlenie w bieżąco aktualizowanych programach:

- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Kurzętnik;
- Gminny Program Wspierania Rodziny dla Gminy Kurzętnik;
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii;
- Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Kurzętnik.

Instytucją pomocy społecznej finansowaną z budżetu gminy jest Centrum Usług Społecznych (CUS) w Kurzętniku. Jednym z najważniejszych celów w/w podmiotu rozpoznanie i zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin, które własnym staraniem nie są w stanie pokonać trudności oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. CUS udziela ponadto pomocy w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych.

Tab. 25 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
LICZBA OSÓB (OS.)	1 645	1 475	1 370	1 220	1 138	989	830	857	894	904
ODSETEK MIESZKAŃCÓW (%)	18,1	16,2	15,1	13,4	12,5	11,0	9,2	9,6	9,9	10,1

Materiał źródłowy: Dane GUS., stan na 31.12.2024.

W gminie zauważalny jest wyraźny spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W 2024 roku z pomocy społecznej skorzystały 544 osoby, czyli o 741 osób mniej niż w 2015 roku.

Najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną są: długotrwała i ciężka choroba, niepełnosprawność, potrzeba ochrony macierzyństwa, ubóstwo oraz bezrobocie.¹⁰³

W 2024 r. realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym obejmującej udzielanie świadczeń pieniężnych, pomocy usługowej, pomocy rzeczowej i innego rodzaju wsparcia przedstawiało się następująco:

Tab. 26 Świadczenia oraz formy pomocy realizowane w ramach pomocy społecznej w gminie w 2024 r.

FORMA POMOCY	PONIESIONE KOSZTY [zł]	LICZBA ŚWIADCZEŃ/ŚWIADCZENIOBIORCÓW
Zasiłki stałe	379 418,00	44 os.
Zasiłki okresowe	190 518,00	73 os.
Zasiłki celowe	174 655,00	200 os.
Zasiłki celowe specjalne	7 100,00	8 os.
Zasiłki celowe – zdarzenia losowe	10 000,00	1 os.
Składki zdrowotne opłacane od świadczeniobiorców z pomocy społecznej	30 530,51	27 os.

¹⁰³ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Kurzętnik za 2024 rok, 2025.

FORMA POMOCY	PONIESIONE KOSZTY [zł]	LICZBA ŚWIADCZEŃ/ŚWIADCZENIOBIORCÓW
Asystenci rodziny	173 564,78	28 rodzin
Dodatki mieszkaniowe	103 313,62	35 os.
Stypendia szkolne	205 200,00	135 os.
Pieczą zastępczą	--	21 dzieci
Schronienie dla bezdomnych	--	5 os.
Świadczenia rodzinne	6 994 255,00	252 rodziny
Zasiłek pielęgnacyjny	--	5 018 świadczeń
Świadczenie pielęgnacyjne	--	1 606 świadczeń
Specjalny zasiłek dla opiekuna	--	10 świadczeń
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	--	35 świadczeń
Karta Dużej Rodziny	--	40 rodzin
Program „Posiłek w szkole i w domu”	--	272 dzieci
Fundusz alimentacyjny	270 978,85	99 decyzji

Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Kurzętnik za 2024 rok, 2025.

Gmina Kurzętnik z Centrum Usług Społecznych realizuje projekt pn. „Usługi społeczne w gminie Kurzętnik”, który jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027. Najważniejszym celem projektu jest zwiększenie dostępności do dobrej jakości usług społecznych kierowanych do osób potrzebujących oraz ich opiekunów. Łączna wartość projektu to ponad 867 tys. zł. Gmina Kurzętnik aktywnie i systemowo przeciwdziała zjawisku przemocy domowej. Realizowane są działania o charakterze profilaktycznym, interwencyjnym i edukacyjnym, w tym wdrażanie gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej, funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz upowszechnianie informacji o dostępnych formach wsparcia. Powyższe potwierdza zaangażowanie gminy w ochronę osób doznających przemocy oraz w budowanie bezpieczeństwa społecznego mieszkańców.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Materiał źródłowy: <https://cus.kurzetnik.pl/>

10.3. MIESZKALNICTWO

Na terenie gminy znajduje się 2 360 budynków mieszkalnych, a sama liczba mieszkań wynosi 2 787. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania to 90,2 m², co jest wartością wyższą od średniej dla powiatu nowomiejskiego (83,0 m²).¹⁰⁵

Rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy, na tle powiatu przedstawiono poniżej:

Tab. 27 Gospodarka mieszkaniowa gminy i powiatu nowomiejskiego w latach 2015-2024

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
liczba budynków mieszkalnych										
gmina Kurzętnik	2 161	2 181	2 200	2 215	2 245	2 221	2 263	2 306	2 335	2 360
powiat nowomiejski	9 210	9 294	9 372	9 454	9 676	9 610	9 778	9 898	9 982	10 056
liczba mieszkań										
gmina Kurzętnik	2 485	2 507	2 527	2 546	2 625	2 619	2 668	2 733	2 762	2 787
powiat nowomiejski	13 387	13 471	13 561	13 737	13 912	13 954	14 085	14 284	14 448	14 519
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²										
gmina Kurzętnik	88,8	89,1	89,4	89,7	89,2	89,1	89,1	89,3	89,7	90,2
powiat nowomiejski	80,5	80,7	81,0	81,2	81,3	82,3	82,5	82,7	82,8	83,0
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m²										
gmina Kurzętnik	24,2	24,6	24,7	25,0	25,7	26,0	26,5	27,2	27,5	28,0
powiat nowomiejski	24,3	24,6	24,9	25,3	25,8	26,8	27,4	28,0	28,5	28,9
powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem w m²										
gmina Kurzętnik	220 632	223 340	225 951	228 498	234 085	233 431	237 797	244 037	247 750	251 267
powiat nowomiejski	1 077 275	1 087 162	1 097 777	1 115 052	1 131 503	1 148 780	1 162 081	1 181 457	1 195 853	1 205 651

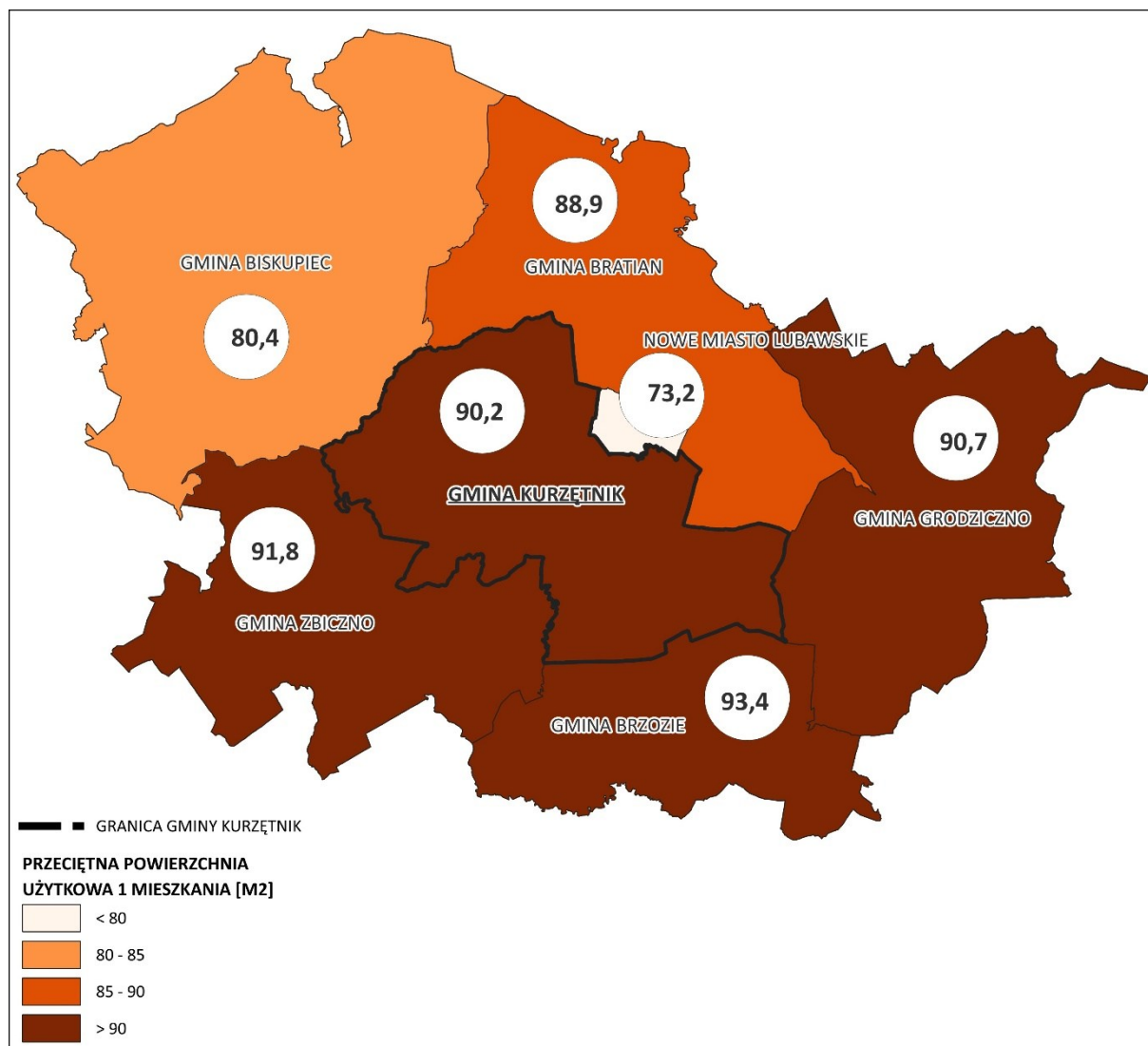
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Jak wynika z powyższej tabeli na terenie gminy Kurzętnik:

- wzrasta liczba mieszkań oraz liczba budynków mieszkalnych;
- nieznacznie wzrastają powierzchnie użytkowe mieszkań;
- sukcesywnie wzrastają przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań w przeliczeniu na 1 osobę;
- na przestrzeni okresu 2015-2024 nastąpił wzrost powierzchni użytkowej mieszkań ogółem o ponad 30 tys. m² (ok. 3 tys. m²/rocznie).

W porównaniu do gmin ościennych przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania na terenie gminy Kurzętnik jest stosunkowo wysoka. W 2024 roku wartość ta wynosiła 90,2 m², natomiast w niniejszym zestawieniu przoduje gmina Brzozie (93,4 m²). Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w Nowym Mieście Lubawskim, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 73,2 m². Podkreśla się przy tym, że na terenie miasta znaczną część zasobu mieszkaniowego stanowią budynki wielorodzinne, a zatem uzyskane wyniki nie można przyjąć jako w pełni reprezentatywne.

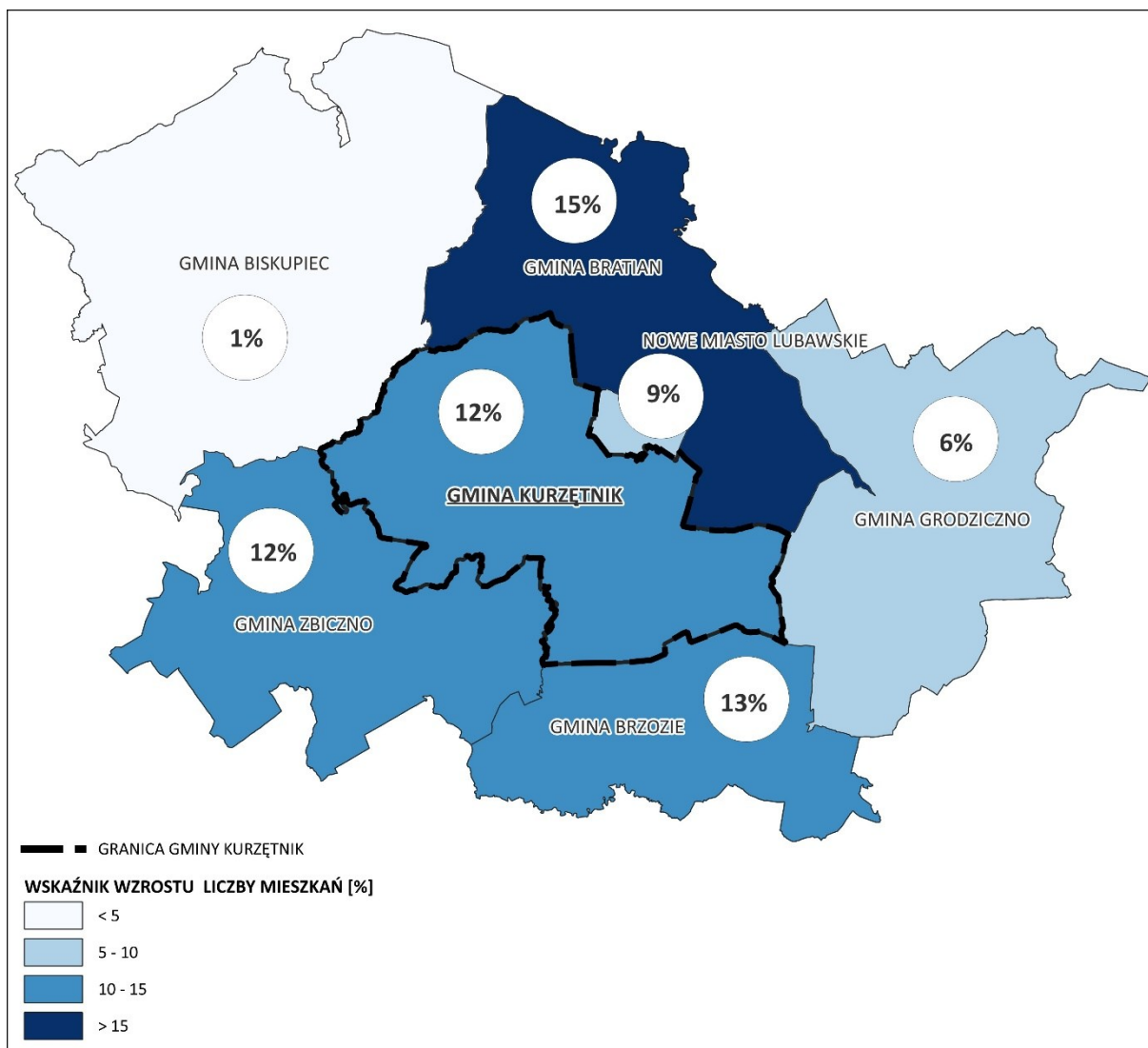
¹⁰⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Ryc. 48 Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie Kurzętnik oraz gminach ościennych w 2024 roku

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

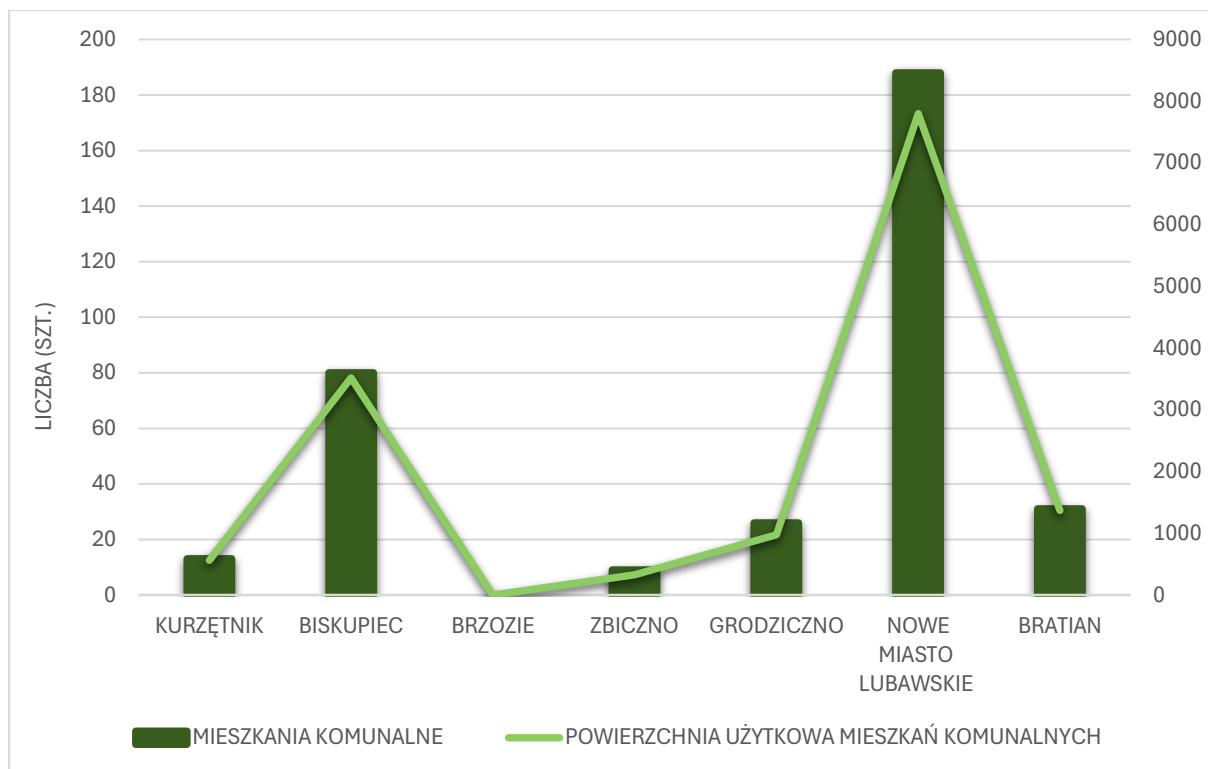
Na przestrzeni lat 2015-2024 w gminie Kurzętnik o ok. 12% wzrosła liczba mieszkań. Był to jeden z wyższych wyników na tle gmin sąsiadujących. W niniejszym zestawieniu przoduje gmina Bratian, gdzie nastąpił wzrost o 15% zasobów mieszkaniowych. Najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się natomiast w gm. Biskupiec, gdzie zasoby mieszkaniowe utrzymują się na relatywnie zbliżonym poziomie.

Ryc. 49 Wskaźnik wzrostu liczby mieszkań w gminie Kurzętnik i gminach ościennych w okresie 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gmina Kurzętnik posiada zasoby komunalne w liczbie 12 lokali, a ich łączna powierzchnia to 562 m². W zestawieniu do gmin ościennych sytuacja kształtuje się mało korzystnie. Zdecydowanie najkorzystniej sytuacja kształtuje się w Nowym Mieście Lubawskim oraz w dalszej kolejności w gm. Biskupiec. Warto przy tym zaznaczyć, iż w przypadku miast znaczną część zasobów mieszkaniowych stanowią budynki wielorodzinne, a zatem uzyskane wyniki nie można przyjąć w pełni za reprezentatywne. W gminie Brzozie w 2024 roku nie znajdowały się żadne mieszkania komunalne.

Ryc. 50 Mieszkania komunalne w gminie Kurzętnik i gminach sąsiednich

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Mieszkania treningowe lub wspomagane stanowią formę pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Mieszkanie może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. Na terenie gminy Kurzętnik znajduje się jedno mieszkanie treningowe lub wspomagane¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Materiał źródłowy: Urząd Gminy Kurzętnik.

10.4. WNIOSKI

OCHRONA ZDROWIA

- Obecność placówek podstawowej opieki zdrowotnej.
- W dalszym ciągu ograniczony dostęp do placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej.

POMOC SPOŁECZNA

- Występowanie problemów społecznych wśród mieszkańców (ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, alkoholizm, niepełna rodzina lub wielodzietność).
- Realizacja szeregu działań na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomani oraz wspierania rodziny.
- Funkcjonujące instytucje pomocy społecznej (Centrum Usług Społecznych).

MIESZKALNICTWO

- Sukcesywny wzrost liczby budynków i mieszkań na terenie gminy.
- Wysoki wskaźnik przeciętnej wielkości mieszkań w stosunku do większości gmin ościennych.
- Niewielka liczba mieszkań komunalnych na tle gmin ościennych.
- Obecność mieszkania treningowego lub wspomagane.

11. EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.1. PLACÓWKI OŚWIATOWE

Na terenie gminy Kurzętnik funkcjonują następujące placówki oświatowe¹⁰⁷:

- Zespół Szkół Zawodowych w Kurzętniku;
- Zespół Szkół im. Władysława Jagiełły w Kurzętniku wraz z oddziałami przedszkolnymi;
- Szkoła Podstawowa im. Przyjaciół Ziemi w Marzęcicach;
- Szkoła Podstawowa im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Tereszewie;
- Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Brzoziu Lubawskim;
- Przedszkole „Kogucik” w Kurzętniku.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują następujące placówki opieki nad dziećmi do lat 3¹⁰⁸:

- Klub Dziecięcy Kurkolandia – Kurzętnik w Kurzętniku (przewidywana liczba miejsc – 20);
- Żłobek Pisklandia w Kurzętniku (przewidywana liczba miejsc – 40).

11.2. LICZBA UCZNIÓW

Na przestrzeni ostatnich lat liczba osób uczęszczających do placówek oświatowych w gminie Kurzętnik kształtowała się następująco:

Tab. 28 Osoby uczęszczające do placówek oświatowych w gminie Kurzętnik w latach 2014-2023

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE										
Dzieci	343	405	392	398	397	403	425	452	455	417
SZKOLNICTWO PODSTAWOWE (WRAZ Z GIMNAZJAMI*)										
Uczniowie	749	673	778	902	911	904	903	858	804	860
Absolwenci	98	107	--	--	109	106	105	154	153	58
SZKOŁY PONADPODSTAWOWE OGÓŁEM										
Uczniowie	568	621	585	598	823	875	890	935	957	845
Absolwenci	231	171	190	135	146	136	157	241	203	207

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

* dotyczy lat 2013-2018. Wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019 zlikwidowano wszystkie oddziały gimnazjalne.

W gminie Kurzętnik liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych wykazuje ogólną tendencję wzrostową. W latach 2015–2024 odnotowano wzrost o 111 uczniów, co odpowiada średniemu przyrostowi na poziomie około 11 uczniów rocznie.

Jednocześnie należy wskazać, że w latach 2017–2018 wystąpił wyraźny, skokowy wzrost liczby uczniów, który miał charakter jednorazowy i był bezpośrednio związany z reformą systemu oświaty. W jej wyniku, począwszy od roku szkolnego 2019/2020, zlikwidowane zostały oddziały gimnazjalne, co spowodowało czasowe zwiększenie liczby uczniów w szkołach podstawowych. Przed reformą do szkół podstawowych i gimnazjów uczęszczało łącznie dziewięć roczników, natomiast po jej wdrożeniu edukacja w szkołach podstawowych obejmuje osiem roczników.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Kurzętnik za 2024 rok, 2025.

¹⁰⁸ Materiał źródłowy: <https://zlobek.edu.pl/>

¹⁰⁹ Reforma szkolnictwa z 2017 roku zakładała m.in.:

- likwidację gimnazjów;
- wprowadzenie ośmioletniego roku nauczania w szkołach podstawowych;
- wprowadzenie czteroletniego toku nauczania w liceach ogólnokształcących;
- wprowadzenie pięcioletniego roku nauczania w technikum.

Obserwuje się ponadto korzystną tendencję w odniesieniu do wychowania przedszkolnego. Na przestrzeni ostatnich lat (2015-2024) liczba dzieci uczęszczająca do placówek przedszkolnych wzrosła o 74 os., czyli o ok. 22%.

Dane dotyczące dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym oraz liczby oddziałów przedszkolnych w gminie Kurzętnik oraz gminach sąsiednich w 2024 roku przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 29 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wraz z liczbą oddziałów przedszkolnych w gminie Kurzętnik oraz gminach sąsiednich w 2024 r.

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	ODDZIAŁY PRZEDSZKOLNE	2024	
		LICZBA DZIECI W WIEKU 3-5 LAT OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM	ODSETEK DZIECI OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM W WIEKU 3-5 LAT (%)
BISKUPIEC	16	44,40	73,9
BRZOZIE	7	--	68,1
GRODZICZNO	14	--	92,7
ZBICZNO	8	76,50	65,4
BRATIAN	14	59,80	69,2
NOWE MIASTO LUBAWSKIE	19	271,00	95,9
KURZĘTNIK	18	148,50	88,6

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W gminie Kurzętnik funkcjonuje łącznie 18 oddziałów przedszkolnych, na które przypada w przybliżeniu 149 dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Jest to wskaźnik mało korzystny w stosunku do większości gmin sąsiednich, przy czym najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w Nowym Mieście Lubawskim, gdzie liczba dzieci przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego wynosi 271. Najkorzystniej natomiast sytuacja przedstawia się w gminie Biskupiec, gdzie liczba dzieci przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego nie przekracza 45 osób. W przypadku gmin Brzozie i Grodziczno nie opublikowano danych za 2024 rok.

Łączny udział dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie wynosi 88,6%, co stanowi relatywnie wysoki wynik na tle gmin sąsiednich. Najlepsza sytuacja występuje w Nowym Mieście Lubawskim, gdzie edukacją przedszkolną objętych jest 95,9% dzieci.¹¹⁰

W granicach gminy znajduje się Zespół Szkół Zawodowych, w ramach którego funkcjonuje Technikum, Branżowa Szkoła I i II stopnia oraz Szkoła Policealna. W technikum uczniowie kształcą się w ramach takich kierunków zawodowych jak m.in. technik ekonomista, technik grafiki i poligrafii cyfrowej, technik handlowiec, technik informatyk, technik rolnik, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej. Branżowa Szkoła I stopnia zapewnia przygotowanie do wykonywania zawodów robotniczych i usługowych, natomiast Branżowa Szkoła II stopnia umożliwia kontynuację kształcenia zawodowego oraz uzyskanie wykształcenia średniego. Szkoła Policealna oferuje natomiast możliwość zdobycia lub uzupełnienia kwalifikacji zawodowych przez osoby posiadające wykształcenie średnie.¹¹¹

¹¹⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

¹¹¹ Materiał źródłowy: <https://www.zszkurzetnik.pl/>

W okresie 2015–2024 odnotowano w gminie wyraźny wzrost liczby uczniów uczęszczających do szkoły średniej, z poziomu 568 osób w 2015 roku do 845 osób w roku 2024 (wzrost o ok. 50%).

W 2025 roku do egzaminu dojrzałości przystąpiło łącznie 65 abiturientów, a poziom zdawalności wyniósł 53%, co stanowi wartość wyraźnie niższą na tle pozostałych placówek oświatowych funkcjonujących na obszarze powiatu nowomiejskiego. Dla porównania, w Liceum Ogólnokształcącym w Nowym Mieście Lubawskim odsetek zdanych egzaminów osiągnął poziom około 90%, natomiast w Liceum „Wesoła Góra w Szvarcenowie wyniósł on ok. 68%.¹¹²

11.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.3.1. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

W gminie Kurzętnik funkcjonuje obecnie 40 zarejestrowanych stowarzyszeń pozarządowych, co przekłada się na wskaźnik ok. 4,4 organizacji na 1000 mieszkańców.¹¹³

Na terenie gminy Kurzętnik funkcjonują następujące organizacje i stowarzyszenia:

- Zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądownictwa (KRS):
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Brzoziu Lubawskim;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Krzemieniewie;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Kurzętniku;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Marzęcicach;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Mikołajkach;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Nielbarku;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Sugajenku;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Tereszewie;
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Wielkich Bałówkach;
 - Stowarzyszenie Kurzętnik Biega;
 - Stowarzyszenie Moja Wieś Wawrowie;
 - Stowarzyszenie Nova-Art;
 - Stowarzyszenie Ośrodek Wypoczynkowy Partęczyny;
 - Stowarzyszenie Reduta Tradycji i Historii Ziemi Lubawskiej;
 - Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kurzętnik;
 - Stowarzyszenie Wspólne dla Wsi;
 - Forum Animatorów Społecznych;
 - Fundacja „Drogowskazy”;
 - Fundacja „Nowe Horyzonty”;
 - Fundacja Dobre Pola;
 - Fundacja Inicjatyw Krajobrazowych Wybudowania;
 - Fundacja Kacze Bagno – Miejskie Inicjatyw Pozytywnych;
 - Fundacja Psychoedukacja Aspiracje;
 - Gminny Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej;
 - Klub Sportowy „Zamek” w Kurzętniku;
 - Kółko Rolnicze w Brzoziu Lubawskim;

¹¹² Materiał źródłowy: <https://rankingi.dlaucznia.info/>

¹¹³ Materiał źródłowy: Krajowy Rejestr Sądowy, www.ekrs.ms.gov.pl.

- Zarejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa:
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Nielbarku;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Otrębie;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Marzęcicach 2;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Krzemieniewie 1;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Brzoziu Lubawskim;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Bratuszewie;
 - Koło Gospodyń Wiejskich Tomaszewo;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Szafarni;
 - Koło Gospodyń Wiejskich Sugajenko;
 - Koło Gospodyń Wiejskich „Kurzętniczanki”;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Wawrowicach;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Małych Bałówkach;
 - Koło Gospodyń Wiejskich w Kamionce;
 - Koło Gospodyń Wiejskich Lipowianki.
- Inne:
 - Polski Czerwony Krzyż;
 - Związek Harcerstwa Polskiego;
 - Stowarzyszenie „Amazonki”;
 - LUKS Zamek – Expom Kurzętnik;
 - Koło Pszczelarzy w Kurzętniku;
 - Klub Sportowy SMS Kurzętnik;
 - Stowarzyszenie „Osiedle Dębno”.

Gmina należy do Lokalnej Grupy Działania (LGD) „Ziemi Lubawskiej” (opisano szczegółowo w rozdz. 1.5.),¹¹⁴ a także jest członkiem: Związku Gmin Ziemi Nowomiejskiej, Związku Gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego „Czyste Środowisko” oraz Związku Gmin Trasy Kopernikańskiej – Drogi międzyregionalnej nr 52.

11.3.2. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH

Uczestnictwo w wyborach powszechnych jest jednym z najważniejszych przejawów aktywności obywatelskiej. Społeczeństwo w sposób realny wywiera bowiem wpływ na sprawy bieżące Kraju oraz mniejsze jednostki samorządu. Dane dotyczące frekwencji wyborczej w gminie Kurzętnik w latach 2018-2025 przedstawia niżej załączona tabela:

¹¹⁴ Materiał źródłowy: <https://prow.warmia.mazury.pl/brama-mazurskiej-krainy/>

Tab. 30 Frekwencja wyborcza w gminie podczas Wyborów Powszechnych w Polsce w latach 2018-2025

ROK	NAZWA	FREKWENCJA W GMINIE (%)	FREKWENCJA W KRAJU (%)
2018	Wybory Samorządowe	56,3	48,8
2019	Wybory do Parlamentu Europejskiego	35,7	45,6
2019	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	53,9	61,7
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	57,8	64,5
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	64,5	68,2
2023	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	69,3	74,4
2023	Referendum Ogólnokrajowe	49,9	40,9
2024	Wybory Samorządowe	57,3	51,9
2024	Wybory do Parlamentu Europejskiego	30,9	40,7
2025	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	61,9	67,3
2025	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	65,8	71,6

Materiał źródłowy: <https://wybory.gov.pl/>

Aktywność obywatelska mieszkańców gminy Kurzętnik w zakresie partycypacji podczas wyborów powszechnych w okresie 2018-2024 jest zróżnicowana. Frekwencja w poszczególnych wyborach jest zazwyczaj niższa niż średnia ogólnokrajowa. Wyjątek stanowią Wybory Samorządowe z 2018 oraz 2024 roku oraz Referendum Ogólnokrajowe z 2023 roku.

Najwyższy poziom frekwencji zanotowano podczas wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 2023 r., gdzie wyniosła ona 69,3%. Najniższa frekwencja miała natomiast miejsce w trakcie Wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku (30,9%).¹¹⁵

¹¹⁵ Materiał źródłowy: www.wybory.gov.pl.

11.4. WNIOSKI

PLACÓWKI OŚWIATOWE

- Obecność placówek opieki nad dziećmi do 3 lat (żłobek i klub dziecięcy).
- Obecność placówki ponadpodstawowej (technikum, szkoły branżowe, szkoła policealna).
- Zadawalający poziom dostępności do usług oświatowych na poziomie wczesnoszkolnym.
- Wysoki udział wydatków z budżetu gminy przeznaczonych na oświatę i wychowanie.
- Odpowiednie wyposażenie szkół i bibliotek, szczególnie w nowoczesny sprzęt edukacyjny”.

UCZNIOWIE I DZIECI

- Wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat.
- Wzrost liczby dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na przestrzeni ostatnich lat.
- Utrzymująca się liczba uczniów uczęszczających do placówek oświatowych na przestrzeni ostatnich lat.
- Niski wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego na tle innych placówek oświatowych funkcjonujących na obszarze powiatu.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

- Zazwyczaj niższa frekwencja wyborcza niż średnia ogólnokrajowa.
- Stosunkowo aktywnie działające organizacje i stowarzyszenia lokalne.

12. FINANSE SAMORZĄDOWE

Podstawowym celem działalności samorządu gminnego jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Realizacja tego działania wymaga zapewnienia stałego dopływu środków, które są niezbędne do finansowania odpowiedniego poziomu dóbr i usług publicznych służących do zaspokajania potrzeb społeczności, a także przedsięwziąć o charakterze rozwojowym.

W procesie strategicznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego zasadniczą rolę odgrywa możliwość finansowania poszczególnych przedsięwzięć. Możliwości finansowe, w powiązaniu z jakością zarządzania, stanowią podstawę do wyznaczenia strategicznych celów jej rozwoju, rozumianego jako proces kształtowania zmian w pożądanym kierunku, akceptowanym społecznie, ekonomicznie i środowiskowo, zgodnie z wymogami racjonalnego gospodarowania przestrzenią. Między rozwojem lokalnym a finansami gminy występują wzajemne powiązania i uwarunkowania, gmina bowiem ponosi najpierw wydatki, w określonych działach, aby mógł dokonać się rozwój społeczno-gospodarczy.

Istotnym elementem w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki administracyjnej jest Budżet Gminy, będący głównym źródłem finansowania usług publicznych i inwestycji związanych z realizacją zadań infrastrukturalnych. Działania te stwarzają warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i poprawy standardów życia mieszkańców.

12.1. DOCHODY GMINY

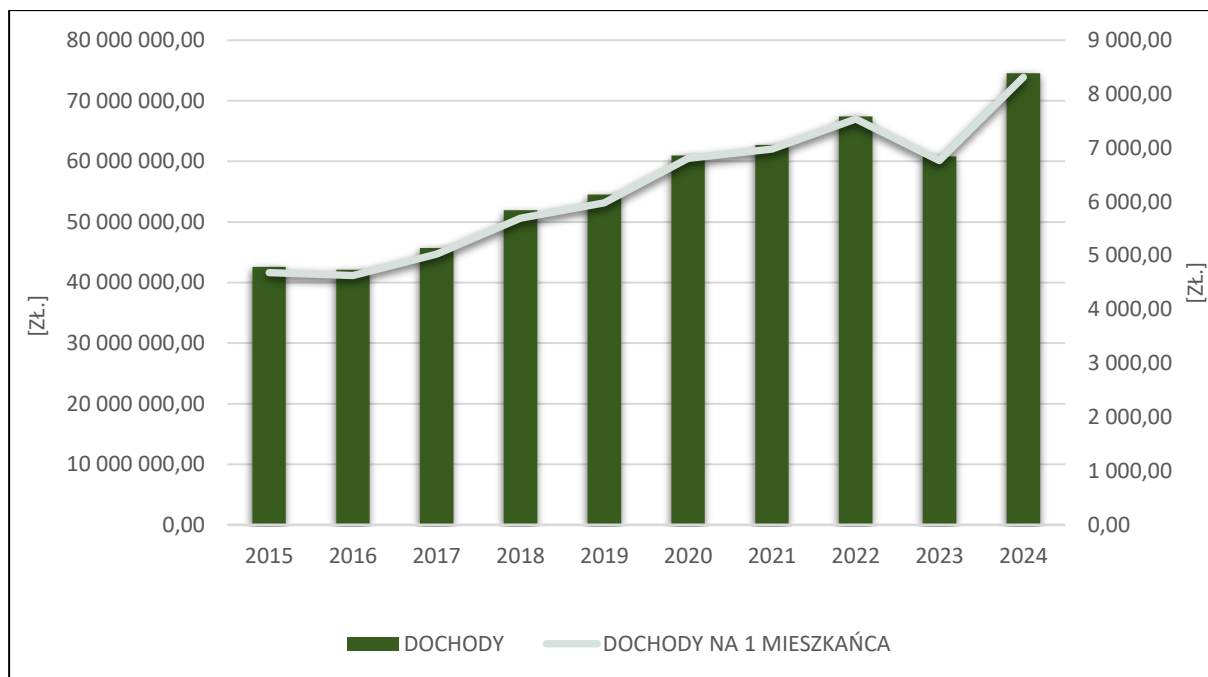
Dochody ogółem gminy Kurzętnik na przestrzeni analizowanych lat wzrosły o ok. 75% (z ok. 42,6 mln zł w 2015 r. do ok. 74,5 mln zł w 2024 r.). Ma to również przełożenie na dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 4 684 zł/os. w 2015 r. do ok. 8 313 zł/os. w 2024 r.).¹¹⁶

Tab. 31 Dochody ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	DOCHODY OGÓŁEM [zł]	DOCHÓD GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2015	42 603 794,59	4 683,79
2016	42 118 980,09	4 629,99
2017	45 724 121,43	5 027,39
2018	51 959 147,37	5 697,27
2019	54 522 043,56	5 978,95
2020	60 990 501,77	6 807,74
2021	62 721 959,52	6 979,19
2022	67 406 021,21	7 536,45
2023	60 828 298,82	6 764,71
2024	74 549 303,77	8 312,81

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

¹¹⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS – finanse publiczne: dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu: dochody ogółem oraz dochody na 1 mieszkańca, stan na 31.12.2024 r.

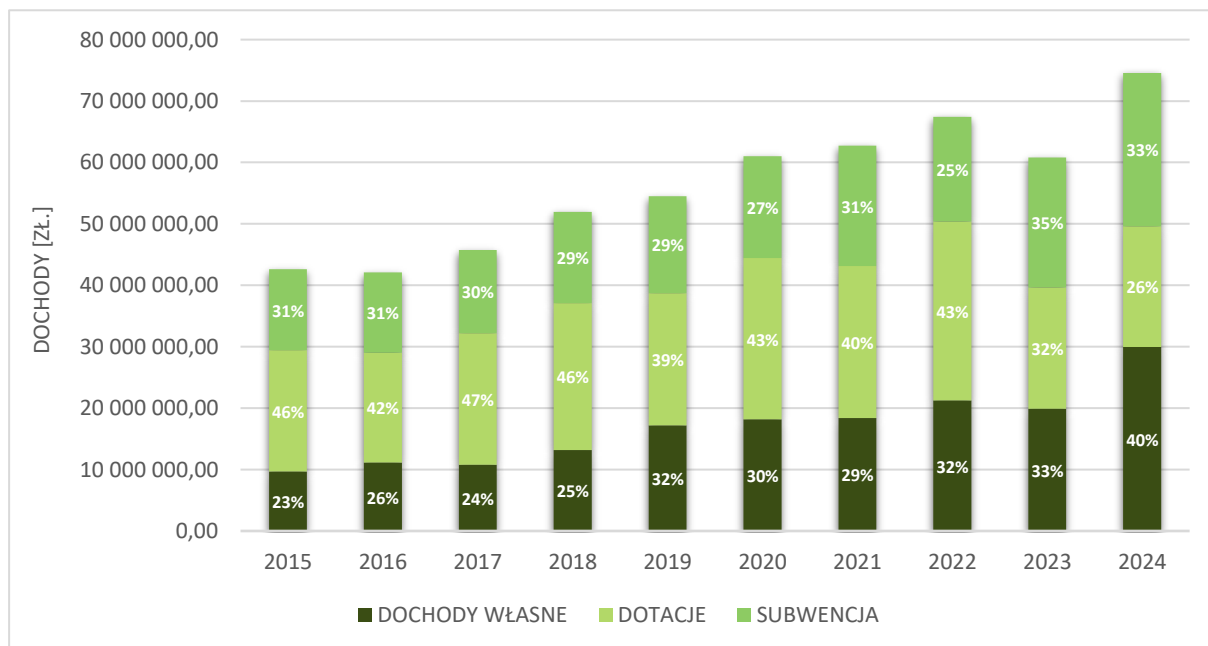

Ryc. 51 Dochody ogółem gminy w latach 2015-2024 wraz z przeliczeniem na 1 mieszkańca

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczny dochód ogółem w dalszym ciągu będzie sukcesywnie wzrastać. Należy przy tym podkreślić, że są to wartości pieniężne nominalne. Realna wartość nabywcza pieniądza uzależniona jest od różnych czynników, a wpływa na nią m.in. inflacja.

Strukturę dochodów gminy Kurzętnik tworzą kolejno: dochody własne, dotacje oraz subwencje ogólne. W okresie 2015-2024 r. całkowita suma dochodów własnych wzrosła trzykrotnie (z poziomu ok. 9,7 mln zł w 2015 r. do ok. 29,4 mln zł w 2024 r.). Jednocześnie jest to źródło dochodów o największej dynamice wzrostu na przestrzeni ostatnich lat.¹¹⁷

Ryc. 52 Struktura dochodów w gminie w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹¹⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Dochody własne pochodzą ze źródeł finansowania, gdzie swój udział mają m.in.:¹¹⁸

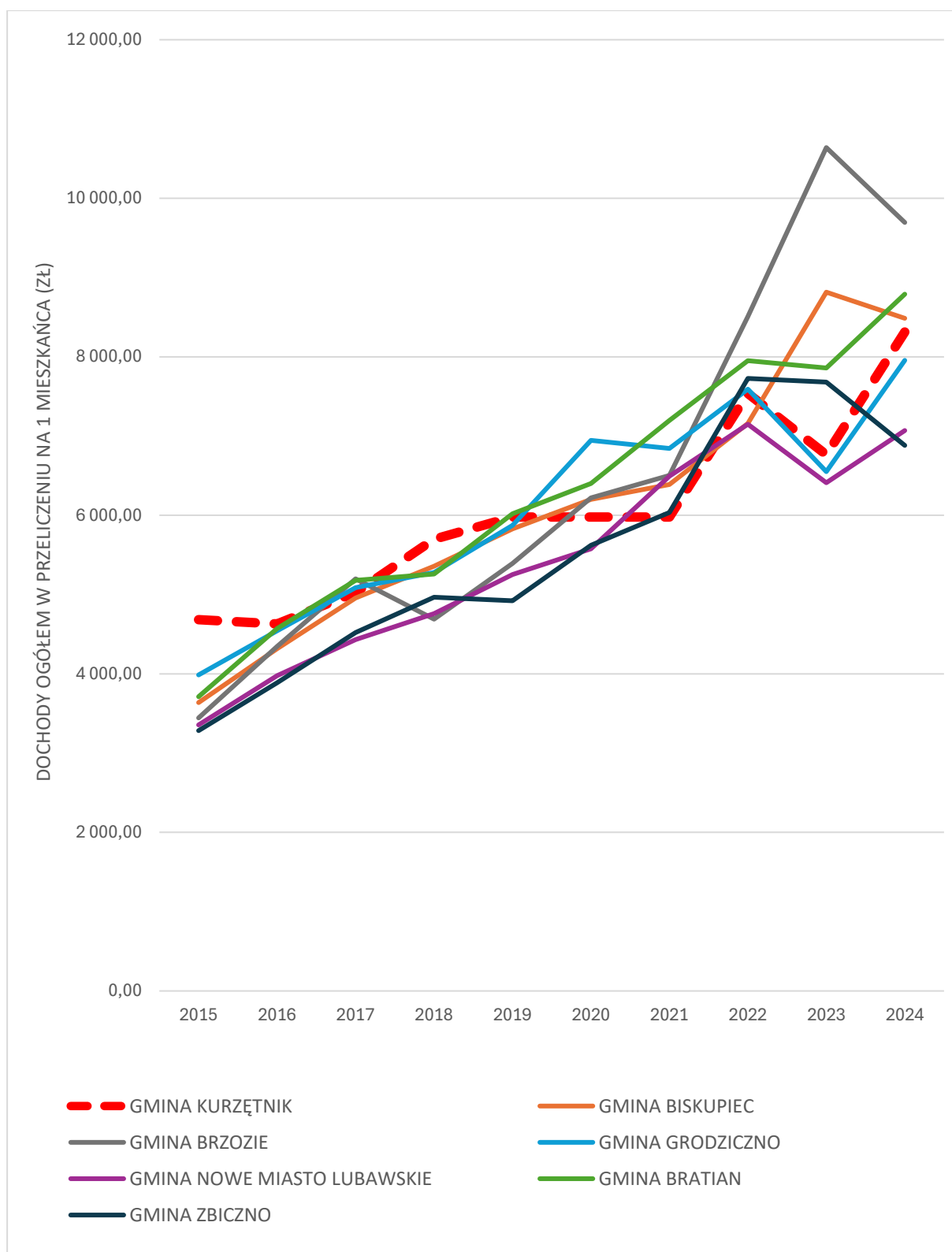
- dochody z tytułu dochodów podatkowych, ustalanych na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości;
- dochody z tytułu dochodów podatkowych od osób fizycznych (PIT);
- dochody z tytułu wpływu z lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu podatku rolnego;
- dochody z tytułu wpływu z usług;
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych;
- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych;
- dochody z tytułu podatku leśnego.

Subwencja ogólna składa się natomiast z części:

- oświatowej;
- uzupełniającej;
- równoważącej;
- rozwojowej;
- wyrównawczej.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Kurzętnik w odniesieniu do gmin sąsiednich w latach 2015-2024 kształtują się następująco:

¹¹⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS.

Ryc. 53 Wysokość dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Kurzętnik i w gminach sąsiednich w latach 2015-2024 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

W analizowanym okresie największy wzrost dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowała gmina Bratian, osiągając wzrost o ok. 5,1 tys. zł (tj. 237%). W latach 2015-2024 poziom dochodów na mieszkańca w gminie Kurzętnik wzrósł o ok. 3,6 tys. zł. (tj. 177%) i był to tym samym najniższy wynik spośród wszystkich gmin ościennych.

12.2. WYDATKI GMINY

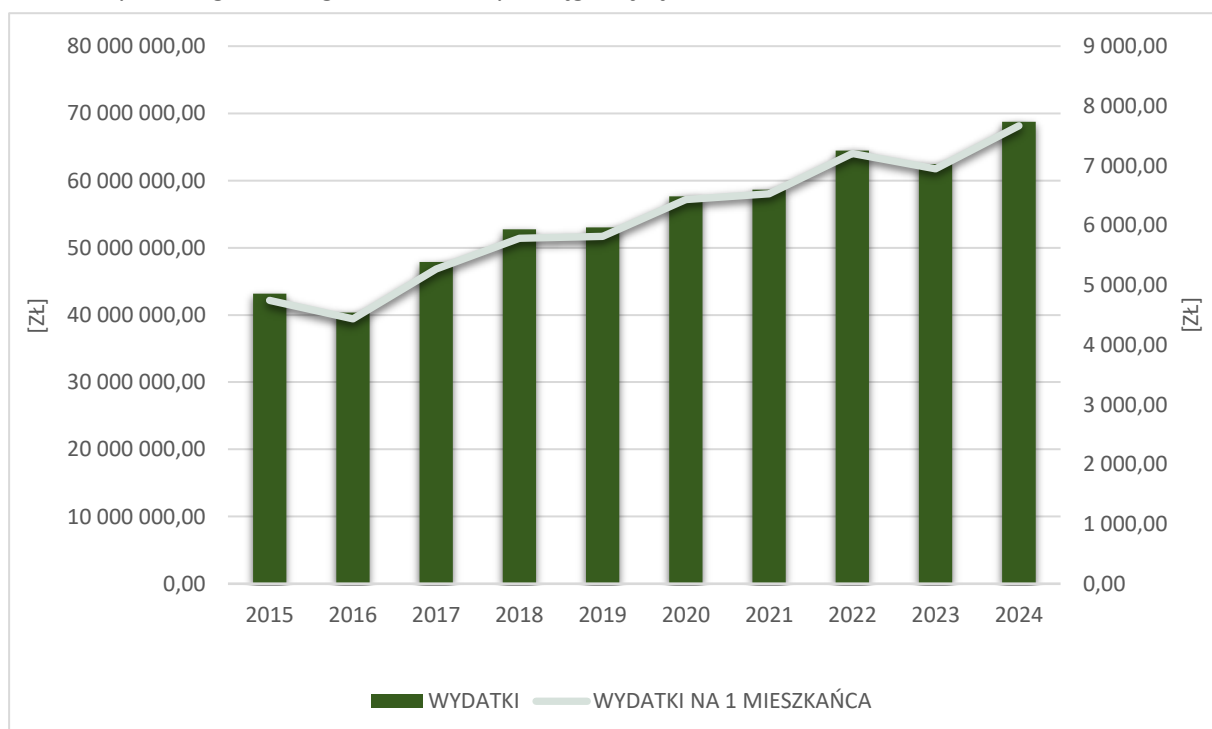
Konsekwencją wzrostu dochodów gminy był sukcesywny wzrost wydatków ogółem. Na przestrzeni analizowanych lat wydatki wzrosły o ok. 60 %, z poziomu ok. 43,2 mln zł w 2015 r. do ok. 68,8 mln zł w 2024 r. Ma to również przełożenie na wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 4 745 zł/os. w 2015 r. do ok. 7 667 zł/os. w 2024 r.).¹¹⁹

Tab. 32 Wydatki ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	WYDATKI OGÓŁEM [zł]	WYDATKI GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2015	43 164 490,67	4 745,44
2016	40 338 773,16	4 434,29
2017	47 897 085,62	5 266,31
2018	52 736 298,47	5 782,49
2019	53 030 295,16	5 815,36
2020	57 641 221,92	6 433,89
2021	58 654 263,84	6 526,57
2022	64 451 012,04	7 206,06
2023	62 460 406,99	6 946,22
2024	68 758 739,79	7 667,12

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczne wydatki ogółem w gminie w dalszym ciągu będą wzrastać.

Ryc. 54 Wydatki ogółem gminy w latach 2015-2024 w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

¹¹⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Wydatki budżetów gminy dzielą się na wydatki bieżące i wydatki majątkowe. W 2024 r. udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem wynosił 77,6% (ok. 53,3 mln zł), natomiast udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) wynosił 22,4% (ok. 15,4 mln zł).

Realizacja wydatków budżetu gminy w 2024 r. w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej z uwzględnieniem struktury procentowej prezentuje się następująco:

Tab. 33 Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w gminie w 2024 r.

NR DZIAŁU	SEKTOR	IŁOŚĆ WYDATKÓW [zł.]	UDZIAŁ W WYDATKACH [%]
Dział 010	Rolnictwo i łowiectwo	2 252 201,75	3,28
Dział 050	Rybołówstwo i łowiectwo	4 492,00	0,01
Dział 600	Transport i łączność	8 964 747,82	13,04
Dział 630	Turystyka	3 000,00	<0,01
Dział 700	Gospodarka mieszkaniowa	246 959,71	0,36
Dział 710	Działalność usługowa	22 258,33	0,03
Dział 750	Administracja publiczna	7 320 158,55	10,65
Dział 751	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	319 101,54	0,46
Dział 754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2 491 093,07	3,62
Dział 757	Obsługa długu publicznego	781 057,07	1,14
Dział 801	Oświata i wychowanie	21 796 433,26	31,70
Dział 851	Ochrona zdrowia	225 494,75	0,33
Dział 852	Pomoc społeczna	5 592 265,33	8,13
Dział 853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	490 857,15	0,71
Dział 854	Edukacyjna opieka wychowawcza	383 493,12	0,56
Dział 855	Rodzina	12 565 538,18	18,27
Dział 900	Gospodarka mieszkaniowa i ochrona środowiska	1 019 541,90	1,48
Dział 921	Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego	3 227 435,35	4,69
Dział 926	Kultura fizyczna	1 052 610,91	1,53
Ogółem		68 758 739,79	100%

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Największy udział wydatków gminy w 2024 r. przypadł na Dział 801 – Oświata i wychowanie (ok. 31,7%). Relatywnie duży udział w wydatkach dotyczył również Działu 855 – Rodzina (ok. 18,27%), Działu 600 – Transport i łączność (ok. 13,04%) oraz Działu 750 – Administracja publiczna (ok. 10,65%).

Najmniej środków, stanowiących mniej niż 0,01% łącznych wydatków gminy, przeznaczono na turystykę (3000 zł) oraz rybołówstwo i łowiectwo (4 492 zł).

12.3. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

Sukcesywny wzrost wydatków odgrywa szczególną rolę w zakresie obsługi w zakresie zadań własnych gminy. Ponadto wzrost nakładów inwestycyjnych, w tym w wymiarze przestrzennym (m.in. budowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów i urządzeń publicznych, wytypowanie i uzbrajanie nowych terenów rozwojowych), może podnieść atrakcyjność gminy jako miejsca do życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

W latach 2015-2024 udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem na terenie gminy Kurzętnik kształtował się następująco:

Tab. 34 Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
UDZIAŁ %	39,4	14,6	18,0	22,9	18,0	19,5	16,8	14,9	24,1	22,4

Materiał źródłowy: Dane GUS: Finanse publiczne – dochody i wydatki budżetów JST - wskaźniki, stan na 31.12.2024 r.

Jak wykazano wcześniej największy udział w strukturze dochodów gminy stanowiły głównie dochody własne. Mimo to, kluczowe znaczenie dla zdolności inwestycyjnej samorządów gminnych mają również finanse zewnętrzne (dochody o charakterze celowym).

12.4. WNIOSKI

DOCHODY GMINY

- Regularny wzrost dochodów ogółem, w tym dochodów własnych.
- Wysoki poziom uzyskiwanych dofinansowań zewnętrznych (subwencji i dotacji unijnych).
- Najniższy w stosunku do wszystkich gmin ościennych wskaźnik wzrostu dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

WYDATKI GMINY

- Regularny wzrost wydatków ogółem.
- Zróżnicowany poziom wydatków inwestycyjnych gminy na przestrzeni ostatnich lat.

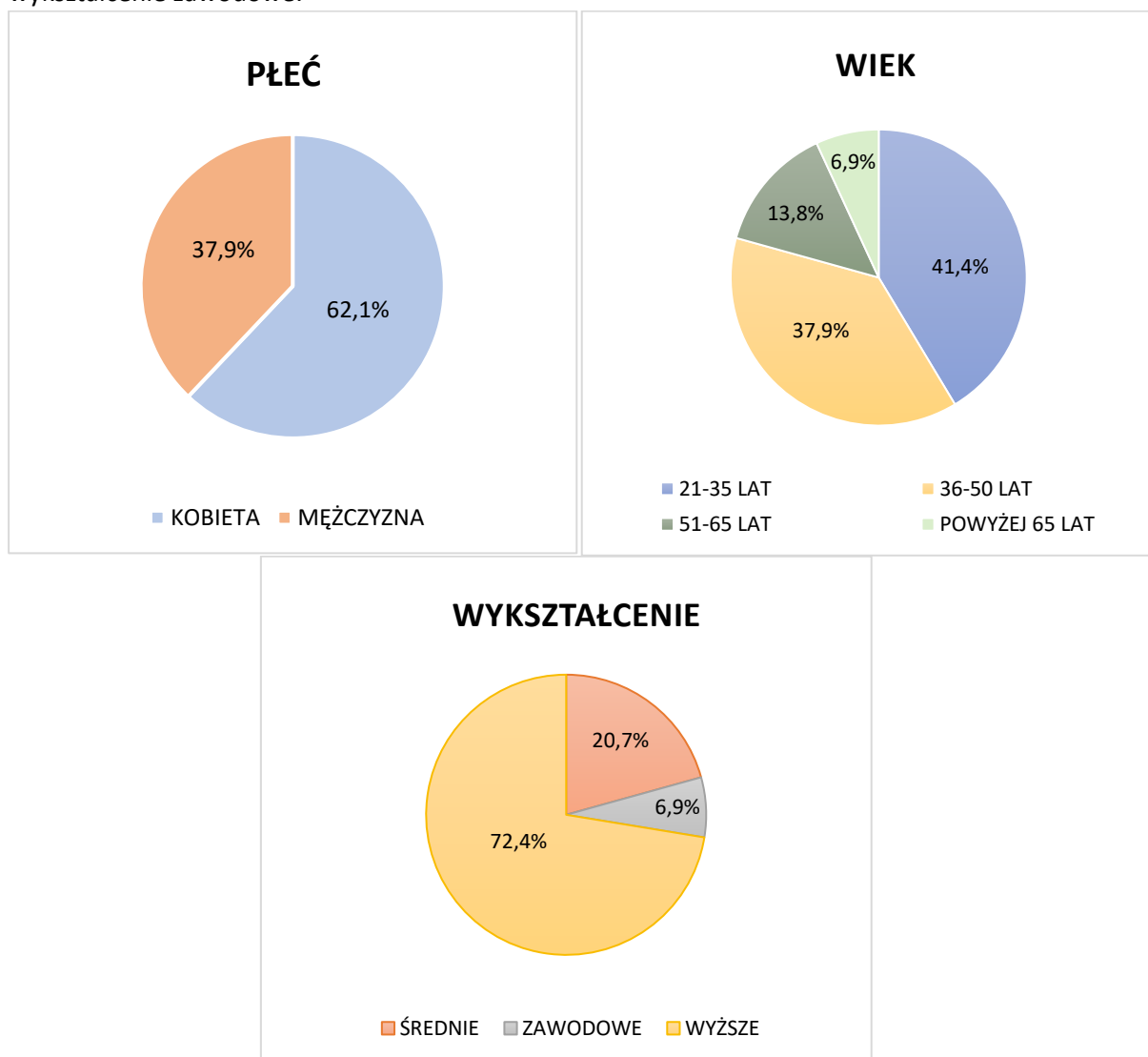
ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

- Realizacja działań inwestycyjnych w znacznym stopniu uzależniona jest od pozyskania środków zewnętrznych.

13. PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO

Jednym z elementów partycypacji społecznej przy tworzeniu Strategii Rozwoju Gminy, obok tradycyjnych konsultacji (w postaci wyłożenia do publicznego wglądu dokumentu, dyskusji publicznej/warsztatu, z dopuszczeniem możliwości składania sugestii i propozycji w formie wniosków), jest badanie ankietowe. Pozwala ono na zdobycie wiedzy nt. odczuć społeczności lokalnej dotyczących aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy i sposobu jej funkcjonowania oraz stanowi narzędzie poznawcze potrzeb społeczności gminy.

Na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego¹²⁰, dokonano charakterystyki najistotniejszych problemów i największych potencjałów gminy Kurzętnik. W badaniu 62,1% stanowiły kobiety, wobec 37,9% mężczyzn. Wśród uczestników badania dominowały osoby w wieku w przedziale 21-35 lat (41,4%) oraz w dalszej kolejności 36-30 lat (37,9%). Respondenci posiadają w większości wykształcenie wyższe (72,4%). Niewielki odsetek uczestników badania posiada natomiast wykształcenie zawodowe.

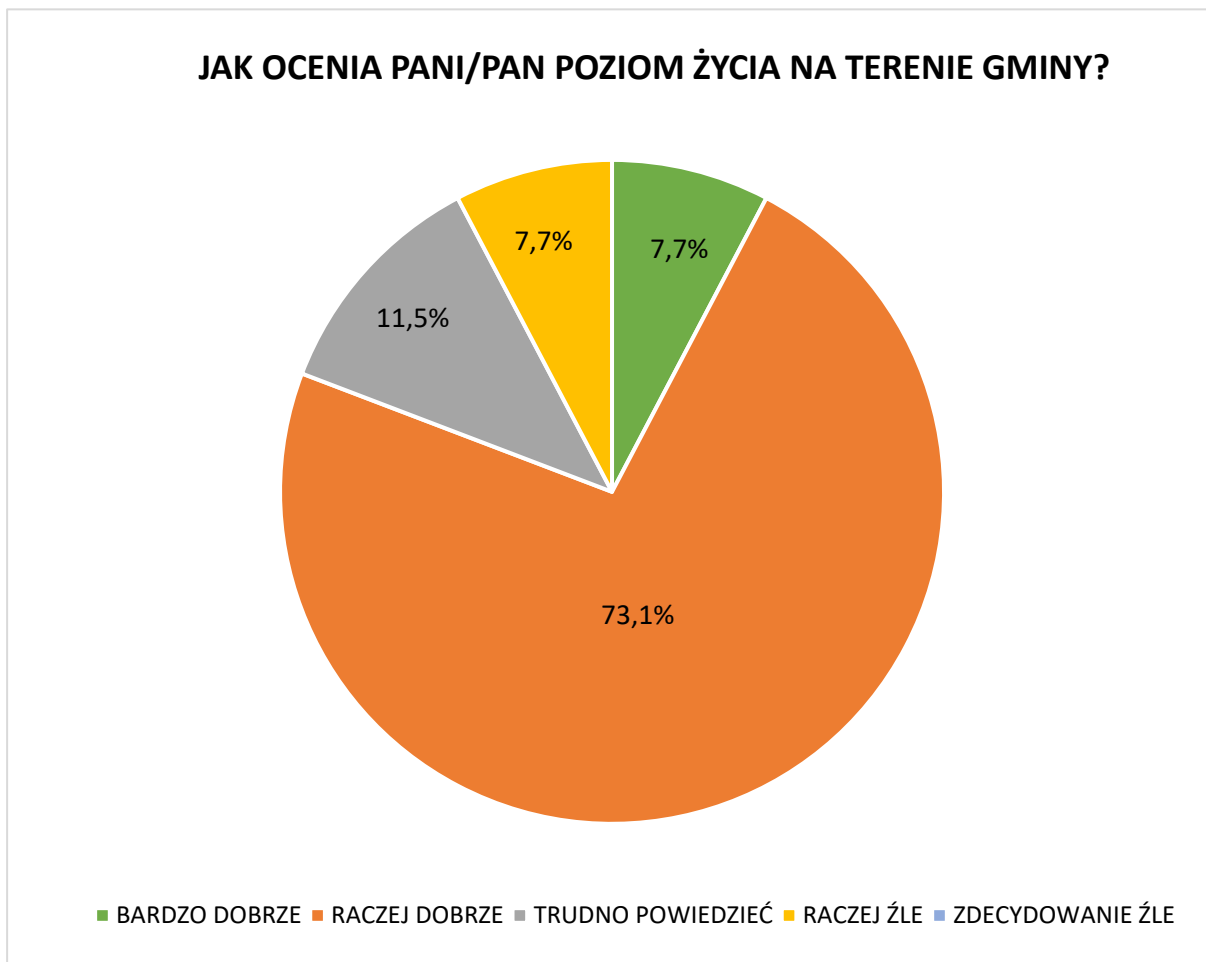

Ryc. 55 Profil uczestnika ankiety (tzn. płeć, wiek, wykształcenie)

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik do 2035 roku.

¹²⁰ Ogłoszenie o konsultacjach i ankieta udostępnione zostały na tablicy ogłoszeń, stronie internetowej Urzędu i biuletynie informacji publicznej. Ankietę można było wypełniać tradycyjnie lub elektronicznie za pośrednictwem kwestionariusza online.

Ankietę rozpoczynało pytanie dotyczące ogólnego poziomu życia na terenie gminy. Wyniki wskazują, iż zdecydowana większość uczestników badania ocenia standard życia „raczej dobrze” (73,1%). Statystycznie co dziewiąty mieszkaniec nie był w stanie jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie zaznaczając odpowiedź „trudno powiedzieć”, natomiast żaden z respondentów nie wskazał na odpowiedź „zdecydowanie źle”.

Ryc. 56 Ocena poziomu życia na terenie gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik do 2035 roku.

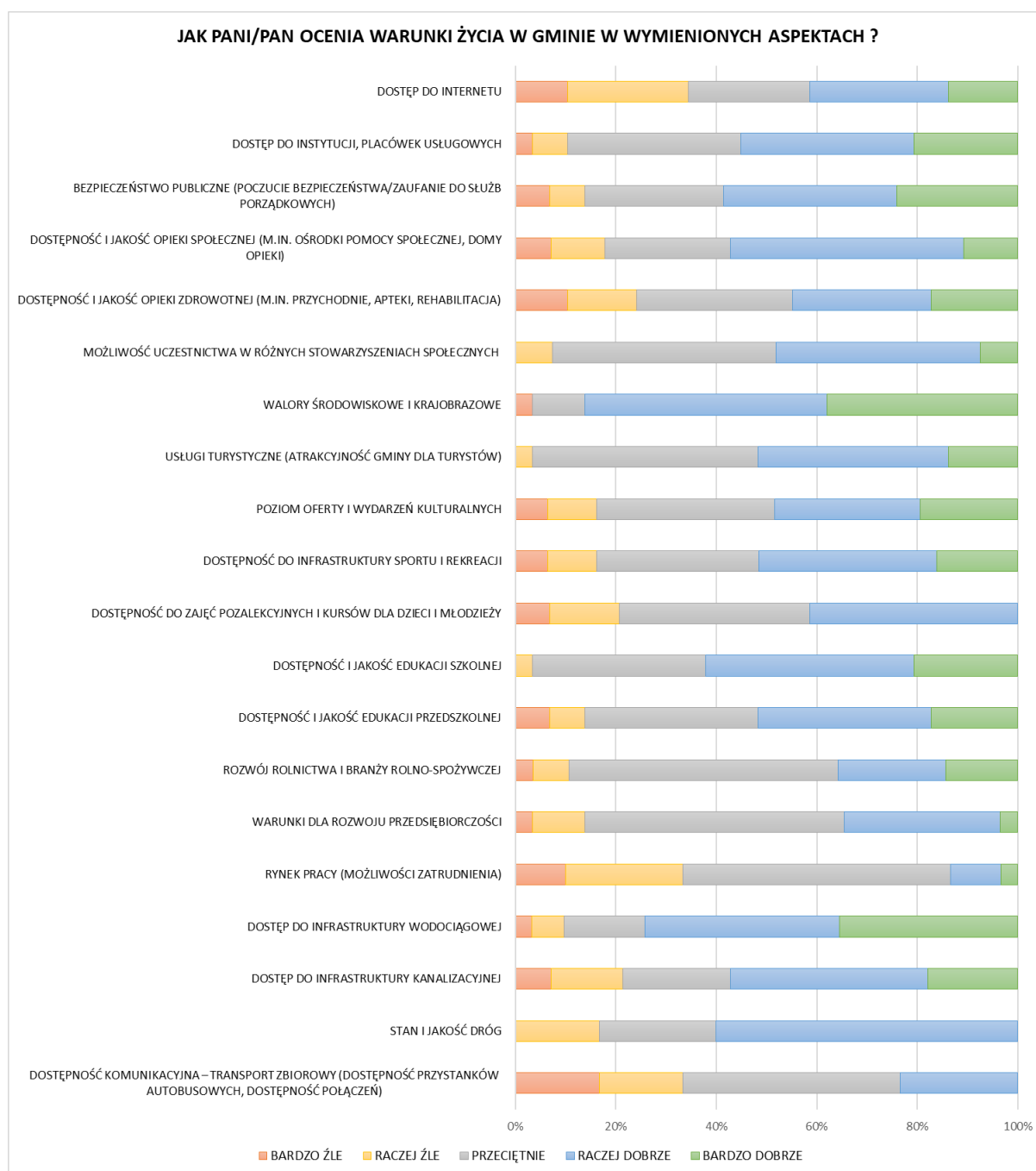
Następne pytanie stanowiło dokładną ocenę warunków życia ludzi w różnych aspektach. Dotyczyło to zagadnień zarówno społecznych, jak również ekonomicznych i środowiskowo-przestrzennych.

Spośród uzyskanych odpowiedzi na przedstawione zagadnienia uczestnicy badania najczęściej wskazywali odpowiedź raczej dobrze (ok. 35,1%) oraz „przeciętnie” (ok. 33,9%), natomiast najrzadziej wybraną odpowiedzią było „bardzo źle” (ok. 5,7%).

Najmniej korzystnie ankietowani oceniają dostępność komunikacyjną, w tym transport zbiorowy oraz rynek pracy i możliwości zatrudnienia. Ponadto w opinii znacznej części respondentów dostęp do Internetu również jest niewystarczający.

Pozytywnie uczestnicy badania oceniają natomiast walory środowiskowe i krajobrazowe, gdzie większość badanych zaznaczyło odpowiedzi „bardzo dobrze” lub „raczej dobrze”. Mieszkańcy wyrażają również stosunkowo pozytywną opinię na temat dostępności i jakości edukacji szkolnej oraz dostępu do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.

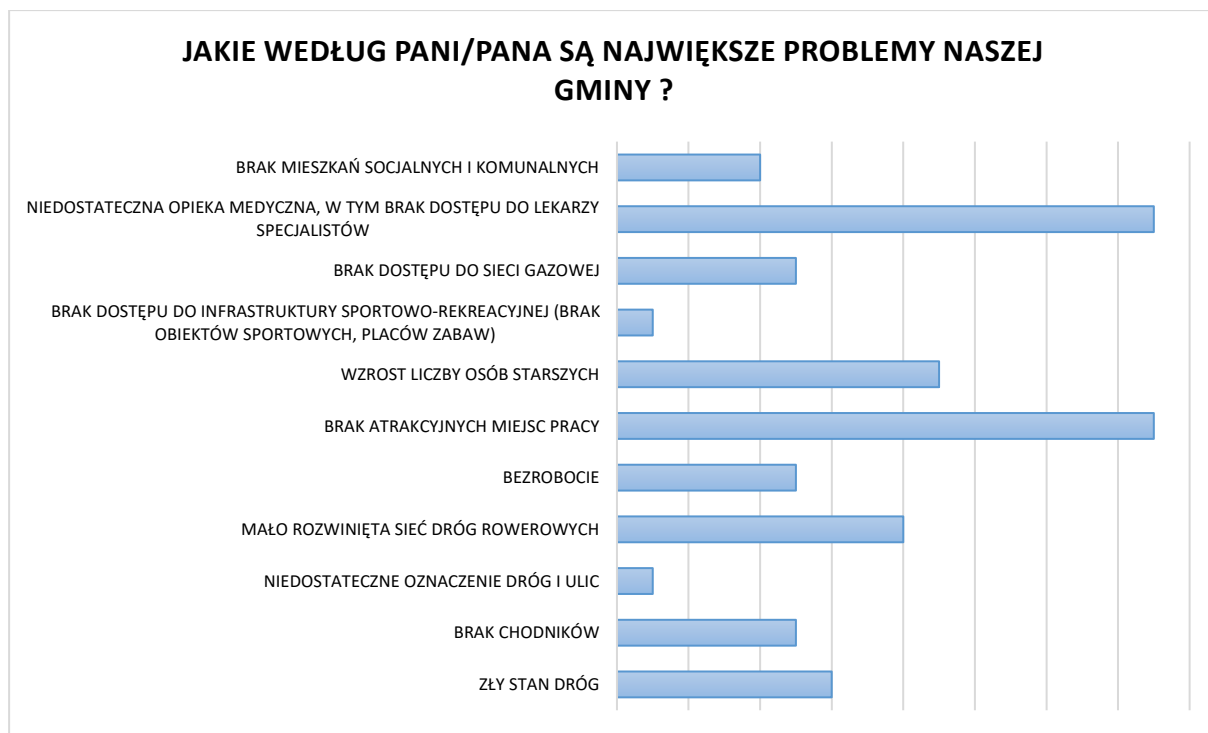
Poniżej znajduje się szczegółowy rozkład procentowy uzyskanych odpowiedzi:

Ryc. 57 Ocena warunków życia w gminie

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik do 2035 roku.

Kolejne pytanie w przeprowadzonym badaniu ankietowym dotyczyło wskazania największych problemów, z którymi zmagają się gmina Kurzętnik. Odpowiedzi dotyczyły zarówno infrastruktury technicznej w gminie, jak i życia społecznego mieszkańców.

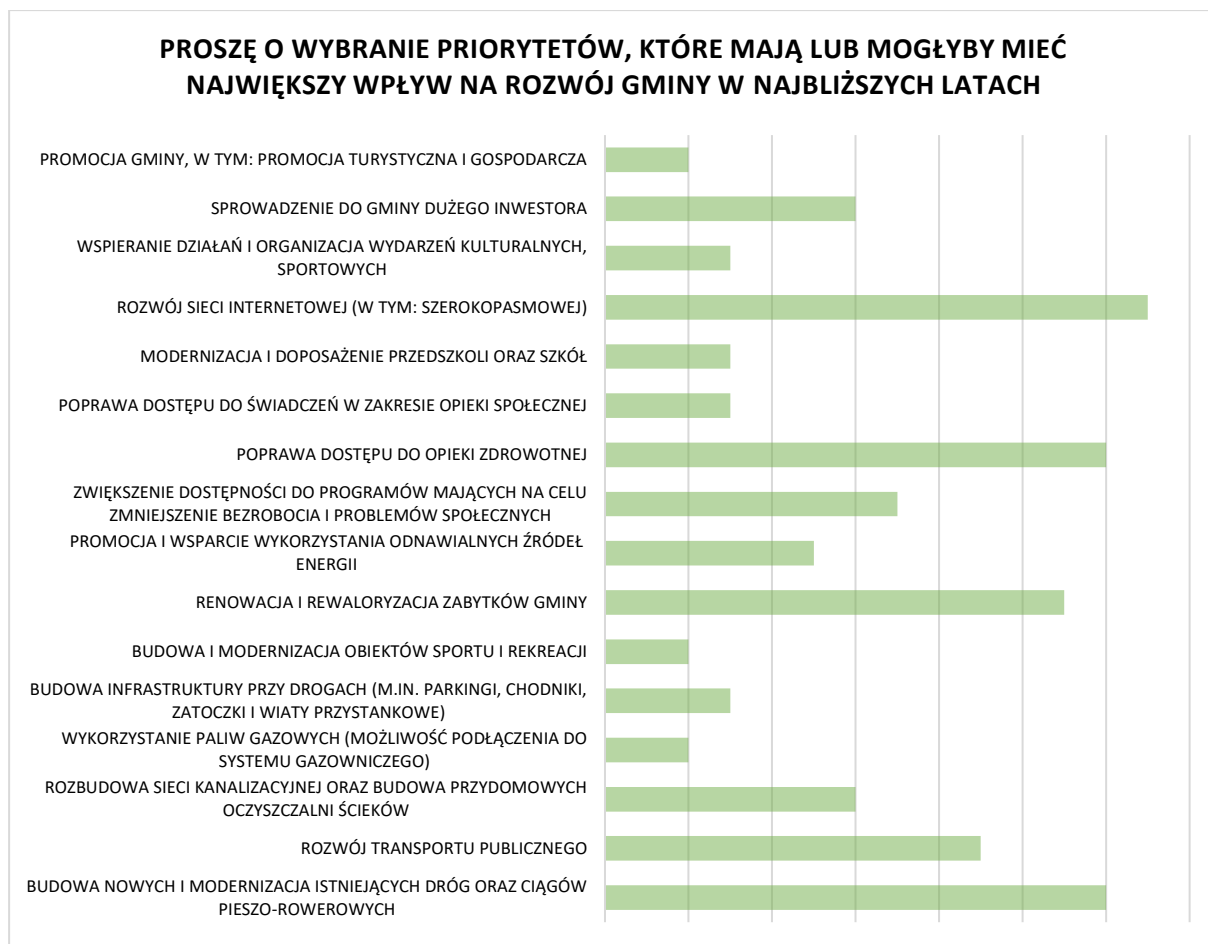

Ryc. 57 Określenie najważniejszych problemów w gminie

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik do 2035 roku.

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych i uzyskanych odpowiedzi wynika, iż głównym problemem gminy jest niedostateczna opieka medyczna, w tym brak dostępu do lekarzy specjalistów, a także brak atrakcyjnych miejsc pracy. Pozostałe zagadnienia były rzadziej poruszane.

Następnie respondenci zostali poproszeni o wybranie priorytetów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój gminy w najbliższych latach:

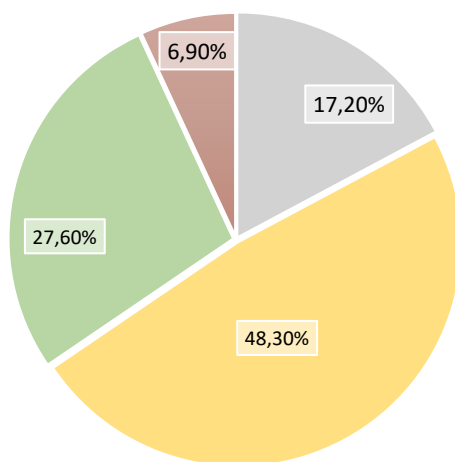
Ryc. 58 Ustalenie głównych priorytetów mających wpływ na rozwój gminy

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik do 2035 roku.

Spośród wyżej wymienionych zagadnień respondenci badania jako priorytety mogące mieć realny wpływ na rozwój gminy Kurzętnik najczęściej wskazali kolejno: poprawę dostępu do opieki zdrowotnej oraz rozwój sieci internetowej (w tym szerokopasmowej), poprawę dostępu do opieki zdrowotnej oraz budowę nowych i modernizację istniejących dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych.

Ostatnie pytanie w ankiecie dotyczyło przyszłego wizerunku gminy. Na pytanie: „Z czym chciał(a)by Pani/Pan, aby utożsamiano gminę za 10 lat?” Mieszkańcy gminy odpowiedzieli następująco:

Z CZYM CHCIAŁ(A)BY PANI/PAN, ABY UTOŹSAMIANO GMINĘ ZA 10 LAT?

- Z GMINĄ ATRAKCYJNĄ DLA TURYSTÓW
- Z GMINĄ PRZEDSIĘBIORCZĄ, ATRAKCYJNĄ DLA INWESTORÓW I TWORZĄCĄ NOWE MIEJSCA PRACY
- Z GMINĄ EKOLOGICZNĄ DBAJĄCĄ O ŚRODOWISKO NATURALNE I ESTETYKĘ OTOCZENIA
- INNE

Ryc. 59 Tożsamość gminy w perspektywie najbliższych 10 lat na podstawie opinii mieszkańców

Materiał źródłowy: Ankieta do Strategii Rozwoju Gminy Kurzętnik do 2035 roku.

Większość mieszkańców utożsamia gminę za 10 lat z gminą przedsiębiorczą, atrakcyjną dla inwestorów i tworzącą nowe miejsca pracy.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

NAJWAŻNIEJSZE WYKORZYSTANE AKTY PRAWNE:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2024 poz. 1130 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2025 poz. 1153 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U.2024 poz. 1112 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. 2025 poz. 198).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. 2025 poz. 960 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. 2021 poz. 1615).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. 2022 poz. 2379).

NAJWAŻNIEJSZE DOKUMENTY I PUBLIKACJE:

- Koncepcja Rozwoju Kraju 2050, 2025, Rada Ministrów, Warszawa.
- Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.
- Powszechny Spis Rolny 2010, 2020.
- Raport o stanie Gminy Kurzętnik za 2024 rok, 2025.
- Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Kurzętnik.
- Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2017, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny, 2021, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kurzętnik, 2018.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2018.
- Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, 2020.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku, 2019, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

NAJWAŻNIEJSZE WITRYNY INTERNETOWE:

- <https://bdl.stat.gov.pl/>
- <https://capap.gugik.gov.pl>
- <https://european-union.europa.eu/>
- <https://ekrs.ms.gov.pl/>
- <https://isok.gov.pl/>
- <https://bipkurzetnik.warmia.mazury.pl/>
- <https://dev.kurzetnik.pl/>
- <https://kurzetnik.e-mapa.net/>
- <https://gckkurzetnik.pl/>
- <https://nowe-miasto-lubawskie.policja.gov.pl/>
- <https://samorząd.gov.pl/>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://wybory.gov.pl/>
- <https://www.bdl.lasy.gov.pl/>
- <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>
- <http://www.geoportal.gov.pl/>
- <https://www.gios.gov.pl/pl/>
- <https://www.pgi.gov.pl>
- <https://www.gov.pl./>
- <https://www.gov.pl/web/gdos>
- <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/>
- <https://www.polskawliczbach.pl/>
- <https://zabytek.pl/>